

ISSN 2345-1866

E-ISSN 2345-1904

BULETINUL ȘTIINȚIFIC

AL UNIVERSITĂȚII DE STAT

„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” DIN CAHUL

(ediție semestrială, seria științe umanistice)

Nr. 1 (13), 2021

Colegiu de onoare al seriei științe umanistice:

prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (România) prof. univ. dr. Victor Spinei, vicepreședintele Academiei Române (România) prof. univ. dr. Ionel Cândea, membru corespondent al Academiei Române (România) cercetător dr. Mariana Șlapac, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei prof. univ. dr. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova prof. univ. dr. Iaroslav Chiciuc, Universitatea Umanistă de Stat din Ismail (Ucraina) prof. univ. dr. Lili Țiganenco, Universitatea Umanistă de Stat din Ismail (Ucraina) prof. univ. dr. Ion Șișcanu, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei prof. univ. dr. Gheorghe Cojocaru, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei

Colegiu de redacție al seriei științe umanistice:

conf. univ. dr. Costin Croitoru, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul / Muzeul Brăilei „Carol I”, redactor șef al seriei
conf. univ. dr. Ion Ghelețchi, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, responsabil al secțiunii A. Istorie
conf. univ. dr. Liudmila Chiciuc, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul conf. univ. dr. Liliana Grosu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, responsabil al secțiunii B. Filologie
conf. univ. dr. Irina Pușnei, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul cercetător științific dr. Viorel Mortu, Muzeul Brăilei „Carol I”
conf. univ. dr. Snejana Cojocaru-Luchian, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, responsabil al secțiunii C. Psihopedagogie conf. univ. dr. Igor Arsene, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău
conf. univ. dr. Natalia Mihăilescu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

Consilieri editoriali / referenți ai seriei științe umanistice:

prof. univ. dr. Gheorghe Manolache, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
prof. univ. dr. Muguraș Constantinescu, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava conf. univ. dr. Tamara Cristei, Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Chișinău conf. univ. dr. Victor Axentii, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul conf. univ. dr. Ludmila Bălțatu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul conf. univ. dr. Valeriana Petcu, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

Revista este indexată în baza de date **IBN** (https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_revista/118)

Autorilor le revine responsabilitatea științifică a lucrărilor publicate.

© Toate drepturile intelectuale asupra prezentei ediții sunt rezervate

Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul și autorilor.

Reproducerea integrală sau parțială a textului ori ilustrației se va face doar cu acordul scris al acestora.

ISSN 2345-1866

E-ISSN 2345-1904

THE SCIENTIFIC BULLETIN

OF THE STATE UNIVERSITY

”BOGDAN PETRICEICU HASDEU” FROM CAHUL

(half-yearly edition, humanities series)

No. 1 (13), 2021

Honorary college of the humanities series:

professor PhD Ioan Aurel Pop, the president of Romanian Academy (Romania)
professor PhD Victor Spinei, the vice-president of Romanian Academy (Romania)
professor PhD Ionel Căndea, corresponding member of Romanian Academy (Romania)
researcher PhD Mariana Șlapac, corresponding member of Sciences

Academy of Moldova professor PhD Anatol Petrencu, State University of Moldova
professor PhD Iaroslav Chiciuc, Humanist State University of Ismail (Ukraine)
professor PhD Lili Țiganenco, Humanist State University of Ismail (Ukraine)
professor PhD Ion Șișcanu, History Institute of Sciences Academy of Moldova
professor PhD Gheorghe Cojocaru, History Institute of Sciences Academy of
Moldova

Editorial board of the humanities series:

associate professor PhD Costin Croitoru, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul
/

"Carol I" Brăila Museum, editor-in-chief of the series

associate professor PhD Ion Ghelețchi, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul,
responsible for section A. History associate professor PhD Liudmila Chiciuc, State

University "B. P. Hasdeu" from Cahul associate professor PhD Liliana Grosu, State
University "B. P. Hasdeu" from Cahul, responsible for section B. Philology

associate professor PhD Irina Pușnei, State University "B. P. Hasdeu" from Cahul,
member researcher PhD Viorel Mortu, "Carol I" Brăila Museum, România

associate professor PhD Snejana Cojocaru-Luchian, State University "B. P. Hasdeu"
from Cahul, responsible for section C. Psycho-pedagogy associate professor PhD

Igor Arsene, University of Physical Education and Sport, Chișinău

associate professor PhD Natalia Mihăilescu, State University "B. P. Hasdeu" from
Cahul

Editorial advisors / references of the humanities series:

professor PhD Gheorghe Manolache, "Lucian Blaga" University from Sibiu

professor PhD Muguraș Constantinescu, "Ștefan cel Mare" University from

Suceava associate professor PhD Tamara Cristei, "Dimitrie Cantemir" University

from Chișinău associate professor PhD Victor Axentii, State University "B. P.

Hasdeu" from Cahul associate professor PhD Ludmila Bălțatu, State University

"B. P. Hasdeu" from Cahul associate professor PhD Valeriana Petcu, State

University "B. P. Hasdeu" from Cahul

The Journal is indexed in the database **IBN** (https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_revista/118) The
authors have the scientific responsibility for the published works.

© All intellectual property rights in this edition are reserved to the
State University "B. P. Hasdeu" from Cahul and to the authors.

The full or partial reproduction of the text or illustration will be made only with their written
consent.

CUPRINS

Secțiunea A. Istorie

Lilia Tsyganenko, Ukrainians in the inoethnic border: to the question of the Southern Bessarabia settlement in the first half of the nineteenth century	11
Ion Valer Xenofontov, Nicolae Dm. Zelinschi (1861-1953), savant de talie mondială	19
Mariana S. Țăranu, Activitatea organelor represive în RSSM în perioada primei ocupații sovietice (1940-1941)	25
Anatol Petrencu, Represiuni politice în RSSM (1940-1941). Studiu de caz: Ioan Bartnovski	51
Ion Șișcanu, Încorporarea Basarabiei în sistemul social-economic al URSS (iunie 1940-iunie 1941)	57
Veaceslav Ungureanu, Necesitatea consolidării rezilienței securității naționale a Republicii Moldova în contextul intensificării dimensiunii geopolitice a fenomenului pandemiei globale COVID 19	75
Iuliu-Marius Morariu, The political community as perfect society in Saint Thomas Aquinas and Jacques Maritain	85

Secțiunea B. Filologie

Ionel Novac, Junimiștii cahuleni	97
Liliana Colodeeva, Teaching grammar through literature	105
Ina Para, Using authentic materials to develop students' receptive and productive skills	113
Alina Pinitii, The Metamorphosis of the Victorian father	121
Ludmila Bălțatu, Nota dominantă în creația lui Gheorghe Asachi	129
Victor Axentii, Tehnici ale muncii intelectuale: lectura, interogarea multiprocesuală	137
Victor Axentii, Ioana Axentii, Comunicare și educație	145

Secțiunea C. Psiho-pedagogie

Sivia Vrabie, Studiarea severității tulburărilor de spectru autist (TSA) și a ansamblului problemelor social-psihologice cu care se confruntă copiii și familia	163
Igor Arsene, Ion Arnaut, Mersul pe jos – cel mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman	183

Semnale editoriale, prezentări, recenzii

Ion Ghelețchi, Ion Domenenco, Nistrul curge, amintirile rămân	191
Viorica Preda, Costin Croitoru (editor), Perspective asupra istoriei locale (I). Județul Cahul în componența României Mari	195
Laurențiu Mecu, Diana Grigor, Constantin Augustus Bărbulescu, Costin CroitoruOvidiu Vasile Udrescu (editori), Miscellanea historica et archaeologica in memoriam Dumitru Berciu	199

Anexe

<i>Norme de publicare pentru numărul următor .....</i>	205
--	------------

CONTENT

Section A. History

Lilia Tsyganenko , <i>Ucrainenii la frontiera neoetnică: despre problema așezării în sudul Basarabiei în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	11
Ion Valer Xenofontov , <i>Nicolae Dm. Zelinschi (1861-1953), worldwide scientist</i> ...	19
Mariana S. Țăranu , <i>The activity of the repressive institutions in MSSR during the first Soviet occupation (1940-1941)</i>	25
Anatol Petrencu , <i>Political repressions in the MSSR (1940-1941). Case study: Ioan Bartnovski</i>	51
Ion Șișcanu , <i>The incorporation of Bessarabia into the social-economic system of the USSR (june 1940-june 1941)</i>	57
Veaceslav Ungureanu , <i>Need to strengthen the resilience of the national security of the Republic of Moldova in the context of intensifying the geopolitical dimension of the COVID 19</i>	75
Iuliu-Marius Morariu , <i>Comunitatea politică drept societate perfectă la Sfântul Thomas Aquinas și Jacques Maritain</i>	85

Section B. Philology

Ionel Novac , <i>Cahul members of the "Junimea" literary society</i>	97
Liliana Colodeeva , <i>Predarea gramaticii prin intermediul literaturii</i>	105
Ina Para , <i>Utilizarea materialelor originale în dezvoltarea competențelor receptive și productive ale studenților</i>	113
Alina Pinitii , <i>Metamorfozele paternității în perioada victoriană</i>	121
Ludmila Bălțatu , <i>The keynote in Gheorghe Asachi's creation</i>	129
Victor Axentii , <i>Techniques de travail intellectuel: lecture, question multiprocessus</i>	137
Victor Axentii, Ioana Axentii , <i>Communication et éducation</i>	145

Section C. Psycho-pedagogy

Sivia Vrabie , <i>Study of the severity of Autism spectrum Disorders (ASD) and the entire social-psychological problems facing children and family</i>	163
Igor Arsene, Ion Arnaut , <i>Walking – the most effective exercise for the physical and mental health of the human body</i>	183

Editorial signals, presentations, reviews

Ion Ghelețchi , <i>Ion Domenenco, Nistrul curge, amintirile rămân</i>	191
Viorica Preda , <i>Costin Croitoru (editor), Perspective asupra istoriei locale (I). Județul Cahul în componența României Mari</i>	195

Laurențiu Mecu, Diana Grigor, Constantin Augustus Bărbulescu, Costin Croitoru
*Ovidiu Vasile Udrescu (editori), Miscellanea historica et archaeologica in
memoriam Dumitru Berciu 199*

Annexes

Publication rules for the next issue 205

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (13), 2021

~ Secțiunea A. Istorie / Section A. History ~

The scientific bulletin of the State University ”Bogdan Petriceicu Hasdeu” from Cahul

half-yearly edition, humanities series, no. 1 (13), 2021

UKRAINIANS IN THE INOETHNIC BORDER: TO THE QUESTION OF THE SOUTHERN Bessarabia SETTLEMENT IN THE FIRST HALF OF THE NINETEENTH CENTURY

Lilia Tsyganenko

prof. univ. dr., Universitatea Umanistă de Stat din Ismail
(email: liliatsyganenko@gmail.com)

Rezumat. *Studiul are în vedere, pe baza unor documente de arhivă, problema așezării etnicilor ucraineni în sudul Basarabiei, la începutul secolului al XIX-lea. Sunt analizate pe baza „Listelor oficiale ale rezidenților din cetatea Ismail și orașul Tuchkov” pentru anii 1811-1821, numărul, vârstele și ocupațiile reprezentanților acestui grup etnic. S-a stabilit locul șederii ucrainenilor, anterior strămutării în spațiul Basarabiei de sud. De asemenea, este evidențiat raportul dintre ucrainenii din districtul Ismail și reprezentanții celorlalte grupuri etnice care locuiau în regiune. Se demonstrează faptul că ucrainenii reprezentau cel mai numeros grup etnic din districtul Ismail în primele decade ale secolului al XIX-lea.*

Cuvinte cheie: *ucraineni, etnii, sudul Basarabiei, Ismail, Tuchkov, agricultură, strămutare. **

Abstract. *On the basis of archival documents, the issues of placing representatives of the Ukrainian ethnic group on the lands of Southern Bessarabia at the beginning of the 19th century are being considered. By processing the "Formal lists of residents of the fortress of Izmail and the city of Tuchkov" for 1811-1821 the quantitative and age composition of the settlers, the economic and professional preferences of the representatives of this group are analyzed. The place of the previous stay of Ukrainians before their resettlement to the lands of Southern Bessarabia was determined. The ratio between the Ukrainian population of the Izmail district and representatives of other ethnic groups that lived in the region was revealed. It is proved that the Ukrainians were the most numerous ethnic group of the Izmail district in the first decades of the 19th century.*

Key words: *Ukrainians, ethnos, Southern Bessarabia, Izmail, Tuchkov town, farming, resettlement.*

The issues of the historical belonging of these or those lands still remain relevant today. Particularly the studies of the history of the formation and mutual influence of those ethnic groups that lived either in the neighborhood or in the ethnic borderlands are considered to be numerous. One of such polyethnic territories is Southern Bessarabia. As you know, there were mixed Ukrainian and Moldovan, Roma and Bulgarian, Romanian and Greek, Armenian and German Albanian and Russian, Italian and Tatar blood.

In our article, based on the archival materials, we will try to determine the share of the Ukrainian ethnic component among the local inoethnic population

during the intensive settlement of the province in the first half of the 19th century; to characterize the number of inhabitants of the town of Tuchkov, the fortress of Izmail and the hamlets of the Izmail district; to find out the economic and professional preferences of the Ukrainian inhabitants of the region.

Let's remind that in the 16th – 17th centuries, a military fortification was appeared on the bank of the Danube, which later became known as Izmail Fortress. Like any other similar structure, the fortress was, first of all, the seat of armed detachments. However, civilians gradually settled on the territory of the fortress: merchants, smiths, tailors, shoemakers, traders, farmers, etc. Later, when the territory of the fortress could no longer accommodate everyone, a suburb or a posad was arisen near it and in 1812 it was received its official name – the city of Tuchkov¹.

Since 1808, before the official transferred these lands to the jurisdiction of Russia, the tsarist military administration conducted audits or "descriptions" of the local population here. A formular magazine was a handwritten information in the form of family lists of residents of settlements. These documents, which are stored in the funds of the "Municipal institution of the Izmail archive," became the basis of our research.

The first mention of the Ukrainian population of the early 19th century within the fortress of Izmail and its suburbs belong to 1810². The tsarist official recorded the names of the residents of the district and cited quantitative data about the Ukrainian population very carefully. So, in August 1811 in the fortress of Izmail lived 906 Ukrainians³. Is it a lot or a little? The archival data give us the following information: in 1811, 354 Russians, 323 Trans-Danubian settlers, 191 Moldovans lived on the territory of the fortress⁴. And this was only the beginning of "People's colonization" which significantly surpassed the official colonization of Bessarabian land.

Analysis of archival materials allows us to assert that the Ukrainian inhabitants of the fortress, as a rule, had not very large families. According to our

---

¹ Complete collection of laws of the Russian Empire. SPb.: Printing House of the 2nd Branch of His Imperial Majesty's Own Chancellery, 1830. Collected I. Vol. XXXII (1812-1814), p. 443.

² Izmail archive (IA). F. 514, inv.1, bus. 2, 116 p.

³ inv.1, bus. 4, pp. 42-90.

⁴ inv.1, bus. 4, pp. 13-41, 92-102.

IA. F. 514,

IA. F. 514,

calculations, the most numerous were families consisting of four people: a husband, a wife and two children. Such families accounted for more than 25% of the total number of Ukrainian residents of the fortress (estimated by the author). Although there were some cases when Ukrainians moved in fairly large families. So, in May 1811 the family of Yefim Dobrinsky from Poltava province moved to Izmail, which consisted of 11 people; and in August of the same year the family of Stepan Kolomoytsev from the Podolsk province included 15 people in the list of city

---

residents. It is interesting that the head of the Kolomoytsev family was already 70 (!) years old at the time of resettlements.

In general, the age range of immigrants (bachelors or heads of families) ranged from 18 to 70 years. The most numerous by the author's calculations were the group of men aged 30 to 39 years, which was almost 35% of the total number of Ukrainian immigrants. The next in number was the group of men aged 40 to 49 years – more than 26%⁵. In other words, the bulk of the settlers with Ukrainian (little-Russian according to the documents) roots arrived in Bessarabia already at a sufficiently mature age.

The geography of the previous residence of Ukrainian settlers on the Bessarabian lands was quite diverse. A significant part of the little-Russians came from the Ukrainian provinces (Volyn, Ekaterinoslav, Kiev, Podolsky, Poltava, Kharkiv, Kherson, Chernigov). At the same time, the largest number fell on settlers from the Kiev and Kherson provinces (16% and 12% respectively). Part of the Ukrainians, having moved to Izmail in the summer of 1811, the places of their previous stay were Moldova, Poland, and the central provinces of Russia. However, their number was insignificant and did not exceed 4.5%.

The following information about the number of the Ukrainian population in the Izmail district is between 1817-1818. To the total number of representatives of individual ethnic groups, we included persons who lived in the territory of the town of Tuchkov, the fortress of Izmail, in the villages subordinate to the city. The collected data testify that in the 20s of the 19th century, the Ukrainian population

---

⁵ IA. F. 514, inv.1, bus. 4, pp. 83-84.

⁶ IA. F. 514, inv.1, bus. 4, pp. 42-90.

⁷ inv.1, bus. 12, pp. 7-10.

IA. F. 514,

IA. F. 514,

was one of the numerous among other ethnic groups in the region. The three leaders looked as follows: Ukrainians – 4 414 people, or 42.2%; Moldovans – 1 963 people, or 18.7%; Russians – 1 708 people, or 16.3%⁷.

If we analyze the ethnic composition of the population of the farms that were subordinated to the city of Tuchkov in 1818, the situation here was as follows: out of 11 farms in 9 farms the majority of the population were ethnic Ukrainians. Two settlements were an exception: the Makarov farm (where 21 Bulgarian families lived) and the Kostev farm (279 people of ethnic Bulgarians and Moldovans)⁶. The population of these farms was quite prosperous: windmills were operated on their territory; some residents had their own stone or clay houses. Among the main occupations apart from agriculture, breeding of cattle, horses, sheep was widespread.

The largest number of inhabitants was the Karacheban farm, in 1818 there

---

were 638 people, of whom 429 (or 67%) were Ukrainians⁷. The next in number of inhabitants was the farm of the nobleman Brosko, where 492 people lived, 301 of them (or 62%) were Ukrainians⁸. The farm of the Baranov family (now the micro district of the city of Izmail) closes the top three in terms of the number of inhabitants (at the same time being the absolute leader by the number of the Ukrainian population), in which out of 368 inhabitants 333 people (or 90.5%) were Ukrainians⁹.

On the farm of noblewoman Brosko the overwhelming majority of the population (more than 80%) belonged to the category of poor people – they lived in dug-outs or a burdeya* (*Bessarabian gypsy hut*). And only 19 families had their own homes, and according to archival sources, they belonged to Polish noblemen and Jews. The economic preferences of the inhabitants of the farm were similar to those of the majority of the region's inhabitants – agriculture, cattle, horse breeding and sheep breeding. On the territory of Izmail district there was only one

---

⁶ inv.1, bus. 12, pp. 48-50.

⁷ IA. F. 514, inv.1, bus. 12, p. 51.

⁸ IA. F. 514, inv.1, bus. 12, p. 53.

⁹ IA. F. 514, inv.1, bus. 12, p. 58. ¹²

IA. F. 514, inv.1, bus. 12, p. 52.

IA. F. 514,

IA. F. 514,

settlement – the Sophyano hamlet (the modern village of Sofyani), in which only Ukrainians lived.

In 1818 the population of the farm was 633 people¹². At that time, it was perhaps the only monoethnic settlement of the county. In other settlements of the county, the neighbors of Ukrainians were Moldovans, Russians, Bulgarians, Bezhenars**, Poles, Czechs, Roma, Armenians, etc.

To conduct classes and the standard of living of the inhabitants of Sofyani, we can state that the village was not very rich. Although three wooden horse-drawn mills were operated, and more than 7 thousand tithes of arable land were in the processing of the villagers, most families lived in dugouts. For the whole farm there were only 6 houses, which accounted for 1.7% of their total number. In addition to traditional economic preferences, the Ukrainians of the farm also engaged in fishing and shoe making¹⁰.

Complete our presentation of the living standard of residents of the Izmail district's villages can "Statement on the situation of the inhabitants of the farms belonging to the city of Tuchkov", which was compiled in April 1818. The document contains the names of residents (heads of families) indicating their level of wellbeing or income – good, middle, poor. So, in the Sofyani farm, the majority of its residents (about 70%) were classified as middle and poor. The rich inhabitants of the village were Pavel Melnik, Fyodor Cherny, Vasily Tkach, Vasily Trubai, Pavel Ilchenko, Grigory Baran¹⁴. Among the names that are often found among the

---

inhabitants of this farm, we distinguish Melnikov, Tkachey, Taranenko, Ilchenko, Prokopenko, Ostapchenko and others.

There were quite a few people with the name Trubai in the village. It is interesting that next to Sophyani is one of the memorable places of Izmail – Trubaevsky mound – the grave of Scythian times. During the storming of the fortress of Izmail in 1790, A. Suvorov placed his command post on the mound, and it was from here the fighting call of the trumpet to storm the fortress was heard.

These events are the attempt to explain the name of the mound by some of the historians. However, most old residents of the village associate the name of

---

¹⁰ inv.1, bus. 12, pp. 52-54. ¹⁴ inv.1, bus. 13, pp. 2-3.

IA. F. 514,
IA. F. 514,

the mound with the name of a small settlement – Trubaivka, which existed here before the beginning of the 19th century. Perhaps, it was the people from Trubaivka who were the first settlers in the Sofyani farm.

Among the names of the inhabitants of the Baranovo farm we meet Grigory Khmelnitsky, Vasily Grabchenko, Dmitry Chornomorhenko (good income) Moisei Poltavchenko, Andrei Grinko, Fedor Chornobitsky (middle income) Yefim Kuzmenko, Timofey Zakharchenko, Dmitry Slepoy (poor income). The headman of the farm was Kirill Golovatchenko¹¹.

In the Karachebahn farm, 67% of Ukrainians were Moldovans (18%) and Bulgarians (15%). Ukrainians Nikolai Apostol, Ivan Zhembov, Yefim Holot; Moldovans Botya Aidir, Dudun Surdul, Ion Arnaut; Bulgarians Nikolai Karakin, Epko Rotar, Timofey Doichev and others were leading the business here¹⁶.

Analysis of the economic state of the farms in which Ukrainians lived, located near Tuchkov, allows us to draw the following conclusions:

Firstly, the majority of ethnic Ukrainians in the county belonged to the category of middle peasants or poor people;

Secondly, the main economic activities of ethnic Ukrainians, as well as the majority of the inhabitants of the region, were agriculture and cattle breeding;

Thirdly, the tolerant attitude of Ukrainians towards neighbors – representatives of other ethnic groups – has become the key to their further peaceful coexistence within the framework of multiethnic settlements.

The next decade is also characterized by a gradual increase in the number of Ukrainian population in the Izmail district and the city of Tuchkov. The main source for this period was the documents of the Izmail city police for 1820 and 1821 years.

In 1820, according to the order of the Bessarabian governor in the city of Tuchkov and the fortress of Izmail, a new population census was carried out, connected primarily with the need to find out the number of living quarters for cantonment of troops. At the indicated time, 6 churches and 2 monasteries were

---

¹¹ inv.1, bus. 13, pp. 8-9. ¹⁶ inv.1, bus. 13, p. 11.

IA. F. 514,
IA. F. 514,

operated in the city and the fortress¹². As for the Ukrainian population, the list included 489 men – heads of families. Most Ukrainian families in the city already had their homes, although some (about 30%) still lived in dugouts¹³. It is interesting that among the other information we found several records: "... Stepan Perepelitsa – lives in the house of the fugitive¹⁴; ... Ilya Kozhukharenko – poor income, lives in the house of a fugitive¹⁵; ... Gerasim Yakovenko – middle income, lives in the house of a fugitive"¹⁶.

All this shows that in the early 20's. of 19th century, the process of colonization and active settlement of the city continued, although some of the local residents escaped from developed places for certain reasons, but the city authorities continued the policy of loyalty to the settlers, even using abandoned or communal houses for their accommodation.

Ukrainians in the city owned 12 shops, 3 wine cellars, 24 windmills, 5 windmills (on horse traction), 28 vineyards, a beer factory, a tavern, a public bath¹⁷. A year later, stables appeared in the property of the Ukrainian community of the city. Among the wealthiest representatives of the Ukrainian population of the city in 1820-1821 the family of Zenchenko, who owned three houses, a beer factory, a cellar, a tavern, a windmill, stood out. In the household, the Zenchenko used hired labor²³. To the category of wealthy inhabitants of the city were the families of Papushenko, Chornobrivchenyev, Protsenko.

By professional criteria, the majority of Ukrainian citizens were engaged in agriculture (76%), worked for hire (11.2%), conducted petty trade (6.5%), and shoemaker (3.3%). In addition, carpenters, fishermen, cabmen, kondarians, musicians, gardeners, smiths, water carriers, tailors, etc. were among the Ukrainian ethnic group¹⁸. One of the types of earnings for the citizens has been of premises.

---

¹² IA. F. 514, inv.1, bus. 33, pp. 1-2.

¹³ IA. F. 514, inv.1, bus. 33, pp. 36-108.

¹⁴ IA. F. 514, inv.1, bus. 33, pp. 37- 38.

¹⁵ IA. F. 514, inv.1, bus. 33, pp. 39- 40.

¹⁶ IA. F. 514, inv.1, bus. 33, p. 41.

¹⁷ IA. F. 514, inv.1, bus. 33, pp. 36-61. ²³
inv.1, bus. 36, pp. 67-68.

¹⁸ inv.1, bus. 33, pp. 127-180.

IA. F. 514,

IA. F. 514,

Part of Ukrainian residents rented rooms in their homes to lodgers, as a rule, Greeks and Jews.

The conducted source studies allow us to assert that before the beginning of the 19th century, the Ukrainian population on the lands of Southern Bessarabia was one of the numerous groups that settled here long. Ukrainian settlers settled either in old Tatar and Nogai settlements, or in new places. Most of the Ukrainian settlers at the beginning of the 19th century, belonged to the category of state

---

peasants, and according to the calculations of the Odessa researcher E. Bachinskaya, lived in 145 settlements of South Bessarabia¹⁹.

One of the waves of "people's colonization", which occurred in the 10-20s of the 19th century, led to a significant increase in the Ukrainian component in the ethnic structure of the Izmail district. The Ukrainian ethnic community on the lands of Southern Bessarabia consisted of descendants of the autochthonous Slav population, immigrants from Ukrainian and partly Russian provinces. Unlike some of our contemporaries, our ancestors were able to tolerate their neighbors, share shelter and water with them, and when it needed – to unite against a common enemy. Indeed, the lands of South Bessarabia became the second homeland for representatives of different ethnic groups, and therefore today there is no need to try to repaint these territories in the colors of the flags of foreign states. Bessarabian Ukrainians, due to various economic, foreign policies, cultural and ethnic processes, lived together with representatives of other ethnic groups in most settlements of Southern Bessarabia. This, on the one hand, created favorable conditions for permanent inter-ethnic contacts and mutual borrowings of the characteristic traditions of life, management, culture of the ethnic community of the region, and on the other, preserved and multiplied its national culture and traditions, clearly perceiving itself as an integral part of the Ukrainian people.

---

¹⁹ E. Bachinska, *Ukrainian and Nimtsi in Pivdenniy Bessarabia: Deyaki Aspect of Relationship in the 19th Art*, Ethnic history of the people of Europe, 2015, No. 16, p. 14.

NICOLAE DM. ZELINSCHI (1861-1953), SAVANT DE TALIE MONDIALĂ

Ion Valer Xenofontov

cercetător științific dr., Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, Chișinău
(email: ionx2005@yahoo.com)

Rezumat. *Studiul este consacrat omului de știință Nicolae Zelinschi, născut în 1861 în Tiraspol. Savantul este unul dintre fondatorii teoriei catalizei organice și a chimiei petrolului, părintele măștii universale antigaz. Academicianului a organizat o serie de centre științifice, iar Institutul de Chimie Organică al Academiei de Științe a Rusiei îi poartă numele.*

Cuvinte cheie: Nicolae Zelinschi, academician, chimist, știință, masca antigaz.

*

Abstract. *The study is dedicated to the scientist Nicolae Zelinschi, born in 1861 in Tiraspol. The scientist is one of the founders of the theory of organic catalysis and oil chemistry, the father of the universal gas mask. The academician organized a series of scientific centers, and the Institute of Organic Chemistry of the Russian Academy of Sciences bears his name.*

Key words: Nicolae Zelinschi, academician, chemist, science, gas mask.

Cercetătorii biografiei academicianului Nicolae Zelinschi identifică, în mod convențional, trei etape în viața acestuia: novorossită, moscovită și peteresburgă¹. Dacă prima etapă ține mai mult de biografia individuală, privată, cea de-a doua este una convergentă activității științifice și didactice.

Viitorul savant Nicolae Zelinschi s-a născut la 25 ianuarie (6 februarie) 1861 în Tiraspol, gubernia Herson, Imperiul Rus. Pe linia paternă, Nicolai Zelinskii descindea dintr-o familie aristocratică. Atât tata (Dmitri Iosifovici Zelenski), cât și mama (Daria Ivanovna Vasileva) au decedat la o vârstă fragedă de cauza tuberculozei pulmonare, de aceea N. Zelinschi a fost crescut și educat de bunica Maria Petrovna Vasileva².

Între 1869 și 1872 a învățat la Școala județeană din Tiraspol, ulterior își continuă studiile la renumitul Gimnaziu „Richelieu” din Odesa (1872–1880). Urmează studiile la Secția de Științe Naturale a Facultății de Fizică și Matematică a Universității Novorossiisk din Odesa (1880–1884). A fost angajat la aceeași universitate, fiind delegat la universitățile din Leipzig și Göttingen (Germania).

---

¹ Елена Леонидовна Болотова, *Первый Московский период жизни Николая Дмитриевича Зелинского*, în *Наука и школа*, № 5, 2017, с. 27-34.

² Brighida Covarschi, Ion Jarcuțchi, *Academicieni din Basarabia și Transnistria (a doua jumătate a secol. al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea). Portrete biobibliografice*, Editura Civitas, Chișinău, 1996, pp. 124-126.

Ion Valer Xenofontov

Capacitățile intelectuale deosebite s-au manifestat încă în etapa timpurie a activității sale în contextul în care în anul 1886 reușește să sintetizeze *imperita*. Susține cu brio teza de magistrat cu titlul „Problema izomeriei în seria tiofenului” (1889) și cea de doctor cu denumirea „Cercetarea fenomenelor de stereoizomerie în seria compușilor saturați ai carbonului” (10 noiembrie 1891)³.

În 1891, a efectuat o expediție de cercetare la Marea Neagră și a demonstrat că sulfatul de hidrogen în apă este de origine bacteriană. În prezent, se consideră că acesta ar putea constitui o adevărată sursă alternativă a gazului.

În contextul primei conflagrații mondiale, în 1915, pe baza cercetărilor în domeniul absorbției, a propus cărbunele activat (produs pentru prima dată în Germania) drept formă de protecție împotriva gazelor otrăvitoare – masca antigaz. Această inovație a înlocuit compresa de tifon și a fost aplicată începând cu 1916 de către Puterile Aliate. Pentru a desăvârși inovația N. Zelinski l-a cooptat în această activitate pe Edmond Kummant, inginer la Uzina „Treugolnik”. Pe parcursul istoriei, această inovație a salvat numeroase vieți. Aici este bine să scoatem în evidență dimensiunea etică și umanistică a creatorului măștii universale antigaz, care nu a tins să-și breveteze invenția. A considerat că nu este momentul potrivit pentru a profita din necazurile oamenilor, de aceea a refuzat să-și breveteze realizarea. O altă explicație referitoare la faptul că N. Zelinski nu a tins să-și asume invenția rezidă în propria responsabilitate pentru aplicațiile cu efecte sumbre, deoarece tot el a fost primul care a dezvoltat principiile producției industriale de *cloropicrin*, care a fost aplicate în Primul Război Mondial ca substanță otrăvitoare auxiliară⁴.

Din perspectivă didactică și științifică N. Zelinski a urmat o carieră fulminantă, avansând de la funcția de profesor suplinitor până la cea de profesor titular la Universitatea din Moscova (1893–1911, 1917–1953). În cadrul acestei instituții a condus Catedra de chimie analitică și organică. În 1911 părăsește catedra în semn de protest față de politica reacționară promovată de L. Casso, ministrul Învățământului Public al Imperiului Rus și se transferă cu serviciul la Petersburg. Drept urmare, în perioada 1912–1917 a fost șef de catedră la Institutul Politehnic din Petersburg, director al Laboratorului Central al Ministerului de Finanțe. În 1917, revine la vechiul loc de serviciu, Universitatea din Moscova. Pe parcursul a patru luni 1923, efectuează stagii de cercetare în Germania, Anglia și Franța unde se familiarizează cu direcția științifică a albuminelor. A exercitat funcția de șef al Sectorului de chimie al Institutului Unional de Medicină Experimentală.

---

³ Dumitru Batâr, *Neliniștea memoriei: evoluția chimiei în Moldova și avaturile vieții. Sinteze. Portrete. Medalioane*, Tipogr. AȘM, Chișinău, 2007, pp. 28-29.

⁴ Н.А.Фигуровский, *Очерк возникновения и развития угольного противогаса Н.Д. Зелинского*, Издательство Академии Наук СССР Москва, 1952, 204 с.; Виктор Мишецкий, *Защита Зелинского*. Disponibil pe: <https://www.sovsekretno.ru/articles/zashchita-zelinskogo/> (accesat: 10.10.2021).

Nicolae Dm. Zelinski (1861-1953), savant de talie mondială

Capacitățile intelectuale și organizatorice deosebite a lui N. Zelinski au generat instituirea unor serii de instituții științifice ce se leagă de numele savantului. A participat la fondarea Institutului de Chimie Organică al Academiei de Științe a URSS (1935), centru științific care actualmente îi poartă numele. O altă instituție fondată este Universitatea Fizico-chimică și Energetică aflate sub cupola Muzeului Politehnic. Împreună cu F. Vereșeaghin a instituit Laboratorul presiunilor supraînalte pentru sinteza organică. A contribuit la crearea Institutului de Tehnologii Chimice Fine.

A deținut o serie de titluri științifice: membru corespondent (6 decembrie 1924) la specialitatea „chimie”, membru titular al AȘ a URSS (12 ianuarie 1929) la specialitatea „chimie organică”; membru de onoare (1921), președinte (din 1935) al Societății Cercetătorilor Naturii din Moscova. A participat la fondarea Societății Unionale de Chimie „D. Mendeleev”, devenind în 1941 membru de onoare al acestei organizații, membru al Societății de Chimie din Franța, membru de onoare al Societății de Chimie din Londra. Laureat al Premiului Lenin (1934), al Premiului Stalin (1942, 1946, 1948)⁵.

Școala științifică a lui Nicolae Zelinski include membri titulari (A. Balandin, B. Kazanski, C. Kocșkov, S. Nemetkin, A. Nesmeanov, L. Vereșeaghin,) și membri corespondenți (N. Izgarîșev, C. Lavrovski, I. Mamedalie, B. Mihailov, A. Rakovski, V. Celințev, N. Șuikin) ai Academiei de Științe a URSS, profesorii L. Ciugaev, N. Șilov ș.a.

Opera ilustrului savant însumează circa 700 de lucrări științifice în domeniul chimiei organice, anorganice și analitice, chimiei fizice, biochimiei, tehnologiei chimice. Din opera științifică menționăm «Избранные труды», în 2 vol. (1941); «Собрание трудов», în 4 vol. (1954–1960); «Избранные труды» (1968, 422 c.)⁶.

Academicianul Nicolae Zelinski s-a stins din viață la 31 iulie 1953 la Moscova.

Numele ilustrului savant este unul de referință în lucrările cu caracter enciclopedic⁷. A constituit un reper în cercetarea istoriei științei și tehnicii în RSS

---

⁵ А. Вербицкий, *Два ученых*. În: *Советская Молдавия*, № 197, 4 октябрь, 1950, с. 3; С. Новиков, *Выдающийся русский ученый-патриот (К 90-летию со дня рождения Николая Дмитриевича Зелинского)*, în *Советская Молдавия*, № 26, 6 февраля, 1951, с. 2; А. Шамшурин, *Выдающийся*

ученый, în *Советская Молдавия*, № 31, 5 февраля, 1961, с. 4; Ion Jarcuțchi, *Comisia Gubernială Științifică a Arhivelor din Basarabia: (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)* /Red. șt. Mihai Aduage, Ion Xenofontov, Institutul de Studii Enciclopedice, Chișinău, 2012, p. 142.

⁶ Vezi A.V. Богатский, Н.Д. Зелинский. (1861–1953). *Страницы жизни и творчества*, Штиинца, Кишинев, 1976, 86 с.

⁷ А.Ф. Платэ, *Зелинский Н.Д.*, în *Большая советская энциклопедия*, Т. 9 (Евклид–Ибсен), Издательство «Советская энциклопедия», Москва, 1972, с. 455-456; E. Nârca, *Zelinschi Nicolae*, în *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*, Vol. 3 (zarzăr-cheag), Redacția Principală a „Enciclopediei Sovietice Moldovenești”, Chișinău, 1972, pp. 11-12; *Военная энциклопедия в восьми томах ТЗ («Д» – Квартирьер)*, Военная издательство, Москва, 1995, с. 271; *Военный энциклопедический словарь*/ Оформление: А Мусина, Эксимо, Москва, 2007, с. 366; Alexandru Stănciulescu (coord.), *Mic dicționar enciclopedic*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic, Editura Ion Valer Xenofontov

---

Moldovenească⁸.

În onoarea savantului Nicolae Zelinschi au fost denumite străzi în municipiile Chișinău și Tiraspol. În localitatea natală, pe fațadele clădirilor în care a locuit și unde a învățat (fosta Școală reală) au fost inaugurate plăci comemorative.

Anexă. Academicianul Nicolae Zelinschi în imagini de epocă⁹

Anexa 1. Nicolae Zelinschi, 1872.

Anexa 2. Academicianul Nicolae Zelinski, împreună cu discipolul său academicianul A. Balandin, în laborator, 1930.

Enciclopedică, București, 2008, p. 1496; Dumitru Bațîr, *Chimie. Mică enciclopedie*, Institutul de Studii Enciclopedice, Chișinău, 2014, p. 511.

⁸ *Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei*. F. 17a, l. 1, D. 1, f. 13; *Idem*, D. 2, f. 2, 31. ⁹ Surse iconografice disponibile pe: <https://cyberleninka.ru/article/n/nikolay-dmitrievich-zelinskiygordost-otechestvennoy-nauki-yarkiy-i-samobytnyy-primer-tvorcheskogo-razvitiya-lichnosti/viewer> (accesat: 16.10.2021).

Nicolae Dm. Zelinski (1861-1953), savant de talie mondială

Anexa 3. Academicianul Nicolae Zelinski (rândul doi, al treilea din stânga), alături de angajații Institutului de Chimie Organică al Academiei de Științe a URSS, 1940.

Anexa 4. Nicolae Zelinski, 1945.

**ACTIVITATEA ORGANELOR REPRESIVE ÎN RSSM ÎN PERIOADA PRIMEI OCUPAȚII SOVIETICE
(1940-1941)**

Mariana S. Țăranu

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: marianataranu@gmail.com)

Rezumat. *Imediat după invadarea Basarabiei de către Armata Roșie la 28 iunie 1940, autoritățile sovietice și-au extins aparatul represiv asupra noilor posesiuni teritoriale. Consider oportun ca acest studiu să-l dedic modalităților de extindere a NKVD-ului în Basarabia, dar și activității acestuia, deoarece a fost direct responsabil și a organizat politica de teroare asupra populației băștinașe. Elucidarea funcționării sistemului judecătoresc, activitatea Tribunalului Militar, a Procuraturii și închisorile conturează tabloul real al terorii sovietice pe teritoriul RSSM în perioada primei ocupații sovietice, dar și ulterior.*

Cuvinte cheie: NKVD, sistem judecătoresc, Tribunale Militare, Procuratură, închisori. *

Abstract. *Immediately after the invasion of Bessarabia by the Red Army on June 28, 1940, the Soviet authorities extended their repressive apparatus over the new territorial possessions. I consider it appropriate to dedicate this study to the ways of expanding the NKVD in Bessarabia, but also to its activity, because it was directly responsible and organized the policy of terror on the native population. The elucidation of the functioning of the judiciary, the activity of the Military Tribunals, the Prosecutor's Office and the prisons outlines the real picture of the Soviet terror on the territory of the MSSR during the first Soviet occupation, but also later.*

Key words: NKVD, judiciary, Military Courts, Prosecutor's Office, prisons.

Extinderea NKVD-ului în Basarabia. Organizarea acțiunilor de colectare a informațiilor referitoare la situația din România. Imediat după ocuparea Basarabiei, Comisariatul Poporului al Afacerilor Interne (în continuare – NKVD) din RSSU/RASSM și-a extins competențele asupra teritoriului dintre Prut și Nistru și la 8 august 1940, în baza ordinului NKVD nr. 00961, acesta a fost reorganizat în NKVD din RSSM, urmărind să-și desfășoare activitatea în conformitate cu Hotărârea Comitetului Executiv Central al URSS din 10 iulie 1934 „Despre formarea NKVD”¹. În lucrarea sa „Din istoria secretă a celui de al Doilea Război Mondial”, reputatul istoric ieșean Gheorghe Buzatu punctat indică sarcinile NKVD-ului: controlarea vieții de stat, organizarea unei activități contrainformative și de contraspionaj

---

pentru a descoperi elementele ce se pronunțau deschis sau camuflat împotriva statului

---

¹ Pavel Moraru, *Organizarea și activitatea serviciilor de informații și siguranță românești din Basarabia în perioada anilor 1918–1944*, Teză de doctor habilitat în istorie, Chișinău, 2016, p. 110.

sovietic. Deopotrivă, în sarcina NKVD intra promovarea unei activități informative, îndeosebi cu privire la evenimentele politice, economice, militare din afara URSS și combaterea inamicului prin sabotaj și spionaj²⁰.

În fruntea NKVD din RSSM conducerea moscovită l-a numit pe loialul și verificatul Nicolai Sazykin²¹, care odată sosit la Chișinău a creat o adevărată mașinărie a terorii ce avea un scop bine determinat: includerea cât mai repede cu putință a teritoriul românesc al Basarabiei în sfera de influență sovietică, iar metode și mijloacele prea puțin contau.

Cu patru zile înaintea declanșării Războiului Germano-Sovietic, pe data de 18 iunie 1941, la șefia NKVD-lui din RSSM a fost numit trimisul Moscovei colonelul Vasiliu Dmitrienko. Acesta avea misiunea de a organiza a evacuarea activiștilor comuniști din regiune și de a transfera în URSS multiple bunuri, inclusiv mari cantități de produse alimentare, de asemenea avea înputernicirea de a distruge, prin aplicarea tacticii „pământului pârjolit”, mai multe clădiri de menire culturală atât din Chișinău, cât și din întreaga republică, de a incendia închisorile și de a lichida fizic toți arestații învinuiți de neloialitate față de Puterea sovietică. Autoritățile comuniste au rămas nemulțumite de calitatea organizării evacuării bunurilor în URSS și imediat după aceasta colonelul Vasiliu Dmitrienko, împreună cu alți lideri comuniști evacuați în URSS, a fost demis²².

NKVD din RSSM era alcătuit din aparatul central, direcții, secții și servicii. Componentele de bază ale sistemului organelor afacerilor interne din 1940 erau: Direcția miliției muncitorești-țărănești, Secția instituțiilor penitenciare, Secția serviciului de pompieri, Secția arhive, Serviciul securității de stat și paza frontierei.

---

²⁰ Gheorghe Buzatu, *Din istoria secretă a celui de al Doilea Război Mondial*, Vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1995, pp. 305-306.

²¹ Sazykin Nicolai Stepanovici (n. în 1910 în satul Kolobovka, județul Țarevsk, gubernia Astrahan – m. ianuarie 1985 la Moscova). A fost primul comisar al poporului al NKVD din RSSM. În 1927 el a absolvit școala medie din Leninsk, gubernia Stalingrad. A urmat cursurile școlii serale a școlii sovietice de partid, după care și-a făcut studiile la Institutul Gospodăriei Populare „Plehanov” și la Institutul de Planificare din Moscova. În 1935 a obținut titlul de doctor în științe tehnice. Din iunie 1939 a devenit membru al Partidului Comunist. La 7 august 1940, cu o zi înainte de formarea NKVD pe teritoriul RSSM, a fost numit în fruntea acestuia. După reorganizarea NKVD, când, prin dedublarea lui, s-a format Comisariatul Poporului al Securității Statului, la 26 februarie 1941 a fost numit la conducerea noii structuri de securitate a statului, pe care a condus-o până la 18 iunie 1941.

²² Ruslan Șevcenco, Elena Zamura, *MVD RM: Noveishaia istoria*, accesibil online la adresa: www.webcache.googleusercontent.com, accesat pe data de 4 iulie 2021.

În baza aceluiași ordin din 8 august 1940 au fost înființate șase secții județene ale NKVD, care activau în cadrul organelor afacerilor interne, și șase secții raionale în stânga Nistrului²³.

Pentru a întări mașinăria terorii, la 9 iulie 1940 CCP din URSS a aprobat Hotărârea secretă „Cu privire la activitatea tribunalelor militare în teritoriile Basarabiei și nordului Bucovinei”. Conform acesteia, tribunalele militare au fost împuternicite temporar să examineze cazurile privind „crimele contrarevoluționare și de banditism ale locuitorilor Basarabiei și nordului Bucovinei”, precum și cele referitoare la „specula cu mărfuri și produse alimentare” și să le judece în baza Codului penal al RSS Ucrainene²⁴. Aceste măsuri au fost exercitate până la retragerea sovietică.

Concomitent, la 10 iulie 1940, L.Beria, comisarul Afacerilor Interne al URSS, cerea într-un memoriu adresat comisarului Afacerilor Externe al URSS V.Molotov aprobarea formării în cadrul trupelor NKVD-ului din RSSM a unui nou regiment cu un efectiv de 1910 angajați²⁵, ceea ce s-a și realizat.

NKVD îi erau subordonate direcțiile județene în cadrul cărora în calitate de unitate subordonată intrau secțiile raionale și secțiile orășenești, cu excepția orașelor Chișinău, Tiraspol, Bălți, Bender, direcțiile orășenești ale cărora erau subordonate direct Comisariatului.

Secțiile raionale ale NKVD erau responsabile de activitatea nucleelor create în toate instituțiile raionului: soviete sătești, școli, întreprinderi industriale și de alt gen etc. Dat fiind faptul că miza pe activitatea acestei instituții era mare, în primul an de ocupație sovietică a Basarabiei toate cadrele, numite în organele de conducere, au fost riguros selectate și au fost numite în funcții persoane din afara Basarabiei, preponderent ruși, ucraineni și beloruși. De regulă, băștinașii erau folosiți pe post de informatori.

Deopotrivă, în URSS erau instruiți și comuniștii evrei originari din România. Conform informațiilor prezentate de istoricul Constantin Hlihor, un număr tot mai mare de comuniști, în special evrei originari din România, erau instruiți în URSS pentru a fi trimiși să culeagă tot felul de date cu caracter militar în spațiul românesc, unde evreii erau trecuți în mod clandestin ca refugiați care doreau să se repatrieze.

---

²³ Pavel Moraru, *Urmașii lui Felix Dzerjinski. Organele securității statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească 1940-1991*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008, p. 18.

²⁴ Valeriu Pasat, *Trudnye stranitzy istorii Moldovy 1940–1950* [Pagini dificile din istoria Moldovei], Moscova, Terra, 1994, p. 141.

²⁵ Ludmila Rotari, *Teroarea sovietică în Basaravia și Bucovina de Nord*, accesibil online la adresa: www.webcache.gooleusercontent.com, accesat pe data de 4 iulie 2021.

Inspectoratele de poliție și jandarmerie din județele de frontieră: Suceava, Iași, Vaslui, raportau în lunile iulie–decembrie un număr sporit de treceri frauduloase ale frontierei. Cu ocazia perchezițiilor s-au găsit asupra lor manifeste ce proslăveau anexarea Țărilor Baltice, a Basarabiei și Bucovinei considerată ca un act de „politică sănătoasă de pace”, prin care „s-au eliberat de sub jugul capitaliștilor și provocatorilor de război 23 milioane de muncitori și țărani”. Un astfel de manifest s-a găsit asupra cetățeanului Bergman Leon, originar din Bucovina, care a fost prins de poliție pe raza județului Suceava. Mulți dintre cei depistați erau cunoscuți de organele de poliție și siguranță ale statului ca făcând parte din PCR sau ca

---

simpatizanți ai regimului comunist din URSS²⁶.

Doctorul habilitat în istorie Pavel Moraru în studiul său dedicat serviciilor secrete menționează că în Basarabia acționau câteva echipe operative ale NKVD care trebuiau să identifice și să aresteze persoanele cunoscute pentru activitățile antisovietice, pe funcționarii din administrația românească (care se evacua sau care au decis să rămână pe loc), foștii jandarmi, polițiști, militari etc. În nordul Bucovinei și în nordul Basarabiei a acționat echipa operativă a lui Alexandr Martânov, care a arestat până la 3 iulie 1940 142 jandarmi și polițiști din județele Cernăuți, Hotin și Bălți. În centrul Basarabiei activa echipa operativă a lui Nicolai Kazin, care a arestat 121 de persoane din Orhei, Soroca și Chișinău. În partea de Sud a provinciei a operat echipa lui Nicolai Sazykin, care până la 3 iulie 1940 a arestat 277 persoane din Cetatea Albă, Bender, Comrat, Cahul, Bolgrad și Ismail²⁷.

NKVD inventase un sistem de depistare și clasificare a băștinașilor care nu se încadrau în clișeele omului sovietic și pe care i-a etichetat ca „dușmani ai poporului” ce trebuiau anihilați. Acest sistem a fost aplicat cu exactitate și în Basarabia. Conform studiului realizat de doctorul în drept Iurie Frunză, fiecare suspect era notat pe o fișă mare în centrul căreia numele său era înconjurat de un cerc roșu; prietenii săi politici erau desemnați prin cercuri roșii mai mici și cunoștințele sale nepolitice prin cercuri verzi; cercurile cafenii indicau persoanele care erau în contact cu prietenii suspecti, dar pe care el nu-i cunoștea personal; relațiile dintre prietenii suspectului, politici și apolitici, și prietenii prietenilor săi erau indicați prin linii între cercurile respective. NKVD-ul știa în orice moment cine este în legătură cu cine și în ce grad de intimitate sunt²⁸.

---

²⁶ Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Anul 1940. Drama dintre Nistru și Prut*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1992, p. 38; Alex Mihai Stoenescu, *Mihai, mareșalul și evreii*, ed. a II-a, revăzută, București, RAO, 2010, p. 113.

²⁷ Pavel Moraru, *Organizarea și activitatea...*, pp. 109-110.

²⁸ Iurie Frunză, *Formarea organelor judiciare și extrajudiciare în RSSM (1924-1952)*, Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept, Chișinău, 1999, p. 122. ¹¹ Pavel Moraru, *Organizarea și activitatea...*, p. 111.

La 3 februarie 1941, la nivel unional a avut loc reorganizarea NKVD-ului, prin partajarea căruia a fost creat NKGB-ul RSSM condus, începând cu 26 februarie 1941, de Nicolai Sazykin. Misiunea NKVD, activitatea căruia era coordonată de vicecomisarul poporului pentru Afacerile Interne Iosif Mordoveț, rămânea a fi prevenirea și combaterrea crimelor de drept comun, iar a NKGB – prevenirea și combaterea crimelor îndreptate împotriva securității statului¹¹.

Cercetarea numeroaselor dosare aflate în Depozitul Special al Serviciul de Informare și Securitate (în continuare SIS) de la Chișinău, dar și la Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare ANRM), ne-a permis întocmirea unei scheme de funcționare a NKVD din RSSM. Informațiile incomplete prezentate în dosarele

---

consultate și lipsa accesului la arhivele specializate nu ne-au permis stabilirea unor informații mai detaliate referitoare la cadrele folosite la muncă în Basarabia.

NKVD – comisarul Sazykin – din 7 august 1940

Vicecomisar Mordoveț I.L. – din 5 iunie²⁹

Vicecomisar Țelișev Ivan Sergeevici, locotenent major (din aprilie) – responsabil de cadre³⁰ Secția I – șef Frolov, din aprilie – locotenent Ronis

Direcția I – locotenent Regan

Secția II – locotenent inferior Moskalenko, căpitanul Ivanov, căpitanul Anfilov, din aprilie – Frolov

Secția III – Donskoi, din iunie – locotenent inferior Zakrevskii

Vice-șef – locotenent Lundin, din 23 aprilie – locotenent Milștein

Direcția I /*nu am reușit să stabilim*/

Direcția II – locotenent inferior Talyzin

Direcția III /*nu am reușit să stabilim*/

Direcția IV – locotenent inferior Vorobiov

Secția IV – Buzin Piotr Mihailovici³¹

Secția V – din decembrie – locotenent superior Drozdov

Secția VI – șef Secikov Constantin Simionovici

Secția VII – Lîskov

Șeful Direcției urmărire penală – locotenent superior Konopelkin

Vice-șef – locotenent Psarev

Șeful Direcției Pușcării – locotenent superior Sotnikov

Vice-șef al Direcției Servicii și pregătiri speciale – locotenent de miliție Tereșcenko.

---

²⁹ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 59.

³⁰ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 60.

³¹ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 61.

În conformitate cu documentele timpului, la data de 28 ianuarie 1941 erau înregistrați 728 de angajați ai NKVD-ului, miliției, judecătoriei, procuraturii, dintre care moldovenii erau în număr de 32³², toți fiind din partea stângă a Nistrului. Conform informațiilor aprobate de Comisia Comisariatului Poporului al Securității de Stat a RSSM referitoare la selecția candidaților pentru grupa specială, primii basarabeni care au fost trimiși la Școala Superioară de NKVD din URSS au fost: Fiodor Pavlenko din satul Piatra, raionul Susleni, Ivan Starodub din satul Dânji, raionul Ocnîța, Alexei Gordeev din satul Cosăuți, județul Soroca, Dumitru Zagorodnik din satul Iorjnița, județul Soroca, și Anatolii Diacov din orașul Chișinău³³.

Deopotrivă, în fiecare centru județean a fost extinsă câte o Direcție județeană a miliției. Aceasta avea subdiviziuni în fiecare raion, ceea ce presupunea existența unei

---

secției raionale. Secția raională avea responsabili în fiecare soviet sătesc.

Misiunea acestora consta în menținerea ordinii publice și în investigarea crimelor, dar, de-facto, activitatea acestora se reducea la anihilarea celor care aveau alte opțiuni decât cele oficiale, arestarea persoanelor care nu se încadrau în parametrii cetățeanului sovietic, întocmirea dosarelor persoanelor incomode care ulterior erau arestate și/sau deportate. Mai mult, organele miliției erau responsabile, inclusiv, de circulația populației: organele raionale eliberau permise de plecare în Transnistria sau din Transnistria în Basarabia, în zona de frontieră; mai mult, în cazul în care cineva intenționa să se transfere dintr-o localitate în altă localitate, atunci avea nevoie de permisiune de la miliție de a se strămuta împreună cu familia.

Documentele de arhivă depozitate la ANRM, Arhiva Organizațiilor Social - Politice din Republica Moldova (în continuare AOSPRM) și la Depozitul Special al SIS ne-au permis să constatăm că în timpul primului an de ocupație sovietică în organele de miliție nu a fost angajat niciun locuitor al Basarabiei. Toate cadrele erau aduse din RSSU sau din alte republici unionale. Mai mult, pe parcursul lunilor februarie-martie 1941 au fost convocate ședințe ale organizațiilor raionale și județene ale Partidul Comunist (bolșevic) din Moldova [în continuare PC(b)M], la care fie au fost confirmate în funcție cadrele existente, fie au fost înlocuite cu cadre noi.

Șef al Direcției Miliției a RSSM a fost numit Orlov Pavel Alexandrovici³⁴.

---

³² AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 41, f. 28.

³³ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 37, f. 42-44.

³⁴ Orlov s-a născut în anul 1910, în orașul Odesa, ucrainean, studii medii (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 32, f. 213).

Comportamentul neadecvat al organelor miliției îl denotă, inclusiv, faptul că noul șef al comendurii orașului Bender a ocupat abuziv clădirea Gimnaziului și nu a mai eliberat-o. Acțiuni similare au întreprins și cei de la organele milițienești care au ocupat abuziv căminele Gimnaziului de Fete, respectiv și-au atribuit și inventarul de acolo³⁵.

Cercetarea informațiilor referitoare la situația din România în primă fază, iar ulterior diversificarea acestor sarcini constituia o altă direcție în activitatea NKVD, căreia i s-a acordat un interes tot mai sporit.

Persoanele racolate de organele de securitate sovietice pentru a trece hotarul și a pleca în România, fie clandestin, fie în cadrul Comisiei de Repatriere, după o perioadă de adaptare și filare erau preluate sub controlul unui reprezentant al Legației sovietice la București cu care urma să colaboreze.

Legația sovietică la București prin subdiviziunile sale organiza, dirija și coordona colectarea de informații în dependență de necesitățile și doleanțele parvenite de la conducerea URSS. În colaborare cu Legația URSS, fără a avea caracter diplomatic, funcționa Reprezentanța Comercială Sovietică condusă de Efim Simionovici Gourviț. Acesta activa în colaborare cu Biroul de presă „Luvru” și

---

Casa Rex Film. Un alt serviciu dependent direct de Legația URSS era agenția telegrafică de presă TASS – Telegrafnoe Agenstvo Sovetskogo Soiuză³⁶. Din luna ianuarie 1941 Mihail Sergheevici Șarov a fost numit în fruntea acesteia.

Dependent de Legația URSS funcționa și un serviciu de presă și informații condus de atașatul de Legație Vladimir Șeveliov, sub responsabilitatea căruia se edita un buletin bilunar, conținând extrase din ziarele oficiale sovietice. Buletinul era împărțit gratuit tuturor Legațiilor străine, ministerelor, reprezentanților presei străine, redacției cotidianelor românești și personalităților din viața politică a României.

Pe lângă Legația URSS la București funcționa o școală pentru instruirea personalului superior și inferior al Legației, în care se predau limbile română, germană, franceză și engleză și o școală pentru copiii funcționarilor Legației condusă de Claudia Alexandrovna Koukolieva.

Sub conducerea Legației mai funcționa și o secție a Inturistului, oficiu de voiaj în URSS, condusă de supusul român Gheorghe Zlatov³⁷.

Firma „Luvru”, societate în nume colectiv pentru comerțul cu cărți și ziare, a fost înregistrată la 15 octombrie 1938 în baza cererii depuse de Toma Parsot și

---

³⁵ AOSPRM, F. 13, Inv. 1, dos. 1, f. 3.

³⁶ În limba română: Agenția Telegrafică a Uniunii Sovietice.

³⁷ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 18, f. 4-6.

Eugen Teslaru, ambii domiciliați în București. Biroul de presă „Luvru” era colportul în România al tuturor ziarelor, revistelor și publicațiilor editate în URSS și importate cu sprijinul reprezentanței comerciale sovietice din București.

Casa de filme REX–Film a început să funcționeze în București la 1 octombrie 1933 în baza cererii depuse de Aron Iacob Marcovici, evreu, cetățean român, fost agent de publicitate. Începând cu anul 1936 Casa de filme REX–Film a devenit concentrarea pentru România a tuturor filmelor de producție sovietică aduse în țară de către Reprezentanța Comercială Sovietică din București³⁸.

Agenția Telegrafică de Presă TASS cu sediul central la Moscova, înscrisă la Uniunea Mondială a Agențiilor de Presă, consta din trei departamente: serviciul de presă, serviciul de informații și serviciul social. Serviciul de presă se ocupa cu citirea tuturor ziarelor din România, după care trimitea la Moscova extrase. Serviciul de informații avea obiectul muncii de a aduna și transmite la Moscova informații politice, economice și militare obținute de la ziariștii români, emigranți ruși, publicații, reviste etc. Serviciul social lucra la culegerea de date referitoare la atitudinea diferitor pături sociale românești față de regimul și guvernul României. În acest scop se adunau informații în cercurile mondene ale personajelor politice, militare, financiare și industriale²². În baza unei Note semnate la 22 decembrie 1940 constatăm că reprezentanții NKVD-ului de la Chișinău au cerut corespondenților TASS din București să cerceteze prin toate mijloacele adresele următorilor ziariști

---

români refugiați la București: Leon Boga – directorul ziarului „Basarabia”, profesorul Botez – directorul revistei „Moldova”, Vasile Brăiescu – directorul revistei „Tribuna Basarabiei”, Ecaterina Cerchez – redactorul „Gazetei Basarabiei”, P.Dumitrașcu – redactorul ziarului „Basarabia”, Monțu – directorul ziarului „Cetatea Albă”, H.Miza – redactorul ziarului „Basarabia”, profesorul Sergiu Roșca – redactor la „Cuvânt moldovenesc”, Vasile Țepordei – directorul ziarului „Raza” și Trimonu – corespondent la ziarul „Cuvântul”³⁹.

Angajatul Legației Pavel Kollos a fost numit responsabil de întreținerea legăturilor și adunarea materialelor de la informatorii basarabeni recrutați și trimiși în România. De regulă, informatorii erau trimiși din Basarabia fie prin intermediul *Comisiei de repatriere*, fie clandestin erau trecuți Prutul⁴⁰. Informațiile erau adunate de secretarul Legației sovietice în stradă, iar în cazul pierderii legăturii cu acesta, legătura era reluată prin oamenii din Agenția TASS în șoseaua Juanu, deoarece amplasarea era mai puțin suspectă.

---

³⁸ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 18, f. 29. ²²

ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 18, f. 31.

³⁹ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 43, f. 34.

⁴⁰ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 6, f. 91.

Din momentul închiderii hotarului cu România colaboratorii NKVD-ului al RSSM căutau basarabeni care ar putea fi potențiali colaboratori, precum și diferite modalități clandestine de a-i trimite ca agenți peste Prut. Istoricul Pavel Moraru susține că, potrivit unor estimări, în România se aflau în anul 1940 circa 3000 de agenți comuniști, dintre care 2000 erau veniți în loturile de refugiați din Basarabia⁴¹. **Funcționarea sistemului judecătoresc. Tribunalele miitare.** Formal, Judecătoria Supremă a RASSM s-a extins și asupra teritoriului Basarabiei chiar din prima zi după ocupație. În august 1940 Judecătoria Supremă a RASSM a fost transferată de la Tiraspol la Chișinău⁴², dar Sovietul Suprem al URSS a semnat doar la 2 decembrie 1940 legea conform căreia Judecătoria Supremă a RASSM îndeplinește funcția de Judecătorie Supremă a RSSM²⁷.

Modul de organizare și competențele Judecătoriei Supreme erau reglementate de Legea URSS „Cu privire la organizarea judecătorească a URSS, a republicilor unionale și a celor autonome” din 16 august 1938. Judecătoria Supremă activa în baza legislației RSSU. Completul de judecători care s-a transferat la Chișinău era compus din 25 de persoane: președinte a fost numit Efim Voloșin, secretar – Eudochia Milovidova. Analizând componența națională a completului de judecători constatăm că: 11 sunt ucraineni, cinci – ruși, doi – moldoveni transnistreni, cinci – evrei, unul – polonez, unul – armean; din totalul celor sosiți la Chișinău – doar șase posedau limba română, iar 11 aveau studii primare⁴³.

În cadrul ședinței Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 14 martie 1941 a fost votată componența completului de judecători în perioada de până la alegerea judecătorilor în Sovietul Suprem al RSSM. În componența acestuia au fost incluși în mare parte băștinași agramați în privința pregătirii juridice, dar fideli Puterii sovietice⁴⁴. Analiza documentelor ce vizează domeniul lor de activitate denotă că acestor cadre băștinașe nu li se încredințau acțiuni importante. Respectivii erau folosiți pentru a transmite în mase unele informații utile pentru autorități, dar și pentru statistică.

Venite în Basarabia chiar din prima zi de ocupație, cadrele judecătorești sau dedat la acțiuni de teroare și samavolnicie. Pentru a justifica acțiunile acestora, dar și pentru a înteți teroarea, la 9 iulie 1940 Biroul Politic al CC al PC(b) unional lea permis Tribunalelor Militare de pe teritoriul Basarabiei și din nordul Bucovinei „să judece cauzele ce țin de infracțiunile contrarevoluționare și de banditism... cu

---

⁴¹ Pavel Moraru, *Organizarea și activitatea...*, p. 113.

⁴² ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 197, f. 48. ²⁷
ANRM, F. 283, Inv. 3, dos. 2, f. 201.

⁴³ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 205, f. 5-6.

⁴⁴ ANRM, F. 2948, Inv. 1, dos. 28, f. 70-72.

---

calificarea infracțiunilor conform articolelor corespunzătoare ale Codului penal al RSSU”. În acest caz, în calitate de instanță de recurs evoluau tribunalele districtelor militare Kiev și Odesa. Tribunalele militare li s-a acordat dreptul de a judeca și cauzele referitoare la speculă.

Judecătorii basarabeni care au rămas la baștină au fost arestați din primele zile după ocupație, în schimb 55 de judecători din diferite orașe ale URSS: Ivanovo, Iaroslav, Smolensk ș.a. au fost trimiși la muncă în Basarabia.

La prima ședință a Sovietului Suprem a RSSM din 12 februarie 1941 a fost votată componența Judecătoriei Supreme a RSSM. Președinte a fost numit Efim Verlan, vicepreședinte Serghei Prațevici. În calitate de membri au fost votați: Martian Oprea, Efim Voloșin, Mihail Lippa, Evdochia Aseeva, Pavel Usov, Varvara Fomina și Vladimir Vengherțev.

Conform Constituției RSSM, art. 90, procedura de judecată se desfășura în limbile moldoveneacă și rusă cu garantarea pentru persoanele care nu cunosc aceste limbi a traducătorului, precum și a dreptului de a vorbi în limba maternă la judecată⁴⁵. Același articol stipulează că Judecătoria Supremă a RSSM are următoarele atribuții:

- Controlul asupra tuturor instanțelor judiciare de pe teritoriul RSSM;
- Judecarea în ordine de recurs–revizuire a hotărârilor date de judecătorii județene și examinarea dosarelor de recurs parvenite de la judecătorii populare din raioanele din stânga Nistrului;
- Judecarea în primă instanță a cauzelor civile de importanță majoră,

care nu intrau în competența judecătorilor populare din stânga Nistrului⁴⁶.

Pentru a depista și înlătura persoanele care nu se încadrau în tipajul cetățeanului sovietic au fost mobilizate toate structurile judecătorești. O importanță majoră s-a acordat Colegiilor Judecătorești specializate în cauze civile și penale. Materialele de arhivă denotă că Colegiile Judecătorești specializate în cauze civile au avut o activitate mai mult simbolică, în schimb cele specializate în cauze penale s-au concentrat pe arestarea și ducerea în GULAG a întregilor familii pentru a fi folosite ca forță de muncă gratuită sau pe condamnarea la moarte prin împușcare a tuturor celor care nu se încadrau în parametrii regimului sovietic.

Ședințele Colegiului Penal s-au desfășurat în orașele Chișinău, Bălți și Bender. În perioada 4 noiembrie (a avut loc prima ședință) –2 iulie (s-a desfășurat

---

⁴⁵ Pământ sovietic, 1941, 19 februarie.

⁴⁶ Iurie Frunză, *Formarea organelor judiciare și extrajudiciare în RSSM (1924–1952)*, Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept, Chișinău, 1999, p. 84.

---

ultima ședință) au fost organizate 16 ședințe la care erau condamnate la moarte persoanele învinuite de activitate antisovietică, trecere frauduloasă a frontierei sovieto-române în perioada 1918–1940, membri ai partidelor politice existente în perioada administrației românești etc.

Președinte al Colegiului penal responsabil de orașul Chișinău a fost numit Serghei Prațevici – vicepreședinte al Judecătoriei Supreme a RSSM. În calitate de judecători au fost desemnați: Kaletin, Bromberg, Șkolnik, Grekov, Vengherțev, Oprea, Ponomariova M.M., Kovaliova P.E., Neceaev, Serenko V.V., Kleiman, Begleakov, Tkaci, Ursu, Rasovskaia L.A., Șopraniuk V.N., Sidorov N.V., Dolgoplov. De regulă, în timpul procesului de judecată, unul dintre judecători prezenta dosarul celui judecat care nici măcar nu era prezent în sală. La ședințele respective erau delegați și avocați din oficiu: Perepvițkii, Sosnovskii, Zaharcenko, Kușnir, Kozlovskii, Cerneavskii, Ciumac, Dvoretkaia, Lizogub, Cernega. De asemenea, erau și procurori numiți: Ciuba, Koliuk, Iațkovskii, Cerneavskii, Tarhanov, Libman, Șalis, Leoșkevici. Atât avocații, cât și procurorii, erau veniți din RSFSR, mai rar din RSSU .

În cazul Colegiului penal din orașul Bender, pentru desfășurarea ședinței judecătorești din 1 noiembrie 1940 președinte a fost numit Snisarenko, judecători Denisov și Șom, secretar Plehanova, dar și procurorul Libman și avocații Sosnovskii, Zaharcenko și Plugari⁴⁷. În ceea ce privește orașul Bălți, pentru ședința din 26 martie președinte a fost desemnat Kolomiițev, judecători Gohman și Lazarescu, secretar Komisarova și procuror Rudenko³³.

Toate deciziile Colegiului Penal s-au rezumat la condamnarea la moarte a tuturor celor care erau aduși în fața instanței. Autoritățile sovietice au pus o pondere mare pe activitatea Tribunalului Militar mobile ale Districtului Militar Odesa, misiunea cărora consta exclusiv în condamnarea la moarte a persoanelor cărora li se incrimina că ar fi comis crime deosebit de grave. În categoria „crimelor deosebit de grave” erau incluse: „trecerea frauduloasă a frontierei”, ceea ce

---

presupunea că în perioada 1918–27 iunie 1940 persoana învinuită „a venit din URSS în România”, „a făcut parte din Armata Țaristă sau Armata Albgardistă”, ori „a fost angajat al administrației românești”.

În componența Comisiei Tribunalului Militar mobile ale Districtului Militar Odesa erau incluși: președintele, un responsabil de propagandă, un jurist și secretarul. ANRM conține un dosar cu sentințele de judecată ale condamnaților. În rezultatul analizei acestor ședințe deducem că în perioada primei ocupații sovietice au fost convocate 51 ședințe de judecată; prima ședință a avut loc la 5 iulie 1940,

---

⁴⁷ ANRM, F. 3402, Inv. 2, dos. 4, f. 239. ³³ ANRM, F. 3402, Inv. 2, dos. 4, f. 467.

---

ultima ședință – la 24 iulie 1941. Ședințele erau mobile: opt ședințe au avut loc la Bender, zece ședințe – la Tiraspol, o ședință – la Bălți și 32 ședințe – la Chișinău. Ședințele se organizau în sediile NKVD-ului orășenesc, de regulă, fără persoanele învinuite. În calitate de președinți ai ședințelor organizate la Chișinău au fost numiți: Sinelnik, Zonov, Prokopovici, Ustiujanov, Vinogradnikov, Zernovici și Guriev. Membri ai Comisiei au fost desemnați: Babkin, Sibireakov, Novikov, Berdnikov, Kolesnik, Kogan, Kozikov, Klevenski, Veremciuk, Grigorenko, Gucianov, Severin, Mihailiuk, Oalcenko, Tarasov, Rogacenskii, Kalenik, Stepanov, Hazin și Snisarenko. În cazul ședințelor organizate la Bender președinți au fost: Zonov, Semencenko, Prokopovici, Vinogradov, Kosmaciov, iar membri: Vinogradov, Zenkovici, Trifanov, Pozdeev, Gavrilenco, Verhoturov, Gorbaci, Rogacenskii, Kalenik.

Ședințele mobile ale Tribunalului Militar Odesa, desfășurate la Tiraspol, erau prezidate de Vinogradov, Zenkovici și Ustiujanov, iar membri ai Comisiei au fost numiți: Krevenskii, Veremciuk, Mazepa, Sarkisov, Semcenko, Lobulkin, Iudițkii, Valiev, Nalesnii, Iurcenko, Prokopenko, Volkov, Valien, Doroșenko, Gurov, Kubîșkin.

În cazul ședinței organizate la Bălți, președinte a fost numit Sinelnik, iar membri ai Comisiei au fost desemnați: Saenko și Gorelov⁴⁸.

La aceeași arhivă – ANRM – am descoperit una dintre listele cu persoanele condamnate la moarte prin împușcare de către Tribunalul Militar din Odesa. În baza analizei acestora deducem că toți cei condamnați la moarte au fost învinuiți în baza art. 54–13 CP al RSSU. Mai mult, aria geografică a persoanelor arestate a fost spațiul basarabean, transnistrean și rusesc, iar sentințele au fost executate în închisorile din Chișinău și Tiraspol³⁵.

Conform Hotărârii Comisarului Poporului pentru Justiție a URSS, nr. 16/19 s, din 25 aprilie 1939, dosarele celor învinuiți de acțiuni contrarevoluționare se examinau în decurs de 20 de zile⁴⁹. După prelucrarea materialelor din dosar, se anunța sentința, iar dosarul de expedia la Sovietul Suprem al URSS pentru verificare și aprobare. Sentințele erau executate doar după primirea acceptului fie telegrafic,

---

fie în formă scrisă de la Sovietul Suprem al URSS, prin care se confirma executarea, aplicându-se Hotărârea Comisariatului Poporului pentru Justiție, nr. 00244, din 3 octombrie 1940⁵⁰. După primirea acceptului, condamnații erau executați în închisorile în care se aflau. La executarea prin împușcare erau prezenți: un reprezentant al NKVD, un reprezentant al miliției și unul al închisorii. După

---

⁴⁸ ANRM, F. 3402, Inv. 2, dos. 4, f. 280. ³⁵

ANRM, F. 3402, Inv. 2, dos. 4.

⁴⁹ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 230, f. 56.

⁵⁰ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 230, f. 21.

---

executare președintele Judecătoriei Supreme a RSSM Verlan trimitea președintelui Judecătoriei Supreme a URSS confirmarea executării sentinței⁵¹.

Despre condamnarea la moarte a celor arestați, dar și despre faptul că arestații erau trimiși în închisorile sovietice nimeni nu anunța familia acestuia.

Conform legislației sovietice, în cazul în care fie persoana judecată, fie membrii familiei nu erau de acord cu decizia finală a completului de judecatori, aceștia aveau dreptul de a contesta rezultatele judecării. În acest scop a fost constituită *Comisia de analiză a plângerilor, de grațiere și anulare a sentințelor judecătorești*. De-facto, activitatea respectivei *Comisii* se reducea la mimarea respectării legislației sovietice de către autoritățile de la Chișinău.

În cadrul ședinței Prezidiului Sovietului Suprem a RSSM din 14 februarie 1941 președinte al *Comisiei* a fost numit Efim Kisili, secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, iar membri: Serghei Bondarciuk – reprezentantul Procuraturii, Iosif Mordoveț – reprezentantul NKVD și Vasile Bondarenco – comisarul poporului pentru justiție⁵². *Comisia* a activat în perioada 4 martie – 1 iulie și s-a întrunit în 13 ședințe⁵³.

Analiza proceselor verbale ale *Comisiei* dovedește constatarea precum că ședințele erau o formalitate în timpul cărora erau confirmate hotărârile luate anterior: fie că cei arestați erau trimiși în diferite închisori din URSS, fie că se aplica pedeapsa supremă prin împușcare, care se executa pe teritoriul închisorilor din RSSM⁵⁴.

Comisia avea prerogative să examineze atât cauze penale, cât și cauze civile. Examinarea proceselor verbale ale ședințelor specializate pe cauze civile permite constatarea faptului că cei judecați erau exclusiv bărbații din familiile cu venituri mai mari de mediul, cărora li se incrimina încălcarea legislației economice sovietice: neîndeplinirea planului la semănat, neîndeplinirea achitării impozitului de pâine la stat, neachitarea impozitului la stat în termenele stabilite sau folosirea muncii înnăimite⁴². De-facto, *Comisia* confirma sentințele anterioare, ceea ce însemna că în decurs de câteva ore după pronunțarea sentinței finale averea condamnatului era confiscată și întreaga familie era arestată și pe etape dusă în Gulag.

În Constituția RSSM era prevăzut că justiția în RSSM se înfăptuiește de

---

⁵¹ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 245, f. 38.

⁵² ANRM, F. 2948, Inv. 1, dos. 28, f. 9.

⁵³ Mai detaliat a se vedea: ANRM, F. 2949, Inv. 3, dos. 1; F. 2948, Inv. 1, dos. 29.

⁵⁴ ANRM, F. R 2948, Inv. 3, dos. 1, f. 1-110. ⁴²

ANRM, F. 2948, Inv. 3, dos. 1, f. 33-63.

Judecătoria Supremă a RSSM, de judecătoriile populare și de instanțele specializate create prin Hotărârea Sovietului Suprem al URSS. În calitate de instanță specializată a fost constituit *Arbitrajul de Stat al RSSM*, ca organ judiciar unic și suprem pentru rezolvarea litigiilor de natură economică între întreprinderi, instituții și organizații. Arbitrajul funcționa în componența Comisariatului Poporului pentru Justiție.

De asemenea, în conformitate cu Constituția RSSM, judecătoriile județene se alegeau de sovietele județene ale deputaților truditoresci pe un termen de cinci ani (art. 87)⁵⁵. Judecătoriile județene erau specializate în soluționarea cauzelor civile și/sau confirmarea deciziilor raionale. Începând cu luna septembrie 1940, în fiecare centru județean a fost constituită câte o Judecătorie județeană. Persoanele împuternicite a fi judecători erau atât localnici, cât și veniți – în ambele cazuri nu aveau nici măcar pregătire juridică elementară⁵⁶.

În corespundere cu art. 26 al *Judecătoriei Supreme a URSS, republicilor sovietice și autonome* din 24 mai 1941, în RSSM activau 86 judecătoria populare. De regulă, în fiecare raion activa câte o judecătorie populară, iar în orașe numărul acestora era mai mare: în orașul Chișinău au fost create șapte judecătoria populare, în orașul Tiraspol – patru, la Bălți – trei, iar în orașele Bender și Orhei – câte două⁵⁷.

Componența judecătorilor populari era decisă prin aprobarea prin vot de către Comitetele executive ale Sovietelor raionale de deputați ai muncitorilor. Candidații erau înaintați de către organizațiile de partid, de comsomol, sindicale și alte organizații obștești, precum și de către adunările muncitorești, ale funcționarilor, țăranilor și militarilor, comunităților sătești și ale forțelor armate⁵⁸ – evident, după acceptul reprezentanților NKVD.

Pentru a menține legăturile cu organele locale și gestionarea situației din teritoriu în cadrul Comisariatului Poporului pentru Justiție a fost creat un Consiliu care se convoca cu o periodicitate de o dată la două luni și unde erau discutate chestiunile la zi⁵⁹.

În ceea ce privește judecătoriile raionale, nivelul de pregătire a celor care făceau parte din componența acestora – numiți judecători populari – era sub orice nivel, majoritatea aveau doar studii primare⁶⁰. Organele republicane nu îi asigurau

---

⁵⁵ Pământ sovietic, 1941, 19 februarie.

⁵⁶ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 250, f. 24-25.

⁵⁷ A. V. Surilov, *Istoria gosudarstva i prava MSSR (1917–1959 gg.)* [Istoria statului și dreptului RSSM (anii 1917–1959)], Chișinău, Cartea moldovenească, 1963, p. 190; Gh. C. Fiodorov, *Razvitie sudebnoi sistemy v Moldovii (1918–1941 gg.)* [Evoluția sistemului judecătoresc în Moldova (1918–1940)], Chișinău, 1972, p. 85.

⁵⁸ Gh. C. Fiodorov, *Op. cit.*, p. 86.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 87.

⁶⁰ AOSPRM, F. 17, Inv. 1, dos. 2, f. 17; AOSPRM, F. 115, Inv. 1, dos. 9, f. 2.

---

nici chiar cu Coduri de legi și/sau alte acte care să le ridice nivelul de cultură juridică, și, respectiv, ședințele aveau un caracter formal. Cu toate acestea, în majoritatea

---

cazurilor ședințele erau mobile, scopul fiind ca sentințele să ajungă la cunoștința unui număr cât mai mare de cetățeni⁶¹. În pofida faptului că judecătorii populari nu posedau cunoștințe juridice elementare, de cele mai multe ori aceștia erau loiali cu cei învinuiți. Tocmai din acest considerent, pe parcursul lunilor martie – aprilie 1941 mulți au fost destituiți⁶². Evenimentele ce au avut loc în luna iunie – primul val de deportare – ne face să credem că tocmai în această perioadă activ se lucra de fabricarea dosarelor familiilor ce urmau a fi deportate în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, iar implicarea judecătorilor populari era evidentă – tocmai de aceea înlocuirea acestora era necesară pentru regimul de ocupație.

Lipsa cadrelor, îndeosebi pentru nivelurile doi și trei, a determinat conducerea locală să caute modalități pentru a depăși situația existentă. La ședința CCP din 13 noiembrie 1940 s-a decis ca Comisariatul Poporului pentru Justiție să organizeze la Chișinău cursuri la care să fie pregătiți judecători. La aceste cursuri sau înscris în jur de 100 de persoane, inclusiv 70-80% moldoveni. În acest scop, Comitetele raionale și județene ale PC(b)M au trimis la aceste cursuri membri de partid, comsomoliști, precum și unii băștinași fără partid sau cunoscători ai limbii române⁶³. Doar din raionul Soroca au fost trimise la cursuri șapte persoane: Pavel Prodan (n. 1918), moldovean din satul Goloșnița, Maria Bulat (n.1918), moldoveancă din satul Goloșnița, Ion Șoimu (n.1919), moldovean din satul Racovăț, Ecaterina Cojuhari (n.1919), moldoveancă din satul Cosăuți, Stepan Gulevati (n.1924), țăran ucrainean din satul Nicolaevca, Ivan Lîsov (n.1907), muncitor rus din orașul Soroca, Anton Oceretni (n.1908), țăran rus din orașul Soroca⁶⁴.

De asemenea, conform indicației Comisariatului Poporului pentru Justiție din URSS, Comisariatului Poporului pentru Justiție din RSSM i s-au repartizat șase locuri la cursurile superioare de justiție de la Moscova. Conducerea de la Chișinău a trimis la Moscova șase persoane – toate fiind din partea stângă a Nistrului, dar care erau antrenate în activitatea judecătorească din Basarabia⁵³.

Așadar, formal Judecătoria Supremă a RASSM s-a extins și asupra teritoriului Basarabiei chiar din prima zi după ocupație, însă, doar în luna august 1940 aceasta a fost transferată de la Tiraspol la Chișinău. Sovietul Suprem al URSS a semnat legea conform căreia Judecătoria Supremă a RASSM îndeplinește funcția

---

⁶¹ AOSPRM, F. 27, Inv. 1, dos. 17, f. 15.

⁶² Mai detaliat a se vedea: AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 66, f. 101–103; AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 67, f. 78-83.

⁶³ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 16, f. 4; F. 62, Inv. 1, dos. 1, f. 108.

⁶⁴ AOSPRM, F. 121, Inv. 1, dos. 24, f. 3. ⁵³

AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 54.

---

de Judecătoria Supremă a RSSM doar la 2 decembrie 1940, iar la prima ședință a Sovietului Suprem a RSSM din 12 februarie 1941 a fost votată componența Judecătoriei Supreme a RSSM.

Documentele consultate ne-au permis să prezentăm componența Comisiei Tribunalului Militar mobile ale Districtului Militar Odesa. Mai mult, dosarul cu sentințele de judecată ale condamnaților ne-a permis să înțelegem mecanismul aplicat pe teritoriul RSSM.

Judecătoria Supremă a RSSM a constituit unul dintre instrumentele puterii prin intermediul căruia au fost înlăturate și lichidate persoanele, dar și familiile acestora, pe care autoritățile sovietice le considerau că prezintă un pericol pentru regim sau față de care aveau anumite suspiciuni.

Activitatea procuraturii. Închisorile. Activitatea Procuraturii se realiza în conformitate cu *Legea sovietică despre procuratură* adoptată în 1922. Conform respectivei legi, în cadrul Procuraturii funcționau mai multe secții: de reeducare (secție responsabilă de respectarea legislației în locurile de detenție), de monitorizare a respectării instrucțiunilor și hotărârilor organelor unionale, secție responsabilă de respectare a Constituției de către organele locale ale puterii, de monitorizare a acțiunilor OGPU, ale miliției și de urmărire penală. De asemenea, în obligațiile Procuraturii intrau și supravegherea corectitudinii desfășurării proceselor judiciare, precum și supravegherea generală. Conform Constituției RSSM „Controlul îndeplinirii legilor de către Comisariatele Populare ale RSSM, de către persoanele împuternicite, dar și de către persoanele particulare se înfăptuiește de către procurorul URSS și de către procurorul RSSM (art. 92). Procurorul RSSM este numit pe un termen de cinci ani (art. 93). Organele procuraturii își exercită funcțiile independent și se subordonează doar Procuraturii (art. 95)”⁶⁵.

La începutul lunii octombrie 1940 autoritățile unionale ale puterii au încheiat extinderea organelor Procuraturii asupra noilor teritorii: Basarabia și nordului Bucovinei.

La ședința CC al PC(b)M din 5 octombrie 1940 a fost confirmată candidatura lui Serghei Bondarciuk⁶⁶ la funcția de procuror al RSSM, iar două zile mai târziu, la

---

⁶⁵ Pământ sovietic, 1941, 14 februarie.

⁶⁶ Bondarciuk Serghei Onufrievici era moldovean transnistrean, membru al PC(b) din URSS din 1926. Începând cu anul 1934, activează în funcție de procuror în diferite raioane ale RSSM (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 8, f. 49-50).

ședința din 7 octombrie 1940, a fost aprobată candidatura lui Feodosie Doncenko⁶⁷ la funcția de procuror adjunct al RSSM. F. Doncenko a exercitat această funcție în perioada 7 noiembrie 1940–25 mai 1941. Motivul pentru care a fost demis a fost precum că „la soluționarea unor probleme dă dovadă de lipsă și de fermitate și nehotărâre”⁵⁷.

În ceea ce privește asigurarea cu cadre a organelor Procuraturii, organele

---

unionale ale puterii au decis să trimită în Basarabia și în nordul Bucovinei un contingent de 738 de angajați⁶⁸.

În conformitate cu Constituția RSSM, „Procurorii județeni, raionali și orașenești se numesc de către procurorul RSSM cu aprobarea procurorului URSS pe un termen de cinci ani”⁶⁹ (art. 94). Cadrele înaintate la funcția de procuror urmau să aibă, în primul rând, dosarul conform rigorilor timpului, după care, exact ca în cazul judecătorilor, semnau un angajament cu organele NKVD.

În luna iulie 1940 Constantin Stepanovici Stepanenko a fost numit la funcția de procuror al Chișinăului⁷⁰.

În baza documentelor de arhivă am reușit să reconstituim responsabilii secțiilor Procuraturii RSSM.

Secțiile și persoanele responsabile ale Procuraturii RSSM :

- Procuror – Serghei Bondarciuk⁷¹;
- Secția monitorizare a respectării instrucțiunilor și hotărârilor organelor unionale – procuror adjunct–Feodosie Doncenko (7 noiembrie 1940–25 mai 1941), G.N. Danilov;
- Secția de urmărire penală – șef N.Ia. Pancenko (...– 7 martie 1941), A. A. Cuib;
- Secția responsabilă de respectarea Constituției de către organele locale ale puterii – șef B.I. Kuzmin;
- Secția miliție – șef S.D. Guncenko;

---

⁶⁷ Doncenko Feodosie Grigorievici s-a născut în anul 1901, ucrainean, studii primare. Din mai 1939 a activat în calitate de procuror al RASSM (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 9, f. 2-3). ⁵⁷ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 57.

⁶⁸ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 38, f. 24; dos. 39, f. 44.

⁶⁹ Pământ sovietic, 1941, 14 februarie.

⁷⁰ S-a născut în anul 1901, în regiunea Poltava, ucrainean, studii primare (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 34, f. 220).

⁷¹ S-a născut în anul 1903, în regiunea Odesa, studii primare (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 32, f. 180).

⁶² Maximenko Natalia Mitrofanovna s-a născut în anul 1897, în regiunea Poltava, ucraineană, studii medii (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 171; dos. 32, f. 204).

-
- Secția responsabilă de monitorizarea acțiunilor OGPU, a miliției și urmării penale – șefi Bugaev, Grigoriev, M.A. Lașkariov;
  - Secția reeducare, responsabilă de respectarea legislației în locurile de detenție – șefi N.Maximenko⁶², A.Naidis⁷², S.Bitii⁷³.

Și procurorii județeni, și procurorii raionali erau numiți în baza unei selecții riguroase, iar cei care nu inspirau încredere erau înlocuiți. Cadrele predestinate funcției de procuror raional au fost numite în funcție din primele zile ale lunii iulie 1940, însă au fost confirmate în funcție doar în primăvara anului 1941. Obiectul

---

muncii procurorilor din RSSM se reducea la monitorizarea și implicarea în procesul de depistare a familiilor suspecte. Un rol esențial l-au avut procurorii în procesul de organizare a deportărilor, îndeosebi la întocmirea dosarelor.

Confirmarea cadrelor în funcție doar în primăvara anului 1941 considerăm că se explică prin faptul că activitatea acestora a fost aprobată sau nu în dependență de implicarea sau neimplicarea lor în procesul de întocmire a dosarelor familiilor ce urmau a fi deportate. Procurori județeni au fost numiți: în județul Bălți – Nicolai Iacovlevici Pancenko⁷⁴, în județul Chișinău – Dmitrii Petrovici Boico⁷⁵, în județul Soroca⁷⁶ – Vladimir Alexeevici Muntean.

La ședința Biroului CC al PC(b)M din 19 martie 1941 a fost confirmată candidatura lui Safronov Serghei Constantinovici la funcția de procuror al raionului Cahul și candidatura lui Poșeganov Simion Andreevici la funcția de procuror al raionului Strășeni⁷⁷.

În luna aprilie au fost convocate câteva ședințe ale Biroului CC al PC(b)M la care au fost confirmate candidaturile mai multor procurori raionali. La ședința Biroului CC al PC(b)M din 10 aprilie 1941 s-a confirmat candidatura lui Zaichenko Moisei Luhevici la funcția de procuror al orașului Bălți, candidatura lui Sencenko

---

⁷² Naidis Alexandr Iosifovici s-a născut în anul 1911, în Dnepropetrovsk, evreu, studii medii incomplete. În anul 1938 a absolvit cursurile de șase luni de jurist (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 172; dos. 32, f. 211).

⁷³ Bitii Serghei Varnavovici s-a născut în anul 1902, în regiunea Kiev, ucrainean, studii superioare – Institutul de Drept din Harkov (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 173; dos. 32, f. 178).

⁷⁴ Nicolai Pancenko, rus, are studii medii. În anul 1940 a absolvit cursurile de jurist de 1 an (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 167). Până pe data de 7 martie a deținut funcția de șef al secției urmărire a Procuraturii RSSM (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 59, f. 39).

⁷⁵ D.Boico era ucrainean de naționalitate, studii medii. A absolvit două cursuri ale Institutului de Drept (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 168).

⁷⁶ V.Muntean era moldovean transnistrean. În anul 1935 a absolvit cursurile de jurist de 1 an (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 170).

⁷⁷ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 61, f. 130 verso–131.

Ivan Stepanovici la funcția de procuror al raionului Chișinău⁷⁸, candidatura lui Arișceak Anton Danilovici la funcția de procuror al raionului Cotovsc, candidatura lui Leșcenko Dmitrii Ivanovici la funcția de procuror al raionului Nisporeni, candidatura lui Șleamari Grigore Vasilevici la funcția de procuror al raionului Edineț și candidatura lui Kozulin Fiodor Fedoseevici la funcția de procuror al raionului Baimaclia⁷⁰. Câteva zile mai târziu, pe data de 19 aprilie 1941, s-a confirmat candidatura lui Goțiuik Stepan Fiodorovici la funcția de procuror al raionului Rezina, candidatura lui Filipov Iurie Semionovici la funcția de procuror al raionului Bravicea, candidatura lui Andrianov Serafim Ivanovici la funcția de procuror al raionului Chiperceni, candidatura lui Șevțov Ivan Iustinovici la funcția de procuror al raionului Orhei, candidatura lui Cernoivanov Ivan Terentievici la funcția de procuror al raionului Cotiujeni, candidatura lui Smirnov Policarp Alexeevici la funcția de procuror al raionului Bender și candidatura lui Kozîri Iacob Nichiforovici la funcția

---

de procuror al raionului Vertiujeni⁷¹. Ceva mai târziu, la ședința Biroului CC al PC(b)M din 28 aprilie 1941 au fost confirmate candidatura lui Medvedev Nicolai Vasilevici la funcția de procuror al orașului Ungheni, candidatura lui Sliuta Victor Fiodorovici la funcția de procuror al raionului Sângerei și candidatura lui Burtnîi Teofan Vasilevici la funcția de procuror al raionului Lipcani⁷².

La ședința biroului CC al PC(b)M din 17 mai 1941 au fost confirmate candidatura lui Postârca Mihail Alexeevici la funcția de procuror al raionului Volontir, candidatura lui Nadtocii Maria Chirilovna la funcția de procuror al raionului Cimișlia, candidatura lui Rubanov Pavel Petrovici la funcția de procuror al raionului Otaci, candidatura lui Hripunov Anton Afanasievici la funcția de procuror al raionului Drochia, candidatura lui Paraskevici Vasile Afanasievici la funcția de procuror al raionului Camenca, candidatura lui Alexașin Trofim Vasilevici la funcția de procuror al raionului Râșcani, candidatura lui Leșcinskii Gheorghe Fiodorovici la funcția de procuror al raionului Leova, candidatura lui Barabaș Serafim Nicolaevici la funcția de procuror al raionului Dubăsari⁷³.

Și la ședința Biroului CC al PC(b)M din 3 iunie 1941 au fost confirmați procurorii câtorva raioane, deși aceștea activau în funcțiile respective din primele zile ale ocupației Basarabiei de către trupele sovietice: în raionul Criuleni – Andreicenko Andrei Pavlovici⁷⁴, în raionul Călărași – Leașcenko Gavril Afanasievici⁷⁹,

---

⁷⁸ Sencenko Ivan Stepanovici s-a născut în anul 1902, avea studii medii. Până la venirea în RSSM a lucrat procuror al raionului Snejneansk, regiunea Stalinsk (AOSPRM, F. 11, Inv. 1, dos. 18, f. 20). ⁷⁰ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 64, f. 154–160.

⁷⁹ Leașcenko Gavril Afanasievici s-a născut în anul 1908, ucrainean, studii primare, membru al PC(b)URSS din 1931, în organele procuraturii activează începând cu anul 1940, iar din luna iulie 1940 a fost numit procuror al raionului Călărași (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 66).

în raionul Florești – Alimov Vasile Nicolaevici⁸⁰, în raionul Zgurița⁸¹ – Harlamov Constantin Fedotovici⁸². La începutul lunii martie Hripunov Anton Afanasievici a fost confirmat procuror al raionului Drochia⁸³.

---

⁷¹ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 66, f. 94–100.

⁷² AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 67, f. 75–77.

⁷³ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 70, f. 87–94.

⁷⁴ Andreicenko Andrei Pavlovici s-a născut în anul 1905, ucrainean, membru al PC(b) URSS din 1939, studii medii incomplete, în 1938 a absolvit cursuri de juriști de șase luni, în perioada 1931-1939 a activat în organele de urmărire ale Procuraturii RSSU, iar în perioada 1939 – procuror raional. Din luna iulie Andreicenko a activat în calitate de procuror al raionului Criuleni (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 64).

La fel ca și toate cadrele de partid, dar și cele administrative venite din afara Basarabiei, procurorii se comportau după bunul lor plac, dedându-se la acte de banditism și de jaf. Prezentăm doar cazul procurorului județului Bender T.Savcenko care a ocupat nelegitim apartamentul represatului Rubașevski și i-a confiscat lucrurile din apartament: costume, cămașe, pantofi, ceasuri etc. Până a veni în Basarabia Savcenko a ocupat funcția de viceprocuror responsabil al secției speciale în regiunea Harkov. În Basarabia Savcenko a fost cel care a distrus arhiva Tribunalului rămasă din perioada administrației românești⁸⁴.

Și în cazul avocaților lucrurile au evoluat conform aceluiași scenariu. Toți avocații, care s-au format profesional în centrele universitare din România sau în alte orașe europene și au decis să rămână în Basarabia după 28 iunie 1940, au fost demisi din funcție. Deopotrivă, la începutul lunii noiembrie 1940 în Basarabia au fost trimiși în jur de 100 de avocați din RSS Ucraineană⁸⁵.

Teoretic, Constituția sovietică prevedea existența instituției avocaților, defacto aceasta era o formalitate. Analiza proceselor verbale ale ședințelor de judecată din perioada primului an de ocupație sovietică a Basarabiei denotă existența reprezentanților avocaților la fiecare ședință, însă niciodată opiniile acestora nu influențau mersul ședințelor. Dat fiind faptul că organele represive

---

⁸⁰ Alimov Vasilii Nicolaevici s-a născut în anul 1907, rus, membru al PC(b)URSS din 1937, studii primare, în 1938 a absolvit cursurile de jurist de șase luni. În organele Procuraturii activează începând cu anul 1938. Din luna octombrie 1940 Alimov a lucrat procuror al raionului Florești (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 65).

⁸¹ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 73, f. 17-20.

⁸² Harlamov Constantin Fiodorovici s-a născut în anul 1913, rus, membru al PC(b)URSS din 1936, studii medii incomplete, în 1937 a absolvit cursurile de jurist de șase luni. În organele Procuraturii a activat începând cu anul 1934. În octombrie 1940 Harlamov a fost numit procuror al raionului Zgurița (AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 76, f. 67).

⁸³ Hripunov Anton Afanasievici s-a născut în anul 1897, de naționalitate belorus, membru al PC(b)URSS

⁸⁴ AOSPRM, F. 14, Inv. 1, dos. 24, f. 1, 2; dos. 17, f. 13.

⁸⁵ AOSPRM, F. 51, Inv. 1, dos. 8, f. 72.

---

aveau drept sarcină lichidarea persoanelor suspecte pentru autorități, acestea nu aveau nevoie de instituții care să le protejeze arestații. De aici și caracterul formal al acestei instituții.

Amploarea terorii instituite în Basarabia o denotă și numărul mare de închisori. În timpul primei ocupații sovietice în RSSM au funcționat șapte închisori în Basarabia și o închisoare la Tiraspol: închisoarea nr. 1 din orașul Chișinău, șef – sergentul securității de stat Stahurski⁸⁶, secretar responsabil pe probleme juridice Șilo⁸⁷; închisoarea nr. 2 din orașul Chișinău – șef Harevski⁸⁸; închisoarea nr. 3 din orașul Tiraspol – șef Koloskov⁸⁹; închisoarea nr. 4 din orașul Soroca – șef sergentul securității de stat Nogai⁹⁰, închisoarea nr. 5 din orașul Orhei – șef Kasevici⁹¹, secretar Konovalenko⁸⁸; închisoarea nr. 6 din orașul Bender – șef locotenentul securității de

---

din 1926, studii medii incomplete. Până la venirea în raionul Drochia a fost adjunctul procurorului în orașul Vorosilograd din RSFSR. Începând cu luna iulie 1940 a activat procuror al raionului Drochia (AOSPRM, F. 112, Inv. 1, dos. 13, f. 8).

stat Hvalko⁹², secretar Gorbatov⁹³; închisoarea nr. 7 din orașul Bălți – șef Oleinik⁹⁴; închisoarea nr. 8 din orașul Cahul – șef Șabov⁹⁵.

Persoanele arestate erau aduse în închisorile din RSSM, unde li se definitiva sau fabrica dosarul. Conform mărturiilor ofițerului sovietic Erei Alexandru: „Înainte de a începe interogatoriul, șeful secției de cercetări sau agentul operativ citește dosarul arestatului, notând chestiunile mai importante și persoanele implicate în cazul respectiv. Apoi se întocmea un plan de interogare prin care se luau toate informațiile referitoare la data nașterii, originea socială, starea civilă a arestatului și tocmai apoi se adresau întrebări referitoare la învinuirile aduse. În cazul în care arestatul nega vina ce i se aduce și nu dorea să spună nimic, atunci era interogată de la ora 12 până la 24 fără întrerupere, fără mâncare, fiindu-i interzis să schimbe poziția în care se află. Dacă nici astfel nu dorea să semneze, atunci era izolat într-o cameră separată, fără mâncare și fără apă, era băgat în carceră, era pus în cameră

---

⁸⁶ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 232, f. 56.

⁸⁷ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 211, f. 546.

⁸⁸ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 232, f. 149.

⁸⁹ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 232, f. 101.

⁹⁰ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 232, f. 102.

⁹¹ ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 232, f. 158. ⁸⁸

ANRM, F. 283, Inv. 6, dos. 210, f. 264.

⁹² ANRM, F. 283, Inv. 1, dos. 232, f. 99.

⁹³ ANRM, F. 283, Inv. 1, dos. 210, f. 257.

⁹⁴ ANRM, F. 283, Inv. 1, dos. 210, f. 194.

⁹⁵ ANRM, F. 283, Inv. 1, dos. 210, f. 188.

---

cu ceilalți deținuți unde se introduceau agenți ai NKVD-ului, care urmau să-i descoase.

Dacă nici prin aceste mijloace nu i se puteau smulge acuzatului informații, atunci i se administrau măsuri mai drastice și mai brutale: înjurături, bătaie, torturi etc.”⁹⁶.

Toți angajații închisorilor au fost aduși din afara RSSM. Multiplele privilegii pe care le aveau au determinat ca aceștia să dea dovadă de un comportament neadecvat. Mai mulți angajați ai închisorii din Orhei organizau beții interminabile: Boroleiciuk, era sosit din RSSU și concubina cu mai multe femei, Prepelița, Smirnov, Konovalenko, Josan organizau beții. Mai mult, chiar și șeful închisorii participă la bețiile subalternilor⁹⁷. Conform Hotărârii organizației primare a PC(b)M a închisorii din Soroca din 16 octombrie 1940, Prian Constantin Grigorevici a fost dat afară din partid și condamnat la un an privațiune de libertate din cauza acțiunilor de huliganism și a comportamentului vulgar cu deținuții ⁹⁸. Din cauza comportamentului agresiv, bețiilor, scandalurilor, Burkovțev Ivan Climovici, supraveghetor superior la închisoarea din Soroca, a fost exclus din rândurile PC(b)M la 4 martie 1941⁹⁹. Angajatul închisorii din Soroca Prian, din cauza bețiilor și a folosirii armei în locurile publice, la ședința organizației raionale a PC(b)M din 3 octombrie 1940 a fost exclus din partid¹⁰⁰. Situații similare erau specifice și în cazul

---

angajaților altor închisori.

Și condițiile din închisorile din RSSM erau deplorabile. Memoriile mai multor supraviețuitori ai Gulag-ului ne permit să reconstituim situația în care s-au pomenit deținuții închisorii din Chișinău. Vadim Pirogan, una dintre victimele Gulagului, menționa în memoriile sale, că celulele erau mici, cu un pat de fier cu câteva scânduri necioplite, roase de corpurile umane timp de zeci de ani. Și doar singurul geam cu zăbrele era acoperit cu tablă¹⁰¹.

Informațiile oferite de ofițerii români care au fost întemnițați în aceeași închisoare în perioada 9 iulie–27 septembrie 1940 completează acest tablou sinistru. Conform memoriilor acestora, ei erau ținuți în celule câte 15–17 persoane. Viața de celulă era organizată în așa mod încât să-i distrugă fizic și moral. Bolnavii erau vizitați doar la trei-patru zile de către infirmieri nepricepuți, care nu erau

---

⁹⁶ Cristian Troncotă, Alin Spânu, *Documente SSI privind tratatul sovietic, 22 august 1939–23 august 1944*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2004, p. 198.

⁹⁷ AOSPRM, 40, Inv. 1, dos. 13, f. 12.

⁹⁸ AOSPRM, F. 121, Inv. 1, dos. 6, f. 4.

⁹⁹ AOSPRM, F. 121, Inv. 1, dos. 10, f. 1.

¹⁰⁰ AOSPRM, F. 121, Inv. 1, dos. 2, f. 12.

¹⁰¹ Glasul națiunii, 1999, 12 mai.

---

capabili să le acorde niciun ajutor. În locul unei intervenții medicale urgente adecvate, bolnavilor în ultimul stadiu li se oferea injecții de morfină. Odihna de noapte era imposibilă din cauza repetatelor chemări la interogatoriu și prin deșteptarea deținuților pentru pretexte de serviciu. Astfel, uneori la ora 1 noaptea se distribuia zahărul pentru ceai, la ora 3–4 pâinea, iar ceaiul se dădea abia la ora 9 sau 10. Ora mesei varia continuu, prânzul se dădea cu diferențe de 4-6 ore față de ziua precedentă¹⁰².

Cu referință la primul an de ocupație sovietică, victima Gulag-ului medicul Pavel Ciobanu-Răzeșu consideră oportun să se refere în memoriile sale și la condițiile în care a fost anchetat imediat după arestare, specificând numele personalului închisorii și torturile la care erau supuși arestații de către angajații închisorii. Conform memoriilor medicului Pavel Ciobanu-Răzeșu, în timp ce se afla în penitenciarul central din Chișinău, în ianuarie 1941, în timpul cercetărilor primele întrebări care i se adresau erau: „Când te-ai născut?” „Unde te-ai născut?” „De ce te-ai născut?” La care autorul menționează că, fiind naiv și neștiind limba rusă, demoralizat, intimidat, încerca să răspundă chiar și la întrebarea de ce s-a născut. În camera închisorii, care avea 20 de metri pătrați, erau înghesuite 40-50 de persoane. Cu toate acestea, arestații se purtau foarte corect între ei, deoarece toți aveau una și aceeași soartă. „După spusele celor mai în vârstă – menționează în continuare autorul – știam că în fața anchetatorului trebuie să fii supus în toate. Dacă-l enervai cu ceva, nu semnai procesul verbal întocmit de el, recurgea imediat la alte metode, după care puteai fi forțat, torturat și puteai semna tot ce îți se incrimina. Îți putea schimba articolul din Codul penal și primeai un termen de detenție dublu... După cercetările convenite, eu semnam toate procesele verbale fără a le citi, deoarece nu cunoșteam limba rusă. Cercetările se făceau fără

---

traducător, faptul că înțelegeam ceva sau nu, nu avea nicio importanță. La rând veni anchetatorul Belov ..., un evreu tânăr, înalt, frumos, cu ochii bulbucați, care avea o purtare corectă, binevoitoare față de arestat. Mi se incrimina articolul 16–40 (tentativă de trecere frauduloasă a graniței), care prevedea o detenție maximă de până la trei ani. Eu recunoșteam toate episoadele, semnam toate procesele verbale. Mă consideram deținut de drept comun.

În aprilie – mai 1941, în calitate de anchetator, își face apariția faimosul sadic Soloviov. Acesta nu avuse motiv să se răfuiească cu mine, deoarece acceptasem tot ce mi se imputa. Semnam fără a citi: „dușman al poporului”, „trădător de patrie”, „criminal politic”. Numai în felul acesta am scăpat sănătos de

---

¹⁰² Mai detaliat a se vedea: Ion Șișcanu, *Uniunea Sovietică – România, 1940*, Chișinău, Arc, 1995, p. 54.

---

cruzimea lui Soloviov...”¹⁰³. Cruzimea anchetatorului Soloviov și impactul imediat pe care a avut-o asupra mamei, naratorul o descrie cu o emoție amară: „Sărmana mamă, neștiind că aici la NKVD nimic nu se discută, refuzase, probabil, să semneze ceva cu ce nu era de acord. Atunci Soloviov a aplicat una dintre metodele clasice ale anchetatorului – strângerea degetelor cu ușa. Durerile insuportabile, provocate sălbatic, au continuat până la apariția unui miros neplăcut în cabinetul anchetatorului. Fiind șocată, cu conștiința pierdută, mama a fost scoasă pe ușa din dos în curtea NKVD, pe strada Gogol colț cu Kogălniceanu. În felul acesta a scăpat de tortura aplicată sălbatic de anchetatorul Soloviov”¹⁰⁴.

Calvarul prin care au trecut deținuții aceleiași închisori în zilele imediat următoare cutremurului din 10 noiembrie 1940 este descris în lucrarea semnată de Ștefan Tudor „Satana pe pământ”¹⁰⁵. Conform autorului, în acea dimineață, deținuții din celula în care se afla și el s-au postat înspre ușă, unde peretele era mai gros și pericolul mai mic... Etajul deasupra lor s-a surpat. Ferestrele aveau puse niște cozoroace de lemn, ca să nu vadă deținuții ce se face în curte. Celula s-a umplut de praf, dar ei au fost nevoiți să stea până seara într-un vaiet, într-un geamăt tânguitor, care stăpânea tot în jur. Era ceva înfiorător. Fiindcă mulți arestați, mulți deținuți au fost striviți în urma cutremurului, erau presați, gemeau, plângeau, răcneau...¹⁰³.

Memoriile avocatului Alexandru Boldescu, fiul deputatului Vladimir Boldescu, care în 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România, întregesc tabloul sinistru ce conturează condițiile de detenție din închisoarea nominalizată. În noaptea de 3 spre 4 august 1940, menționează naratorul, în urma percheziției efectuate a fost arestat și dus în închisoarea centrală, unde după ce i s-au luat șireturile și cureaua, acesta pentru a nu se sinucide, a fost aruncat în subsolul închisorii într-o celulă unde în acea noapte s-au mai adunat 12 inși, încât nu se mai puteau mișca. Lipsa de aer, lipsa de mâncare și paraziții se înmulțeau din zi în zi;

---

mai mult – nu se admitea să ai nicio bucățică de hârtie...¹⁰⁶.

La 25 iunie 1941 a fost arestat Nicolae Costenco, poet și prozator, până în 1940 colaborator la revista „Viața Basarabiei”. Fără a i se explica cauzele arestării a fost dus în închisoarea din Chișinău. Decenii mai târziu Nicolae Costenco publică amintirile acelor timpuri în lucrarea „Povestea vulturului”¹⁰⁷. Conform spuselor autorului, el a fost dus într-o cameră întunecoasă în care mai erau încă trei movile

---

¹⁰³ Literatura și arta, 2001, 29 martie.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ Ștefan Tudor, *Satana pe pământ*, Chișinău, Universitas, 1992. ¹⁰³
Ștefan Tudor, *Op. cit.*, p. 18.

¹⁰⁶ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 134, f. 3 verso.

¹⁰⁷ Nicolae Costenco, *Povestea vulturului*, Chișinău, ARC, 1998.

---

de boarfe ghemuite la cimentul cu mucuri de țigară și chibrituri stinse și scuipate pe la colțuri”¹⁰⁸. Referindu-se la condițiile din închisoare N.Costenco atrage asupra faptului atenție că i s-au luat cele 200 de ruble primind în schimb o chitanță indescifrabilă, scrisă cu creionul, de mână, care, după cum s-a dovedit ulterior, nu avea nicio valoare ¹⁰⁹. În continuare N.Costenco descriind condițiile din penitenciarul din Chișinău menționează: „... cheia ușii scârțâi și în odaie împinseră un hârdău, parașa, pe care un gardian îl trimise în colț cu o lovitură a piciorului. Un izvor permanent de putoare ne era garantat. ...Dimineața dintr-o ladă ne azvârliră cinci bucăți de pâine neagră, ne aduseră un ciubăr de apă fierbinte și ne împărțiră câte o cutie de chibrituri cu zahăr¹¹⁰.

În aceeași ordine de idei N.Costenco completează, accentuând faptul că în zilele următoare în camera în care stătea el erau aduși fie câte un arestat, fie grupe de arestați, tot felul de oameni, țărani cu țuhali, târgoveți luați de pe stradă, și întro noapte au aruncat în izmene pe un plutonier român, care ziceau că e spion. Peste șapte zile camera era tixită, dormeau în șiruri, cap la cap, și când se duceau spre hârdău, apoi călcau printre picioarele oamenilor arestați¹⁰⁹. Astfel, arestările în zona basarabeană a RSSM au continuat până în luna iulie 1941.

Și în celelalte închisori condițiile erau în mare parte aceleași. Tânărul Pepe Georgescu, viitorul stagiar al Teatrului Național din București și Iași¹¹¹, după arestare a fost trimis în închisoarea din Cernăuți. Câțiva ani mai târziu, după ce a reușit să se stabilească cu traiul în România, în memoriile sale a descris și condițiile de detenție. Astfel, dacă alimentele erau puține și infecte, dacă lipsa de igienă și murdărie erau de neînchipuit, cercetările care le făceau agenții GPU erau mai groaznice decât toate. După ce te țineau nemâncat mai bine de 24 de ore, continuă Pepe Georgescu, te aduceau într-o cameră și te așezau în fața a 4-5 globuri mari electrice. Ți se spunea să te uiți numai la acele globuri și să ții ochii deschiși. Întâi se

---

începea cu aprinderea și stingerea globurilor cât mai des. Te oboseau imediat și te enervau până la maximă răbdare. Apoi îți aprindeau toate globurile în față și te luau la interogatoriu. Dacă ar fi ținut supliciu o oră-două sau numai într-o noapte, nu era cine știe ce. Dar te țineau aproape toată noaptea și multe nopți de-a rândul. Când plecai de acolo, nu-ți dădeai seama dacă trăiești sau ești mort. Nici nu puteai

---

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 15.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 18.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 23. ¹⁰⁹

Ibidem, p. 24.

¹¹¹ S-a născut la București în anul 1892. Diplomant al Conservatorului din București, fost stagiar al Teatrului Național din București și Iași unde a desfășurat o bogată activitate artistică timp de douăzeci de ani (Iurie Colesnic, *Geneza Teatrului Național din Chișinău, 1818–1960*, Chișinău, Cartier, 2016, p. 313).

---

dormi, căci în camera mică, unde stăteau cel puțin 50 de persoane, nu erau paturi, iar aerul era insuportabil¹¹².

Elocvente sunt și mărturiile lui Alexe D. Bordeianu, care în ziua de 10 octombrie 1940 a fost transportat la aceeași închisoare. Conform mărturiilor acestuia, în închisoare a avut un regim destul de aspru: fără lumină, geamurile fiind bătute pe dinafară cu scânduri spre a nu putea vedea și comunica cu cei dinafară. Din cauza lipsei de aer în cameră deținuții erau nevoiți să tragă aer în piept prin gaura cheii de la ușă și dormeau pe ciment fără rogojini de cele mai multe ori. Hrana deținuților consta din 600 grame de pâine, borș, ceai care uneori era bine pregătită¹¹³. În continuarea spuselor deținutului Alexe D. Bordeianu depistăm un detaliu deosebit de important pentru studiul nostru, precum că toți arestații erau fotografiați și li se luau amprente digitale pentru patru imprimante „pe toți arestații îi întrebau dacă sunt capabili de muncă brută, la sigur că vor fi trimiși la muncă undeva”¹¹⁴, ceea ce s-a și adevărit. Luarea amprentelor digitale constituia o componentă a dosarelor deținuților care erau transferați în închisorile GULAG-ului.

În lucrarea „Cartea durerii. Kniga skorboti. Martirii României” sunt descrise tratamentele inumane la care erau supuse femeile în închisoarea din Cernăuți. Conform acesteia, fiecare femeie arestată era supusă batjocurilor și înjosirilor bestiale. Fiind dezbrăcată până la brâu, unul dintre călăi se plasa în spatele nenorocitei, ținând-o vârtos de coatele brațelor, iar altul, întinzându-i cu o mână sânu-i gol, îl lovea fără milă cu cotul unei rigle mari și grele, care se găsea în cea de a doua mână a călăului, pricinuindu-i bieteii ființe dureri insuportabile. Când anchetatorii oboseau, victima era introdusă în „sobacnik” – o cameră întunecoasă, cu suprafața de doi metri pătrați, fiind ținută zile în șir fără hrană și apă. După aceste procedee de anchetare socialistă, osândita, ajunsă la culmea disperării, semna toate hârțile cu învinuiri false”¹¹⁵.

Aceeași lucrare înserează și o altă metodă de tortură aplicată de călăii sovietici femeilor în închisoarea vizată – „meciul de fotbal”. În timpul acestei

---

proceduri, întemnițata era introdusă într-o cameră, podeaua căreia, fiind unsă cu ceară și lustruită până la luciu, devenea foarte lucioasă. În cele patru unghere ale încăperii se plasa câte un supraveghetor. Nenorocita era lovită cu putere în coaste,

---

¹¹² Pepe Georgescu, Georgescu Pepe, *265 de zile la Cernăuți sub ocupație bolșevică, 28 iunie 1940 – 20 martie 1941* în Patrimoniul, Revistă de lectură istorică, 1991, nr. 2, p. 109.

¹¹³ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 135, f. 5.

¹¹⁴ ANRM, F. 691, Inv. 1, dos. 135, f. 5 verso.

¹¹⁵ *Cartea durerii. Kniga skorboti, Martirii României*, Alcătuitori: Petru Grior, Mircea Duzineanu, Bogdan Grior, Nicolae Lordachi, Constantin Miroșanu, Nicolae Nicolaevici, Ștefan Rotaru, Elena Stadnic, Maria Zabolotchi, Cernăuți, DrukArt, 2014, p. 40.

---

cădea jos și aluneca pâna la picioarele supraveghetorului, care îi aplica lovitura următoare. Când femeia își pierdea cunoștința, era udată cu apă și execuția continua¹¹⁶.

Memoriile supraviețuitorilor deținuților închisorii de la Tiraspol denotă că condițiile în care erau ținuți condamnații erau similare cu ale condamnaților din celelalte închisori ale RSSM. În aceeași memorii intitulate „Povestea vulturului” Nicolae Costenco descrie și condițiile de detenție din închisoarea de la Tiraspol unde a fost transferat împreună cu alți arestați de la Chișinău. Conform autorului, camerele erau mari, joase, cu o laviță largă din scânduri grele pentru vreo douăzeci de inși, cu parașa puturoasă după ușă, cu o fereastră ascunsă de un cozoroc de scânduri¹¹⁷. După câteva zile de detenție, din penitenciarul din Tiraspol, continuă Nicolae Costenco, toți au fost transferați în penitenciarul din Omsk, unde s-au aflat în perioada august – decembrie 1941. „Colegi” de celulă cu N. Costenco în această perioadă au fost: prozatorul M. Curicheru, domnul Levițchi – notar public din Chișinău, moș Gheorghe de la Ciuciuleni, directorul școlii din Strășeni – învățătorul Cernat, un student și evreul Seoma din Soroca¹¹⁷ – toți basarabeni.

În concluzie se impune de menționat faptul că la începutul lunii octombrie 1940 autoritățile unionale ale puterii au încheiat extinderea organelor Procuraturii asupra Basarabiei și nordului Bucovinei, creând Procuratura RSSM. Pentru a asigura funcționarea instituției conform cerințelor și necesităților statului sovietic, organele unionale ale puterii au decis să trimită în Basarabia și în nordul Bucovinei un contingent de 738 de angajați.

În baza documentelor consultate am reușit să reconstituim responsabilii secțiilor Procuraturii RSSM, precum și listele mai multor procurori raionali.

O situație similară se atestă și în cazul instituției avocaturii.

La fel ca și în cazul judecătorilor, activitatea procurorilor se reducea la formalism și mimare a legislației sovietice; mai mult, similar ca în cazul cadrelor de partid, dar și al celor administrative venite din afara Basarabiei, procurorii se comportau neadecvat, dedându-se la acte de banditism și de jaf.

Concluzii. Amploarea terorii instituite în Basarabia o denotă și numărul mare de închisori. În timpul primei ocupații sovietice în RSSM au funcționat opt închisori, inclusiv: șapte închisori în Basarabia și o închisoare la Tiraspol. Multiplele mărturii ale supraviețuitorilor închisorilor, multe dintre care au fost publicate în

---

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 141.

¹¹⁷ N. Costenco, *Op. cit.*, p. 31. ¹¹⁷
Ibidem, p. 69-71.

---

premieră, denotă comportamentul inuman și teroarea fizică și psihică la care s-a recurs pentru obținerea mărturiilor și fabricarea dosarelor.

Formal, Judecătoria Supremă a RASSM s-a extins și asupra teritoriului Basarabiei chiar din prima zi după ocupație, însă, doar în luna august 1940 aceasta a fost transferată de la Tiraspol la Chișinău. Sovietul Suprem al URSS a semnat Legea conform căreia Judecătoria Supremă a RASSM îndeplinește funcția de Judecătorie Supremă a RSSM doar la 2 decembrie 1940, iar la prima ședință a Sovietului Suprem a RSSM din 12 februarie 1941 a fost votată componența Judecătoriei Supreme a RSSM.

Judecătoria Supremă a RSSM a constituit unul dintre instrumentele puterii prin intermediul căruia au fost înlăturate și lichidate persoanele, dar și familiile acestora, pe care autoritățile sovietice le consideră că prezintă un pericol pentru regim sau față de care aveau anumite suspiciuni.

La începutul lunii octombrie 1940 conducerea de la Kremlin a terminat extinderea organelor Procuraturii sovietice asupra Basarabiei, creând Procuratura RSSM. Pentru a asigura funcționarea instituției conform cerințelor și necesităților statului, organele unionale ale puterii au decis să trimită în Basarabia și în nordul Bucovinei un contingent de 738 de angajați.

La fel ca și în cazul judecătorilor, activitatea procurorilor se reducea la formalism și mimare a legislației sovietice; mai mult, ca și în cazul cadrelor de partid, dar și al celor administrative venite din afara Basarabiei, procurorii se comportau neadecvat, dedându-se la acte de banditism și de jaf.

Amploarea terorii instituite în Basarabia o denotă și numărul mare de închisori. În timpul primei ocupații sovietice în RSSM au funcționat opt închisori, inclusiv: șapte închisori în Basarabia și o închisoare la Tiraspol. Multiplele mărturii ale supraviețuitorilor închisorilor, multe dintre care au fost publicate în premieră, denotă comportamentul inuman, teroarea fizică și psihică la care au fost supuși.

**REPRESIUNI POLITICE ÎN RSSM (1940-1941). STUDIU
DE CAZ: IOAN BARTNOVSKI**

Anatol Petrencu

prof. univ. dr. hab., Universitatea de Stat din Moldova
(email: anatol_petrencu@yahoo.com)

Rezumat. *La 28 iunie 1940 URSS a anexat teritoriile românești Basarabia, nordul Bucovine, Ținutul Herța. Populația băștinașă a reacționat în mod diferit, în dependență de convingerile politice, de starea socială, de originea etnică și de alți factori. În studiul de mai jos este examinat dosarul basarabeianului de etnie rusă Ivan Bartnovski (n. 1888), absolvent al Institutului Politehnic din Sankt-Petersburg, angajat al Ministerului Căilor Ferate din Rusia, delegat în SUA pentru monitorizarea comenzilor Statului rus. După lovitura de stat bolșevică a rămas un timp în SUA, apoi s-a întors în România, angajându-se la Căile Ferate Române. În august 1940 a trecut în Basarabia ocupată de sovietici, considerând că își va găsi mediul prielnic activității sale. Dar a greșit: nu s-a putut angaja nicăieri, alături de soție și fiică trăia greu. A cerut să se întoarcă în România; a fost arestat de NKVD, trimis în Siberia unde la 16 aprilie 1942 a decedat.*

Cuvinte cheie: URSS, România, Bartnovski, victime ale bolșevismului.

*

Abstract. *On June 28, 1940, the USSR annexed the Romanian territories of Bessarabia, northern Bukovina, Herța County. The native population reacted differently, depending on political beliefs, social status, ethnicity and other factors. The study below examines the file of the Russian Bessarabian Ivan Bartnovski (b. 1888), a graduate of the St. Petersburg Polytechnic Institute, an employee of the Russian Ministry of Railways, delegated to the United States to monitor Russian state orders. After the Bolshevik coup, he remained in the United States for a while, then returned to Romania, joining the Romanian Railways. In August 1940 he moved to Soviet-occupied Bessarabia, considering that he would find a favorable environment for his activity. But he was wrong: he couldn't get a job anywhere, he had a hard time living with his wife and daughter. He asked to return to Romania; he was arrested by the NKVD, sent to Siberia where he died on April 16, 1942.*

Key words: USSR, Romania, Bartnovski, victims of Bolshevism.

Introducere. Problemele politicii URSS pe teritoriile românești ocupate în iunie 1940 rămân a fi actuale pentru cercetarea istorică. Represiunea politică a NKVD a avut forme concrete. Metodele de aplicare erau diverse, de la caz la caz. Studiarea lor contribuie la o înțelegere mai amplă a situației în care s-au pomenit oamenii în urma anexării Basarabiei de către URSS. Politica represivă a URSS în

noucreata RSS Moldovenească (2 august 1940) a fost studiată de un șir de istorici din r. Moldova: Valeriu Pasat, Viorica Cemârtan-Olaru etc. Studiarea documentelor
Anatol Petrencu

inedite din arhive contribuie la expunerea unor informații noi, care completează substanțial cunoașterea trecutului totalitar sovietic. În cazul dat este vorba de examinarea și prezentarea sorții familiei Bartnovski, supusă represiunii în vara anului 1941.

Metodologia cercetării. În cazul dat am studiat dosarul 257 pe numele lui Ion (Ivan) Bartnovski, am expus cronologic conținutul documentelor cu evidențierea datelor biografice, activității lui, precum și metodele de lucru ale ofițerilor NKVD după arestarea acestuia.

Rezultatele studiului. Pe baza cercetării autobiografiei lui Ion (Ivan) Bartnovski, a datelor din anchetele completate în cadrul interogatoriilor, a demersurilor redactate de I. Bartnovski și înaintate organelor Puterii sovietice, instalate la Chișinău, am stabilit următoarele:

Ion (Ivan) Bartnovski s-a născut în 1888, în Orhei, în familia unui funcționar de poștă (telegrafist). În autobiografia prezentată organelor sovietice I. Bartnovski a scris că familia o ducea greu, că părinții lui doreau să-și vadă feciorii (Ion și fratele lui mai mare) cu studii. Tatăl lor a murit de timpuriu (de tuberculoză), fapt ce a înrăutățit și mai mult situația materială a familiei. După absolvirea gimnaziului Ivan Bartnovski s-a înscris (1906) la Institutului Politehnic din Sankt-Petersburg „Petru cel Mare”, Secțiunea (Facultatea) Metalurgie a pe care a absolvit-o în 1910, primind Diploma nr. 418 de Inginer-metalurgist (20 mai 1910). În 1911 I. Bartnovski s-a angajat la serviciu în cadrul Ministerului Căilor Ferate (în Sankt-Petersburg), în Secția de verificare a comenzilor, realizate pentru necesitățile Căilor Ferate, iar în laboratoarele aceluiași Minister a studiat rezistența metalelor, prelucrarea termică a oțelului, precum și alte aspecte din domeniul metalografiei. Altfel spus, I. Bartnovski a fost un tânăr specialist care s-a manifestat în activitatea practică și cea de cercetare științifică. Peste un an (1912) I. Bartnovski a fost trimis la uzinele metalurgice din sudul Rusiei pentru a recepționa șinele și bandajele (pentru Căile Ferate), apoi a fost delegat la uzina din Kolomensk pentru a prelua locomotive și vagoane.

În 1917, înainte de revoluție, în cadrul unei misiuni tehnice, I. Bartnovski a fost trimis în SUA pentru a supraveghea realizarea comenzilor făcute de Rusia: la firma *Westinghouse* (Pittsburg) și de construire a vagoanelor (Detroit). După lovitură de stat bolșevică din noiembrie 1917 colaborarea economică americanoruscă (sovietică) a încetat. I. Bartnovski s-a angajat la lucru ca simplu muncitor la Uzina de topire a cuprului din California.

În noiembrie 1920 I. Bartnovski s-a întors în patrie – în România, la Chișinău, unde locuia fratele lui; în 1922 s-a căsătorit cu Ecaterina Dziuba, rusoaică, absolventă a Cursurilor de contabilitate și științe ale comerțului (1919, Chișinău). Soții Bartnovski aveau o fiică, care în 1940 împlinise 16 ani.

După repatriere, la 15 februarie 1921, I. Bartnovski s-a angajat la lucru la *Represiuni politice în RSSM (1940-1941). Studiu de caz: Ioan Bartnovski*

Căile Ferate Române (CFR), în funcția de inginer. Din cele scrise de autorul autobiografiei, fiind născut în Basarabia, rus de etnie, în 1930 I. Bartnovski a fost trimis la Iași în funcția de șef al Secției Vagoane, unde a lucrat până în 1938. Un document, eliberat de Direcțiunea Generală a Căilor Ferate Române pe date de 12 decembrie 1936, confirmă că Ion Bartnovski „este încadrat în grupa I, categoria VI, clasa a 3-a, cu salariul brut după categoria de localitate corespunzând la cel de lei 18 000 pe lună pentru București plus accesoriile”¹. I. Bartnovski menționează că a contribuit la construirea a două ateliere de reparare a vagoanelor, la Ungheni și Bălți. În 1938 I. Bartnovski a fost transferat la București, unde a muncit în Atelierele principale ale CFR în calitate de inginer.

La 28 iunie 1940 URSS a ocupat cu forța armelor teritoriile românești Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța. Frontiera de pe Nistru fiind „împinsă” la Prut. În așa condiții, Ion (Ivan) Bartnovski ia decizia să se întoarcă la Chișinău. Pe date de 11 august s-a disponibilizat din funcție și la 13 august 1940 era deja în capitala Basarabiei, ocupate de URSS.

Sovieticii l-au obligat pe I. Bartnovski să-și scrie autobiografia, ceea ce a și făcuto (din care am citat mai sus). În plus, I. Bartnovski a completat Fișa personală de evidență a cadrelor, din care mai aflăm că semnatarul era sănătos, că cunoștea limbile rusă, română (e scris „moldovenească”), engleză, franceză și, mai slab – germană.

Ce motive l-au determinat pe I. Bartnovski să părăsească România (Bucureștiul) și să intre într-un teritoriu ocupat de sovietici? Bartnovski scrie: „Atitudinea autorităților române față de originarii basarabeni de origine rusă zilnic devenea tot mai rea. Din momentul unirii Basarabiei la Rusia Sovietică eu m-am străduit să mă întorc în patrie, la familie și să lucrez între ruși (cu rușii) în folosul Marii noastre Patrii”².

Nu putem nega faptul că după raptul Basarabiei atitudinea anumitor persoane să fie critică față de etnicii ruși originarii din Basarabia. Dar I. Bartnovski nu a fost disponibilizat din serviciu de către autoritățile române, nu a fost izolat, nu a fost deportat etc. Decizia i-a aparținut exclusiv lui: a părăsit lucrul și a plecat benevol într-un teritoriu cotropit de ruși.

În Basarabia sovietică, însă, I. Bartnovski nu s-a putut angaja la lucru, familia (el, soția și fiica) o ducea foarte prost. Deja pe 7 ianuarie 1941, I. Bartnovski a adresat un demers pe numele conducerii NKVD cu rugămintea să i se permită plecarea în România. Dar nu a primit răspuns. I. Bartnovski a întocmit o altă cerere de plecare în România, adresată Șefului Secției vize și înregistrări [persoanelor] ce pleacă în România (cu regret, cererea nu a fost datată). Autorul demersului roagă să i se permită, lui și soției lui, să plece în România unde locuiesc rudele lui – sora și

---

¹ Agenția Națională a Arhivelor (ANA), fond 3401, inv. 1, dosar 257, f. 34. ² *Ibidem*, f. 41.

Anatol Petrencu

fratele soției. Autorul scrie că aceste rude nu au specialități și nu pot munci, sunt lipsite de posibilitatea de a veni la Chișinău și că au nevoie de ajutorului lui. Afară de aceasta, scrie în continuare I. Bartnovski, din banii agonisiți cu greu, familia a cumpărat o casă cu trei odăi la Craiova. I. Bartnovski subliniază că la momentul redactării demersului (după ianuarie 1914) familia lui nu se adaptase la condițiile de viață, impuse de sovietici, nu dispune de mijloace nici cel puțin pentru un minimum de existență și supraviețuiește pe baza veniturilor obținute din vânzarea obiectelor casnice, care, de altfel, îi erau strict necesare. Autorul demersului mai scrie că are o vechime de muncă de 27 de ani, că are o vârstă înaintată, din cauza stării precare a sănătății nu se poate angaja la lucru în Basarabia (adică RSSM) conform specialității. În schimb, scrie I. Bartnovski, în conformitate cu Legea română poate fi inclus în rândul pensionarilor. La cele enumerate mai sus, I. Bartnovski adăuga următoarele: soția lui era bolnavă și avea nevoie de tratament; neavând mijloacele necesare, el nu putea să-i ofere tratament; în plus, subliniază I. Bartnovski, (în RSSM) „lipsesc instituțiile medicale respective”¹¹⁸.

În dosar s-a păstrat o adresare, semnată de I. Bartnovski, adresată lui I. Stalin, dar rămasă în ciornă. Autorul scrisorii încerca să-l sensibilizeze pe dictatorul de la Kremlin, invocând probleme de familie, de compasiune umană etc.

Pe data de 6 iulie 1941 (deja se desfășurau luptele pentru dezrobirea Basarabiei de jugul bolșevic) I. Bartnovski a fost arestat. Drept motiv pentru arestare au servit mărturiile vecinului lui, Gruzeman, cum că I. Bartnovski ar fi spus despre reprezentanții Puterii sovietice că sunt „inchizitori și jefuitori”, că persoanele care pleacă în România sunt dezbrăcate și li se ia totul; cum că s-a bucurat de venirea lui Hitler (adică a germanilor) în Basarabia.

---

¹¹⁸ *Ibidem*.

Pe data de 7 iulie 1941 casa inginerului Ion Bartnovski a fost percheziționată. Au fost găsiți 15 000 lei (vedeți mai sus cât prima domnul inginer pe lună) și 140 dolari.

În timpul interogatoriului Ion Bartnovski a recunoscut doar că sovieticii îi dezbracă pe cei ce trec frontiera în România, în rest a negat învinuirile ce i s-au adus. „Eu nu am spus niciodată jefuitor...”. Aici scrierea se întrerupe, pagina este semnată cu mâna tremurândă¹¹⁹.

În condițiile apropierei forțelor eliberatoare române și germane. Sovieticii au evacuat (pe lângă bunurile materiale) și persoanele arestate. I. Bartnovski a fost dus la închisoarea din Irkutsk și interogat de anchetatorul T. F. Slonețki. A fost învinuit de activități care în URSS erau pedepsite conform articolului 58-10 al Codului penal al Federației Ruse¹²⁰.

Represiuni politice în RSSM (1940-1941). Studiu de caz: Ioan Bartnovski

---

Pe data de 7 aprilie 1942 I. Bartnovski a fost internat în spitalul pușcării cu diagnoza enterocolită: pe data de 16 aprilie același an inginerul I. Bartnovski a decedat⁶. Pe data de 7 iunie 2004, în conformitate cu Legea R. Moldova din 8 decembrie 1992 „Cu privire la reabilitarea victimelor represiunilor politice”, Ion Bartnovski a fost recunoscut victimă nevinovată a regimului comunisto-sovietic.

Concluzii. Regimul sovietic, extins asupra unei părți a României (Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța), a comis crime odioase la nivel național, dar și la nivel local-de familii. Este și cazul inginerului Ion Bartnovski, originar din Orhei, specialist de înaltă calificare, pe care soarta l-a purtat în diverse locuri ale lumii, dar care a revenit în Patria sa, România, unde a putut să lucreze, să câștige bani și chiar să-și cumpere o casă în Craiova.

Anexarea Basarabiei a dus la divizarea multor familii, inclusiv cea a lui I. Bartnovski: el aflat cu serviciul la București, iar soția – la Chișinău. După raptul teritorial sovietic inginerul Ion Bartnovski a comis greșeli care l-au costat viața. El a crezut Rusia, el nu a condamnat agresiunea acesteia față de Patria lui reală, România. Mai mult decât atât, a trecut în Basarabia sovietică nu doar pentru a-și reîntregi familia (ceea ce nu este de condamnat, dimpotrivă - trebuie salutat), dar și pentru a servi noua lui patrie – URSS.

Dar realitățile s-au dovedit a fi dramatice pentru I. Bartnovski: la lucru nu s-a putut aranja, a fost nevoit să vândă tot ce mai avea prin casă ca pe banii câștigați

---

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 3 verso.

¹²⁰ Articolul 58-10 al Codului penal al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse (RSFSR) prevedea următoarele: „Propaganda și agitația, care conțin chemări la răsturnarea, subminarea sau slăbirea

să poată supraviețui; dacă la venirea în Chișinău, în august 1940, a scris în anchetă că este sănătos, deja în iulie 1941 declară că este bolnav și bătrân (avea doar 53 de ani!). Autoritățile sovietice n-a dat curs demersurilor lui I. Bartnovski de a pleca în România. Mai mult chiar: el a fost învinuit de agitație antisovietică, de păstrarea ilicită a banilor, respectiv – arestat, trimis în adâncul Rusiei și acolo, la scurt timp, a murit.

Mai este ceva, foarte important, credem. Și anume: cum se repetă totuși istoria. Federația Rusă a anexat Crimeea (2014) și susține regimurile separatiste rusești de la Donețk și Luhansk. Entuziasmul anumitor categorii de oameni, care s-au bucurat de instaurarea „Lumii ruse” pe aceste teritorii, foarte repede s-a transformat în dezamăgire și chiar revolte. Este o dovadă în plus că ocupanții au nevoie de teritorii pe care să le jecmănească, nu să le dezvolte, iar oamenii simpli sunt puși în condiții extrem de grele de supraviețuire indiferent de devotamentul declarat.

Puterii sovietice sau la comiterea anumitor crime contrarevoluționare...”, comise în condiții de război (iar Germania atacase deja URSS) erau pedepsite cu condamnarea la moarte. Vezi: *Codul penal al RSFS Ruse, articolul 58*, la Anatol Petrencu, *Teroarea stalinistă în Basarabia: studii, documente, memorii*, Chișinău, S. n., 2013, p. 316. ⁶ ANA, *ibidem*, f. 6.

ÎNCORPORAREA BASARABIEI ÎN SISTEMUL SOCIAL-ECONOMIC AL URSS (IUNIE 1940-IUNIE 1941)

Ion Șișcanu

prof. univ. dr. hab., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: ionsiscanu@yahoo.com)

Rezumat. *Regimul totalitar bolșevic, extins în Basarabia, a luat măsurile cele mai radicale în vederea realizării fundației economice pe care avea să se sprijine partidul comunist în activitatea sa de întemeiere a societății sovietice. Puterea Sovietică avea stabilită, prin Constituție (Legea Fundamentală), baza economică care se reducea la proprietatea statului asupra tuturor mijloacelor de producție.*

Cuvinte cheie: *Basarabia, regimul bolșevic sistem economic-financiar.*

*

Abstract. *The Bolshevik totalitarian regime, extended to Bessarabia, took the most radical measures in order to build the economic foundation on which the Communist Party would rely in its work to establish Soviet society. The Soviet power had established, through the Constitution (the Basic Law), the economic basis that was reduced to state ownership over all means of production.*

Key words: *Bessarabia, Bolshevik regime, economic-financial system.*

Pactul Molotov-Ribbentrop din 1939, „întărit” de protocolul adițional secret, semnat concomitent la Moscova, au afectat, într-o măsură decisivă situația Europei de Est, înlesnind nu numai izbucnirea celui de-al doilea război mondial, ci, mai mult, prin forța evenimentelor impuse de conflict și prin prisma consecințelor rezultate, au condus la modificarea configurațiilor unor țări din zonă și au predeterminat ocuparea mai multor teritorii de către U.R.S.S.

Răptul Basarabiei în vara anului 1940 este urmat de modificări radicale în toate domeniile vieții provinciei. Are loc instaurarea puterii absolute a partidului bolșevic, organizație suprastatală, „cadrele” căreia au venit exclusiv din afara hotarelor Basarabiei. După proclamarea R.S.S. Moldovenești, începuseră transformări menite să schimbe modul de producție capitalist prin acel socialist și să includă economia acestui teritoriu în sistemul economic al U.R.S.S.

Regimul totalitar bolșevic, extins în Basarabia, a luat măsurile cele mai radicale în vederea realizării fundației economice pe care avea să se sprijine partidul comunist în activitatea sa de întemeiere a societății sovietice. Puterea Sovietică avea stabilită, prin Constituție (Legea Fundamentală), baza economică care se reducea la proprietatea statului asupra tuturor mijloacelor de producție.

Conform Constituției U.R.S.S., adoptată în 1936, în baza căreia au fost scrise

---

textele constituțiilor R.A.S.S.M. și a R.S.S.M., baza economică a R.A.S.S.M., iar din 10 februarie 1941 și a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, o constituia „sistemul socialist de gospodărire și proprietatea socialistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție, afirmat în urma lichidării sistemului capitalist de gospodărire, a anulării proprietății private asupra uneltelor și mijloacelor de producție și lichidării exploatării omului de către om”¹²¹.

Constituția R.S.S. Moldovenești prevedea existența doar a proprietății socialiste care avea forma proprietății de stat (proprietatea întregului popor), sau forma cooperatist-colhoznică (proprietatea colhozurilor și a asociațiilor cooperatiste). Pământul și subsolul, apele, pădurile, uzinele, fabricile, minele, transportul feroviar, acvatic și aerian, băncile, mijloacele de comunicație, unitățile agricole de stat (sovhozurile), stațiile de mașini și tractoare, de asemenea întreprinderile comunale și fondul locativ principal în orașe și centre industriale, - toate acestea constituiau proprietatea statului¹²². Articolul al 11-lea al Constituției stipula că viața economică în R.S.S. Moldovenească era determinată și dirijată de planul de stat al economiei pentru întreaga republică¹²³.

După proclamarea R.S.S. Moldovenești, regimul folosește imediat mijloacele administrativ-etatiste pentru organizarea și gestionarea industriei. La 15 august 1940, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. a emis decretul "Cu privire la naționalizarea băncilor, întreprinderilor industriale și comerciale, transportului feroviar, fluvial și a mijloacelor de comunicare din Basarabia". Decretul stabilea că toate băncile situate pe teritoriul Basarabiei, alte instituții de credit, băncile de economii, precum și transportul și comunicațiile feroviare și pe apă, întreprinderile industriale situate pe teritoriul Basarabiei cu numărul de angajați de peste 20 de persoane sau, cu 10 persoane, cu un motor cu o capacitate de cel puțin 10 c.p., se considerau naționalizate din ziua de 28 iunie 1940¹²⁴. Pe lângă acestea, erau supuse naționalizării toate întreprinderile din industria tipografică, centralele electrice, tramvaiele și autobuzele, toate întreprinderile din industria alcoolului, întreprinderile comerciale cu o cifră de afaceri anuală de peste 600 de mii de lei, precum și cramele, instalațiile de depozitare a petrolului, spitalele, farmaciile mari, depozitele farmaceutice, sanatoriile, instituțiile de învățământ primar, secundar și

---

¹²¹ *Constituția (Legea Fundamentală) Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, adoptată la 6 ianuarie 1938. În: Вехи молдавской государственности (Сборник текстов Конституций)*, Кишинев, Метропраș, 2000, p. 61.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*, p. 62.

¹²⁴ „Ведомости Верховного Совета СССР» 1940 г. № 29”, Страница: Sbornik zakonov 19381956.djvu/99

---

superior, cinematografele, teatrele, stadioanele, muzeele și galeriile de artă, hotelurile mari, gospodăriile mari, precum și casele ai căror proprietari plecaseră

---

din Basarabia¹²⁵.

Prin urmare, când în Ungheni, în Leova sau în alte localități din Basarabia proprietarii se mai găseau pe loc, întreprinderile ar fi fost, chipurile, naționalizate și ar fi aparținut, implicit, statului sovietic.

Date fiind obligațiile impuse prin ultimatumul sovietic privind evacuarea Basarabiei și nordului Bucovinei în termen de 4 zile, precum și faptul că trupele sovietice nu au respectat acest termen și nici planul de evacuare, întocmit de comisia mixtă sovieto-română de la Odesa la 30 iunie 1940, diversele ministere și instituții de stat ale României s-au găsit în totala imposibilitate de a evacua averea administrației centrale sau a altor provincii, aflată în Basarabia¹²⁶. Ministerul Economiei Naționale al României lăsase la oficiile poștale județene de comerț și industriale, cât și la bursele de mărfuri din Basarabia și nordul Bucovinei, valori în sumă totală de 442 166 605 lei¹²⁷; Ministerul Finanțelor lăsase în teritoriile cedate 516 218 166 de lei¹²⁸. Valoarea investițiilor întreprinderilor industriale din Basarabia evacuată alcătuia cifra de 771 665 mii de lei¹²⁹. În total, valoarea bunurilor ce aparțineau ministerelor și instituțiilor de stat, lăsate în Basarabia și nordul Bucovinei era de 2.604 milioane lei¹³⁰

La prima etapă aceste bunuri constituiau capturi de război deoarece au fost luate de către trupele Armatei Roșii în rezultatul operațiunii militare ale Frontului de Sud din 28 iunie - 3 iulie 1940.

Așadar, după ce pe parcursul unei luni și jumătate, și-a arogat dreptul de proprietar și a pus mâna pe majoritatea întreprinderilor industriale din Basarabia, guvernul sovietic dă, în sfârșit, „Decretul”, extinzând valabilitatea lui asupra trecutului, procedură nemaîntâlnită în practica legislativă a altor state.

Conform Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 15 august 1940 și hotărârilor guvernului R.S.S. Moldovenești adoptate ulterior, au fost naționalizate 545 de întreprinderi industriale, 4 centrale electrice, toate băncile, instituțiile de credit, casele de împrumut și de economii, transportul feroviar, fluvial și aerian, tramvaiele, autobuzele, mijloacele de telecomunicații, toate tipografiile, fabricile de băuturi alcoolice, unitățile comerciale a căror sumă de afaceri depășea

---

¹²⁵ *Ibidem*.

¹²⁶ Vezi: Ion Șișcanu, *Raptul Basarabiei*, 1940. Chișinău, AgoDacia, 1993, p. 70.

¹²⁷ Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *Drama românilor dintre Prut și Nistru*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1992, p. 163.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Ion Șișcanu, *op. cit.*, p. 74.

¹³⁰ Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, *op. cit.*, p. 164.

---

plafonul de 600 mii de lei, pivnițele, rezervoarele de petrol, spitalele, sanatoriile, instituțiile de învățământ, cinematografele, teatrele, stadioanele, muzeele, galeriile de arte, farmaciile, depozitele de produse farmaceutice, hotelurile, imobilele, mari

---

case rămase de la cetățenii refugiați la Vest de Prut etc.¹³¹

Urmare a hotărârii C.C.P. al U.R.S.S. și a guvernului R.S.S.U., din 29 august 1940, de la 1 septembrie, în teritoriile recent anexate, leii românești au fost scoși din circulație și a fost impusă circulația doar a rublei sovietice. Întreprinderile și instituțiile de stat au fost obligate să predea Băncii de Stat sovietice toată valuta românească fără vreo recuperare în ruble sovietice. Cât privește depunerile persoanelor fizice și ale întreprinderilor private, putea fi recuperată doar suma de 8000 de lei, echivalentul a 200 de ruble, din fiecare depozit. Toate depunerile care depășeau această sumă erau confiscare¹³². Pe de altă parte, discrepanța dintre prețurile la mărfuri în România și Uniunea Sovietică a lăsat o mare parte a populației fără mijloace de existență pentru că cu 8000 de lei în România se putea cumpăra de zece ori mai multe mărfuri decât cu cele 200 de ruble eliberate populației în schimbul depunerilor în valută românească¹³³.

La începutul lunii octombrie 1940, naționalizarea principalelor mijloace de producție în județele din Basarabia era încheiată. La 5 octombrie C.C. al P.C.(b) din Moldova a adoptat hotărârea „Cu privire la rezultatele naționalizării industriei și a întreprinderilor comunale din R.S.S.M.” prin care se anunța că pe teritoriul Basarabiei fuseseră naționalizate: 140 de întreprinderi, transmise Comitetului industriei alimentare, 120 de întreprinderi - transmise Comitetului industriei locale și 43 de întreprinderi date Comitetului gospodăriei comunale¹³⁴.

Prin naționalizarea unităților industriale, de construcții, comunale, de transport, comerț, de credit, telecomunicații și a sistemului bancar, în Basarabia a fost lichidată proprietatea privată și instituit „sectorul socialist de producție”, toate mijloacele de producție fiind astfel concentrate în mâinile statului. Întreprinderile mari au fost subordonate direct guvernului de la Moscova, devenind „proprietate a întregii Uniunii Sovietice”. În felul acesta, statul sovietic a devenit proprietarul patrimoniului industrial, aflat în raioanele dintre Prut și Nistru ale R.S.S.M. Aceasta a permis sustragerea, în 1940, din R.S.S. Moldovenească a 7 200 000 de cărămizi,

---

¹³¹ Anton Moraru. *Istoria Românilor. Basarabia și Transnistria. 1812-1993*, Chișinău, Universul, 1995, p. 335; *Хронологическое собрание законов Молдавской ССР, указов Президиума Верховного Совета и постановлений Правительства Молдавской ССР. Том 1, 1940-1947 гг.* Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1960. p. 7-13.

¹³² Valeriu Pasat, *RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953)*, Chișinău, Cartier, 2011, p. 61.

¹³³ *Ibidem*, p. 62.

¹³⁴ Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (în continuare - AOSPRM), Fond 51, inventar 1, dosar 8, fila 37-38.

---

88 000 de metri pătrați de țiglă, 74 300 de tone de var de construcție, 64 000 de unități de articole tricotate, 11 800 de tone de zahăr, 14 000 de tone de unt, 48 500 000 de borcane de conserve, 26 000 de tone de făină, 1 300 000 decaltri de spirt, 138 000 000 țigarete și alte produse¹³⁵.

În același timp, în condițiile desfășurării celui de-al Doilea Război Mondial, Moscova acorda o deosebită atenție dezvoltării transportului în Basarabia, în special a căilor ferate. Într-un răstimp scurt a fost schimbat ecartamentul căilor ferate pe o distanță de 1.677 km, reparate podurile, depourile, mijloacele de telecomunicație. Din vara anului 1940 au început să zboare avioanele de pasageri pe rutele Moscova - Chișinău, Kiev - Chișinău, Chișinău - Odesa. A fost stabilită legătura aeriană a Chișinăului cu orașele Tiraspol, Bălți, Cahul¹³⁶.

Regimul sovietic avea să fie simțit mai ales în satul basarabean, deoarece majoritatea populației autohtone locuia în mediul rural. În aceeași zi de 15 august 1940, Prezidiul Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice a emis și decretul „Cu privire la restabilirea pe teritoriul Basarabiei a funcționării legilor sovietice referitoare la naționalizarea pământului”. Tot pământul cu subsolul, pădurile și apele au fost declarate proprietate a statului - Uniunea Sovietică. De acum înainte numai statul sovietic va dispune, conform respectivului decret, de teritoriul Basarabiei.

Țăranii, conform doctrinei bolșevice și practicii socialiste, urmau a fi încadrați în colective agricole de producție - *colhozuri* - considerate „unica cale dreaptă a socialismului pentru țăranii lucrători”¹³⁷.

La început, tot pământul a fost naționalizat și declarat proprietate a statului sovietic. Cum expansiunea avuse loc vara, pământul arabil, lanurile de cereale, viile, livezile au rămas, în fond, fără stăpân tocmai în perioada în care trebuiau efectuate muncile agricole pentru recoltare.

Apreciind situația, puterea sovietică a folosit în teritoriile ocupate în vara anului 1940 un truc original. Pentru ca recolta să fie strânsă și extrasă din satul basarabean, pământul, inclusiv viile și livezile, a fost repartizat țăranilor. Acest fenomen era prezentat ca o manifestare a grijii noului regim față de țăranii din Basarabia. Procesul de „împroprietărire” a țăranilor cu pământ era prezentat ca „o sărbătoare populară generală plină de bucurie, un mare triumf, la care participa tot satul”.

Țăranii, într-adevăr, primeau pământul cu satisfacție. Era și firesc. Cu atât mai mult, că majoritatea suprafețelor de cereale, viile și livezile erau pe rod. Țăranii însă nu-și puteau imagina dimensiunile impozitului agricol și ale livrărilor obligatorii de produse agroalimentare către statul sovietic, care, în realitate, aveau să-i

---

¹³⁵ Anton Moraru, *op. cit.* p. 336.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ „Партийное строительство”, 1935, nr. 5, p.1.

---

sărăcească¹³⁸. Trucul original, menționat mai sus, consta în faptul că terenurile agricole erau date țăranilor pentru recoltare în folosul statului, pentru a le ara și a le semăna, ca apoi să fie socializate și sustrate în colhoz.

După ce, la Moscova, a fost proclamată formarea R.S.S. Moldovenești, în agricultura ei existau două zone cu diferite forme de gospodărire agricolă. În

---

raioanele de la est de Nistru, rămase din fosta R.A.S.S.M., dominau colhozurile, considerate „cale unică a avansării satului spre socialism”, iar în cele șase județe rămase în Basarabia existau gospodăriile țărănești individuale, privite de către bolșevici drept anacronism, care urmau să fie colectivizate.

Măsurile efectuate de către regimul comunist în sfera agriculturii, în etapa imediat următoare ocupării Basarabiei, erau doar primii pași în consolidarea noii orânduiri agrare între Prut și Nistru. Aceste măsuri aveau menirea să pregătească masele țărănimii către trecerea lor ulterioară „pe noua cale, colectivă de gospodărire”¹³⁹, care, după convingerea ideologilor sovietici, constituia o necesitate obiectivă.

În realitate, necesitatea unirii gospodăriilor țărănești individuale în colhozuri, reieșea numai din doctrina și politicile partidului bolșevic. Anume extragerea unei mari cantități de cereale și alte produse agricole din satul basarabean, dar nu îmbunătățirea stării materiale a populației rurale din Basarabia, constituia adevăratul scop al noului regim.

Țăranii aveau să se convingă de faptul acesta doar la câteva săptămâni de la „eliberare”. În conformitate cu hotărârile C.C.P. al R.S.S. Moldovenești din 15 august 1940, aprobate de C.C.P. al U.R.S.S.¹⁴⁰, gospodăriile țărănești din județele Basarabiei erau obligate să livreze statului produse agricole mult peste posibilitățile reale.

La 26 octombrie 1940, a fost stabilit planul cotelor obligatorii de livrare din recolta anului 1940 din cele șase județe basarabene. Gospodăriile țărănești trebuiau să preda statului sovietic 14,9 milioane de puduri¹⁴¹ (244 062 de tone) de cereale și porumb, 2,7 milioane de puduri (45 441 de tone) de floarea soarelui și 929 de mii de puduri (15 217 tone) de soia¹⁴².

Pe această cale, din gospodăriile individuale erau extrase produsele agricole care constituiau baza alimentară a familiilor țărănești din Basarabia. Țăranii

---

¹³⁸ AOSPM, F. 51, inv. 1, d. 38, f. 11-12, „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 20 августа.

¹³⁹ Лазарев А.М., *Год 1940 – продолжение социалистической революции в Бессарабии*, Кишинев, Картя Молдовеняскэ, 1985, p. 232.

¹⁴⁰ „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 20 августа.

¹⁴¹ Pud - unitate (rusească) de măsură pentru greutate egală cu 16,38 kg.

¹⁴² Valeriu Pasat, *op. cit.*, p. 65.

---

erau obligați să predea statului sovietic cereale și porumb în strictă conformitate cu normele impuse¹⁴³.

În astfel de condiții, o gospodărie țărănească din județul Chișinău, care avea în folosință 6 ha de teren agricol, era obligată să furnizeze statului 960 kg de cereale, din care, de regulă, 384 kg de grâu și 576 kg de porumb¹⁴⁴. Menționăm că gospodăria țărănească dădea statului aceste cantități de cereale independent de faptul dacă cultiva sau nu culturile respective¹⁴⁵. Totodată, conform altei hotărâri a C.C. al R.S.S.M.,

---

adoptate în aceeași zi, gospodăriile țărănești erau obligate să livreze statului, în afară de produsele sus-numite, mari cantități de floarea-soarelui²⁶.

Prin urmare, aceeași gospodărie țărănească cu 6 ha de pământ din județul Chișinău trebuia să mai dea statului și 2 160 kg de floarea-soarelui. Dar nici aceasta nu era tot, căci țăranii din județul Chișinău, având în folosință 6 ha de pământ, erau obligați să livreze statului și 1 920 kg de soia¹⁴⁶.

Ca și celelalte produse, cantitățile de floarea-soarelui și soia trebuiau predate statului, indiferent de faptul dacă țăranul le cultiva sau nu²⁸.

Așadar, conform „pachetului de legi”, adoptat la 15 august 1940, o gospodărie țărănească cu un lot mediu de pământ¹⁴⁷ 6 ha –era obligată să livreze statului 960 kg de cereale, inclusiv porumb, 2 160 kg de floarea-soarelui și 1 920 de soia. Ce însemnau aceste obligații pentru țăranii basarabeni ne putem imagina dacă raportăm cantitățile menționate la productivitatea culturilor respective în anul 1940.

---

¹⁴³ „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 20 августа.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

¹⁴⁵ Conform hotărârii C.C.P. al R.S.S.M. din 15 august 1940 privind livrarea obligatorie a cerealelor și porumbului, din totalul de 100% gospodăria era obligată să dea statului nu mai puțin de 40% de grâu,

¹⁴⁶ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁷ Conform hotărârii C.C.P. al U.R.S.S. și C.C. al P.C.(b) din întreaga Uniune „Cu privire la stabilirea normelor maxime de folosire a pământului pentru gospodăria țărănească din Basarabia, limita maximală a lotului de pământ primit de o gospodărie țărănească în județele Bălți, Orhei, Soroca, Chișinău și Cernăuți, Storojineț și Hotin era de 10 ha, iar în județele Ismaail Cetatea Albă (Akkerman), Cahul și Tighina (Bender) –20 ha.; AOSPM, F. 51, inv. 1, d. 38, f. 17. ³⁰ AOSPM, F. 51, inv. 1, d. 48, f. 35.

Tabelul 10

Recolta la 1 ha în 1940³⁰
Grâu de toamnă 640 kg
Grâu de primăvară 440 kg
Orz 750 kg
Ovăş 920 kg
Porumb 1 920 kg
Floarea-soarelui 870 kg
Soia 1 060 kg
Sfecla de zahăr 1 600 kg

Prin urmare, pentru a se achita cu statul, gospodăria țărănească cu 6 ha de pământ în folosință, trebuia să strângă grâu de toamnă de pe 0,60 și porumb de pe 0,45 ha, respectiv: floarea-soarelui de pe 2,50 ha și soia de pe 1,22 ha. În total, țăranul urma să dea statului, pe un preț redus, recolta obținută de pe 4,87 ha, suprafața

---

orz, fasole et., iar restul – porumb. „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 20 августа. ²⁶
 „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 20 августа.

totală fiind de 6 ha. Altfel spus, țărani trebuiau să pună la dispoziția statului 81% din recolta obținută. Vom menționa, că anul 1940 în Basarabia a fost unul din cei mai roditori din prima jumătate a sec. XX¹⁴⁸.

Executarea obligațiilor, stabilite prin hotărârile menționate, erau considerate datorii primordiale ale fiecărei gospodării țărănești și trebuiau realizate, necondiționat, din recolta treierată în primul rând și în termenele fixate ¹⁴⁹. În cazul în care gospodăria țărănească nu îndeplinea obligațiile în termenele stabilite, era impusă unei amenzi echivalente cu prețul de piață a cantității de produse nelivrate¹⁵⁰. În același timp, din gospodăria respectivă, odată cu amenda, era luată, în mod indiscutabil, și cantitatea de produse agricole neachitată. Dacă țăranul, când i se confisca pâinea recoltată, se împotriva, era tras la răspundere conform articolului 58 și 58/1 din Codul penal al R.S.S. Ucrainene (cu calificativul de „*dușman al puterii sovietice*”)¹⁵¹.

Dar nici aceasta nu constituia toată plata pentru „grija” manifestată de „cel mai uman regim”, extins recent până la malul Prutului, căci, pe lângă livrările de produse alimentare, conform hotărârii nr. 1 470 a C.C.P. al U.R.S.S. din 15 august 1940, privind impozitarea gospodăriilor țărănești din Basarabia, gospodăria țărănească cu 6 ha de teren trebuia să plătească statului și un considerabil impozit bănesc¹⁵².

Așadar, „marea bucurie”, a țăranilor basarabeni pentru pământul primit în folosință de la statul sovietic este o invenție propagandistică a istoricilor sovietici. Despre aceasta se vor convinge țăranii înșiși, mai ales după cel de-al doilea război mondial.

Pentru structurile regimului sovietic colectivizarea gospodăriilor țărănești individuale în Basarabia nu constituia o dificultate. Aici veniseră, am arătat mai sus, „specialiști” înarmați cu „teoria bolșevică a transformării socialiste a agriculturii”, având experiența colectivizării în U.R.S.S. Problema consta doar în alegerea „timpului optim” de începere a campaniei de colectivizare și a ritmului care, de altfel, a fost rezolvată chiar în toamna aceluiași an 1940.

Primele colhozuri au fost organizate pe moșiile care aparținură până de curând coloniștilor germani. La 28 octombrie 1940, C.C.P. și C.C. al P.C.(b)M. au

---

¹⁴⁸ Ion Șișcanu, *Deșțărănirea bolșevică în Basarabia*, Chișinău, Editura ADRIAN, 1994, p. 36.

¹⁴⁹ „*Бессарабская правда*”, 1940, nr. 20, 20 августа.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² AOSPM, F. 51, inv. 1, d. 38, f. 10-12.

³⁶ , d. 11, f. 50-51.

adoptat o hotărâre specială care prevedea și organizarea colhozurilor (alături de sovhozuri, pe fostele colonii nemțești). În județul Cahul urmau să fie organizate șapte colhozuri iar în județul Bender (Tighina) șase. Colhozurilor li s-au dat imobilul, utilajul, vitele de tracțiune și cele producătoare, rămase de la cei plecați. Membrii colhozurilor primeau în proprietate casele de locuit părăsite de nemți³⁶. La 14 noiembrie 1940, C.C..P al R.S.S.M. și C.C. al P.C.(b)M. adoptă

---

hotărârea „Cu privire la strămutarea colhoznicilor în fostele colonii nemțești din județele Bender (Tighina) și Cahul ale RSSM”¹⁵³. În cele două județe urmau să fie transferați colhoznici din raioanele de la est de Nistru. Selectarea doritorilor de a se muta în viitoarele colhozuri trebuia să fie încheiată către finele anului. Dar, în scopul păstrării bunurilor lăsate de nemții plecați, a animalelor pentru viitoarele gospodării colective, s-a decis să fie strămutate 198 de familii colhoznice, respectiv: 102 și 96 din colhozurile raioanelor Grigoriopol și Camenca¹⁵⁴.

Pentru asigurarea administrării colhozurilor, Comisariatul pentru Problemele Financiare al R.S.S.M., comitetele de partid și cele executive primiseră indicația să selecteze 13 președinți de colhozuri, tot atâția brigadieri, socotitori etc. și să-i trimită în noile colhozuri cel mai târziu la 22 noiembrie 1940¹⁵⁵. Au fost selectate și alte „cadre”¹⁵⁶. Astfel, persoanele care au format primele colective agricole de producție în Basarabia au fost aduși, ca și toate structurile orânduirii socialiste, de la est de Nistru. Aceste măsuri contribuiau semnificativ și la modificarea structurii etnice a populației Basarabiei¹⁵⁷.

Dar gospodăriile agricole colective, înființate pe baza fostelor colonii nemțești, aveau specificul lor și nu caracterizează procesul de colectivizare a gospodăriilor țărănești dintre Prut și Nistru. Aici organizarea colhozurilor a fost efectuată direct de structurile partidului comunist. La 5 octombrie 1940, C.C.P. al R.S.S.M. și C.C. al P.C.(b)M. au adoptat hotărârea „Cu privire la planul de perspectivă al dezvoltării agriculturii în județele RSS Moldovenești”, în conformitate cu care a fost înființată o comisie, condusă de Gh. Rudi, având misiunea să elaboreze, până la 1 ianuarie, măsuri în vederea „formării bazei construirii socialismului

---

¹⁵³ *Ibidem*, d. 16, f. 12-13.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 15.

Ibidem

(organizarea stațiilor de mașini și tractoare – S.M.T.-uri, colhozurilor și sovhozurilor)”¹⁵⁸.

În conformitate cu teoria bolșevică și practica colectivizării în U.R.S.S., inițial urmau să fie organizate S.M.T.-uri, considerate „puncte de reper” ale statului socialist în procesul de organizare socialistă a agriculturii¹⁵⁹. La 12 octombrie 1940, C.C.P. al U.R..SS. și C.C. al P.C.(b) din întreaga Uniune adoptaseră hotărârea „Cu privire la organizarea stațiilor de mașini și tractoare în noile raioane ale R.S.S. Moldovenești”, prin care C.C.P. al R.S.S.M. și Comisariatul Poporului pentru problemele funciare al U.R.S.S. erau obligate să organizeze, în 1940, în raioanele dintre Prut și Nistru, 20 de S.M.T. - uri⁴⁴. În hotărâre

---

se arăta că pentru organizarea S.M.T. - urilor trebuiau folosite moșiile naționalizate, având imobil și case de locuit, cu inventarul necesar. Structurile unionale ale partidului au obligat C.C.P. al R.S.S.M. ca cel mai târziu până la 20 octombrie 1940 să stabilească, coordonând cu Comisariatul Poporului pentru problemele funciare al U.R.S.S., volumul lucrărilor ce urmau a fi efectuate în 1940 de tractoare și, nu mai târziu de 1 noiembrie, același an, să organizeze două școli de mecanizare a agriculturii pentru pregătirea de tractoriști și de alte feluri de mecanizatori¹⁶⁰.

La 28 decembrie, 1940 C.C..P al U.R.S.S. și C..C al P.C.(b) din întreaga Uniune au adoptat o hotărâre similară celei din 12 octombrie, prin care au decis organizarea, către 1 februarie 1941, în raioanele dintre Prut și Nistru, a încă 32 de S.M.T.-uri. A fost stabilit, ca stațiile de mașini și tractoare să îndeplinească lucrări agricole în colhozuri și în gospodăriile țărănești sărace și mijlocașe pe bază de contract model. Au fost organizate S.M.T. - uri și în următorul an. La mijlocul lui 1941, în cele 6 județe ale RSS Moldovenești funcționau 91 de stații de mașini și tractoare ¹⁶¹.

Organizând S.M.T.-urile, statul sovietic a concentrat în mâinile sale principalele mijloace de producție din agricultură. Colhozurile și gospodăriile țărănești nu numai că nu erau în stare să procure mașini și să-și organizeze o bază tehnică-materială proprie, dar și erau lipsite de acest drept. Pe de altă parte, acestea erau obligate să încheie contracte de muncă cu S.M.T.-urile, în

---

¹⁵⁸ *Ibidem*, d. 8, f. 75-76.

¹⁵⁹ *Ibidem*, d. 38, f. 30.

⁴⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁰ *Ibidem*, f. 40.

¹⁶¹ A. Лазарев, *op. cit.*, p. 241.

conformitate cu „contractul model”, elaborat de Comisariatul pentru problemele funciare și aprobat de C.C. al P.C.(b) al Moldovei¹⁶².

Pentru lucrările agricole efectuate de S.M..T-uri colhozurile se achitau în natură, conform normelor stabilite pentru fiecare lucrare în parte¹⁶³. Produsele agricole, predate obligatoriu către stat, trebuiau să fie de cea mai bună calitate și transportate, cu mijloacele de transport și pe contul colhozurilor, la punctele de colectare, înființate la stațiile de cale ferată. În raport cu productivitatea culturilor agricole din acea perioadă, normele de plată în natură pentru lucrările efectuate de S.M.T.-uri erau foarte mari⁴⁹.

În felul acesta, prin intermediul S.M..T-urilor, statul extrăgea din colhozuri și gospodăriile țărănești individuale cantități enorme de produse agricole, punându-le la dispoziția eșalonului superior al birocrăției sovieto-bolșevice.

Organizarea S.M.T.-urilor a necesitat următorul pas — crearea

---

---

¹⁶² AOSPRM, fond 51, inv. 1, dosar 38, f 36.

¹⁶³ *Коллективизация крестьянских хозяйств в Молдавской ССР. Документы и материалы*, Кишинев, Cartea Moldovenească, 1969, p. 63. ⁴⁹, p. 66.

Ibidem

colhozurilor, care, într-adevăr, era concepută în corespundere cu posibilitatea deservirii tehnice a acestora. Pornind de la această premisă, P. Borodin, secretar al C.C. al P.C.(b) M., spunea, în ianuarie 1941, la adunarea activului de partid, că vor fi organizate aproximativ câte trei colhozuri în raport cu o stație de mașini și tractoare¹⁶⁴. În raportul de dare de seamă a C.C. al .PC.(b)M., prezentat congresului I al partidului bolșevic din R.S.S.M., se menționa că chestiunea organizării de colhozuri în județele Basarabiei trebuia să fie examinată în dependență de posibilitatea deservirii tehnice a acestora, de formarea baze economice puternice, de nivelul înzestrării tehnice a S.M.T.-urilor¹⁶⁵.

Primele colhozuri în județele Basarabiei au fost înființate în noiembrie 1940. Dar cursul oficial a fost declanșat la începutul anului 1941. Comisariatul Poporului pentru agricultură a întocmit instrucțiuni speciale privind organizarea și înregistrarea colhozurilor din Basarabia anului 1941¹⁶⁶. Instrucțiunile se refereau la diverse aspecte. Dacă în satul respectiv se aduna un grup de 30—40 de țărani săraci și mijlocași, care ar fi dat dovadă de inițiativă, trebuia convocată adunarea de organizare, la care urmau să fie discutate următoarele chestiuni: „a) crearea orânduirii colhoznice în U.R.S.S.; b) cu privire la organizarea colhozului și adoptarea statutului; c) cu privire la alegerea președintelui și membrilor cârmuirii; d) cu privire la înregistrarea statutului colhozului”¹⁶⁷.

După ce un reprezentant al activului de partid din centrul raional ori județean citea un referat („доклад”) în care erau expuse „principiile orânduirii colhoznice, scopul și sarcinile colhozurilor, realizările țărănimii colhoznice în U.R.S.S.”¹⁶⁸, se trecea la discutarea chestiunii privind crearea gospodăriei agricole colective în satul respectiv. Scenariul se încheia cu adoptarea unei hotărâri în care se indica numărul gospodăriilor fondatoare ale colhozului, se adopta statutul, apoi se da numele pe care urma să-l poarte colhozul¹⁶⁹. Majoritatea colhozurilor aveau numele „Stalin”, „Lenin”, „Stalinskii puti”, „Molotov”, „Kalinin”, „Voroșilov” etc.

---

¹⁶⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 1, d. 48, f. 36.

¹⁶⁵ Vezi: *Коллективизация крестьянских хозяйств в Молдавской ССР, Документы и материалы*, Кишинев, Картя Молдовеняскэ, 1969, p. 43.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 38.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 38.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 38.

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 38.

⁵⁶ , p. 39.

Ibidem

În conformitate cu „Statutul model al artelului agricol” cotizația de intrare în colhoz era de 20-40 de ruble, în dependență de potențialul gospodăriei¹⁷⁰.

Cârmuirea colhozului stabilea cota de avere supusă socializării, iar țăranul trebuia să primească copia unui certificat privind averea sa socializată și trecută în fondul indivizibil al colhozului¹⁷⁰.

La începutul anului 1941, a fost declanșată campania de colectivizare a gospodăriilor țărănești. La 25 februarie 1941, în cele 6 județe ale Basarabiei erau deja organizate 111 colhozuri care cuprindeau 14 362 de gospodării țărănești și aveau 32 494 de membrii apti de muncă, 68 498 ha de terenuri, 7 409 cai, 1 797 de boi, 4 833 de căruțe, 5 709 pluguri, 3 960 de boroane. 937 de cultivatoare, 245 de semănătoare¹⁷¹.

Colhozurile erau organizate de sus, la comandă. În Rezina, în ajunul congresului I al P.C.(b)M. (februarie 1941), comitetul raional de partid 1-a însărcinat pe Zelenco, șef al secției funciare raionale, și pe Mișin, director al stației de mașini și tractoare, să organizeze un colhoz în satul Șișca. În localitate a fost trimis „grupul de pregătire” care a adunat repede cereri de intrare în colhoz, a organizat adunarea de constituire și înscrierea în colhoz. Organizatorii au inclus în listele colhoznicilor 71 de țărani¹⁷². La a doua adunare, în ziua de 26 ianuarie, când urma să fie votat statutul colhozului, au fost prezente doar 29 de persoane, mai puțin de jumătate. Totuși, statutul a fost adoptat și, în felul acesta, colhozul a fost organizat¹⁷³.

În colhozul „I. Stalin” din satul Cuhurești, raionul Cotuieni, cârmuirea colhozului a fost „aleasă” cu mai puțin de jumătate de voturi, iar țăranii erau înscrși în colhoz neglijându-se prevederile statutului¹⁷⁴. Toate acestea aveau loc în prezența și cu concursul nemijlocit al lui Cernii, președinte al comitetului executiv Cotuieni, și al lui Mișin, director al S.M.T. ului¹⁷⁵. Respectivii conducători, după constituirea colhozului, au ordonat socializarea terenurilor însămnate¹⁷⁶.

---

¹⁷⁰ *Ibidem*, p. 39.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 49-50.

¹⁷² AOSPRM, F. 51, inv. 1, d. 44, f. 161-168.

¹⁷³ *Ibidem*. f. 168.

¹⁷⁴ *Ibidem*, f. 161-169.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

Ibidem

În multe colhozuri averea țăranilor era evaluată și socializată fără întocmirea actelor respective, iar dacă se întocmea vreun document, aceasta se făcea în mod abuziv, țăranilor neliberându-li-se nici un certificat¹⁷⁷. În colhozul „Colectivnâi trud” din raionul Balatina, averea țăranilor a fost evaluată astfel: un cal - la 2 400 de ruble, o pereche de boi - la 2.600 de ruble, o căruță - la 1 500 de ruble, un plug - la 1 000 de ruble¹⁷⁸. Conform indicațiilor „de sus”, în același colhoz, aceeași avere socializată a fost reevaluată de două ori și, în consecință, valoarea unui cal ajunsese la 25-150 de ruble, a

---

unui plug - la 20 de ruble, a unei căruțe - la 30 de ruble¹⁷⁹.

Averea familiilor țăărănești era evaluată la prețuri foarte mici pentru a le arăta țăranilor că, deși ceea ce aduceau ei în colhoz avea valoare nesemnificativă, statul sovietic însă, „mărinimos” față de populația rurală, organiza pentru ea colhozuri.

Țăranii, totuși, nu se grăbeau să intre în colectivul organizat pentru ei de alții. N. S. Crainii, secretar al comitetului județean de partid Chișinău, mărturisea că, primind indicația să organizeze colhozuri, conducătorii raioanelor Strășeni și Chișinău au desfășurat o activitate rapidă pentru a o îndeplini. Dar, de la bun început, țăranii nu doreau să intre în colhoz, nu aduceau vitele, mai ales caii¹⁸⁰. Iar dacă și intrau în colhoz, se convingeau repede de „avantajele muncii în comun” și părăseau gospodăria colectivă, luând și vitele de muncă. Așa a fost și în colhozul „Lenin”, raionul Briceni când, la 2 mai 1941, țăranii și-au luat 18 cai din grajdul comun¹⁸¹, sau în colhozul „Stalin”, raionul Bălți, când, la 12 mai al aceluiași an, țăranii și-au întors 30 de cai, cerând și restituirea terenurilor¹⁸².

Nivelul de organizare a muncii în colhoz era caracterizat, în primul rând, de participarea la munca în comun. În acest sens este caracteristic următorul tablou. În colhozul „Kotovski”, raionul Kotovski (Hâncești), deși câmpurile erau acoperite de buruieni, în patru luni ale anului 1941 cei 454 de colhoznici aveau lucrate: o (una) zi de muncă— 136 de colhoznici; câte 1-5 zile — 117 colhoznici; câte 5-10 zile —

---

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ .

¹⁷⁹ *Ibidem*.

¹⁸⁰ *Ibidem*, d. 46, f. 188.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Коллективизация крестьянских хозяйств в Молдавской ССР, Документы и материалы*, Кишинев, Картя Молдовеняскэ, 1969, p. 59.

47; câte 10-15 zile — 35. Şi numai 25 de persoane aveau lucrate în gospodăria colectivă mai mult de 25 de zile¹⁸³. O situație similară domnea și în colhozurile din raionul Vulcănești¹⁸⁴. Evident că în asemenea cazuri la sat erau căutați și „găsiți” instigatorii de acțiuni antisovietice, numiți „elemente ostile, chiaburi”.

La data de 19 iunie 1941, în satele din cele șase județe ale Basarabiei erau deja organizate 120 de colhozuri care încadrau 16.244 de familii țărănești devenite deja colhoznice¹⁸⁵.

Declanșarea războiului germano-sovietic și antrenarea României în acest război contra Uniunii Sovietice au condus la revenirea celor două provincii românești și a ținutului Herța, răpite în 1940, la sânul Patriei. Experimentelor socialismului sovietic li s-a pus capăt. Populația rurală dintre Prut și Nistru s-a reîncadrat în viața statului român.

---

¹⁸³ *Ibidem*, p. 69.

¹⁸⁴ *Ibidem*, d. 46, f. 628.

¹⁸⁵ *Коллективизация крестьянских хозяйств в Молдавской ССР, Документы и материалы*, Кишинев, Cartea Moldovenească, 1969, p. 74.

Ibidem

Tot ceea ce s-a petrecut din iunie 1940 în sfera vieții culturale a Basarabiei, a fost prezentat drept „revoluție culturală”¹⁸⁶, menită să „reînnoiască viața spirituală a oamenilor, ce au suferit mult timp putreda influență a orânduiri burgheze”¹⁸⁷ românești. Sarcina principală, la acest capitol, era „lichidarea analfabetismului în rândurile populației”¹⁸⁸ și „educarea omului nou, sovietic”¹⁸⁹.

În realitate însă se urmărea deznaționalizarea și rusificarea Basarabiei. Semnificativă în acest sens a fost hotărârea C.C.P. al U.R.S.S. din 11 noiembrie 1940 „Cu privire la trecerea scrisului moldovenesc în raioanele noi ale R.S.S. Moldovenești (Basarabia) de la alfabetul latinizat la cel rus”¹⁹⁰. Pe teritoriul Basarabiei a fost pus în aplicare sistemul sovietic al învățământului public și organizării instruirii în școală¹⁹¹. Astfel, elevii care în anul de învățământ 1939/1940 erau în clasele I-IV ale școlii primare au fost promovați în aceleași clase ale școlii sovietice, cei care erau în clasele V-VI au fost trecuți în clasele respective ale școlii sovietice. Totodată au fost lichidate gimnaziile și școlile eparhiale, elevii acestora fiind trecuți în clasele respective ale școlii medii sovietice. De asemenea, au fost lichidate seminarele teologice și de învățători pentru băieți și fete¹⁹².

De menționat că legea sovietică privind reorganizarea învățământului stipula „trecerea tuturor școlilor din Basarabia la instruirea în limba maternă”, pornindu-se de la teza existenței a două limbi: română și moldovenească. Altfel spus, în școala din Basarabia, deja sovietică, trebuia să se treacă de la limba română, considerată străină, la cea maternă - moldovenească. În toate școlile din Basarabia s-a trecut la învățarea obligatorie a limbii și literaturii ruse¹⁹³.

Manifestând o deosebită ură față de tot ce era românesc și glorificând „autenticele valori ale culturii proletare”, regimul bolșevic a reușit să lovească și în

---

¹⁸⁶ *Istoria R.S.S. Moldovenești din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Chișinău, Știința, 1984, p. 386.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 390.

¹⁸⁸ Лазарев А.М., *op. cit.*, p. 186.

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ AOSPM., F. 51, inv. 1, d. 7, f. 2.

¹⁹¹ *Хронологическое собрание законов указов Президиума Верховного Совета и постановлений Правительства Молдавской ССР. Том 1, 1940-1947*. Кишинев, Картеа Молдовенеаскэ, 1960, p. 5-6.

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ *Ibidem*.

memoria localnicilor, deveniți cetățeni sovietici. Imediat după anexarea Basarabiei au fost scoase statuile: a Regelui Ferdinand I, a lui Ștefan cel Mare, a lui Vasile Lupu, a generalului Poetaș; basoreliefurile lui Murafa și Al. Mateevici, bustul lui B.P. Hasdeu¹⁹⁴.

Din momentul în care posturile de radio străine relatase despre ultimatumul sovietic remis Guvernului român și, mai cu seamă, odată cu retragerea armatei române, a început o precipitată plecare spre interiorul României a structurilor

---

administrative, a funcționarilor și a unei considerabile părți din populația civilă¹⁹⁵. În conformitate cu datele Comisariatului general pentru asistența refugiaților din Basarabia și Bucovina, către finele lunii octombrie 1940 din Basarabia se refugiaseră peste 100 mii de persoane¹⁹⁶. Și în lunile următoare a trecut la vest de Prut un număr considerabil de persoane¹⁹⁷.

După anexarea la Uniunea Sovietică, Moscova trata Basarabia „ca o sursă de forță de muncă ieftină pentru șantierele de construcții, întreprinderile industriale și minele de cărbune din diferite regiuni ale țării sovietice”¹⁹⁸.

La 9 august 1940 consiliul economic pe lângă C.C.P. al U.R.S.S. a adoptat hotărârea nr. 39 privind „recrutarea, în localitățile rurale ale Basarabiei, a 20 de mii de muncitori”¹⁹⁹. Executorul acestei decizii trebuia să fie conducerea R.S.S. Moldovenești recent formată.

Peste două săptămâni, C.C. al P.C.(b)M și C.C.P. al Moldovei Sovietice examinează, în ședința comună, chestiunea „Cu privire la recrutarea muncitorilor pentru industria carboniferă a U.R.S.S.”. Întrucât indicația Moscovei se referea la recrutarea tinerilor din satele dintre Prut și Nistru, autoritățile de la Chișinău au repartizat „planul de recrutare” astfel: din județele Bălți și Soroca urmau să plece

---

¹⁹⁴ Arhivele Statului, Iași, Fond Prefectura județului Iași, dosar 3/1940, f. 298.

¹⁹⁵ Ion Șișcanu, *Raptul Basarabiei*, p. 64.

¹⁹⁶ Arhivele Statului, București, fond Președenția consiliului de Miniștri, dosar 282/1940, f. 3.

¹⁹⁷ Ion Șișcanu, *Raptul Basarabiei*, p. 65.

¹⁹⁸ Alexandru Moșanu, *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia*, În „Sfatul Țării”, 1991, 27 iunie.

¹⁹⁹ AOSPM, F.52, inv. 1, d. 3, f. 43.

în Rusia câte 4 000 de persoane, din județele Bender, Cahul, Chișinău și Orhei -câte 3 000 de tineri și tinere din familii țărănești²⁰⁰.

Deși nu trecuse nici două luni de la stabilirea graniței pe Prut, sistemul birocratic totalitar funcționa deja și decizia luată la Chișinău a fost imediat transmisă în județe și plăși pentru a fi executată. Având în vedere „importanța muncii pentru recrutare”, conducerea bolșevică și guvernul R.S.S. Moldovenești au atribuit secretarilor comitetelor executive și a celor de partid din județe „responsabilitatea pentru recrutare”²⁰¹. Colaboratorii miliției, antrenați și ei în această „muncă responsabilă”, aveau misiunea să verifice persoanele recrutate și să le elibereze permise „pentru a locui în raioanele în care se aflau minele de cărbune”²⁰². Așa a început realizarea politicii de smulgere a populației băștinașe din Basarabia și trimiterea ei prin toate colțurile Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic, se pare, începuse să creadă că orice breșă din planul de industrializare socialistă a U.R.S.S. putea fi astupată cu miile de tineri basarabeni. Astfel, la 28 august 1940, Moscova cere conducerii de la Chișinău să efectueze „recrutări

---

suplimentare în județele R.S.S. Moldovenești”²⁰³.

Comitetul Central al partidului și Guvernul R.S.S. Moldovenești, în hotărârea adoptată, au fixat planul de recrutare pentru fiecare județ, arătând și ramura industrială care avea nevoie de basarabeni. Pentru industria carboniferă urmau a fi găsiți în județele Bălți și Soroca câte 1 000 de persoane, iar în județele Orhei și Bender - câte 1 750. La minele de cărbune, așadar, după cele 20 de mii de tineri, recent expediați, aveau să mai plece încă 9 500 de băieți, care, la rândul lor, erau urmați de alții. Comisariatul pentru construcții recruta, conform aceleiași hotărâri, 21,1 mii de persoane: din județele Soroca – 5 000, Cahul – 7 000, Orhei – 5 500, Chișinău - 900, Bender – 4 500 de persoane. Județul Bălți era obligat să

---

²⁰⁰ *Ibidem*.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² *Ibidem*.

²⁰³ *Ibidem*, d. 6, f. 14.

furnizeze Comisariatului pentru industria neferoaselor 4 000 de tineri²⁰⁴. Prin urmare, satele basarabene aveau să rămână încă fără de 40,5 mii de tineri.

Administrația județeană era obligată să-și îndeplinească planul în termene restrânse. Toți acei care urmau să muncească în mine de cărbune și la uzine metalurgice, urmau să abandoneze Basarabia nu mai târziu de 1 octombrie 1940.

Șantierelor de construcții aveau să-și primească muncitorii din Moldova: către 15 septembrie - 6.000 de persoane și către 1 octombrie – 1 200 persoane, restul urma să fie trimis nu mai târziu de 15 octombrie 1940²⁰⁵. De remarcat, că în baza hotărârii Guvernului R.S.S. Moldovenești din 4 noiembrie, același an, pe lângă numărul enorm de tineri, șantierelor de construcții din Rusia au mai primit din Basarabia încă 3 000 de persoane²⁰⁶.

Campania de recrutare, însă, se desfășura anevoios. Această stare de lucruri a îngrijorat conducerea republicii. La 29 noiembrie 1940 biroul C.C. al P.C.(b)M, discutând problema planului de recrutare, a constatat că la acea dată peste hotarele R.S.S. Moldovenești fuseseră trimise doar 56 356 de persoane, numărul planificat fiind de 77 000⁹⁴. Această situație a fost apreciată „nesatisfăcătoare”, complicându-se și pentru că de la 2 octombrie până la 28 noiembrie 1940, 5 100 de persoane abandonaseră șantierelor de construcție și minele de cărbune²⁰⁷.

Planul de deznaționalizare a Basarabiei nu se reducea numai la acestea. Organele sovietice de resort de la Moscova luaseră măsuri ca generațiile ulterioare să se convingă de faptul că dacă nu toată Basarabia, precum a fost declarat în ultimatumul Guvernului Uniunii Sovietice Guvernului României din 26 iunie 1940²⁰⁸, cel puțin teritoriile a trei foste județe ale provinciei dintre Prut și Nistru ar fi fost

---

²⁰⁴ *Ibidem*.

²⁰⁵ *Ibidem*.

²⁰⁶ *Ibidem*, d. 13, f. 17.

⁹⁴ *Ibidem*, d. 19, f. 63.

²⁰⁷ *Ibidem*.

²⁰⁸ *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia*, Chișinău, Universitas, 1991, p. 17-18.

populate „în majoritate” de ucraineni. La 5 septembrie 1940, la Moscova, a fost semnată înțelegerea între U.R.S.S. și Germania privind evacuarea persoanelor de origine germană de pe teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord pe teritoriul Germaniei²⁰⁹. În conformitate cu acest document, majoritatea absolută a etnicilor germani a părăsit Basarabia și a plecat în Germania²¹⁰.

În județul Akkerman și Ismail ale Basarabiei, în urma strămutării coloniștilor germani, au rămas circa 500 mii de hectare de pământuri libere²¹¹. Ar fi trebuit ca aceste pământuri să fie populate de către țăranii cu puțin pământ din alte județe ale Basarabiei, fapt ce ar fi fost nu numai echitabil, dar și justificat din punct de vedere istoric, social și economic. Dar, în locul lichidării insuficienței de pământ pentru țăranii din Basarabia, spre finele anului 1940 a fost organizată strămutarea, în fostele județe basarabene, a circa 10 mii de familii din regiunile Ucrainei.

Strămutarea țăranilor ucraineni a fost efectuată în baza hotărârii C.C.P. și C.C. al P.C.(b) din toată Uniunea, adoptată la 31 octombrie 1940 și semnată de I. Stalin și V. Molotov²¹². Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central (bolșevic) din Uniunea Sovietică au trimis pe fostele pământuri românești, de curând încorporate în componența Ucrainei, 9 700 de familii, inclusiv din regiunile răsăritene ale R.S.S.U. – 6 000 de gospodării colhoznice și din regiunile de vest ale R.S.S.U. – 3 700 gospodării țărănești individuale¹⁰¹. În consecință, în Basarabia, deja în anii 1940-1941, erau obținute modificări etnice în direcția trasată de Moscova.

Acestea sunt doar unele aspecte, elucidate în modul cel mai general, dar care caracterizează procesul de instaurare a regimului sovietic în Basarabia, anexată în 1940. Era începutul deznaționalizării, colonizării, sovietizării și rusificării Basarabiei.

---

²⁰⁹ „Бессарабская правда”, 1940, nr. 20, 7 августа.

²¹⁰ *Ibidem*, 20 августа.

²¹¹ „Vocea poporului”, 1990, 23 octombrie.

²¹² *Ibidem*.¹⁰¹

Ibidem.

NECESITATEA CONSOLIDĂRII REZILIENȚEI SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTENSIFICĂRII DIMENSIUNII GEOPOLITICE A FENOMENULUI PANDEMIEI GLOBALE COVID 19

Veaceslav Ungureanu

cercetător științific dr., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
(email: veaceslav.ungureanu@gmail.com)

Rezumat. *Cercetarea problemei fundamentale constă în analiza dimensiunii geopolitice a evenimentelor internaționale și regionale în condițiile pandemiei COVID-19 care determină transformarea mediului de securitate europeană și procesul de asigurare a consolidării rezilienței securității naționale a Republicii Moldova. Fenomenul pandemiei COVID-19 poate fi considerat o criză globală pluridimensională, în care s-au intensificat acțiunile de politică externă ale marilor puteri și puterilor regionale de a influența reconfigurarea arhitecturii geopolitice a sistemului de securitate internațională și a structurii complexului de securitate în diferite regiuni ale mapamondului. Ideea de bază a subiectului propus spre examinare științifică rezidă în investigarea impactului contextului geopolitic al mediului de securitate regională în perioada pandemiei globale generate de noul tip de coronavirus COVID-19 asupra aprofundării sau superficialității relațiilor de cooperare politico-militare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică, ce va contribui la elucidarea sau la confuzionarea oportunităților oferite de Alianță pentru sporirea nivelului de reziliență instituțională a securității naționale a Republicii Moldova.*

Cuvinte cheie: *arhitectură geopolitică, securitate și apărare națională, reziliența instituțională, riscuri și amenințări, pandemia COVID-19.*

*

Abstract. *The research of the fundamental problem consists in analyzing the geopolitical dimension of the international and regional events during the COVID-19 pandemic that determine the transforming of the European security environment and the process for ensuring the strengthening of the resilience of the national security of the Republic of Moldova. The COVID-19 pandemic phenomenon can be considered a multidimensional global crisis in which the foreign policy actions of the great powers and regional powers had intensified in order to influence the reconfiguration of the geopolitical architecture of the international security system and the security complex structure in different regions of the world. The main idea of the subject proposed for scientific examination means the investigation of the impact of the geopolitical context of the regional security environment during the global pandemic generated by the new type of COVID-19 Coronavirus on the deepening or superficiality of the political-military cooperation relations between the Republic Moldova and the North Atlantic Alliance, that will contribute to the*

---

elucidation or confusion of the opportunities provided by the Alliance to increase the level of the institutional resilience of the national security of the Republic of Moldova.

Key words: *geopolitical architecture, national security and defense, institutional resilience, risks and threats, COVID-19 pandemic.*

Introducere. Evoluția procesului de cercetare a fenomenului pandemiei globale COVID-19 și impactul asupra domeniului de securitate și apărare aduce în prim-plan un nivel sporit de intensificare și de generare a crizelor care contribuie la apariția/reapariția noilor provocări geopolitice, astfel subminând componentele ce asigură securitatea la nivel internațional, regional și național.

În acest context, rolul esențial de combatere a consecințelor crizei sanitare la adresa securității internaționale, precum și în promovarea politicilor de fortificare a securității naționale a statelor partenere, prin reafirmarea angajamentelor în cadrul cooperării multilaterale, îi revine Alianței Nord-Atlantice, care asigură libertatea și securitatea membrilor săi prin mijloace politice și militare în conformitate cu Tratatul Nord-Atlantic și cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, promovează relații de pace și prietenie în zona Nord-Atlantică și contribuie la prevenirea conflictelor și războaielor.

În același timp, Alianța Nord-Atlantică, prin utilizarea propriei infrastructuri, își asumă statutul de actor principal în regiunea euroatlantică, asigurând un suport semnificativ în lupta cu noul tip de coronavirus COVID-19 și prevenirea viitoarelor focare pandemice. Există marea probabilitate că pandemia COVID-19 ar putea contribui și la o reconfigurarea geopolitică a axelor strategice ale Alianței Nord-Atlantice Est-Vest și Nord-Sud, accentuând pe cheltuielile militare și a pregătirii apărării departe de frontiera estică și cea din zona mediteraneeană.

Rezultate. 1. Geopolitica marilor puteri în regiunea Asiei de Sud-Est în perioada pandemiei globale COVID-19. Fenomenul pandemiei globale COVID-19 a determinat declanșarea proceselor de redimensionare a intereselor geopolitice ale marilor puteri, acestea cooperând sau rivalizând între ele pe dimensiunea securității naționale și/sau internaționale, oferind oportunități sau exercitând presiuni asupra statelor privind politicile sale de asigurare a securității naționale, păstrându-și influența în zonele de importanță geostrategică.

Considerăm că fenomenul pandemiei globale COVID-19, care a generat nu doar criză sanitară, acestea fiind mai multe printre care și criza de securitate, poate fi caracterizat ca o perioadă de tranziție, spre una ce va fi cu certitudine alta în relațiile internaționale postcovid, inclusiv pe dimensiunea asigurării securității, ce va impulsiona în țări cu capacități și potențial avansat dezvoltarea unor idei, unor tehnologii, unor domenii, sau din contra unele activități vor stagna sau vor fi conservate, fiind lipsite de investiții, din cauza nivelului scăzut al sustenabilității, fiind înlocuite cu altele mai performante.

T. Keith și M. Gharib punctează asupra tensionării relațiilor interstatale dintre Statele Unite ale Americii și China în perioada pandemiei globale COVID-19, reliefând divergența atitudinilor referitor la modul de funcționare a Organizației Mondiale a Sănătății. Statele Unite ale Americii au acuzat China că a secretizat informațiile despre COVID-19, presupunând că unele date importante despre noul virus erau cunoscute anterior, până la declanșarea pandemiei și a supus criticii Organizația Mondială a Sănătății care în opinia lor a protejat interesele Chinei. Ulterior, Statele Unite ale Americii s-au retras din Organizația Mondială a Sănătății protestând față de protecționismul în favoarea Chinei, însă după alegerile prezidențiale din 3 noiembrie 2020, câștigate de democratul Joe Biden problema a fost soluționată prin revenirea Statele Unite ale Americii în Organizația Mondială a Sănătății, astfel consolidând capacitatea internațională de coordonare a luptei împotriva COVID-19²¹³.

Potrivit aserțiunii lui I. Chifu, în perioada pandemiei globale COVID-19 regiunea Asiei de Sud-Est a fost supusă mai multor tentative din partea Chinei de reconfigurare a arhitecturii geopolitice regionale, astfel testând nivelul de realizare a angajamentului Statelor Unite ale Americii privind asigurarea securității naționale a statelor partenere și fortificarea nivelului de stabilitate și a securității regionale.

Adoptarea de către China a Legii Gărzii de Coastă și aplicarea acesteia în practică prin autorizarea gărzii de coastă să aplice armele din dotare a flotei maritime împotriva navele străine ce trec în apropierea teritoriului chinez, dar și a insulelor revendicate. În opinia expertului, susținerea politico-militară oferită de către Statele Unite ale Americii pentru statele partenere din zona Indo-Pacific, în contextul acțiunilor geopolitice asertive ale Chinei în regiune prin impunerea statelor vecine Legea Gărzii de Coastă, prin care China își afirmă suveranitatea chineză asupra teritoriilor revendicate, a constat în trimiterea unui grup de luptă constituit dintr-un port-avion, un crucișător și două distrugătoare, fiind însoțite de vase de serviciu și de anti-submarine, care au intrat în Marea Chinei de Sud, la câteva ore după încălcarea spațiului aerian taiwanez de către avioanele de luptă chineze.

Grupul de luptă al Statelor Unite ale Americii, aparținând Flotei a șaptea din Oceanul Pacific, a intrat în zona disputată geopolitic chiar când avioanele erau deasupra zonei de identificare taiwaneze, au transmis un semnal clar Chinei în privința hotărârii ferme de a apăra statele partenere care se confruntă cu un expansionism chinez, desfășurând într-o singură regiune forțe maritime militare fără precedent din ultimii opt ani.

---

²¹³ T. Keith, M. Gharib, *A Timeline Of Coronavirus Comments From President Trump and World Health Organization*, <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/04/15/835011346/a-timeline-of-coronavirus-comments-from-president-trump-and-who> (vizitat 30.01.2021).

I. Chifu accentuează asumarea de către Statele Unite ale Americii a rolului de asigurare a respectării dreptului internațional și libera circulație navală și aeriană în toată regiunea Asiei de Sud-Est, refuzând să se supună formulilor de autoidentificare introduse unilateral de China sau interdicțiilor de trafic prin zona ce deține două treimi din traficul internațional de mărfuri al lumii. De asemenea, Statele Unite ale Americii sunt obligate prin Tratatul de apărare reciprocă SUA-

---

Japonia să apere insulele japoneze, afirmând explicit, în repetate rânduri, că insulele Senkaku-Dyaoyu, aflate în dispută cu China, intră sub incidența Tratatului, ca și navele japoneze care se află în regiune, care trebuie să se bucure de oportunitățile mării libere și liberei circulației garantată de convențiile internaționale. Totodată, Statele Unite ale Americii au reiterat odată în plus consecvența apărării sferei sale de influență geopolitică în regiunea Asiei de Sud-Est prin realizarea angajamentelor politico-militare față de securitatea națională a Taiwanului și menținerea păcii și stabilității regionale, precum și continuând să susțină soluționarea pașnică a problemei traversării strâmtorilor din regiune².

2. Redimensionarea coordonatei geopolitice a securității europene în contextul amplificării crizei sanitare. Perioada pandemică generată de noul tip de coronavirus COVID-19 a determinat producerea unor evenimente regionale care pot fi caracterizate prin intenția geopolitică a unor state de a soluționa pe cale militară unele diferențe teritoriale cu statele vecine, acțiuni ce s-au manifestat prin „dezghețarea” conflictului Carabahul de Munte din regiunea Caucazului de Sud dintre Republica Azerbaidjan și Republica Armenia, precum și evitarea aplicării forței militare dintre două state membre ale Alianței Nord-Atlantice, ca urmare a implicării și exercitării presiunilor geopolitice din partea statelor terțe și organizațiilor internaționale, prevenind pe termen scurt un conflict regional de amploare dintre Turcia și Grecia.

K. Geropoulos și N. Waller relevă procesul de negocieri, în perioada crizei sanitare globale declanșate de pandemia COVID-19, dintre Statele Unite ale Americii și Federația Rusă privind extinderea aplicabilității sau substituirea Tratatului START-III de reducere a armelor strategice ofensive ce reglementează măsurile pentru reducerea, limitarea și controlul ulterior al armelor strategice

și expiră în 2021³.

Precizăm că, în anul 2020, în perioada pandemiei globale COVID-19 Statele ofensive, care a fost semnat la 8 aprilie 2010 la Praga, a intrat în vigoare la 5 februarie 2011

Statele Unite ale Americii au anunțat Federația Rusă despre disponibilitatea de a continua negocierile privind semnarea Noului Tratat START-III, invitând să adere și China la acest Acord, deoarece deține un arsenal impunător de arme nucleare ofensive, în cele din urmă China refuză invitația de a participa la negocieri. Continuând discuțiile Statele Unite ale Americii i-a propus Federației Ruse să semneze o declarație politică, care include o clauză pentru un nou Tratat ce ar acoperi toate armele

---

² I. Chifu, *Testul chinez pentru Biden: amenințarea Taiwanului*, <https://deschide.md/ro/stiri/editorial/79363/Iulian-Chifu--Testul-chinez-pentru-Biden-amen%C8%9Barea-Taiwanului.htm> (vizitat 10.02.2021).

³ K. Geropoulos, N. Waller, *Round One: US and Russia Slowly Hit-re-START Nuke Button*, <https://www.neweurope.eu/article/round-one-us-and-russia-slowly-hit-re-start-nuke-button/> (vizitat la 10.02.2021).

nucleare ale ambelor state semnatare și ar extinde actualul regim de monitorizare și verificare implementat de Noul Tratat START-III, cu scopul de a aduce China într-un viitor Tratat. Ulterior, ambele părți au fost de acord să sisteze producerea de focoașe nucleare pe o perioadă de un an și să prelungească Tratatul cu un an, însă în contextul apariției noilor tipuri de arme și temerii desfășurării în eventualitate a unei noi curse a înarmărilor de înaltă calitate, precum și evoluția ascendentă a nivelului de pericol a noilor riscuri și amenințări, mai ales în condițiile crizei sanitare globale, dar și pentru a nu submina sistemul de securitate internațională și arhitectura de control al armamentului nuclear, Statele Unite ale Americii și Federația Rusă au convenit printr-o decizie prelungirea pe durata maximă posibilă, de cinci ani, până la 5 februarie 2026 a Noul Tratat START.

Cercetând perioada pandemiei globale COVID-19 sub aspectul confruntării geopolitice dintre marile puteri pe dimensiunea asigurării securității internaționale și naționale, se impune de specificat, că criza sanitară a evoluat în criza geopolitică în unele sectoare ale securității prin diminuarea încrederii a cooperării diplomatice în domeniul controlului reciproc al armamentelor și dezarmării nucleare, soldându-se cu retragerea Statelor Unite ale Americii în 2020 și suspendarea respectării prevederilor Tratatului cu demararea procedurii de retagere a Federației Ruse în 2021 din Tratatul „Cer Deschis”, acțiuni care au fost precedate de disensiunile în domeniul securității dintre acești doi actori majori în cadrul Tratatului privind Forțele Nucleare Intermediare urmate cu retragerea Statelor Unite ale Americii și a Federației Ruse în 2019, precum și suspendarea activității Statelor Unite ale

Americii din Acordul Nuclear cu Iranul în 2018. În acest context, criza sanitară globală determină reconfigurarea geopolitică a sferelor de interese regionale ale

---

actorilor majori provocând tensiuni în relațiile de cooperare în domeniul securității internaționale, și totodată intensificând transformări structurale în raporturile de putere mondială.

În ordinea de idei reliefate, C. Bogzeanu acreditează opinia că pandemia globală generată de noul tip de coronavirus COVID-19 nu a pus capăt și nici nu a diminuat dinamica competiției geopolitice dintre marile puteri pentru a obține putere la nivel mondial și nici nu s-a redus din intensitate generarea crizele și conflictele cu efecte transregionale, ci dimpotrivă s-a amplificat. Fenomenul pandemiei COVID-19 a generat o criză sanitară fără precedent, una dintre cele mai grave crize ale umanității din perioada postrăzboi rece, dar care nu a determinat sfârșitul luptei pentru putere și influență geopolitică globală. În opinia sa, securitatea europeană și euroatlantică este dependentă de reconfigurarea arhitecturii geopolitice în Marea Mediterană soldându-se cu alterarea relațiilor de cooperare dintre Turcia și Cipru, Turcia și Grecia în potențialele zone cu hidrocarburi care continuă să constituie una dintre sursele de conflict. De asemenea, incidentul maritim dintre o navă franceză, angajată într-o misiune a Alianței Nord-Atlantice de patrulare monitorizând hotarul acvatic al Libiei, și una turcă reflectă nivelul tensiunilor geopolitice nu doar din regiune, ci și dintre aliați, în contextul că Libia continuă să fie puternic afectată de instabilitate politică precedată de un conflict militar civil care se desfășoară al șaptelea an, dintre Guvernul de Acord Național de la Tripoli condus de către Prim-ministrul Fayez alSarraj, recunoscut și susținut de Organizația Națiunilor Unite, de Statele Unite ale Americii, de Turcia, de Italia și de Qatar, și Administrația rivală, din estul țării aliată generalului Khalifa Haftar, care conduce așa numita Armată Libiană Națională, susținută de Egipt, de Emiratele Arabe Unite, de Arabia Saudită, de Iordania, de Franța și de Federația Rusă, pentru obținerea controlului asupra întregului teritoriu al statului Libia.

O altă problemă geopolitică din regiunea Orientului Mijlociu reliefată de C. Bogzeanu este situația politică internă a Siriei, care rămâne a fi în continuare una vulnerabilă la conflictele violente dintre grupurile militare, în pofida trecerii conflictului la faza politico-diplomatică după un conflict militar de șase ani, dar care poate în orice moment să reizbucnească prin escaladarea unui noi conflict militar civil la fel de îndelungat și devastator ca cel anterior, precum și incertitudinea suspendării programului nuclear al Republicii Islamice Iran ce agravează relațiile diplomatice cu Statele Unite ale Americii.

În același timp, alte disensiuni geopolitice regionale, intensificarea cărora poate avea loc în condițiile pandemiei globale COVID-19 sunt, diminuarea valorificării statutului Turciei de stat aliat și partener credibil în raport cu Uniunea Europeană în contextul necesității gestionării crizei migrantilor și perpetuarea conflictului din regiunea Donbas dintre Ucraina și Federația Rusă evoluția căruia confirmă înscrierea acestuia în modelul conflictelor înghețate, în pofida eforturilor

---

---

formatul Grupului de contact Normandia de a negocia un acord între părțile aflate în conflict²¹⁴.

3. Asigurarea consolidării rezilienței securității naționale a Republicii Moldova în condițiile necesității aprofundării relațiilor politico-militare cu Alianța Nord-Atlantică. În opinia noastră, contextul geopolitic al mediului de securitate internațională și regională în perioada pandemiei globale COVID-19 analizat mai sus, exercită presiuni asupra procesului de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova. Necesitatea rezilienței instituționale a sistemului de securitate și apărare al Republicii Moldova, în perioada crizei sanitare provocată de noul tip de coronavirus, prin accelerarea sau cel puțin menținerea dinamicii de realizare a reformelor din perioada precedentă a pandemiei, prin accesarea fondurilor oferite de Alianța Nord-Atlantică ca urmare a acceptului participării la consolidarea

---

securității regionale va convinge partenerii externi în intenția de a continua procesul de modernizare și implementare a reformelor în domeniul securității și apărării naționale. Această supoziție este susținută și de V. Chirilă subliniind că securitatea națională a Republicii Moldova depinde în mare măsură de relațiile diplomatice cu Federația Rusă, în cadrul cărora există mai multe probleme nesoluționate, persistă o neîncredere, iar disensiunile dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană la nivel instituțional nu favorizează procesul de fortificare a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova. Expertul afirmă că, în contextul acestei tensionări diplomatice, vor exista consecințe negative și asupra securității naționale a Republicii Moldova care se vor realiza prin intenția Federației Ruse de a-și intensifica influența geopolitică exercitând presiuni asupra domeniilor principale de dezvoltare ale statului²¹⁵.

B. Paclikova accentuează imperativul realizării Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare a Republicii Moldova, menționând că Republica Moldova a fost acceptată de către Alianța Nord-Atlantică ca parte a Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare în luna iunie 2015, Ministerul Apărării fiind desemnat în calitate de instituție responsabilă pentru implementarea acestui angajament care are drept scop consolidarea capacității de apărare a Republicii Moldova și presupune un pachet de asistență divizat în două faze. În prima fază a fost oferit un program de consiliere și asistență Republicii Moldova în sprijinul reformelor în domeniul apărării naționale în elaborarea documentelor strategice și identificării

---

²¹⁴ C. Bogzeanu, *Apărarea europeană – schimbare de curs, în contextul pandemiei de COVID-19?*, în *Impact Strategic*, 2020, nr. 2, p. 127.

²¹⁵ V. Chirilă, *Tensiunile dintre UE și Rusia vor avea consecințe grave asupra Republicii Moldova*. <https://deschide.md/ro/stiri/politic/80292/Expert-Tensiunile-dintre-UE-%C8%99i-Rusia-vor-aveaconsecin%C8%9Be-grave-asupra-RMoldova.htm> (vizitat 12.02.2021).

---

structurii de forțe optime și a capacității militare necesare pentru a asigura funcționalitatea instituțională a procesului de apărare națională.

De asemenea, programul se axează pe revizuirea riscurilor și pericolelor cu caracter militar la adresa statului, revizuirea și modificarea cadrului legislativ și normativ la nivel politicilor strategice, evaluarea structurii de comandă și control, a capacităților existente și estimarea dezvoltării economice. În a doua fază de implementare, B. Paclikova relevă că Republicii Moldova i se oferă asistență și consiliere tehnică în dezvoltarea forțelor armate (structuri de forță, capacități și infrastructură, doctrină, educație).

Pachetul Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare oferă, totodată, asistență și în alte domenii, inclusiv în cel al educației apărării, planificarea strategică, managementul resurselor umane, dezvoltarea profesională a civililor și standardizarea instruirii și logisticii, precum și aspecte legate de securitatea cibernetică, buna guvernare, prevenirea corupției, precum și rolul femeii în domeniul păcii și securității²¹⁶.

Conform lui V. Cibotaru, problema stringentă cu care se confruntă Armata Națională este procesul care este lipsit de operativitate și implementare rapidă a etapelor de modernizare și schimbare a tehnicii militare, în contextul reconfigurării geopolitice accelerate a mediului de securitate regională generând noi riscuri și amenințări la adresa securității și apărării naționale, Republica Moldova având nevoie de armament de tip nou, apărare antiaeriană modernă și de suplینirea rezervelor de muniție.

Actualmente, starea echipamentului și dotărilor nu corespunde riscurilor și amenințărilor la care Republica Moldova este expusă. Realizând o analiză comparată dintre Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO și Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare, expertul susține că prin ultima, Republica Moldova își consolidează interoperabilitatea forțelor armate obișnuite cu cele ale statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice care au pus la dispoziția Republicii Moldova experții săi din Statele Unite ale Americii, România, Polonia, Țările Baltice pentru diferite programe de asistență și posibilități de modernizare a tehnicii. Expertul punctează că procesul de încetinire a reformei și modernizării a forțelor armate este determinată de viziunile contradictorii sau chiar lipsa acestora din partea exponenților clasei politice. În contextul evenimentelor militare din regiunea Carabahul de Munte, Republica Moldova trebuie țină cont de trei factori: apărarea propriilor cetățenii, consolidarea relațiilor de cooperare

---

²¹⁶ B. Paclikova, *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii*

---

politico-militare cu România și Ucraina și intensificarea participării în cadrul misiunilor de menținere a securității regionale²¹⁷.

Concluzii. Intensificarea dimensiunii geopolitice a relațiilor dintre Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană, inclusiv pe coordonata politico-militară de asigurare a securității euroatlantice, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte, în condițiile fenomenului pandemiei globale COVID-19, prefigurându-se o reconfigurare a situației geopolitice regionale care necesită o nouă abordare, la nivelul clasei politice, precum și la nivelul societății, mult mai pragmatică, consecventă și intransigentă care ar garanta o perspectivă geopolitică clară pe termen lung a conceptului de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova.

Valorificarea oportunităților oferite de Alianța Nord-Atlantică în sporirea nivelului de consolidare a rezilienței instituționale a sistemului național de securitate și apărare al Republicii Moldova va permite ajustarea procesului de asigurare a securității naționale la standardele euroatlantice ceea ce se va solda eminentemente cu amplificarea gradului de descurajare a eventualelor pericole din

---

Moldova. <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-desecuritate-al-republicii-moldova/> (vizitat 12.02.2021).

partea potențialelor inamici, precum și combaterea eficientă a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale.

Pentru realizarea acestui deziderat este indispensabil ca instituțiile din cadrul Administrației Publice Centrale responsabile de reforma în domeniul securității și apărării naționale să demonstreze voință politică, perseverență și transparență în acțiunile de realizare a angajamentelor asumate de Republica Moldova în relațiile de cooperare cu Alianța Nord-Atlantică, totodată, manifestând interes în evoluția parcursului euroatlantic din calitatea de stat partener în stat membru al sistemului de securitate cooperativă și apărare colectivă.

---

²¹⁷ V. Cibotaru, *Masă rotundă: Importanța DCBI pentru reformarea sectorului de securitate al Republicii Moldova.* <https://infocenter.md/masa-rotunda-importanta-dcbi-pentru-reformarea-sectorului-desecuritate-al-republicii-moldova/> (vizitat 12.02.2021).

THE POLITICAL COMMUNITY AS PERFECT SOCIETY IN SAINT THOMAS AQUINAS AND JACQUES MARITAIN

Iuliu-Marius Morariu

dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
(email: maxim@radiorenasterea.ro)

Rezumat. *Autori semnificativi pentru domeniile teologic, filosofic și sociologic, Thomas Aquinas și Jacques Maritain au idei încă actuale, ce pot oferi soluții pentru unele dintre problemele societății contemporane. Știința politică ar putea afla mai multe din scrierile lor, iar influența doctorului Aquinas este benefică pentru gândirea autorului „Întregului Umanism”. Folosind scrierile lor ca surse principale vom încerca să le subliniem concepția asupra subiectului și să vedem comparativ actualitatea ei, în încercarea de a sublinia două opinii relevante pentru teologia și sociologia politică, dar și pentru domeniul teologic și filosofic.*

Cuvinte cheie: *Jacques Maritain, Thomas Aquinas, teologie politică, societate perfectă, comunitate politică.*

*

Abstract. *Important authors both for the theological, philosophical and sociological space, Saint Thomas Aquinas and Jacques Maritain have still actual ideas and can offer solutions to some of the problems of the contemporary society. Political area could learn more from their writings and the influence of Doctor Aquinas is a benefit one for the thought of the author of the Integral Humanism. We will try there to emphasize their conception on the topic and to see its actuality in a compared way, using their writings as our main sources in an attempt to bring into attention two relevant opinions for the political theology and political sociology, but also for the theological and philosophical landscape.*

Key words: *Jacques Maritain, Thomas Aquinas, political theology, perfect society, political community.*

Introduction. Saint Thomas Aquinas is certainly one of the greatest thinkers that Christianity has given to humanity. His ideas, relevant to date both for the theological and philosophical, political or ethical space, can be considered truly interdisciplinary, and his thought is defining not only for the Middle Ages, but also for society we live or in spiritual autobiography¹. Aware of this aspect, we will try

---

¹ Cf. Iuliu-Marius Morariu, *Spiritual autobiographies as sources of the ecumenism: Dag Hammarskjöld's case*, in HTS Theologiese Studies/Theological Studies, 77 (2021), no. 4, p. 2; Idem, *The Spiritual*

Autobiography in the Eastern space in the second half of the XIXth and XXth century, in *Astra Salvensis – Supplement No. 1/2015 – "New Approaches in Contemporary Theology"*, Salva, 2015, pp. 168; Idem, *Saint Faustina Kowalska - a Mystical Profile Reflected in a Spiritual Autobiography*, in *Astra Salvensis*, VIII (2020), no. 15, p. 198.

to analyse in the pages of this research, his conception of the political community as a perfect society and to present the current issues that can be found here, based on their works and existing literature²¹⁸.

Also, considering the fact that Jacques Maritain is one of the most representative of the contemporary exegetes of Angelicum Doctor, we will also try to present his vision and emphasize the particularities of his thought on this aspect. The document, which will use both the representative works of the investigated authors²¹⁹, and the texts dedicated to them⁴, therefore aims to bring to attention a current theme and to show what the similarities and differences are between them. It will include a chapter dedicated to each of them and one that will compare their conceptions.

Aspects relating to the influences of other thinkers on our authors or the context of the editing of certain works will not be neglected in this research, which aims to combine literature review with the analysis of documents and ideas of the two highly representative authors. For the theological and secular sphere and the presentation of the current problems found within them.

It is hoped that the present research will be constituted on the one hand in a useful synthesis, which will provide the reader with valuable information on Thomistic thought and the context in which it developed, and on the other, provide him with elements on how this influenced Jacques Maritain, whose "Meeting" with the great angelic doctor radically changed his life. At the same time, we will try to highlight the issues relating to the actuality of the message, pointing out that, although written many centuries ago and based, in various ways, on Aristotle's thought, the work of St. Thomas considered as a uniform corpus or through the

---

²¹⁸ Such as: Saint Thomas Aquinas, *On Law, Morality and Politics*, Indianapolis and Cambridge, United States of America and United Kingdom, Hackett Publishing Company, 2002; Saint Toma de Aquino, *Commentaires Politiques*, Paris, France, Artège Lethielleux, 2018; Santo Toma de Aquino, *Commentaire du Traité de la Politique d'Aristote = Expositio in Libros Politicorum Aristotelis*, Avignon, France, Docteur angélique, 2015; Saint Thomas Aquinas, *Political Writings*, Cambridge, United Kingdom, Cambridge University Press, 2012; David M. Gallagher (ed.), *Thomas Aquinas and His Legacy*, Washington, D.C., United States of America, Catholic University of America Press, 2018.

²¹⁹ Such as: Jacques Maritain, *Scholasticism and Politics*, London, United Kingdom, Geoffrey Bles, 1954.

⁴ Santiago María Ramírez O.P., *Doctrina Política de Sto. Tomás*, Madrid, Spain, Instituto social León XIII, 1964; Battista Mondin, *Manuale di Filosofia Sistemática. Volume 6 – Etica Política*, Bologna, Italia, Edizioni Studio Domenicano, 2000; Felix Resch, *L'homme, la Politique et Dieu: le Théocentrisme de Jacques Maritain*, Paris, France, Pierre Téqui, 2018; Peter Karl Koritansky (ed.), *Human Nature, Contemplation, and the Political Order: Essays Inspired by Jacques Maritain's Scholasticism and Politics*, Washington, DC, United States of America, American Maritain Association Publications, 2013.

---

objective of an exquisite exegete like the aforementioned French thinker, it still retains many useful and current elements.

The political community as a perfect society in Saint Thomas Aquinas.

Important and still relevant for the society in which we live, the thought of St. Thomas Aquinas, as his exegetes observe, are strongly anchored to the principles that the author lived and influenced by the reality of his time. Therefore, for the purpose of understanding and analysis, it is necessary to take into account, for example, the way in which his conceptions of a religious nature define the thought of the angelic doctor²²⁰. We must not forget, however, that Aquinas was far ahead of his time, expressing himself, in many situations, in a prophetic way or that he had the merit of being the discoverer of Aristotle in the Latin world²²¹, while he was an extensive and useful commentary on Politics²²².

Aware of all these aspects, we will try to highlight briefly his conception of the political community and to highlight its distinctive elements. The necessity of political life resides, in the Dominican friar's conception, in a particularity of the human being, that of instinctively adapting to lived realities, which gives him the privilege of being the one who processes goods. In this regard, San Tomasso will show that: "Unlike the activities of other living beings, human acts do not adapt themselves instinctively and automatically to the reality in which man lives and to the goods that solicit him: it is man himself who must guide them to their end"²²³.

Therefore, man's need to take care of creation and to use it or direct it towards the common good²²⁴ also determines political needs. Of course, it is reinforced by another characteristic, namely the quality of the social being of the human being. These are therefore two essential elements that guide his pragmatic thinking.

However, when it comes to politics, consider a narrower sense of the term than every day. Thus, as Battista Mondin shows: "St. Tomaso has a narrower concept of politics than we have today. He does not think so much about the state, institutions, organizational systems, etc. as, instead, about the government of a city or a nation. Politics it is a "practical" and not a speculative science, which deals with

---

²²⁰ Nicholas Aroney, *Subsidiarity, Federalism and the Best Constitution: Thomas Aquinas on City, Province and Empire*, in *Law and Philosophy*, 26 (2007), no. 2, p. 161.

²²¹ Santo Tomasso di Aquino, *De Regimine Principum*, Bologna, Italia, Edizioni Studio Domenicano, 1997, p. 7.

²²² Battista Mondin, *op. cit.*, p. 180.

²²³ Angel Rodrigues Luno, *Etica*, Firenze, Italia, Le Monnier, 1992, p. 7.

²²⁴ Saint Thomas Aquinas, *On Law, Morality and Politics*, pp. 12-13.

---

the good of man as a sociable being, and has the task of guiding him towards the acquisition of the greatest earthly good"²²⁵.

Assuming Aristotle's definition, which he modifies, however, when he deems it necessary, St. Thomas defines the political community as a human association and offers an organic vision²²⁶ in this regard. Furthermore, he makes a

---

distinction between community and political society, which he nevertheless sees correlated and similar: "We observe that every political community is a human association and is established by the need to obtain a good, since every human being does things to obtain something that seems to him to be good. And the supreme association that includes all these associations is the absolute supreme good. And we call this association the political community and political society"²²⁷.

If the purpose of the state represents the absolute good, at its origin lies the sociable nature of man. This aspect differentiates his conception from that of St. Augustine, for example²²⁸, and is referential in the field of political theology, since the bishop of Hippo believes that the state organization of human communities is a consequence of the fall into sin²²⁹. A fundamental aspect of perception will be differentiated from Aristotle. Therefore, if the ancient philosopher saw the village as a form of natural association that lay at the basis of the state, Thomas will argue that it is the family that plays this role²³⁰. Of course, he insists that the two institutions should not be confused and shows what are the elements that differentiate them²³¹.

St. Thomas also shows that not only the state is a perfect society, but also the Church. Speaking of both, he defines what he means by the previous sentence. Therefore, since the specialists who dealt with the investigation of his work want to summarize: "According to St. Thomas, not only the Church but also the State is

---

²²⁵ Battista Mondin, *op. cit.*, p. 180.

²²⁶ Nicholas Aroney, *op. cit.*, p. 180.

²²⁷ Saint Thomas Aquinas, *Commentary on Aristotle's Politics*, Indianapolis and Cambridge, United States of America and United Kingdom: Hackett Publishing Company, 2007, p. 4.

²²⁸ Mario D'Addio, *Storia delle Dottrine Politiche*, Genova, Italia, Edizioni Culturali Internazionali Genova, 2002, p. 91.

²²⁹ Battista Mondin, *op. cit.*, p. 180.

²³⁰ Saint Thomas Aquinas, *Commentary on Aristotle's Politics*, p. 13.

²³¹ "As a perfect community, the «civitas» is here differentiated from the individual and the family. Such a distinction supports Aquinas's conclusion that while the ruler of a family can establish certain rules and regulations (*praecepta vel statuta*), they have no rule of law in its sense (*non tamen quae proprii habeant rationem legis*). Only the head of a perfect community has the capacity to do justice in the fullest sense of the word - and the *civitas* is a perfect community, not the family or congerie familiar". Nicholas Aroney, *op. cit.*, p. 182.

---

a perfect society: that is, it has its own end, the common good, and possesses the sufficient means to achieve a regime of life that allows all citizens to have what is necessary to live a good life as righteous men"²³².

As a perfect society, it benefits from laws which aim, as we have already shown, the common good and are, as written by the author in question, of human origin¹⁸. Laws can be enacted in different ways, so St. Thomas speaks of regimes, highlighting the monarchical one. The researchers who have dealt with the

---

investigation of his ideas insist, however, on this aspect, at least an apparent inconsistency. Thus, in *De Regimine's*, he seems to clearly show that he prefers monarchy, to *Summa*, it is understood that the most appropriate would be a mixed form of government²³³.

Another peculiarity of thought, together with the ability to synthesize, is the willingness to problematize and look at theology in dialogue with other sciences. Therefore, with regard to this and its superiority over politics, Saint Thomas shows that: "Political science looks at humanity itself and is concerned only with specific human ends", Aquinas insists, while theology is concerned with the ultimate end of humanity without differentiation and therefore transcends it"²³⁴.

The angelic doctor also suggests three principles that could define such a perfect society and guarantee its functionality. These refer to aspects such as the practice of virtues, the preservation of peace or the certainty of what is necessary for a dignified life. In short, since they have been systematized and explained by other authors, these principles are as follows:

1. that all the people lead a good life, work according to virtue;
2. safeguarding the peace;
3. guaranteeing everyone a sufficient quantity of material goods²³⁵.

This would be, in short, the conception of St. Thomas Aquinas regarding the political community as a perfect society. Clearly structured, reminiscent of an objective critical analysis of Aristotle's vision and which abounds with problems that are still current, it will influence the thinking of many scientists in the coming centuries. Among the most representative recent voices are Jacques Maritain, whom we will consider in the following lines.

---

²³² Battista Mondin, *op. cit.*, p. 184.

¹⁸ *Ibidem*, p. 182.

²³³ *Ibidem*, p. 182.

²³⁴ Nicholas Aroney, *op. cit.*, p. 170.

²³⁵ Battista Mondin, *op. cit.*, p. 183.

The political community as a perfect society to Jacques Maritain.

Whenever anyone speaks of Maritain, he must take into account the powerful Thomistic influence of his thinking of him. Basic ideas, such as those relating to "integral humanism"²³⁶, are in fact consequences of a reinterpretation, in the current key, of the work of the great Western father²³⁷. At the same time, the many aspects of originality that can be found in the work of the French thinker should not be overlooked. Starting from these premises, we will try below to highlight the essential aspects that define his thinking about the political community.

To understand his conception of an aspect that is not entirely central to the

---

French philosopher's thought, we must nevertheless see what criticisms he has led to modernity. In this regard, he stressed that: "The drama of the modern age, however, - Maritain specifies - lies in the fact that" this whole process is found to be controlled by an anthropocentric spirit, by a naturalistic conception of man [...]" that humanism "separated from the Incarnation" developed in which "the effort of progress had to take on a fatal character and itself contribute to the destruction of man"²³⁸.

In his view, modern anthropology which excluded the divine determines it to construct a discourse in which to fight precisely for the return of this important aspect. On the basis of this way of thinking, he will define political action, distinguishing between near and far²³⁹ and will evaluate political life as a whole, underlining the potential role played by a Christian involved in its development²⁴⁰.

In his Integral Humanism²⁴¹, defined as a fundamental work in which, according to specialists, he finds his paradigm relating to politics and the new Christianity²⁴², he also addresses the question of the temporal order and presents the three characteristics of them, respectively: the communal aspect, the personalistic one and the fact that it has an intermediate or infravalent purpose²⁴³. Insisting on the element that constitutes the leitmotif of his thought, personalism, Maritain also introduces another interesting notion, found "in a nutshell", but not explicitly, in St. Thomas, respectively "the temporary common good": "Therefore

---

²³⁶ Dario Antiseri, "Premessa," in Jacques Maritain, *Umanesimo Integrato*. Paris, France, Aubier i Borla Press, 2009, p. III.

²³⁷ Pietro Viotto, *Presentazione*, in Jacques Maritain, *Umanesimo Integrato*, Paris, France, Aubier i Borla Press, 2009, p. 5.

²³⁸ Dario Antiseri, *op. cit.*, p. 4.

²³⁹ Jacques Maritain, *Umanesimo Integrato*, Paris, France, Aubier i Borla Press, 2009, p. 275.

²⁴⁰ *Ibidem*, pp. 279-283.

²⁴¹ *Ibidem*.

²⁴² Battista Mondin, *op. cit.*, pp. 214-217.

²⁴³ Jacques Maritain, *Umanesimo Integrato*, p. 172.

---

the correct concept of the temporal regime has a second character: it is personalistic. I mean by this that for the common temporal good it is essential to respect and serve the supra-temporal ends of the human person"²⁴⁴.

In his conception, the temporal regime must therefore have a personalistic dimension and assume the quality of managing some temporal realities and the mission of helping man to discover a temporal common good. Therefore, when he speaks of the political community, he imagines open modes of government such as democracy, to which he attributes qualities such as those mentioned above, but also pluralism, the primacy of the spiritual, the freedom of the person, delegated authority or collaboration²⁴⁵.

Following St. Thomas, Maritain proposes various types of organization of society and criticizes the forms of organization of the different eras, highlighting their weaknesses. But he also insists on a delicate aspect, which limits spirituality,

---

which has often been avoided by previous authors, namely religious pluralism. Pointing from the outset that this is not a "right to heresy"²⁴⁶, he goes on to underline that: "An earthly city which, without recognizing any right to heresy, assures the heretic of his liberties as a citizen and also accords a juridical status appropriate to his ideas and customs - not only because he wants to avoid civil discord, but also because it respects and protects in him human nature and the reserves of spiritual forces that inhabit the universe of amines - it certainly favours less than a less active city. The spiritual life of the people on the side of the object of this life, because it lowers thus (albeit much less than in the neutral quote of liberalism) the level of wisdom and virtue below which the social body does not tolerate evil and error; but it favours more the spiritual life of people from the side of the subject, the privilege of extraterritoriality which, in relation to the earthly social - by way of a spirit capable of being instructed from within by the author of the universe - is taken to a higher level"²⁴⁷.

Expressed in long, sophisticated sentences, hardly understandable to a reader unfamiliar with the thinker's style, his ideas about religious pluralism dot the i's from two points of view. On the one hand, he gravitates to a recurring idea in his writings, according to which the state must consider the fact that it is called to manage temporal realities and, in the meantime, contribute to the evolution of the human being towards his super-temporal destination, which, on the other hand,

---

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 172.

²⁴⁵ Battista Mondin, *op. cit.*, pp. 215-216.

²⁴⁶ Jacques Maritain, *Umanesimo Integrale*, p. 211.

²⁴⁷ *Ibidem*, pp. 211-212.

---

insists on the relevance of religion and religious sentiment for the evolution of society. Maritain would like to emphasize here that the denial of religion does not contribute to human emancipation and social development, but on the contrary the development of religious sentiment, which acquires greater relevance in the context of pluralism, has a particular effect on the person, whose nature must be seen as subsistence²⁴⁸.

Returning to the Thomistic influence in his thought, it could be said that he too has at the centre of his thought on social organization a true "organic" vision, which adapts to realities slightly different from those of St. Thomas. He sees democracy as a form of expression of this reality and a link with truth, seen, as expected, in his personalistic dimension: "Without a deep and broad commitment to the path of truth, including metaphysical truth, the disappearance of" organic democracy "is inevitable. If we are to recover true freedom par excellence and reverse the decline of" anarchist democracy "which ends in tyranny, the 'modern

---

man must submit to the authority of the Truth which has become full so that they can be elevated and united forever in the fullness of the Truth"²⁴⁹.

In the service of truth, man is called to discover and capitalize on the personalistic dimension of existence and to reach the final goal, after having previously achieved several provisional goals. Maritain insists on this aspect and presents it taking into account the Thomistic vision of the political community, seen as a perfect society.

The political community in the vision of Saint Thomas Aquinas and Jacques Maritain - a comparative analysis. As we have tried to show so far in our presentation, both views are current and have their relevance either from a theological, philosophical or social point of view. And both are influenced by the context in which they live, but still manage to interpret some aspects in a visionary way.

If St. Thomas brings Aristotle to the attention of Western space,²⁵⁰ whom he interprets and of whom he has a critical vision, Maritain, in turn, returns the

---

²⁴⁸ Federico Tedesco, *From Maritain to Aquinas: Beyond the Polarity between Individual and Person*, in Koritansky, Peter Karl (ed.). *Human Nature, Contemplation, and the Political Order: Essays Inspired by Jacques Maritain's Scholasticism and Politics*, Washington, DC, United States of America, American Maritain Association Publications, 2013, pp. 75-76.

²⁴⁹ Peter Pagan Aguiar, *The End of Democracy: Authority or Freedom from Truth*, in Koritansky, Peter Karl (ed.). *Human Nature, Contemplation, and the Political Order: Essays Inspired by Jacques Maritain's Scholasticism and Politics*. Washington, DC, United States of America, American Maritain Association Publications, 2013, p. 113.

²⁵⁰ A. H. Armstrong (ed.), *The Cambridge History of Later Greek and Early Medieval Philosophy*, Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney, United Kingdom, United States of

---

great angelic doctor to the theological or lay readers, starting with common points such as the status of man's *imago Dei*²⁵¹. The visionary quality of the former lies in the declaration of elements such as the principle of subsidiarity²⁵², still relevant, as a useful tool for shaping the perfect community, but also in issues such as the vision of the political community as an organic society²⁵³. The clear emphasis on issues such as the common good and its relationship to the political space, the tyrant and tyranny or the difference between family and political community²⁵⁴ make his ideas extremely current, a fact also noted by Maritain.

Unlike Aquinas, the French thinker, however, focuses on identifying the social problems of his time and highlights the distorted understanding of anthropological aspects as an essential problem of contemporary society.²⁵⁵ This helps him to develop, on the basis of Thomist thought, the personalist conception and from the point of view of political thought, to propose a series of universally valid

---

principles, which I presented above, which bring his thought closer to democratic rather than to a liberalism. taken to the extreme. Furthermore, unlike St. Thomas, he emphasizes a fundamental aspect, namely the common good, underlining its temporal dimension and demonstrating that this is only a means to help man reach his final goal, using is characterized by his adaptability.²⁵⁶ Obviously, this accent will not make the French thinker see law as a tool for achieving the common good and having the same view of how reason and will can influence legal action²⁵⁷.

Therefore, as we have tried to demonstrate, these would be the main aspects that define the conception of the two investigators of this subject which, although it can almost be classified as a "niche" in their thinking, still contains many elements of topicality.

Conclusion. As we have tried to show in the pages of this research, the ideas of the two authors regarding the political community seen as a perfect society, not only have a dose of topicality, which could transform them into useful

---

America, Australia, Cambridge University Press, 1967, p. 265; John Marenbon, *Medieval Philosophy. An Historical and Philosophical Introduction*, London and New York, United Kingdom and United States of America, Routledge, 2007, p. 259.

²⁵¹ Peter Karl Koritansky (ed.), *Human Nature, Contemplation, and the Political Order: Essays Inspired by Jacques Maritain's Scholasticism and Politics*, p. XII.

²⁵² Nicholas Aroney, *op. cit.*, p. 161.

²⁵³ *Ibidem*, p. 180.

²⁵⁴ *Ibidem*, p. 181.

²⁵⁵ Battista Mondin, *op. cit.*, p. 214.

²⁵⁶ Angel Rodrigues Luno, *Etica*, p. 7.

²⁵⁷ Saint Thomas Aquinas, *On Law, Morality and Politics*, pp. 11-13.

---

elements of the current political discourse, but also perennial elements. of the message. The merit of Maritain is to have returned the great "angelic doctor" to contemporary society in an updated language, highlighting current issues and developing the ambiguous passages of his vast work. Furthermore, the personalized interpretation he offers eliminates many of the elements of his thinking, giving the conception of him a note of accessibility and an attractive character. This is why the ideas of St. Thomas Aquinas are rediscovered and analysed through the magnifying glass of people who have dealt with their investigations and explanations, such as Jacques Maritain, because their practical aspects could provide solutions to a number of problems that contemporary society has to face them.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (13), 2021

~ Secțiunea B. Filologie / Section B. Philology ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (13), 2021

JUNIMIȘTII CAHULENI

Ionel Novac

(email: ionel_novac@yahoo.com)

Rezumat. *Acest articol creionează în linii mari activitatea societății literare „Junimea”, începând cu fondarea ei, încă aflată în sfera ipotezelor. Se concentrează apoi asupra unor biografii ale unor membri ai societății care, într-un fel sau altul, au avut legătură cu zona Cahulului: Theodor Șerbănescu, Dimitrie Crăciunescu și Vasile Conta.*

Cuvinte cheie: *Junimea, Theodor Șerbănescu, Dimitrie Crăciunescu și Vasile Conta.*

*

Abstract. *This article outlines the activity of the literary society "Junimea", since its founding, still in the realm of hypotheses. He then focuses on biographies of members of society who, in one way or another, were related to the Cahul area: Theodor Șerbănescu, Dimitrie Crăciunescu and Vasile Conta.*

Key words: *Junimea, Theodor Șerbănescu, Dimitrie Crăciunescu and Vasile Conta.*

Înființarea societății literare „Junimea” se pierde în „negura vremii”, nici măcar fondatorii săi (Titu Maiorescu, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, P. P. Carp și Th. Rosetti) necăzând la un numitor comun privind data exactă a înființării acesteia. „La banchetul anual prin care se serba aniversarea înființării Societății „Junimea”, secretarul perpetuu – acela eram eu - avea obiceiul să ție un discurs glumeț, care începea totdeauna cu următoarele cuvinte: „Originea „Junimii” se pierde în noaptea timpurilor”... Mulți membri ai „Junimii” cred că societatea lor datează din toamna anului 1863, însă aceasta nu poate fi, de vreme ce eu, unul din cei cinci fondatori, m'am întors din străinătate în Iași, după săvârșirea studiilor, în seara de 25 Octomvrie 1863, iar T. Maiorescu, altul dintre fondatori, pleca, cu o zi înainte din Iași la Berlin, și amândoi ne-am încrucișat în drum la Botoșani, unde petrecurăm noaptea în același han, fără să ne facem cunoștința și fără măcar să ne întrevădem”, își începea amintirile sale despre „Junimea” Iacob Negruzzi¹.

„La fiecare banchet de aniversare a înființării societății Junimea, d. Iacob Negruți avea specialitatea ca să stabilească în mod exact data întemeierii Junimei și totuși în curs de vre'o 14 ani nu a reușit complet să o stabilească! De ce? Fiindcă îndată ce oratorul - bine înțeles într'un discurs umoristic - determina o dată oarecare, o droaie de întrerupători, vociferând, îi aruncau cele mai energice

desmințiri. Oratorul obosit și dominat de un tumult asurzitor, era nevoit să se așeze și să renunțe la restul cuvântărei. Atunci, ca un mijloc de conciliare, se scula d. Vasile

---

¹ Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, Editura „Cartea Românească”, București, 1943.

Pogor și striga: „Domnilor nu vă mai certați degiaba, de la data înființării societății noastre, căci păreri sunt așa de împărțite încât pentru o societate atât de disciplinată ca a noastră (la cuvântul disciplinat, un ura! colossal ieșea din piepturile tuturor) acest lucru este mărul de discordie; de aceea eu propun să votați următoarea dată asupra căreia cred că avem să convenim cu toții... Să convenim, domnilor, că originile Junimei se perd în noaptea timpurilor...”, notează și celălalt important memorialist al „Junimii”, George Panu²⁵⁸.

Totuși, anul 1863 este considerat de către mulți cercetători drept anul fondării Societății „Junimea” de la Iași. Un document redactat mai târziu, păstrat în original în Arhiva Muzeului Literaturii Române din Iași, cu sediul central în Casele lui Vasile Pogor, unde s-au ținut o mare parte din ședințele societății, atestă ca dată 19 octombrie 1863²⁵⁹. Oricare ar fi data înființării Societății „Junimea”, aceasta rămâne ca cea mai importantă grupare ideologică și culturală din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Circulația ideilor junimiste în epocă a fost asigurată de faptul că societatea avea o tipografie proprie, o librărie și că edita, începând cu 1 martie 1867, revista „Convorbiri literare”.

„Preocupările Junimii s-au concretizat în patru direcții de activitate: de educare a publicului prin conferințe, de promovare a unor principii lingvistice care să ducă la unificarea limbii literare, de formare a unor scriitori de valoare și publicarea operelor acestora și de combatere a formelor fără fond, adică a acelor instituții create prin imitația unor modele occidentale pentru care noi nu aveam fond literar”²⁶⁰.

La ședințele „Junimii” vor participa nume importante ale culturii și științei românești, iar în paginile revistei vor fi publicate atât articolele lui Titu Maiorescu, cât și operele marilor clasici ai literaturii române (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale ș.a). Între cei care s-au numărat printre membrii Societății „Junimea”, care au participat la ședințe, și-au citit din lucrări sau au publicat în „Convorbiri literare”, se află și trei nume ale căror destine se leagă mai mult sau mai puțin de municipiul de pe Frumoasa, Cahul: Theodor Șerbănescu, Dimitrie Crăciunescu și Vasile Conta.

Theodor Șerbănescu s-a născut la 29 decembrie 1839, la Tecuci. După școala primară din localitate a urmat Academia Mihăileană din Iași, absolvind apoi

---

²⁵⁸ G. Panu, *Amintiri de la „Junimea” din Iași*, Editura Remus Cioflec, 1942.

²⁵⁹ Constantin Parascan, *Eminescu și Creangă la Junimea*, Editura Timpul, Iași, 2002.

²⁶⁰ Floarea Necșoiu, *Societatea Junimea*, în „Independența Română”, 5 octombrie 2016.

și Școala Militară (1859), ca șef de promoție. Și-a început cariera militară ca sublocotenent în trupele de geniu, retrăgându-se apoi peste zece ani din armată, cu gradul de căpitan. Debutul publicistic s-a produs în „Steaua Dunării”, iar cel poetic în „Ateneul Român” (1861). A mai colaborat la „Albina Pindului”, „Convorbiri

---

literare” (care l-a consacrat), „Literatura și arta română”, „Oltul”, „Perseverența”, „Revista contimporană” șa. Membru al Societății „Junimea” din 1868.

La 17 septembrie 1876, printr-un decret semnat de Regele Carol I, a fost numit prefect de Cahul. Începând Războiul de Independență (1877-1878), se reîntoarce în armată, participă la luptele de la Plevna și ajunge la gradul de colonel, care îi va permite să îndeplinească, după 1878, funcția de comandant de garnizoană la Brăila și comandant de brigadă la Buzău și Bacău. În 1893 Theodor Șerbănescu se retrage definitiv din armată, fiind preocupat de literatură, în special de poezie. În 1894 este ales membru corespondent al Academiei Române. A decedat la Brăila, în ziua de 2 iulie 1901. Productia sa poetică, relativ bogată, a rămas în paginile unor reviste sau în manuscrise (scrisori, albume etc.). Primul volum, „Poesii”, este postum, apărând în 1902. I-au mai apărut volumele „Poesii alese”, editate de E. Lovinescu (1927) și „Poesii”, comentate de I. Petrovici, nepotul poetului, și N. Cartoian (1941)²⁶¹.

Theodor Șerbănescu a devenit membru al Societății „Junimea” în anul 1868. Încă de la început acesta a fost primit cu entuziasm în rândul membrilor societății, ba chiar fiind apreciat de către ideologul „Junimii”, Titu Maiorescu, care susținea că „între cele mai plăcute produceri ale literaturii române sunt și vor rămâne poeziile d-lui Șerbănescu. De la cele dintâi încercări ale d-lui Bolintineanu, care se deosebeau prin aceeași însușire, nu cunoaștem poezii a căror limbă să fi produs auzului aceeași plăcere ca poeziile citatului autor”²⁶². Peste câțiva ani, același Maiorescu avea să noteze: „Splendidă seară! Frumoase poezii de Eminescu, o baladă de Gane, poezii drăguțe de Șerbănescu”.

Nici George Panu nu a rămas insensibil față de creațiile poetice ale lui Theodor Șerbănescu, acesta notând următoarele: „lai tabla de materie a „Convorbirilor” în anii întâi, unde citești o mulțime de poeți. Câți au mai rămas

---

²⁶¹ Const. Solomon, *Theodor Șerbănescu. Contribuții la viața și opera sa*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, Iași, 1943.

²⁶² Titu Maiorescu, *Critice*, Editura Minerva, București, 1915.

peste 10 sau 15 ani ca poeți? Afară de Șerbănescu, nici unul”²⁶³. Totuși, potrivit lui Iacob Negruzzi, „poeziile sale dădeau loc la multe discuții, care adeseori făceau pe autor să asude din greu... Bietul Theodor Șerbănescu! Câte sudori au curs pe uniformă sa de căpitan și maior în vreme ce i se discutau vers cu vers poeziile pe care el le declama cu glas așa de puternic”²⁶⁴.

Cu toate acestea, deși astăzi este mai puțin cunoscut sau receptat, istoricii literari îl consideră „printre cei mai citați și agreați scriitori de sfârșit al secolului al XIX-lea. Titu Maiorescu, singurul martor de epocă al poeziei scrise de Theodor Șerbănescu, îl nominalizează în grupul de cinci autori români notabili ai

---

momentului”²⁶⁵.

Dimitrie Crăciunescu s-a născut la 1 martie 1840, în Chișinău, unde a și absolvit Liceul Regional, fiind distins cu medalia de argint. Între 1859 și 1863 a urmat cursurile Universității din Sankt-Petersburg, obținând licența în drept. A urmat aceeași facultate și la Paris, după care s-a întors acasă, unde s-a înscris la biroul tribunalului românesc din Cahul²⁶⁶. Ca urmare a activității desfășurate, Dimitrie Crăciunescu a devenit unul din „luceferii” unanim recunoscuți și apropiați ai orașului și județului Cahul, autoritatea ce o avea în mediul populației fiind confirmată și de faptul că în perioada aflării celor trei județe sudice, Cahul, Bolgrad și Ismail, în componența României, acesta a fost deputat de Cahul în parlamentul țării, exercitând, în unii ani, și funcția de prefect al județului²⁶⁷. Din aceste ipostaze a fost prieten cu mulți fruntași ai țării, dintre care Mihail Kogălniceanu îi scria deseori de la moșia sa – Râpi, de la 1870 până după 1878, când județul Cahul a trecut iarăși la Rusia¹².

Apropiat al poetului Theodor Șerbănescu, în perioada în care acesta era prefect al județului și îi trecea adeseori pragul casei, Dimitrie Crăciunescu devine membru al Societății literare „Junimea”, unde se împrietenește cu aproape toți junimiștii (Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, Iacob Negruzzi ș.a.). Totodată, este un „devotat” al „Convorbirilor

---

²⁶³ G. Panu, *Op. cit.*

²⁶⁴ Iacob Negruzzi, *Op. cit.*

²⁶⁵ Lucian Chișu, *Theodor Șerbănescu sau poezia devenită filă de istorie literară*, în „Ex libris”, Buletin de informare bibliografică, Brăila, 2001.

²⁶⁶ Gh. Bezviconi, *Familia Cara Vasile și D. C. Crăciunescu*, în „Din trecutul nostru”, aug.-sept. 1939.

²⁶⁷ Alexandru Manoil, *88&333 copământeni*, Cahul-Chișinău, 2016.¹²

Gh. Bezviconi, *Op. cit.*

literare”, revistă la care colaborează și pe care o susține și o promovează în această parte a Basarabiei. Elocventă în acest sens este scrisoarea pe care o primește, la 1 ianuarie 1872, de la „secretarul perpetuu” al „Junimei”, Iacob Negruzzi: „Iubite amice, Odată cu felicitările de anul nou, te rogu să-mi faci o îndatorire. Îți trimetu o listă de abonamente pentru „Convorbiri literare”. De la 1 Martie c. când începe al șaselea anu al acestui jurnal, vreu să-i dau proporții mai mari: în locu de a apari de două ori pe lună câte două coli, am să scotu numai o singură broșură in quarto pe lună de la cinci până la șapte coli, pentru ca materia să nu se tot întrerupă și ca să potu tipări romanuri și în genere articole mai lungi. Prețul abonamentului rămâne însă tot de unu galben (ori 12 fr.) pe anu. Știu că am să trebuiescu a face jertfe materiale mai mari încă decât până acuma, dar nu voiu nici decum să încetezu cu activitatea mea literară. Deaceea mă adresezu la toți amicii mei ca să-mi facă cât se poate de mulți abonați în districtele lor, și credu că amicu ca și pentru mine te va face să te ocupi întru câțva de această foaie și să-mi trimiți banii abonamentelor strânse cât de curând”. Dimitrie Crăciunescu s-a stins din viață la 13 martie 1908, la Cahul, unde a fost și înmormântat.

Descendent al unei familii de preoți din zona Neamțului, Vasile Conta s-a născut în Ghindăoani (astăzi în județul Neamț), la 15 noiembrie 1845. Unul dintre primii săi biografi, Octav Minar²⁶⁸ susține că acesta ar fi văzut lumina zilei la Cahul, idee la care s-a raliat și publicistul și eseistul Dumitru Păsat²⁶⁹, dar niciunul nu au reușit să aducă mărturii verosimile în acest sens. Copilăria și-a petrecut-o în satul natal până la vârsta de 9 ani, când se mută cu familia în orașul Țîrgul Neamț, unde urmează și cursurile școlii primare. După studiile primare la Tg. Neamț (1854-1858), unde se spune că l-ar fi avut coleg pe Ion Creangă, Vasile Conta urmează altele la Academia Mihăileană (Liceul Național) din Iași și la Gimnaziul Central din același oraș. Obține bacalaureatul spre sfârșitul anilor șaizeci (1868), iar în anul următor începe cursurile facultății de Drept al Universității din Iași, pe care însă le întrerupe după numai un an. Motivul îl reprezintă plecarea în Belgia, la Anvers, cu o bursă de studii oferită de „Societatea pentru încurajarea junimii române la învățătură”. Aici va urma studii comerciale în cadrul Institutului de Comerț din Anvers. După

---

²⁶⁸ Octav Minar, *Opere complete*, Filozoful Conta, Librăria Școalelor, București, 1910.

²⁶⁹ Dumitru Păsat, *Vasile Conta: ispita de a construi un sistem*, în „Cahulul literar și artistic”, nr. 5, 2021.

¹⁵ Mihai Eminescu, *Opera politică*, vol. XIII, Editura Academiei RSR, București, 1985-1989.

absolvirea Institutului, în 1871, își continuă studiile la Universitatea din Bruxelles, unde obține, după numai un an, titlul de doctor în drept.

La întoarcerea în țară, Vasile Conta va practica avocatura. De asemenea, reușește să obțină (în 1873), prin concurs, Catedra de Drept Civil de la Facultatea de Drept a Universității din Iași, unde va preda până la dispariția sa prematură. În 1879 este ales deputat de Iași și, în ciuda unor legături cu junimiștii, alege să practice activitatea politică în tabăra liberală. În urma acestei opțiuni, la 20 iulie 1880 devine ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor. Pentru că legea învățământului, pe care a dorit să o adopte, era prea îndrăzneță pentru timpul său, după mai puțin de un an de zile este nevoit să-și dea demisia din guvern (10 aprilie 1881). Pe de altă parte, boala de care suferea încă din fragedă copilărie (tuberculoză) se agravează și îl silește să meargă în Italia pentru tratament. Vasile Conta se stinge din viață la 24 aprilie 1882 și este înmormântat în cimitirul „Eternitatea” din Iași, cu funeralii naționale. Iată ce scria la moartea acestuia prietenul său, Mihai Eminescu, în ziarul „Timpul” din 25 aprilie 1882: „S-a săvârșit din viață fostul ministru de Culte și instrucțiune publică Vasile Conta (...) În dealmintrelea fondul caracterului lui era blând și inteligența sa caldă; nici nu se putea altfel, căci era originar din ținutul Neamțului, din acea rasă arhiromână de munteni care vorbește și cugetă încă și astăzi precum se scria în secolul al șaptesprezecelea. (...) Conta era un român get-beget și ca atare onest în fundul inimii lui și iubitor de adevăr”¹⁵.

Între anii 1865–1869, pe când era elev în ultimele clase ale Liceului Național

---

din Iași, Vasile Conta și-a petrecut vacanțele la Cahul, unde tatăl său, preotul Grigore Conta, fusese numit protoiereu (1865). La finele acestor vacanțe se simțea atât de bine încât credea că a scăpat definitiv de boala crudă ce-l chinuia. Conta nu folosit aceste vacanțe numai în scopul întremării sale fizice, ci, în ciuda tinereții sale, a desfășurat și o remarcabilă activitate culturală. „Kogălniceanu, care era la cuțite cu bătrânul Kara-Vasile, și Vasile Conta sunt figurile cele mai populare la Cahul. Cahuleni își fac o mândrie, că marele filozof român și fost ministru, Vasile Conta, s-a jucat pe ulițele Cahulului și că și-a petrecut o parte din copilărie printre dânșii. Îl țin minte mulți... când juca teatru în grădina lui Zuliano! Dar nu știu altceva despre el decât că a ajuns mare om în țară și că a fost ministru!... Despre cealaltă calitate,

care, într-adevăr, i-a asigurat un loc printre nemuritorii neamului nostru... habar n-au”²⁷⁰.

Despre pasiunea lui Vasile Conta pentru teatru în perioada cahuleană își va aminti, peste ani, sora sa, Ana Conta-Kernbach: „Rămas cu patima teatrului, organizează și joacă teatru de societate. Tot repertoriul acestor vremuri îl trece prin mâini: Alecsandri, Millo, C. Negruzzi. Dânsul era și regizorul și actorul de forță. Juca pe Cucoana Chirița, pe Baba Hârca, pe Pălimarul din „Florin și Florica” etc. Cânta frumos, improviza cupletele de actualitate, le făcea și muzica. O melodie drăguță a lui, pe care și-o amintește soră-mea, am scris-o și am dat-o dlui Humpel. O dramă originală, care avea să se joace în Cahul, a rămas în păstrarea colegului Camil Ressu. Cine va fi găsit-o?”¹⁷. De asemenea, rătăcind prin localitățile de pe malul Prutului, îndrăgostitul de folclor Vasile Conta va elabora o culegere de poezii populare de pe meleagurile cahulene, intitulată „Cântece basarabene”, pe care o va transmite spre lectură și lui Mihai Eminescu, aflat la studii în Viena. Acesta îi va transmite următoarea apreciere: „Mi-ai trimis, domnule Conta, un prieten sincer ca să mă iau în ceasuri lungi și plictisitoare. A fost o revelație pentru mine Cântecele basarabene. Multe dintre ele seamănă cu cele din Moldova de Sus. Ah! cum aș dori să văd această parte înstrăinată...”.

Vasile Conta va reveni pentru ultima oară la Cahul în august 1872, după ce își susținuse teza de doctor în drept la Bruxelles: „Era într-o seară de vară. Căldura copleșitoare și așteptarea neliniștită le mai trăia încă. Tata, care se dusese la Iași să îl aducă, se coborî cel dintâi din trăsură, adresându-se către noi:

-Iată-l, vi l-am adus.

Nalt, slab, ras cu totul, cu părul blond, puțin buclat, și în toată făptura lui ceva așa de străin și așa de altfel decât la ceilalți oameni! Deși boala se manifestase de un an aproape, dânsul era vesel; cânta ori fluiera și era vorbăreț și bun cu noi,

---

copiii, și bun cu toată lumea”²⁷¹. Din 1873 Vasile Conta frecventează ședințele „Junimii”, devenind în scurtă vreme unul dintre membrii de vază ai societății. Aici susține o serie de „prelecțiuni populare”, între care cele intitulate „Materialismul”, „Fetișismul”, „Starea economică” etc., sunt apreciate de marii oameni de cultură,

---

²⁷⁰ Articolul „Din Basarabia”, în State Dragomir, *Dramaturgie și publicistică*, Ed. Labirint, Chișinău, 2014. ¹⁷ Ana Conta-Kernbach, *Biografia lui Basile Conta*, Iași, 1916.

²⁷¹ Ana Conta-Kernbach, *Op. cit.*

printre care și Mihai Eminescu, pe atunci redactor al „Curierului de Iași”. Totodată, în revista „Convorbiri literare” își publică primele sale lucrări filosofice: „Teoria fatalismului” (1875-1876); „Teoria ondulațiunii universale” (1876-1877); „Originea speciilor” (1879); „Încercări de metafizică” (1879).

Vasile Conta a fost un mare iubitor și apărător al Basarabiei. Când, după războiul din 1877, rușii și-au manifestat intenția de a răpi din nou cele trei județe din sudul Basarabiei, a început să scrie articole de presă în apărarea acesteia: „Basarabia”, „Chestia Orientului” și „Viitorul României pregătit de domnii Brătianu și Kogălniceanu”. Articolele au fost preluate de toate ziarele românești ale vremii, toate trei, dar mai ales ultimul, având un mare ecou. Ca urmare, Vasile Conta, pe atunci profesor universitar și filozof consacrat, a ajuns personalitatea zilei, prin aceste materiale demonstrându-și încă o dată, în mod public, dragostea și atașamentul pentru Basarabia.

TEACHING GRAMMAR THROUGH LITERATURE

Liliana Colodeeva

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: colodeeva.liliana@usch.md)

Abstract. *Teaching grammar is a fundamental aspect of language acquisition, along with teaching vocabulary, pronunciation and discourse. The main disadvantage of teaching grammar is that when it is being taught out of context it becomes boring and unstimulating for students. The present paper aims at finding ways to blend teaching grammar and literature together, in order to present the grammar rules and forms in a more natural way, thus, they are easier perceived and understood by the students. This is a study that provides a different insight into the process of teaching grammar by integrating grammatical forms into context. The importance and originality of this study are that it offers specific strategies and activities of teaching grammar through literature, taking into account students' proficiency and the literary genre taught.*

Key words: *teaching, grammar, literature, prose, poetry, drama, language skills. **

Rezumat. *Predarea gramaticii, la fel ca și predarea vocabularului, pronunției și discursului, este un aspect fundamental în dobândirea unei limbi. Principalul dezavantaj al predării gramaticii este că atunci când este predată în afara contextului, procesul devine unul plictisitor și nemotivat pentru elevi și studenți. Lucrarea de față își propune să găsească modalități de îmbinare a predării gramaticii și a literaturii, pentru a prezenta regulile și formele gramaticale într-un mod mai natural, astfel încât acestea să fie mai ușor percepute și înțelese de către elevi/studenți. Acesta este un studiu care oferă o perspectivă diferită asupra procesului de predare a gramaticii prin integrarea formelor gramaticale în context. Importanța și originalitatea acestui studiu constă în faptul că oferă strategii și activități specifice de predare a gramaticii prin literatură, ținând cont de competența elevilor și de genul literar predat.*

Cuvinte cheie: *predare, gramatică, literatură, proză, poezie, teatru, abilități lingvistice.*

“Read a thousand books and your words will flow like a river”
(Virginia Woolf, 2020)

Nowadays, in the era of technological progress and everyday innovations, there are numerous methods of teaching grammar and literature that can be decided upon. By choosing to combine the two aspects, and therefore teach grammar through literature, the teacher gains much more than just mere grammar

---

teaching; some cultural and linguistic aspects of language are superadded to the general process. Moreover, because teaching grammar entails teaching the basic language skills: speaking, listening, reading and writing, choosing to teach grammar through literature the teacher opts in favour of contextualized approach. In addition, the students can also indirectly discover literary genres, literary styles, literary currents and biographies of various writers. Finally, the grammatical aspects are not learned one at a time, the students unconsciously acquire a range of other grammatical structures and rules at the same time, along with the targeted aspect because learning grammar is a gradual, continuous, repetitive process²⁷².

A class with students of different proficiency in English can be taken as a great challenge for teaching grammar through literature. For this reason, the teacher has to carefully select the literary texts, paying attention to the students' average level in English, their general interests, as well as taking into account the main purpose and the overall objectives and learning outcomes of the course.

There is no single teaching approach because it depends on the peculiarities of the local context²⁷³. According to the traditional grammar teaching approach, also called PPP (presentation, practice, production), the teacher presents the grammatical structures and forms, then the students practice oral drills and written exercises to consolidate the material; lastly, the student practice the learned structures and forms in individualized conversations to ensure their correct usage. Apparently, the continuous practice and use of the knowledge acquired allow students to apply this knowledge on an automatized level. Another approach proposed by Long in 1991 is the meaning-based approach. Long advises focusing on form in a systematic, but modest, unobtrusive way. Likewise, other scholars recommend 'syntactic priming' due to "possible function of input flooding" where the students tend to use the grammatical structure frequently drilled with in the past, as well as the input processing technique, where the students learn the language by meaningful grammar structure use²⁷⁴. By 1980 the works of Krashen, Halliday and Hymes replaced the audiolingual approach with the communicative one; their collaborative works focused on meaning rather than form and rejected the methodical and arithmetic methods of teaching. However, according to research, a combination of form and meaning may be considered the best teaching approach²⁷⁵.

---

²⁷² M. Celce-Murcia, D. Brinton and M. Snow, *Teaching English as a Second or Foreign Language*, 4th ed. Boston National Geographic Learning, 2014, p. 232.

²⁷³ *Ibidem*, p. 225.

²⁷⁴ *Ibidem*, pp. 262-263.

²⁷⁵ H. Hussein, *Using Simple Poems to Teach Grammar in The Internet TESL Journal*, Vol. X, No. 5, [online] Available from: <<http://iteslj.org/Techniques/Hussein-Poems.html>>, 2004, p. 2⁵ M. Celce-Murcia, D. Brinton and M. Snow, *op. cit.*, p. 262.

Some scholars question the necessity of Grammar teaching, implying that grammar is acquired unconsciously through continuous practice and use⁵. Among the plausible reasons for using literature in teaching English grammar are engaging

---

and motivating the students to practice grammar in an entertaining, contextualized way and the argument that the literary texts represent a good example of model writing, with plentiful instances of correct grammatical structures and fixed expressions; moreover, the students develop creative thinking and an appreciation of literary texts²⁷⁶.

Classroom activities according to the literary genre selected. Literary texts foster and expand students' language awareness as well as the cross-cultural one. Besides, through literary texts, one can actively develop the four language skills (listening, speaking, reading, writing). According to the material selected the teacher can vary in morphological and syntactical choices of the topics taught. Therefore, various literary genres and styles can contribute to the development of grammatical awareness of the language. The literary pieces have to be selected considering the grammatical aspects to be taught and the appropriate register for the students' level.

Poetry can be used to reinforce the perception and use of various verb forms, phrasal verbs and participial or prepositional phrases among others²⁷⁷. Poetry can promote grammar forms to the students with full involvement and interaction, becoming an essential part of the EFL classroom. The simplest activities to teach with a poem are the identifications of different parts of a sentence: subject, object, predicate, adjective. Certainly, every teacher selects poetry according to their own liking, still, here are some English classic poets whose poetry can be used in class, such as William Shakespeare, Christopher Marlowe, Edmund Spenser, William Wordsworth, William Blake, Samuel Taylor Coleridge, John Keats, George G. Byron, Percy B. Shelley, Cristina Rossetti, Wilfred Owen, T. S. Eliot and Rudyard Kipling among others. The most outstanding American poets are Anne Bradstreet, Walt Whitman, Edgar A. Poe, Emily Dickinson, Henry W. Longfellow, Ezra Pound, Robert Frost and Sylvia Plath. Some activities when poetry is used as content to teach grammar are:

- Make up different types of questions on the content of the poem;
- Discuss the figurative language used in the poem;

---

²⁷⁶ G. Elkilic, G. Erisen, A. Kayintu and H. Karaca, *The Use of Literature in Teaching English Grammatical Structures as well as Some Linguistic Components in 1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics* Sarajevo, [online] Available from: < <https://bit.ly/2XkYvnK> > 2011, p. 491.

²⁷⁷ C. Weaver, *Teaching Grammar in Context*, Portsmouth, Boynton-Cook Publishers, 1996, p. 187.

-
- Fill in the gaps with prepositions/ pronouns/ verbs;
  - Listen to audio and check/ correct the following verbs/ nouns/ pronouns;
  - Rewrite the content of the poem in prose form;
  - Share the general impression about the poem;
  - Perform running dictations in groups or pairs;

-
- Identify the conjunctions/ demonstrative pronouns/ adverbs/ adjectives, etc.;
  - Select the nouns and change their number form;
  - Write about the personal response after first/second reading.

These activities allow students to practice language and grammar in an interactive way, thus, working on all the language skills: listening, speaking, reading, and writing. A great web resource to select poetry pieces from is the Poetry Foundation site, publisher of *Poetry* magazine, “an independent literary organization committed to a vigorous presence for poetry”²⁷⁸. The website offers biographies of all the poets and additional learning resources to many of the poems, like teaching tips, discussion questions and writing ideas. For example, one such question to the poem “The Garden by Moonlight” by Amy Lowell is:

Circle all the verbs in the poem. How does Lowell’s poem work as a series of sentences and fragments? It is only in the fourth line, for example, that a verb appears. What is the effect of the build-up of phrases and clauses of description? Why delay the use of verbs in this poem?²⁷⁹

Drama, likewise, has a range of benefits for language teaching. Firstly, the students can practice their communicative and productive skills by working with excerpts from plays in pairs or groups. Secondly, by reading and practicing the parts of the play the students train the usage of grammatical forms along with speaking and listening skills; the recursive repetition of the conversational parts is being unconsciously memorized until the students fully learn and form correct habits. The classical playwrights whose work can be taught in school to practice communicative and grammar skills may include the works of William Shakespeare, George Bernard Shaw, Oscar Wilde, Eugen O’Neill and Arthur Miller.

Prose is the genre of literature that depicts situations and characters from everyday life. Usually, the content is delivered in narrative form, thereby, it is easy to read and understand. Thus, the short stories and fragments from novels constitute an interesting and effective teaching canvas. Some writers to be taken

---

²⁷⁸ Poetry Foundation, *Poetry Magazine* [online] Available from: <<https://www.poetryfoundation.org/foundation/about>>, Chicago, 2021.

²⁷⁹ A. Lowell, *The Garden by Moonlight*, [online] Available from: <<https://www.poetryfoundation.org/poems/51735/the-garden-by-moonlight>>, Chicago, 2021.

---

into consideration when selecting prose extracts are Charles Dickens, Charlotte Bronte, Oscar Wilde, O. Henry, Lewis Carroll, Mark Twain, Lucy Maud Montgomery, Jack London, and Ernest Hemingway. The teacher that uses prose to teach grammar can put into practice the following activities:

- Identify familiar morphological or syntactical structures (abstract nouns, state verbs, etc);
- Change the beginning/ the ending of the story by following a fixed pattern;
- Predict the ending of the story by following a fixed pattern;

-
- Change the point of view;
  - Change the time aspect used in the story;
  - Change the specific nouns into general and vice versa;
  - Change the sequence of time;
  - Retell/ rewrite the story in their own words;
  - Practice freewriting;
  - Identify the types of sentences;
  - Merge/ separate sentences;
  - Summarize the story using a fixed grammatical pattern;
  - Reconstruct the text, by consulting its translated version;
  - Reconstruct the text by describing a picture;
  - Come up with their own example of a story using the same structure/ pattern.

Besides, some activities for teaching grammar with poetry mentioned above (make up questions of different types, discuss the language used in the text, fill in the gaps with prepositions/ pronouns/ verbs; listen to audio and check or correct the following verbs/ nouns/ pronouns; share the general impression about the text; perform running dictations in groups or pairs; select the nouns and change their number form; identify the conjunctions/ demonstrative pronouns/ adverbs/ adjectives;) can also be used in prose-based grammar lessons. Additionally, valuable resources for prose pieces are Gutenberg and Lit2Go. The latter is a free online compilation of prose and poetry writings with available audiobooks; it is a part of the Educational Technology Clearinghouse. The literary pieces are divided into parts or chapters, each being accompanied by an abstract, citation, playing time, and word count. The reading resources can be downloaded in PDF format as separate reading material. Many of the fragments have an identified reading strategy as well, presented as students' activity in a separated PDF format²⁸⁰.

---

²⁸⁰ Lit2Go, *Welcome*, [online] Available from: < <https://etc.usf.edu/lit2go/> >, Florida Center for Instructional Technology, College of Education, University of South Florida, 2021.

For example, one has to teach *Passive Voice*. Let us consider the fragment from “Anne of Green Gables” by Lucy Maud Montgomery.

Mrs. Rachel was sitting at her window, keeping a sharp eye on everything that passed, from brooks and children up, and that if she noticed anything odd or out of place she would never rest until she had ferreted out the whys and wherefores thereof. [...] There are plenty of people in Avonlea and out of it, who can attend closely to their neighbor’s business by dint of neglecting their own; but Mrs. Rachel Lynde was one of those capable creatures who can manage their own concerns and those of other folks into the bargain. She was a notable housewife; her work was always done and well done; she ran the Sewing Circle, helped run the Sunday-school, and was the strongest prop of the Church Aid Society and Foreign

---

Missions Auxiliary. Yet with all this Mrs. Rachel found abundant time to sit for hours at her kitchen window, knitting “cotton warp” quilts—she had knitted sixteen of them, as Avonlea housekeepers were wont to tell in awed voices—and keeping a sharp eye on the main road that crossed the hollow and wound up the steep red hill beyond²⁸¹.

Firstly, the teacher has to draw students’ attention to the active sentences where the subject of the sentence is responsible for the action, as in the following examples: *Mrs. Rachel was sitting; she noticed; plenty of people are...*, etc. Then, the teacher should point at the subject in the sentence *her work was always done* and explain that in this sentence the subject does not perform the action. In a simple sentence, the subject performs the action, therefore, in the case of an Active Voice sentence, the abovementioned example would be: *she always does the work*, but in a Passive Voice sentence, the subject is usually the object and is not responsible for the action and it is formed by using the verb *be* and Past Participle. Further, after providing clear instructions and explanations (find the subject, turn it into the object of the sentence, add the verb *be* and Past Participle), the students are asked to transform, being monitored by the teacher, the active sentence *she ran the Sewing Circle* into a passive one: *the Sewing Circle was run by her*. In conclusion, the students can try and change the voice of the next sentence by themselves: *Mrs. Rachel was knitting “cotton warp” quilts* and check and discuss the results with their colleagues afterwards (independent, pair and group work). This type of activity can be performed along with the reading of the entire chapter. Furthermore, the above excerpt is also suitable to teach the topic *Clauses, Phrases*,

---

²⁸¹ L. M. Montgomery, *Chapter 1: Mrs. Rachel Lynde is Surprised, Anne of Green Gables*. Lit2Go Edition. 1908. Available from: <<https://etc.usf.edu/lit2go/53/anne-of-green-gables/1007/chapter-1-mrsrachel-lynde-is-surprised/>> 2021.

---

and sentence Types, and, the teaching steps should be kept the same, including modelling, guided practice and independent practice.

Assessment and feedback. Assessment refers to the methods of evaluation of the students' learning process and outcomes. Assessment is effective when used for several purposes, such as "determining students' learning needs, diagnosing specific learning challenges, monitoring the development of students' skills, and engaging students in the learning process"²⁸². Teaching grammar with literature relies more on formative assessment than on summative one because formative assessment helps and scaffolds the learner during the process of learning. There are plenty of formative assessment tools: various tests, rubrics and check-lists, essays, portfolios, etc. In addition, self-assessment and peer-assessment are some helpful methods in the formative assessment that save teachers' time and effort.

Formative assessment has to be built according to the curriculum requirements, major objectives set at the beginning of the course and the desired learning outcomes. Moreover, formative assessment has to be in a continuous process of transformation in order to meet the outcomes of the discipline. Feedback is an essential part of the effective assessment as it guides and motivates students' progress. The teachers have to give timely feedback during and after the activities, in this way the students feel the teacher's support and understand the areas of their personal progress. The effectiveness of timely formative feedback has been described by Long, who suggests providing unobtrusive feedback which focuses on form by rephrasing or reformulating the incorrect grammatical form in the correct manner²⁸³. In addition, in order to motivate students for further study and growth, the teacher should both appreciate the strengths and point out the weaknesses of the learner's performance.

A helpful tool in the written assessment and feedback are the online platforms Grammarly and Write&Improve. Grammarly is an online free grammar checker that students can use to improve and strengthen their writing. Write&Improve is another online tool advanced by the University of Cambridge that comes to help students improve their writing skills. These tools give immediate automatic feedback regarding grammar, punctuation and context and students get motivated with their results of independent learning.

Conclusion. Literature can be successfully integrated into the process of teaching grammar and the development of students' writing, listening, reading and speaking skills. However, the aspects to be taken into considerations when teaching

---

²⁸² M. Celce-Murcia, D. Brinton and M. Snow, *Teaching English as a Second or Foreign Language*, 4th ed. Boston, National Geographic Learning, 2014, p. 321.

²⁸³ *Ibidem*, p. 267.

---

grammar through literature are the students' interests, their level of the English language and the major objectives of the curriculum. Furthermore, besides the development of language awareness, the use and study of literary texts promote the expansion of cross-cultural and critical-thinking skills. Finally, both the teachers and the students gain from an effective assessment and feedback due to the results achieved.

USING AUTHENTIC MATERIALS TO DEVELOP STUDENTS' RECEPTIVE AND PRODUCTIVE SKILLS

Ina Para

asistent univ., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: inapara84.liliana@gmail.com)

Abstract. *Developing receptive and productive skills in the English classroom is important to achieve lesson aims. Learners of a new language tend to develop their receptive skills first and then gain their productive capabilities. This paper illustrates the way authentic material can be used to develop receptive and productive skills in the classroom.*

The paper aims to identify one receptive skill and two sub-skills, which could be practised and developed using an authentic text, identify one of the productive skills which could be practised and developed with the same text, and design tasks in relation to the selected text. In this respect, reading and speaking were selected for the development of receptive and productive skills.

Key words: *authentic material, receptive skill, productive skill, reading, contextual guesswork, speaking.*

*

Rezumat. *Dezvoltarea competențelor receptive și productive în cadrul orelor de limbă engleză este importantă pentru realizarea obiectivelor lecției. Persoanele care învață o limbă străină tind să formeze mai întâi competențe receptive și apoi să dobândească capacități productive. Acest articol ilustrează modul în care materialul autentic poate fi utilizat pentru dezvoltarea competențelor receptive și productive ale studenților în cadrul orelor de limbă engleză.*

Scopurile lucrării sunt de a identifica o competență receptivă și două subcompetențe care ar putea fi dezvoltate și exersate utilizând un text autentic, de a identifica una dintre competențele productive care ar putea fi dezvoltată și exersată pe baza aceluiași text și de a proiecta sarcini de lucru în raport cu textul selectat. În acest sens, lectura și conversația au fost selectate pentru dezvoltarea competențelor receptive și productive.

Cuvinte cheie: *material autentic, competență receptivă, competență productivă, lectura, înțelegerea cuvintelor de vocabular din context, conversația.*

Introduction. Good teachers are always creating materials for their lessons. Choosing authentic materials is a difficult task and instructors must be aware of many aspects before selecting them for their students; for example, whether the level is appropriate or the material helpful for the students to reach the objectives.

It is, of course, harder work than using a coursebook, but it is rewarding. The advantage is that it allows the teacher to tailor the materials to learners' needs.

Authentic texts can be motivating because "they are proof that the language is used for real-life purposes by real people"²⁸⁴. They also prepare students to deal with texts they might need to understand outside class.

Anything can be used as authentic material. For developing reading one of the most useful resources is the Internet, with varied material being easily accessible. One of the reasons for using authentic materials in the classroom is that the learner will switch from the artificial language of the classroom to the language used in real world. A distinction between authentic and non-authentic material is made by Davies who wrote: "It is not that a text is understood because it is authentic but that it is authentic because it is understood. [...] Everything the learner understands is authentic for him"²⁸⁵.

A sample of authentic material is *Man Could Face £2,500 Fine for Dropping Cherry Stones in Soil*, an article brought to light by *Metro*. Jeremy Harmer's quote will justify the choice of authentic text for reading: "... good reading texts can introduce interesting topics, stimulate discussion, excite imaginative responses and provide the springboard for well-rounded, fascinating lessons"²⁸⁶. This article is aimed at the upper-intermediate level and it exposes students to real English. They read about a real-life story that happened in the UK. It is an interesting topic and motivates further discussion as it provides some facts about environmental issues (littering). The assumption is that the overall vocabulary and content are appropriate for both: strong and weaker students.

RECEPTIVE SKILL: Reading. To practice receptive reading skills two tasks were created. The first is a reading for gist (skimming) activity and the second is a contextual guesswork activity.

Sub-skill: Skimming for gist

PROCEDURE. To begin a reading lesson, it is important to set the context as this not only helps to engage the students with the text but also allows them "to have appropriate expectations of what they are going to come across"²⁸⁷. Identifying the topic prior to reading "allows them to process the text more effectively"⁵.

To set the context, the teacher displays a timeline containing four pictures (Appendix 1) and then asks the students to predict the content of the article looking

---

²⁸⁴ C. Nuttall, *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. New Edition, Oxford, Heinemann, 1996, p. 172.

²⁸⁵ A. Davies, *Simple, Simplified and Simplification: What is Authentic?* in Alderson, J. C. & Urquhart, A. H. *Reading in a Foreign Language*, London, Longman, 1984, p. 192.

²⁸⁶ J. Harmer, *How to Teach English*, New Edition, Pearson, Longman, 2007, p. 99.

²⁸⁷ J. Harmer, *The Practice of English Language Teaching*. 3rd Edition, Longman Press, Pearson Education ESL, NJ, US, 2001, p. 201. ⁵ *Ibidem*.

---

at the timeline only, and elicits their ideas. Students brainstorm ideas for about 2 minutes and the teacher boards them.

The teacher gives the handout to students and tells them that they have

---

1.5 minutes to quickly go through it (Appendix 2) and check if their predictions correspond to the boarded ones. The instructor reminds the students that gist reading is a skill that requires quick reading and the ability to choose important information.

AIM. To get the overall content of the text and to develop students' ability to predict and skim a text.

RATIONALE. This is the first students' exposure to the text. This task enables students to develop the receptive sub-skill of reading for gist (or general understanding – skimming). By giving the upper-intermediate level the pictures, the teacher will activate schemata and will encourage them to predict much of what the article is about and generate more interest in further reading and to talk about environmental issues (such as littering). Students will have to read the text for 1.5 minutes getting an overall impression of the content without worrying about small items or individual words²⁸⁸.

RECEPTIVE SKILL: Reading

Sub-skill: Contextual Guesswork

Contextual guessing strategies are used to infer the meaning of unfamiliar words in the absence of knowledge in vocabulary, grammar, or other linguistic elements to read a text.

According to Oxford, contextual guessing strategies can be made based on various clues; namely, linguistic and nonlinguistic clues. Language learners establish the meaning of a new word based on the interpretation of its immediate surroundings. Other linguistic clues learners can use are semantic or syntactic knowledge to infer the meaning of new words. The non-linguistic clues include: knowledge of context, text structure, personal relationships, topic, and general world knowledge²⁸⁹.

PROCEDURE. Students read the text again and guess the meaning of the words and phrase(s) in bold from the context. The teacher uses ICQs to make sure that everybody knows what to do. The teacher demos the first word in bold with the students – **keen** by asking CCQs to clarify meaning and form (Is a keen person enthusiastic? (yes). Is he/she interested in what he/she does? (yes). What is a

---

²⁸⁸ J. Scrivener, *Learning Teaching*, Macmillan, 2005, p. 181.

²⁸⁹ R. L. Oxford, *Language learning strategies: What every teacher should know*, Boston, Newbury House, 1990, pp. 48-50.

---

synonym for the word keen? (determined, interested).²⁹⁰ What part of speech is the word keen? (adjective). This is the way of teaching how to find the meaning of a word in context. The students will do the task individually for 5 minutes in order to clarify the meaning determining which words in the surrounding sentences the word in bold seems to relate to and deciding upon synonyms. Then they decide

---

what part of speech the word belongs to - verb, noun, adjective, etc. The teacher helps students using CCQs when necessary. Then students work in pairs for 2 minutes and check the possible meanings and form of the new vocabulary.

The teacher refers the students to a matching activity. In pairs, students match the words in bold with their meanings (2 minutes). (Appendix 3). For feedback, the teacher displays the ready-made exercise and students check and correct their answers.

AIM. To develop the sub-skill of guessing the meaning of words from the context.

RATIONALE. Using a dictionary to check the meaning of words will slow down students' reading pace and that is why the best strategy (student-centered) is using the context for guessing the meaning of words. This is an effective way for enlarging and improving students' vocabulary and for acquiring skills for real-life like reading. This is also the stage for engaging students and sets the grounds for the follow-up speaking activity. The assumption is that the students should not meet difficulties in grasping the overall meaning of the text, although there are some legal terms and words which might be problematic – vowed, slapped with, pleaded, to prosecute. Matching will provide students with the possibility to connect meanings before being given correct answers. The choice of ready-made feedback is justified by the fact that students' guesses are enough accurate to understand the content with little or no help from the teacher²⁹¹.

PRODUCTIVE SKILL: Speaking. The receptive skill of reading requires “an understanding of the text [...] but also some related language work or other productive tasks before or after”²⁹². Harmer states that receptive and productive skills are so bound up together that we should not teach them in isolation¹¹. Productive skills are important because written and spoken communication are basic skills and they are the evidence of language acquisition.

Reading texts provide good models for English speaking. In addition to understanding and interpreting the discourse, speaking aims at helping learners

---

²⁹⁰ See <https://www.thesaurus.com/>.

²⁹¹ W. S. Gray, E. Holmes, *The Development of Meaning Vocabularies in Reading: An Experimental Study*, in Publications of the Laboratory Schools of the University of Chicago, No (6), 1938, p. 28.

²⁹² D. Ridell, *Teaching English as a Foreign Language*, Hodder Education, 2003, p. 104.

¹¹ J. Harmer, *op. cit.*, p. 250.

---

produce appropriate and coherent messages. In real life, people generally may need to inform, convince, or share ideas. The more the speaker produces appropriate and coherent language, the better the proof the instructor has of the progress in the learner's language system.

PROCEDURE. Students work in pairs for 4 minutes and express their opinion about the content of the text answering questions **A** (Appendix 4). Then they switch partners and work on exercise **B** for 5 minutes. In feedback, the teacher

---

asks 2 or 3 pairs to answer some of the questions.

AIM. To personalize the topic and to provide students with oral practice.

RATIONALE. The productive skill task is based on personalization - they should be allowed to express their feelings about the topic – provoking personal engagement with it and the language²⁹³. Students will be asked to work in pairs and express their opinion about littering. This task is intended to develop speaking for fluency and to build confidence in practicing the newly learnt vocabulary by personalizing the environmental issue as a global topic.

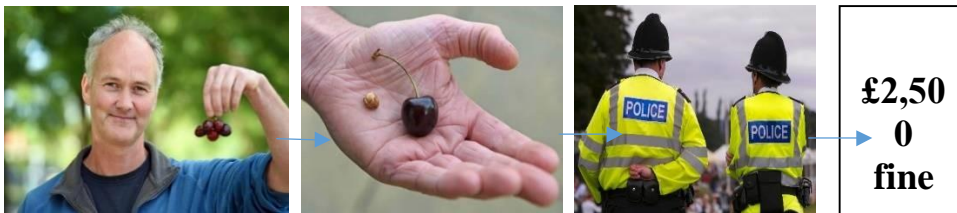
The teacher will monitor their progress to see how well they can adapt authentic material to everyday speech. The learners will be prepared for the task by having the necessary vocabulary and the prompts for discussion.

Future implementation of this lesson might include debate and more situational challenge questions about littering.

The designed tasks illustrate how easily guided reading instruction can be coupled with language production.

Appendices Appendix

1.

Appendix 2.

Man could face £2,500 fine for dropping cherry stones 'in soil'

Jeff just wanted to plant some cherry trees (Picture: Colin Lane/Liverpool Echo)²⁹⁴

---

²⁹³ *Ibidem*, p. 101.

²⁹⁴ See <https://metro.co.uk/2017/11/22/man-could-face-2500-fine-for-dropping-cherry-stones-in-soil-7101054/?ito>.

Man could face £2,500 fine for dropping cherry stones 'in soil'

Jen Mills for Metro.co.uk Wednesday 22 Nov 2017 10:05 pm

A man claims he was fined £80 just for dropping some cherry stones in soil and leaf **litter**.

Jeff Hughes, who is a **keen** environmentalist, says he would never drop rubbish but thought nothing of leaving the biodegradable cherry pips somewhere they might actually grow. He said: 'If I were in the same situation again, I'd do exactly the same thing.' He says Kingdom enforcement officers **slapped** him **with**

---

the fine when they saw him by Birkenhead library on Merseyside. He lost an initial appeal but **vowed** to fight on, meaning Wirral Council took him to court – and he could now face having to pay £2,500.

The saga started in July, when he was eating a small bag of cherries and says he deliberately dropped the stones 'amongst leaf litter and grass' at the side of the path. He said: 'They say I threw them – I didn't just throw them over my shoulder. I placed them under some trees, in some soil. They're living things. 'There are thousands and thousands of fruit trees planted by the council, with millions of seeds. And I don't think that's a bad thing. 'There are thousands of stones that will grow eventually that I don't get offended by.'

Jeff, who once worked for the Wirral Environmental Network, says he's asked for CCTV **footage** of the incident. He **pleaded** not guilty ahead of a first hearing last week and now faces trial in January. He added: 'The cherry stones were smaller than my little fingernail. The area I threw each stone, on its own, wasn't where anyone sits or walks. 'It was in grass, amongst **twigs**, seeds and leaves from large trees. I pointed out it was July and there were cherries and other seeds and berries on or falling off many trees in the area. It was a natural thing.'

A spokesperson for Kingdom said all decisions **to prosecute** were taken by Wirral council and not by the company. Wirral council declined to comment.

Appendix 3.

Words	Meaning
	litter punished
	(someone) with keen
slapped with	a piece of film showing an
	event
	<u>small branches</u> of a <u>tree</u>
	vowed gave an official answer to an
	accusation in a law court
	footage small pieces of rubbish that have
	been left in public
	places
pleaded	to officially accuse someone of committing a crime twigs promised
to do something to prosecute	very interested

Appendix 4.

Speaking

A. Work in pairs and answer the following questions:

1. What was new or surprised you in the article?
2. Do you agree with the fine that the man received?
3. Does he deserve any penalty?

B. Work with another partner and discuss:

1. Is littering a problem in your country? What are the penalties for littering?
  2. Identify two reasons for littering and develop two solutions to improve your local environment.
-

THE METAMORPHOSIS OF THE VICTORIAN FATHER

Alina Pintilii

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: pintilii.alina@usch.md)

Abstract. *The present article aims at describing the transformation English fatherhood underwent during the Victorian era as a result of a variety of political, social, religious and other ideological factors. It explores the considerable shift in attitudes towards Victorian paternity and the way the paternal ideal changed throughout the second half of the nineteenth century. The research is based on numerous socio-historical sources, providing a valuable theoretical framework, against which fictional representations of the Victorian father can be assessed in order to determine the extent to which nineteenth century realist writers adopted the ideological perspective in the depiction of this particular family role.*

Key words: *English paternity, Victorian era, ideal, domesticity, change.*

*

Rezumat. *Articolul de față are drept scop descrierea transformării pe care paternitatea engleză a suferit-o pe parcursul erei victoriene ca rezultat al unei varietăți de factori politici, sociali, religioși și ideologici. Acesta explorează schimbarea considerabilă de atitudine față de paternitatea victoriană și modul în care idealul patern s-a schimbat de-a lungul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Cercetarea se bazează pe numeroase surse socio-istorice, oferind un cadru teoretic valoros, în raport cu care reprezentările ficționale ale tatălui victorian pot fi evaluate în vederea determinării măsurii în care scriitorii realiști ai secolului al XIX-lea au adoptat perspectiva ideologică în portretizarea respectivului rol familial.*

Cuvinte cheie: *paternitatea engleză, era victoriană, ideal, ideologia domestică, schimbare.*

From all family roles prescribed by Victorian domestic ideology, the role of the father was the most debated one. Despite the unshakeable respect manifested for supreme paternal authority amid the middle classes of English society during the first half of the nineteenth century, the situation altered considerably throughout the second part of the same century, to the detriment of domestic fatherliness. After a period when the latter was accepted enthusiastically¹, the mid

---

---

¹ According to some sources, this was typical of Victorian middle classes well beyond the mid-century, in contrast to those which indicate that the interest in the patriarchal father started to wane from the 1850s. Despite this difference of opinion, which can be easily explained if the mid-Victorian phase is considered a period of transition, all historians and family sociologists unanimously maintain that the evangelical model of fatherhood became old-fashioned in the later phase of the Victorian era.

to late 1800s were characterised by a loss of the symbolic power of fatherhood and an alienation from domesticity, even though the idealised father became more human and closer to his children. There were outside factors that contributed to this shift in attitudes toward English paternity; however, it would not collapse so quickly, if it could stand up under its own conceptual weight.

The fading enthusiasm for the early nineteenth-century paterfamilias among the middle classes was accompanied by a growing awareness that the Victorian paternal ideal was “weak, ambiguous, and fraught with conflict”²⁹⁵. Valerie Sanders maintains that the conflict surrounding Victorian paternity emerged not from the dramatic events and the ensuing radical changes that marked the social, economical and intellectual life of the period, but from the flawed nature of the general notion of fatherhood. “[F]atherhood had failure built into its very purpose and fabric”, she declared, asserting her point of view by providing a concrete example of how the idealised vision of paternity was deficient by definition. For instance, fathers were expected to be their children’s protector, guarding them against harm and intrusion, but no father, no matter how close he was to ideal parenting, could assure complete protection for his offspring²⁹⁶. Moreover, many scholars, like John Tosh, Claudia Nelson, Valerie Sanders, Graham Dawson, to name but a few, consider that the conflict regarding Victorian paternity finds its origin in the roles ascribed to fathers by the doctrine of separate spheres. On the one hand, men were supposed to govern public life, spending the majority of their time in the external workplace, while, on the other hand, fatherhood tied them to the private sphere, where they could not perform their domestic role, save the moments when they led their families in daily prayers, simply because the rest of the time they were outside their homes²⁹⁷. This paradox produced great confusion about the way an ideal father should be, a situation that threatened the man’s position in the home. Moreover, male household authority was not only

---

²⁹⁵ Claudia Nelson, *Invisible Men*, University of Georgia Press, Georgia, 1995, p. 4.

²⁹⁶ Valerie Sanders, *The Tragi-Comedy of Victorian Fatherhood*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, p. 56.

²⁹⁷ Graham Dawson, *Soldier Heroes: British Adventure, Empire and the Imagining of Masculinities*, Routledge, London and New York, 1994, p. 65; Claudia Nelson, *op. cit.*, p. 41; John Tosh, *A Man’s Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, Yale University Press, New Haven and London, 1999/2007, p. 79; John Tosh, *Manliness and Masculinities in Nineteenth-century Britain: Essays on Gender, Family and Empire*, Pearson Education Limited, Harlow, 2005, pp. 131-132; Valerie Sanders, *op. cit.*, pp. 5-6.

---

under threat but, as the years passed, it was progressively undermined by a combination of various changes to English society during the Victorian age.

Both Victorian and present-day commentators clearly acknowledge that the substantial shift in attitudes toward fatherhood was provoked by important social and political events that had taken place during the nineteenth century.

Andrew Halliday, who had the possibility to observe for himself the remarkable transformation of the English father, having lived during all three phases of the Victorian era, asserted that untouchable paternal authority was first undercut by the Reform Bill²⁹⁸. On the other hand, Richard Altick, who discusses this topic retrospectively, explains that the role of father within the family began to diminish earlier, alongside the Industrial Revolution⁶, which was actually the “fundamental cause of, and motive force compelling, the Reform Act of 1832”²⁹⁹. At the crossroads of the eighteenth and nineteenth centuries, the changes brought about by this revolution were already noticeable at a domestic level. Because the work gradually became to be located outside the home, fathers no longer could spend so much time with their children as before³⁰⁰. Consequently, their educational role was undertaken by mothers, on whom the Victorian cult of domesticity progressively “placed the primary burden of parenting”³⁰¹. Thus, the more the prestige of motherhood increased, the more the primacy of men in the home declined.

The concept of the Victorian father lost its initial power on account of changes in religious ideology, as well. Patriarchal authority was actively promoted by Evangelicals. The faith in God the father led people to believe in the literal truth of the Bible and to accept the Christian model of paternity, which assumed that the father should be revered as God’s representative in his family and, hence, his authority was indisputable. However, the scientific discoveries made during the latter half of the nineteenth century had a negative impact on Evangelical Christianity, diminishing its influence by shifting the image of a judgemental God toward a less authoritative Divinity or by raising serious doubts about His existence

---

²⁹⁸ Andrew Halliday, ‘Fathers’. *All the Year Round* 14 (2 September 1865), 133-135, 1865, p. 134. ⁶ Richard Altick, *Victorian People and Ideas: A Companion for the Modern Reader of Victorian Literature*, W.W. Norton, New York, 1973, pp. 36-41.

²⁹⁹ Frank Ransom Strong, ‘The Industrial Revolution and the Reform Bill of 1832’. *Delaware Notes* 6 (2), 43-62, 1930, pp. 43-44.

³⁰⁰ Richard Altick, *op. cit.*, pp. 36-41.

³⁰¹ Natalie McKnight (ed.), *Fathers in Victorian Fiction*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2011, p. 2.

---

altogether³⁰². Respectively, the earthly father was subject to the same conceptual change, and if he was perceived “as a being of a superior order” during the early nineteenth century, later his monumental figure became old-fashioned and even collapsed before mid-century³⁰³, and a more indulgent version of paternity came into vogue. Although nowadays scholars use another periodisation to this

---

metamorphosis, maintaining that it took place after 1850 (according to some of them, it occurred in the late Victorian period), they fully agree with Victorian commentators that the British father suffered such a substantial loss of authority and importance that some writers rejected any meaningful sense of fatherhood³⁰⁴.

Besides the fact that a more liberal Christian stance gradually weakened the ideal of paternity and diminished the father’s domestic role, there were also other ideological factors which deepened his alienation from the private sphere, especially in the last three decades of the nineteenth century. Many Victorian men interacted little with their children, not only because they did not have enough time for it, but also because they lacked the desire. They avoided being seen in the domestic setting for the reason that domesticity was inevitably associated with femininity³⁰⁵. One could say that the Victorian father’s situation was extremely embarrassing. On the one hand, marriage and fatherhood were essential for a man to assert his masculinity³⁰⁶. In this context, John Tosh declares that “[t]o form a household, to exercise authority over dependants [referring especially to children], and to shoulder the responsibility of maintaining and protecting them – these things set the seal on a man’s gender identity”³⁰⁷. Furthermore, these things required the father’s presence in the home, for he could not protect his offspring while he was not there, or his domestic authority could not be exerted but within the family. On the other hand, paternity and domesticity were considered incompatible, because the vision of masculinity changed during the mid-Victorian era. Paul R. Deslandes provides a detailed explanation as to how a new standard of

---

³⁰² *Ibidem*, p. 4. The reference is made here to agnosticism, which appeared particularly in this period of time and which represents the doctrine that advocates the impossibility of the human mind to rationalize whether God exists or not (William L. Rowe, ‘Agnosticism’. in *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. ed. by E. Craig, Routledge, London, 1998).

³⁰³ Andrew Halliday, ‘Fathers’. *All the Year Round* 14 (2 September 1865), pp. 133-135.

³⁰⁴ Claudia Nelson, *op. cit.*, p. 42.

³⁰⁵ Michael Roper and John Tosh (eds.), *Manful Assertions: Masculinities in Britain since 1800*, Routledge, New York, 1991, pp. 44-46.

³⁰⁶ Ben Griffin, *The Politics of Gender in Victorian Britain: Masculinity, Political Culture and the Struggle for Women’s Rights*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, p.51.

³⁰⁷ John Tosh, *A Man’s Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, Yale University Press, New Haven and London, 1999/2007, p. 108.

British manliness repudiated the earlier “conceptions dominated by an evangelical Christian ethos that privileged earnestness, self-sacrifice, sensitivity to [embrace] those less fortunate, and contemplative piety to a model, [...] that emphasized physical strength, muscular development, the stiff upper lip, adventure, fortitude, and action”³⁰⁸. In other words, the focus in conceptualising masculinity shifted away from ennobling moral values and a social-altruistic orientation to self-centred experiences that satisfied physical pleasures. The same idea is held by Stephanie Olsen, who describes this transformation in a similar way: “a shift from domesticated, spiritual and intellectual manliness, to imperial, secular, bodily

---

‘muscularity’”³⁰⁹, but she makes reference to the religious element as well, or, better said, to the old and new attitudes toward religion, which is an important characteristic in the depiction of the changing English manhood.

Taking this conceptual shift into consideration, it is no wonder that masculinity, which was regarded as central to the paternal role in the first half of the nineteenth century, was viewed as oppositional to domesticity towards its end. A growing concern about the fact that the father’s relationship with his children could threaten his masculinity began to emerge. The belief which steadily escalated was that a man who closely interacted with his offspring could not but follow “a maternal model of fathering” and risked being viewed as a parent with androgynous behaviour³¹⁰. In this respect, late nineteenth-century men were warned not to be overly involved with their families, as “too great an attachment to home might breed unmanly dependence”³¹¹. Certainly, “unmanly” was not a suitable qualifier for the Victorian father, whose ideal was mainly constructed on the concept of manliness. Therefore, so as to preserve their masculine status, which was also defined by their relation to the public sphere³¹² where they retained their dominant position, men chose to retreat from domesticity that was no longer regarded as a favourable place to assert themselves.

All the above-mentioned factors had a double impact on English paternity: on the one hand they produced a shift in attitudes towards fatherhood, which was by no means universal, but mainly specific to middle-class culture, and on the other

---

³⁰⁸ Paul R. Deslandes, *Oxbridge Men: British Masculinity and the Undergraduate Experience, 1850-1920*. Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2005, p. 5.

³⁰⁹ Stephanie Olsen, *Juvenile Nation: Youth, Emotions and the Making of the Modern British Citizen, 1880-1914*. Bloomsbury, London and New York, 2014, p. 119.

³¹⁰ Claudia Nelson, *op. cit.*, p. 61.

³¹¹ Michael Roper and John Tosh (eds.), *op. cit.*, p. 51.

³¹² Jamie L. Bronstein and Andrew T. Harris, *Empire, State, and Society: Britain since 1830*, WileyBlackwell, Chichester, West Sussex, 2012: p. 60.

---

hand they changed the paternal ideal itself; in any case, both of these modifications generated the late Victorian men's reaction against domesticity. The steady decline of the authority of the father contributed greatly to the emergence of a new model of paternity that was more accessible and appropriate for human beings. The father ceased to be viewed as a "microcosm of divine authority, sanctified by God himself"³¹³, and therefore he was no longer formally addressed by his family members and no longer honoured through other ceremonious signs of respect from the part of his children³¹⁴. His former godly strictness, essential for the performance of his disciplinarian role, relaxed and gave way to "gentle guidance

---

and soft remonstrance"³¹⁵. It was not only the waning faith in God that made "[t]he judging, watchful father of Evangelical tradition [seem] absurd and oppressive"³¹⁶. The novel child-centred approaches, which slowly penetrated English society from the times of Rousseau and the Romantic poets, but which only began to prevail after the 1850s and had become well established by the Edwardian period, had the same effect³¹⁷. The conception of the child as an individual granted the offspring more rights and independence at the expense of patriarchal authority. Consequently, a friendly parent-child relationship became more desirable than the hierarchical order so tightly embraced by the early Victorian middle classes³¹⁸.

In strong connection with the more valued humane outlook on childhood, a change in disciplinary techniques began to take place early in the nineteenth century. In conformity with the Christian principle "spare the rod and spoil the child", the traditional paterfamilias could use corporal punishment on his children for corrective purposes. This paternal custom dominated up to the very end of the pre-Victorian age, but its remnants, which still persisted during mid-century, disappeared completely in the late Victorian decades, because throughout the nineteenth century there was a slow but steady transition from beating as a way of

---

³¹³ John Tosh, *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*. Yale University Press, New Haven and London, 1999/2007, p. 37.

³¹⁴ Andrew Halliday, 'Fathers'. *All the Year Round* 14 (2 September 1865), 133-135, 1865, p. 134; Henry Sumner Maine, 'The Patriarchal Theory'. *The Quarterly Review* 162 (January and April 1886). Houghton, Mifflin and Company, Boston, 181-209, 1886, p. 186.

³¹⁵ Claudia Nelson, *op. cit.*, pp. 62, 64.

³¹⁶ John Tosh, *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*. Yale University Press, New Haven and London, 1999/2007, p. 147.

³¹⁷ Lawrence Stone, *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*. Weidenfeld & Nicolson, London, 1977, p. 683; Priscilla Robertson, 'Home as a Nest: Middle-Class Childhood in Nineteenth-Century Europe'. in *The History of Childhood*. ed. by L. deMause, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, Maryland, 407-431, 1974/2006, p. 422.

³¹⁸ Claudia Nelson, *op. cit.*, pp. 65-66; Deborah Gorham, *The Victorian Girl and the Feminine Ideal*. Routledge, London and New York, 1982/2013, p. 77.

---

disciplining children to sympathetic, androgynous influence³¹⁹. But the more the companionate model of parenting was endorsed as the century progressed, the more it was at variance with the new sex-specific concepts of manliness, for such qualities as gentleness, feeling and self-sacrifice were associated with maternal ideals³²⁰. Additionally, gentle parenting, which focused on influence rather than authority and which aimed at the development of self-government in the child, required more involvement and time of parents. In this context, Victorian fathers, who did not have the possibility to spend long hours with children, because of their growing engagement in the public sphere, could not satisfy the conditions demanded by the new parental (and paternal) ideal, therefore being unavoidably

---

sidelined²⁹; this reinforced the male flight from domesticity that represented “a turning away as much from patriarchy as from femininity”³²¹.

However, it is worth mentioning that there is not unanimous agreement among historians on the existence of the late Victorian phenomenon termed by John Tosh, in his book *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, the ‘flight from domesticity’. In fact, Tosh ascribes this experience to middle-class men in the 1880s and 1890s and acknowledges that it was in no way universal even among the middle classes, because there were many individual men who still espoused domesticity³²², but also because male representatives of the lower-middle class did not shift away from home life³²³. Some historians believe that the ‘flight from domesticity’ has been overstated and that even though it took place among middle-class men, it was not complete³²⁴. Others question whether there was a genuine retreat from the private sphere³²⁵. Nonetheless, it cannot be categorically rejected, because there are scholars who

---

³¹⁹ Herbert Spencer, ‘The Moral Discipline of Children’. *British Quarterly Review* 27 (April 1858), pp. 383-413; Linda A. Pollock, *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500 to 1900*. Cambridge University Press, Cambridge, 1983, pp. 173-187; Chris Jenks, *Childhood: Second Edition*. Routledge, Abingdon, 2005, pp. 66-67.

³²⁰ Claudia Nelson, *op. cit.*, pp. 57, 67.

³²¹ John Tosh, *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*. Yale University Press, New Haven and London, 1999/2007, p. 183.

³²² *Ibidem*, p. xii.

³²³ John Tosh, ‘New Men? The Bourgeois Cult of Home’. in *Victorian Values: Personalities and Perspectives in Nineteenth-Century Society*. ed. by Marsden. 2nd edn. (1998/2014) Routledge, London and New York, 77-87, 1996, p. 84; A. James Hammerton, ‘Pooterism or Partnership?: Marriage and Masculine Identity in the Lower Middle Class, 1870-1920’. *Journal of British Studies* 38 (3) 1999, 291-321, 1996, p. 320.

³²⁴ Stephanie Olsen, *op. cit.*, pp. 119-120.

³²⁵ Susie L. Steinbach, *Understanding the Victorians: Politics, Culture, and Society in Nineteenth-Century Britain*. Routledge, London and New York, 2012, p. 135.

---

consider it as “a partial description of the masculine experience in the Age of Imperialism”³²⁶. Additionally, most historians agree that, on account of the growing emphasis on motherhood as “the cornerstone of the whole domestic structure”³²⁷ and on muscular masculinity, the late Victorian father is chiefly an absentee, if not from a physical viewpoint, then at least from the emotional one³²⁸.

To conclude, throughout the latter part of the nineteenth century, as a result of various political, social, religious and other ideological changes Victorian domestic fatherliness underwent a dramatic transformation that took place in two interrelated ways. Firstly, the attitudes towards paternity, which lost most of its

---

²⁹ Steven Mintz, *A Prison of Expectations: The family in Victorian Culture*. New York University Press, New York, 1983, pp. 27-39.

initial³⁸ symbolic and practical importance, shifted so strongly that the early Victorian paterfamilias’s position of primacy in the household was usurped and gradually the father began to be regarded as superfluous or incongruous in the home, a modification that contributed to late nineteenth-century men’s emotional alienation from middle-class domesticity. Secondly, the paternal ideal changed significantly. Evangelical fatherhood, with its great emphasis on a patriarch with godly attributes, became old-fashioned, and a more humane model of paternity based on an egalitarian parental relationship emerged, encouraging nonetheless the figurative expulsion of men from home life .

---

³²⁶ David B. Marshall, “‘A Canoe and a Tent and God’s Great Out-of-Doors’: Muscular Christianity and the Flight from Domesticity, 1880s-1930s’ in *Masculinity and the Other: Historical Perspectives*. ed. by H. Ellis and J. Meyer. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 23-42, 2009, p. 24.

³²⁷ Valerie Sanders, *op. cit.*, p. 5.

³²⁸ Stephanie Olsen, *op. cit.*, p. 119.

---

³⁸ The adjective 'initial' refers here to the position existing during the early phase of the Victorian age.

NOTA DOMINANTĂ ÎN CREAȚIA LUI GHEORGHE ASACHI

Ludmila Bălțatu

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: ludmilabalta@yahoo.com)

Rezumat. *Gheorghe Asachi a trăit și a activat într-o epocă de mari frământări economice, politice și culturale. În lumina acestor constatări, vom evidenția faptul că el s-a aflat permanent în fruntea susținătorilor limbii române ca limbă de predare, fiind convins că folosirea ei mai intensă în toate domeniile vieții culturale o va îmbogăți și o va face tot atât de proprie pentru învățământ, ca și celelalte limbi de cultură ale Europei.*

În opera literară a lui Gh. Asachi sunt prezente aproape toate manierele, curentele literare atestate în literatura universală de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Majoritatea creațiilor acestui scriitor sunt marcate de un profund sentiment patriotic.

Cuvinte cheie: *personalitate influentă, operă literară, scriitor, patriotic, limbă, cultură, publicistică.*

*

Abstract. *Gheorghe Asachi lived and activated in an epoch of great economic, political and cultural tribulations. In the light of the above statement we'll remark the fact that the writer was permanently at the head of the supporters of the romanian language as a language of teaching, being convinced that a more intense usage of it in all the aspects of the cultural life would contribute to the enrichment of our language and would get it as proper for the education as the other european languages of culture were.*

In the literary works by Gheorghe Asachi there are present almost all the styles and literary movements attested in the world literature at the end of the XVIIIth century and at the first part of the XIXth century. The most of Asachis's literary works are marked by a deep sense of patriotism.

Key words: *influential personality, literary work, prose writer, patriotic, language, culture, publishing.*

Învățăm din trecut ca să ne construim viitorul. Sunt adevăruri incontestabile. Deci, nu întâmplător, pentru generațiile în creștere prezintă interes personalitățile neamului din secolele precedente, ce s-au manifestat pe parcursul vieții, fiind un exemplu demn de urmat.

În lista acestor personalități cu renume îl vom include și pe Gheorghe Asachi care, trăind într-o epocă de mari frământări economice, politice și culturale, a contribuit substanțial la dezvoltarea culturii românești.

Iată cum descrie perioada în care a trăit și a activat Gheorghe Asachi unul dintre exegeți: „Zorile unei noi orânduiri i-au găsit pe români fără școli naționale, fără literatură națională, fără teatru, fără presă, fără tot ce poate contribui la luminarea poporului și la întărirea luptei pentru libertate națională și socială”³²⁹.

Autorul constatărilor de mai sus ține îndeosebi să remarce faptul că, pentru realizarea acestora, era neapărat nevoie de oameni cu pregătire multilaterală, enciclopedică, buni patrioți și, îndeosebi, spirite întreprinzătoare.

Ori, anume un astfel de om, pe măsura cerințelor vremii, a avut poporul român în persoana lui Gheorghe Asachi.

În rândurile ce urmează, voi apela la unele date, selectate din tabelul cronologic, cu scopul de a urmări, pas cu pas, drumul vieții al acestui iluminist tipic prin concepțiile sale despre lume, prin caracterul activității desfășurate.

Așadar, Gheorghe Asachi s-a născut la 1 martie 1788 la Herța. Primele studii le face în orașul Lvov, tot aici va continua studiile la Universitate – facultatea de filosofie – logică, matematică, istorie naturală, fizică, metafizică și etică, urmând și un curs special de arhitectură.

Anume la Lvov Gheorghe Asachi s-a format ca erudit, acumulând cunoștințe profunde în diverse domenii. Apoi, timp de trei ani, studiază la Viena astronomia, matematica superioară și pictura. Iar în 1808, la Roma, își completează studiile. Aici au loc și primele lui încercări poetice.

După anii aflării sale în străinătate, în 1812 Gh. Asachi revine în patrie. Întors în țară, la Iași, după un an (1813), întemeiază o școală românească de inginerie la Trei Ierarhi – prima școală românească superioară din Moldova. Aici e cazul de menționat că pentru această școală Gh. Asachi scrie și manuale didactice.

De asemenea el aduce și un aport considerabil la reorganizarea seminarului de la Socola, invitând profesori din Ardeal. Mai mult ca atât, Gh. Asachi extinde rețeaua școlilor elementare și gimnaziale românești atât în Iași, cât și în ținuturi, elaborând programe analitice, manuale școlare, regulamente.

Tot la insistențele sale, în 1834, se deschide la Iași prima școală elementară de fete. Fiind convins de necesitatea dezvoltării învățământului cu caracter politehnic, marele iluminist contribuie la înființarea, în 1841, a școlii de arte și meșteșuguri din Iași.

În lumina acestor evidențe, ținem îndeosebi să atragem atenția asupra faptului că Gheorghe Asachi s-a aflat permanent în fruntea susținătorilor limbii române ca limbă de predare, argumentând că anume folosirea ei mai intensă în

---

³²⁹ Nicolae Ursu, *Prefață la Asachi Gh. Scrieri alese*, București, Editura Tineretului, 1961, p. 26.

---

toate domeniile vieții culturale o va îmbogăți și o va face tot atât de proprie pentru învățământ, ca și celelalte limbi de cultură ale Europei.

Semnificativ e că, în toiul discuției problemei în cauză, de sub pana lui Asachi apar fabulele *Momița la bal masche* și *Castorii*.

Vom apela la unele fragmente din scrierile nominalizate. Așadar, din fabula

---

Momița la bal masche menționăm următoarele concluzii amare formulate de către autor:

*„Fără crier, turmă oarbă,
Tot e bun ce e strein,
Vezi la cine te închini!”*.

Iar în *Castorii* scriitorul intenționează să convingă cititorul de prejudiciul pe care îl aduce învățământului predarea într-o altă limbă decât în română:

*„Cuvințele tot streine,
La castori mult au plăcut,
Că avea și o figură
Plină de învățătură...”*.

În aceeași fabulă sunt exprimate urmările inevitabile cauzate de înstrăinarea de limba noastră:

*„Au crescut castori voinici,
S-au văzut că ii o mie
Știau lucruri frumoșele,
Numai nu știau acele
Ce castorii au să știe.
Căci de casnic interes N-avea
gust, nici înțăles.
Când părinții s-au trezit,
Au scăzut ș-au bătrânit,
N-avea cine să li deie Bârne
pentru-a lor bordeie”*.

În acest context, sunt binevenite următoarele constatări ale savanților în domeniu: „Venind vorba despre limbă, este locul să subliniem încă o dată că

Gheorghe Asachi a repus limba română în drepturile ei firești în școală, în administrație, în știință, în jurnalistică etc.”³³⁰.

În această ordine de idei, vom adăuga opiniile altor cunoscători în materie: „Ca și Heliade în Muntenia, Asachi este inițiatorul presei în Moldova, publicând în anul 1829 (1 iunie) primul număr din *Albina românească* gazetă de informații și cu foarte puțină literatură. În cursul anilor îi adaugă felurite suplimente literare”³³¹.

Dar să revenim la activitatea literară a acestei personalități a neamului, evidențiind de la bun început faptul că în opera lui sunt prezente aproape toate manierele, curentele literare atestate în literatura universală de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului a XIX-lea.

Or, ca poet Gheorghe Asachi a scris mult (a prelucrat, a tradus, a compilat, a imitat). Versurile sale, ce au văzut lumina tiparului în anul 1836, au trezit interes din partea contemporanilor (a scris sonete, ode, elegii, satire etc.).

Poeziile de dragoste ale lui Gh. Asachi apar, fiind influențate de lirica lui Francesco Petrarca, pe care, de altfel, l-a și tradus.

Convingătoare, în contextul dat, sunt cele cu titlul *Laura*, unde Gheorghe Asachi ține să precizeze că ele sunt o imitație după Petrarca:

„Să stăm, Amor, să ni mirăm dotată
De minuni nouă ale naltei nature!
Vezi pre pământ ce mândră zână-arată,
Vezi cât har plouă din a ei făptură”.

Ar mai fi de subliniat că majoritatea creațiilor lirice ale lui Gheorghe Asachi au un caracter original și, totodată, profund patriotic. În ele scriitorul își exprimă dragostea față de patrie, față de popor. În genere, prin intermediul operelor sale lirice Gheorghe Asachi se adresează la confrății de condei să elucideze în scrierile literare trecutul glorios al patriei, frumusețile și bogățiile naturii.

Ne conving în afirmațiile de mai sus următoarele strofe spicuite din lirica lui Gh. Asachi și anume din poezia *Pleiada* – odă către poeții români.

„Acordați române versuri p-armonioase alăute,
Într-un rost, ca și poporul, geamăn cu cel italian,
Să învețe amor de patrie, dor de glorie, virtute,

---

³³⁰ Ion Ciocanu, *Literatura română*, Chișinău, „Prometeu”, 2003, p. 45.

³³¹ Constantin Loghin, *Istoria literaturii române*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitului Silvestru, 1939, p. 148.

---

*Și românul de pe Istru, ș-al Carpaților muntean,
Cel ce bea-n Siret, în Nistru și-n a Murișului unde,
Cel l-a cărui triste doine plaiul Pindului răspunde”.*

Un loc aparte în creația scriitorului îl ocupă și fabulele, în conținutul cărora la fel se întrevede rostul educativ. *Greierul și firnica, Corbul și vulpea, Broasca și boul, Lupul și mielul, Leul și guzganul* – iată titlurile doar a câtorva dintre ele.

Făcând o privire succintă asupra acestor scrieri, apărute grație străduinței lui Gheorghe Asachi, vom remarca următoarele: Gheorghe Asachi a creat fabule și satire având ca bază temele și motivele tradiționale ce-s tratate dintr-o perspectivă autohtonă.

De altfel, menirea fabulelor sale marele iluminist o întrevede în următoarele:

*„Prin rostiri de adevăruri, ascunse-n cimilitură,
Aduc ție-ntăia oară cu plăcere-nvățătură;
În a vieței strâmba cale pe român să îndreptez, Prin
lupi, corbi, furnici și broaște a vorbi mă disfățez.
Adevărul salt nu place, de-i și bun, e plin d-asprime,
Dar când vitele l-or spune, n-a să supere pe nime.
De aceea a lor zise, cu gând binevoitor,
Să ascuți, să ierți cutezul, prețuind țintirea lor”.*

(Zâna fabulei)

Numele lui Gheorghe Asachi este legat și de activitatea sa desfășurată în calitate de inițiator și îndrumător al Teatrului Național din Moldova. Aici e cazul să menționăm că gustul de teatru s-a dezvoltat la noi prin trupe străine. Abia în anul 1816 Gheorghe Asachi organizează prima reprezentație românească cu piesa *Mirtil și Hloe*, pastorală într-un act prelucrată de el.

Mai mult ca atât, cu sprijinul unor boieri mărinimoși, Gheorghe Asachi pune bazele Conservatorului Filarmonic-Dramatic din Iași (1836) care, în anul 1837, dă primele reprezentații. Repertoriul a fost alcătuit, în mare parte, din piese originale, prelucrate sau traduse de Gheorghe Asachi.

Totodată, urmărind scopul de a populariza evenimentele importante și figurile reprezentative ale trecutului istoric al Moldovei care constituie pentru contemporani model de patriotism și dăruire de sine, Gheorghe Asachi evocă în nuvelele sale oameni și fapte devenite legendă.

Concludentă, în contextul dat, este nuvela *Valea Albă*, avându-l ca protagonist pe domnitorul Ștefan cel Mare.

Evenimentele din trecutul nostru glorios sunt reflectate și în alte nuvele semnate de Gheorghe Asachi: *Ruxanda Doamna*, *Elena Moldovei*, *Mazepa în Moldova etc.*

„În felul acesta, ține să sublinieze cercetătorul N. Ursu, Asachi reușește să alcătuiască un compendiu de istorie aproape complet, realizând o dorință a sa din tinerețe”³³².

E necesar să elucidăm și efortul lui Gheorghe Asachi de a crea o mitologie națională. Ca argument în acest context este balada *Dochia și Traian*. În lucrarea dată Asachi se inspiră din legenda populară a Dochiei care-i apreciată de către criticul și istoricul literar G. Călinescu ca fiind mit al etnogenezei.

Să mai semnalăm faptul că Gheorghe Asachi a cultivat cel dintâi în literatura

---

română imnul, sonetul, idila, elegia, oda etc. Dovadă concludentă sunt următoarele opere: odele *La Italia*, *La moldoveni*, *Pleiada*; elegiile – *La moartea părintelui meu*, *Elegie scrisă pe țințirul unui sat*, *Imnul de sară*; sonetele – *Cătră Tibru*, *Laura*, *Dafne*, *Liszt* ș.a.

Fiind cu preponderență un iluminist, Gheorghe Asachi credea în misiunea educativă a creației literare. Convingătoare, în contextul dat, pot fi satirele sale *Soția de modă*, *La a mea pungă* ș.a.

Odele, imnurile create de el sunt marcate de un caracter profund patriotic. Îndeosebi impresionează următoarele rânduri din *Imnul moldovenilor la anul nou 1829*:

„Moldovei fericire,
O, Doamne,-ntemeiaz-o,
Urmașii noștri vaz-o Din
zi în zi sporind”.

Același lucru îl putem afirma în privința meditațiilor sale. Din *Amor de patrie* am spicuit următoarele gânduri așternute cu grijă pe hârtie de scriitor:

„Unde freamătul pădurei, murmuriul unui râu
Ni recheamă în memorie datorita unui fiu; Cum
natura înnoiește toate-odoarele-i plăcute,
Așa omul a sa Patrie s-o-nflorească prin virtute”.

---

³³² Nicolae Ursu, *Prefață* la Asachi Gh. *Scrieri alese*, București, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1957, p. 30.

Apelând la opiniile numeroșilor exegeți în materie, studiind opera lui Gheorghe Asachi, am ajuns la următoarea concluzie: marele cărturar român critică cosmopolitismul, înclinarea unora de a considera bun numai ceea ce este de proveniență străină, disprețuind valorile naționale.

Ar mai fi de observat că nu există ramură de activitate în care Asachi să nu se manifeste. Importanța lui Asachi constă și în faptul că el este inițiatorul unui curent cultural în Moldova, ca și Heliade în Muntenia. Format ca scriitor în spiritul literaturii apusene din jurul anului 1800, dar mai cu seamă sub influența literaturii italiene de atunci, în opera literară a lui Gh. Asachi se oglindesc curentele și manierele literare predominante în literatura respectivă din această perioadă.

Și, „... dacă realizările lui Asachi în domeniul învățământului, al teatrului, al picturii, al presei sau chiar al literaturii ni se par astăzi lipsite uneori de valoare, ele nu sunt însă și lipsite de o adâncă semnificație. Aceste realizări reprezintă primii pași însemnați pe calea luptei de afirmare națională a poporului român, primele pietre la temelia culturii noastre moderne³³³.

Activitatea literară a lui Gheorghe Asachi s-a aflat permanent în vizorul istoricilor și criticilor literari. Fapt pe deplin explicabil: e imposibil de a cerceta începuturile literaturii române moderne fără a scoate în evidență contribuția sa substanțială în contextul dat.

Așadar, la etapa actuală e necesară reeditarea creațiilor sale cu scopul de a oferi și cititorului de astăzi o idee de ansamblu cu privire la contribuția lui Gheorghe Asachi la întemeierea și dezvoltarea de mai departe a literaturii române moderne.

Vom încheia cu următoarele aprecieri date de exegeți: „Gheorghe Asachi sa stins din viață în anul 1869, la vârsta de 81 de ani, lăsând în urmă o operă vastă consacrată propășirii țării, ridicării poporului român spre razele de cultură ale lumii”³³⁴.

---

³³³ Nicolae Ursu, *Rolul lui Asachi în dezvoltarea culturii românești*, în vol. Gh. Asachi, *Scrisori alese*,

³³⁴ Nicolae Noica, *Gheorghe Asachi*, în „Știința și tehnica”, nr. 6, 1988, p. 20.

București, Editura tineretului, 1960, p. 26..

TEHNICI ALE MUNCII INTELCTUALE: LECTURA, INTEROGAREA MULTIPROCESUALĂ

Victor Axentii

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: axen55@mail.ru)

Rezumat. *Subiectul abordează un demers centrat pe două axe (opera epică și modalitățile de predare-asimilare a acesteia), oferind astfel soluții pertinente de realizare a scenariului didactic: obiective, conținuturi, tehnologie, evaluare. Tehnologia didactică actuală reclamă mânăuirea unui șir de modalități eficiente de învățare, care să asigure înțelegerea epicului ca gen artistic specific de creație literară. Având un înalt potențial formativ, opera epică oferă conținuturi de valoare, necesare în procesul de formare a cititorului avizat de literatură, iar tehnologia didactică actuală propune o gamă largă de modalități prin care actul educațional să atingă scopul scontat. De conexiunea acestor două aspecte ține formarea competențelor de lectură și hermeneutice ale elevilor.*

Cuvinte cheie: *lectură, interogare multiprocesuală, act educațional, potențial formativ, scenariu didactic.*

*

Résumé. *Le sujet aborde une approche centrée sur deux axes (le travail épique et les manières de l'enseigner - l'assimiler), offrant ainsi des solutions pertinentes pour la réalisation du scénario didactique: objectifs, contenus, technologie, évaluation. La technologie didactique actuelle nécessite l'utilisation d'une série de moyens d'apprentissage efficaces, qui devraient assurer la compréhension de l'épopée en tant que genre artistique spécifique de la création littéraire. Ayant un fort potentiel formatif, l'œuvre épique offre des contenus précieux, nécessaires au processus de formation du lecteur approuvé par la littérature, et la technologie didactique actuelle propose un large éventail de voies pour que l'acte éducatif atteigne le but attendu. La connexion de ces deux aspects est liée à la formation des compétences de lecture et d'herméneutique des élèves.*

Mots-clé: *lecture, interrogation multiprocessus, acte pédagogique, potentiel formateur, scénario didactique.*

Eficientizarea strategiilor de predare-asimilare a materiei de studiu în cadrul unei discipline școlare, cum ar fi literatura, constituie una din problemele centrale ale muncii intelectuale: lectura, interogarea, interogarea multiprocesuală. Optimizarea activității didactice este o condiție esențială în obținerea unui randament mai înalt la predarea operei epice. Tehnologia predării-învățării condiționează activitatea didactică, este o premisă a realizării procesului

---

educațional și susține procesul didactic. De aplicarea adecvată a tehnicilor eficiente depinde formarea deprinderilor de lucru pe textul epic.

Subiectul este de actualitate și datorită faptului că înaintea un demers centrat pe cele două axe (opera epică și modalitățile de predare-asimilare a acesteia), oferind astfel soluții pertinente de realizare a scenariului didactic: obiective - conținuturi - tehnologie - evaluare. Tehnologia didactică actuală reclamă mânăuarea unui șir de modalități eficiente de învățare, care să asigure înțelegerea epicului ca gen artistic specific de creație literară. Având un înalt potențial formativ, opera epică oferă conținuturi de valoare, necesare în procesul de formare a cititorului avizat de literatură, iar tehnologia didactică actuală propune o gamă largă de modalități prin care actul educațional să atingă scopul scontat. De conexiunea acestor două aspecte ține formarea competențelor de lectură și hermeneutice ale elevilor.

Actualitatea cercetării este determinată și de tendința spre deschidere și mobilitate, precum și de intenția de a constitui un spațiu educativ unic european, în care se impun următoarele competențe: comunicarea în limba maternă; învățarea pentru învățare; tehnici de lectură; competențe interpersonale, interculturale, civice și sociale; nevoia de fixare a reperelor tehnologice într-un act de formare continuă a cadrelor didactice. Într-un timp al multiplelor schimbări sociale, cadru didactic este pus în situația de a aplica un ansamblu de tehnici și metode prin care să eficientizeze acțiunea educațională.

Stăpânirea abilităților literare a devenit o problemă din ce în ce mai importantă în societatea noastră. Citirea, dincolo de cadrul alfabetizării restrânse, este un instrument real pentru interpretarea lumii, structurarea experiențelor și dezvoltarea cunoștințelor. Utilizările asociate cu stăpânirea lecturii de specialitate nu rezultă, ca și limbajul, din imersiunea naturală în societate. Citirea pentru a învăța și a înțelege necesită o învățare specifică, care face obiectul diferitelor controverse și astăzi.

Ce înseamnă să știm să citim în timpul nostru? O primă definiție caracterizează actul lecturii ca fiind capacitatea de a stabili relații între secvențele semnelor grafice dintr-un text și semnele lingvistice specifice unui limbaj natural (foneme, cuvinte, semne gramaticale), dar este și familiarizarea cu conținutul a unui text scris. A deveni conștient înseamnă a înțelege semnificația textului într-un context specific. Învățarea citirii se reduce, așadar, la învățarea înțelegerii.

Interogarea multiprocesuală este o tehnică de formulare coerentă a unor întrebări raportate la un text literar, în cazul nostru, la nivel epic, având ca suport utilizarea consecutivă a verbelor din Taxonomia interogării a lui Bloom adaptată de Stunders, de unde și tipurile de întrebări: literale, de traducere, interpretative, aplicative, analitice, sintetice, evaluative. Fiecare dintre acestea scot în evidență,

---

---

reflectă, divulgă un mod de a gândi. Eficiența tehnicii crește de la o întrebare la alta, în ierarhia în care sunt puse toate cele șapte tipuri. Dacă întrebările literale și de traducere solicită mai mult memoria, reprezentând treapta inferioară cea mai puțin complexă a gândirii și interogării, atunci celelalte presupun un grad de complexitate mai înalt, așa încât cele evaluative sunt considerate cu cel mai înalt nivel de gândire și interogare.

Instruirea-elevilor prin aplicarea acestor întrebări pe un text epic va ținti în formarea aptitudinii de a aprecia critic textul respectiv, transferându-i pe elevi „de la un nivel de gândire inferior la unul superior”³³⁵.

La prima aplicare a tehnicii se realizează lectura cognitivă a textului (fie de profesor, fie de elevi, în mod independent), apoi se afișează tabelul cu tipurile de întrebări și cu spații albe în care se vor fixa formulele interogative sau se distribuie fiecărui elev fișe cu tabelul „Tipologia întrebărilor în cadrul interogării multiprocesuale”.

La prima lecție, profesorul face o prezentare a tuturor întrebărilor, descriindu-le. Ulterior, după ce și-a elaborat o listă de întrebări eșalonate conform ordinii firești a operațiilor intelectuale și care conțin cât mai multe verbe din taxonomia lui Bloom, profesorul emite câte o întrebare, provocându-i pe elevi să se întoarcă la text ca să observe, să exploreze și să găsească răspunsurile. Așa, de exemplu, la studierea fragmentului „La cireșe,” („Amintiri din copilărie” de I. Creangă), se recurge la o listă de întrebări de genul celor din tabelul dat.

Întrebări analitice:

- a. care sunt etapele acțiunii în acest text?
- b. ce indicii construiesc cadrul acțiunii?
- c. în care moment se declanșează acțiunea? Ce cuvinte au rol de mărci ale intrigii?
- d. care este cel mai tensionat moment din povestire?
- e. ce modalități de caracterizare a personajului a utilizat autorul în cazul lui Nică? Dar în cazul mătușii Mărioara?

Întrebări sintetice: Cum a procedat Nică într-o altă situație similară (cea cu pupăza, de exemplu)?

Ce rezultă de aici?

Întrebări evaluative: Cum apreciați comportamentul lui Nică? Nică a avut un comportament corect? mătușa Mărioara a procedat bine pedepsindu-l pe Nică în felul cum a făcut-o? Cum v-ați simți dacă ați fi în locul lui Nică? Ce pedeapsă v-ați alege? Dacă ați avea ocazia să furați sau să cereți cireșe, ce ați face?²

---

³³⁵ Viorica Bolocan, *Interogarea multiprocesuală o tehnică eficientă de predare a textului epic*, în *Didactica Pro*, nr. 1-2 (41-42), 2007, p. 62. ² *Ibidem*.

Urmează studierea modului în care a fost construită întrebarea și se indică tipul, categoria din care face parte. Se pornește de la premisa că a formula o întrebare nu e cu nimic mai ușor decât a răspunde la ea. Se oferă apoi elevilor posibilitatea de a răspunde cât mai complet la fiecare subiect, fără a insista pe un singur răspuns corect.

Odată ce tehnica a fost automatizată, se poate recurge și la alte forme de

---

aplicare. Elevii vor elabora singuri întrebări de toate tipurile, iar activitatea va fi organizată în perechi, în grup, având ca obiectiv formarea deprinderilor de a formula variate întrebări.

Activitatea se poate desfășura lucrând în mod independent cu fișele-tabel, în care profesorul a introdus, pe stângă, toată gama de întrebări, elevul urmând să înscrie răspunsurile în dreapta paginii.

Interogarea multiprocesuală se aplică eficient pe orice text epic, atât în clasele de gimnaziu, cât și în cele de liceu. Contribuie la dezvoltarea spiritului de observație, formând la elevi abilități de descifrare a unui text literar epic și deprinderi de comentare a lui. Are impact pozitiv în măiestria de a formula și de a lansa o întrebare adecvată situației, în examinarea unui text conform ordinii firești a operațiilor mentale, în crearea unei atmosfere de discuție bine organizată.

Repere teoretico-literare și curriculare de predare-asimilare a operei epice în școală, pune în lumină aspectele teoretice ale textului epic din perspectiva valențelor formative pe care le deține și prezintă reperele curriculare privind predarea textului literar narativ.

Modalitățile de predare-receptare a textului epic sunt determinate în mare măsură de specificul operei epice. Literatura epică, asemeni întregii literaturi artistice, artei în general, este polifuncțională. De aici, ideea că, în actul de predare-învățare textul epic oferă destule posibilități de valorificare a mai multor funcții principale, precum: cognitiv-uristică, comunicativă, educativă, hedonistă.

Capabil să abordeze orice aspect de viață, epicul își exercită plener funcția cognitivă: cunoașterea ambientului, a relațiilor interumane, socio-umane, omnatură, autocunoașterea, însușirea estetică a lumii, a valorilor spirituale. O povestire, o schiță, o nuvelă, un roman etc. au capacitatea de a prezenta multiplele relații ale omului în raport cu societatea și natura în procesul de predare-învățare, toate acestea oferă posibilități largi de angajare a elevului receptor din perspectiva actului de cunoaștere.

Prin receptarea operelor epice se formează o personalitate integră, se cultivă cititorului sentimente, atitudini, gânduri. Printr-un text literar epic autentic, vom reuși să influențăm cititorul și din perspectiva formării unui cod de valori morale, și a formării concepției despre lume, și a valorilor estetice, și a relațiilor sale

---

cu natura, etc., - valori demonstrate în repetate rânduri și de experiența noastră la clasă. Comunicarea în domeniul epicului, sau funcția sa comunicativă, (ca și în cazul liricului sau al dramaticului) ține de relația scriitor-cititor, realizată prin opera literară produsă de primul care comunică variate mesaje despre cunoaștere celui de-al doilea subiect al creației artistice, și este o comunicare literar-artistică prin definiție, deoarece la un pol se află prozatorul și „în mod simetric la celălalt pol al comunicării se află cititorii reali” iar la mijloc poate fi un mit, o epopee, o povestire, un poem, un basm ori un român, fiecare comunicând un mesaj și purtând o semnificație. La fiecare lectură a aceluiași text destinatarul descoperă sensuri noi, le aprofundează pe cele descoperite la prima lectură. Avansarea graduală a cititorului către noi și noi substraturi ale operei epice ține și de profesionalismul celui de al treilea subiect al receptării - subiectul mediator, rolul căruia și-l asumă profesorul de limbă și literatură română, care va aplica modalități eficiente de „contaminare spirituală” a elevului cu operele epice, modalități care să provoace „reacții în lanț”, determinându-l să aprecieze fenomenele și lucrările literare epice în cunoștință de cauză.

Funcția hedonistă a epicului constă în capacitatea speciilor narative de a produce cititorului delectare estetică. Exercițiul lecturilor epice, dirijat sistematic de profesor, formează gustul estetic, identifică cărțile de valoare, dezvoltă capacități de apreciere și de alegere a operelor epice fundamentale.

Reperetele teoretico-literare în predarea operei epice țin de cele trei domenii ale științei literare: istoria literară - „disciplină diacronică și descriptivă”, critica literară - „disciplină sincronică și evaluativă”, teoria literară - „disciplină sincronică și descriptivă”³³⁶. Teoria literară rămâne a fi cel mai exploatat domeniu în predarea textului epic datorită faptului că are ca obiect de cercetare „principii, categorii, criterii ale existenței operei literare”, că definește „genurile și speciile literare, curentele, stilul” operei literare oferind astfel elevului cititor instrumentarul teoretico-literar aferent activităților de lectură și interpretative. Acesta ar urma să se constituie în cadrul instrumentarului educativ-didactic ca un suport teoretic bine fondat, deci ca un sistem ordonat de noțiuni de teorie literară. Astfel, predarea textului epic solicită un demers educativ-didactic specific, deoarece:

- este parte componentă a literaturii care, fiind ramură a artei, realizează o cunoaștere pe principii specifice, artistic-estetice, care-s diferite de cele ale cunoașterii științifice, proprie majorității disciplinelor școlare;
- structura și compoziția textului epic sunt diferite de ale textului liric, acest fapt, în virtutea principiului adecvării structurii receptării la structura

---

³³⁶ Virgil Mândăcanu, *Promovarea tehnologiilor moderne în context curricular. Tehnologii educaționale moderne*, editura Litera, Chișinău, 1994, p. 183.

---

operei receptate, reclamând și o metodologie specifică de predare – receptare – învățare a operelor epice;

- textul literar narativ impune modalități de investigare a lui, precum: metode cu finalitate formativă, activități de învățare care solicită gândirea critică a elevului, judecata de valoare, capacitatea de evaluare a fenomenelor literare, etapizarea unor secvențe de învățare care să provoace situații educaționale activparticipative.

S-a constatat, de asemenea, și prezența unui număr suficient de obiective privind predarea însușirea conceptului de epic, a noțiunilor teoretice de bază,

---

precum și a unei liste impunătoare de texte epice recomandate, din care atât autorii de manuale cât și profesorii pot alege texte adecvate demersurilor educative concrete³³⁷.

Literatura, în comparație cu celelalte discipline școlare, este una „educativă prin definiție”. De aici, formarea cititorului de literatură prin textul literar (epic) constituie un proces important de devenire a ființei umane în calitatea sa de receptor al operelor și fenomenelor literare, prin activitatea de receptare înțelegându-se atât percepția propriu-zisă a textului literar cât și activitățile de interpretare a acestuia, adică hermeneutica.³³⁸ Potrivit concepției aceluiași autor, educația literară constă în „formarea pedagogic orientată a cititorului de literatură artistică prin cunoașterea axiologică a literaturii de ficțiune, ca sistem artisticestetic imanent, și prin angajarea apropiată a cititorului în producerea valorilor *in actu* ale literaturii”. Formarea unui cititor cult de literatură este în relație directă, de interdependență, cu valoarea *in actu*, valoarea produsă de cititor.

Deprinderea de a citi sistematic constituie unul din criteriile de bază în formarea cititorului de literatură. Profesorul de literatură, la predarea lucrărilor epice, urmărește realizarea scopului disciplinei școlare: formarea și dezvoltarea cititorului de literatură. Astfel textul narativ devine, ca și textul liric/dramatic, mijloc de formare a elevului, și nu scop al învățării. De aceea accentul se pune pe obiectivele de formare, care devin prioritare în actul de cultivare a elevului cititor, însușirea și reproducerea valorilor create de generațiile anterioare (în cazul nostru, a textelor epice) cedează întâietatea valorilor produse de elevul cititor în procesul receptării operelor literare. Educația literară, și în cazul realizării pe opere epice,

---

³³⁷ Viorica Bolocan, *op. cit.*, p. 62.

³³⁸ Vladimir Pâslaru, *Introducere în teoria educației literare – artistice*, editura Mizeum, Chișinău, 2001, p. 323.

---

reclamă tehnologii educaționale specifice de valorificare a structurilor psihice precum percepția, gândirea, imaginația creativă.³³⁹

Căci așa cum spun psihologii și pedagogii, „arta de a-ți însuși știința este...o știință. Este știința muncii cu cartea. Este știința deprinderii metodelor de cercetare în laborator. Este știința selecției materialului științific, știința memorizării, a analizei, a ipotezei, a deducției logice. Este știința întregului proces al învățării, a artei de a munci în specialitatea aleasă.”

Modernizarea metodelor trebuie să fie fundamentată pe concepția psihologiei contemporane și a altor științe despre formarea și dezvoltarea operațiilor mentale și a personalității în general. Ea pleacă de la realitatea existentă, de la ceea ce are mai valoros pedagogia actuală, încercând să asimileze aceste valori și să înlăture carențele existente în teorie și practică.

În procesul de predare a operei epice, actul educațional se construiește și

---

se dirijează de așa manieră încât elevul, conștientizând valoarea propriu-zisă a lucrării literare – valoarea imanentă, auctorială, este pus în situații de observare, de analiză, de cercetare, de interpretare și de re-creare, toate conjugându-se într-o „acțiune de valorizare”. Dobândirea calității de cititor cult prin opera epică solicită un proces de lungă durată și de mare complexitate. Lecția de predare-învățare a operei epice este o formă a procesului educativ-didactic, în cadrul căreia se desfășoară activități educaționale propice formării cititorului cult de literatură.

Aici lectura operelor epice, atenția receptorului este canalizată spre personaje. Personajul, conturând un profil moral, îl ajută pe cititor în descoperirea sensurilor și rosturilor lumii. Experiențele de lectură conduc la formarea competențelor de activitate independentă de lectură, precum: a. competențe de lectură informativă, care satisface nevoia de informare; b. competențe de elaborare a unui câmp propriu de lectură (citind, să descopere „propriile” opere narrative, cărțile preferate; c. competențe de dobândire a stării de plăcere spirituală, de trăire estetică.

Interogarea multiprocesuală se aplică eficient pe orice text epic, atât în clasele de gimnaziu, cât și în cele de liceu. Contribuie la dezvoltarea spiritului de observație, formând la elevi abilități de descifrare a unui text literar epic și deprinderi de comentare a lui. Are impact pozitiv în măiestria de a formula și de a lansa o întrebare adecvată situației, în examinarea unui text conform ordinii firești a operațiilor mentale, în crearea unei atmosfere de discuție bine organizată.

---

³³⁹ *Ibidem*.

COMUNICARE ȘI EDUCAȚIE

Victor Axentii,

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: axen55@mail.ru)

Ioana Axentii

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu”, Cahul
(email: iaxentii@mail.ru)

Rezumat. *Autorii articolului abordează problema comunicării interumane, care constituie o temă predilectă de investigație pentru mai multe ramuri ale științei: lingvistică, sociologie, psihologie, semiotică, teoria informației. Aspectele supuse analizei duc spre ideea interpretării comunicării didactice ca fiind una din resursele majore ale procesului instructiv - educativ. Perceperea tot mai exactă a potențialului și a ponderii pe care actul comunicativ îl are în actul didactic este susținută de ideea că astăzi proiectarea și managementul comunicării apar ca principii de bază ale designului educațional.*

Se accentuează că în literatura de ultimă oră despre comunicare, mulți cercetători pledează pentru înlocuirea viziunii deterministe asupra comunicării, privită ca transfer de informație, cu o viziune complexă, care, luând ca punct de plecare schimbul conversațional, concepe actul de discurs ca act interlocuționar, de construcție în comun de către protagoniștii a unui sens, a unei referințe, de împărtășire în comun a unor idei, reprezentări și puncte de vedere sau de coproducere a sensului și a semnificațiilor.

Cuvinte cheie: *comunicare, educație, limbaj, informație, modele de comunicare, dimensiune a comunicării.*

*

Résumé. *L'auteurs de l'article aborde la question de la communication interpersonnelle, qui est un sujet d'investigation de prédilection pour plusieurs branches de la science: linguistique, sociologie, psychologie, sémiotique, théorie de l'information. Les aspects proposés à l'analyse conduisent à l'idée d'interpréter la communication didactique comme l'une des ressources majeures du processus instructif-éducatif. La perception de plus en plus précise du potentiel et du poids que l'acte communicatif a dans l'acte didactique, est soutenue par l'idée qu'aujourd'hui la conception et la gestion de la communication apparaissent comme des principes de base de la conception pédagogique.*

On souligne que dans la dernière littérature sur la communication, de nombreux chercheurs préconisent le remplacement de la vision déterministe de la communication, vue comme transfert d'information, par une vision complexe, qui, s'inspirant de l'échange conversationnel, conçoit l'acte de parole comme un acte interlocutoire, de la construction

---

conjointe par les protagonistes d'un sens, d'une référence, du partage commun de quelques idées, représentations et points de vue ou de la coproduction du sens et des significations.

Mots-clé: *communication, éducation, langage, information, modèle de communication, dimension de la communication.*

Fenomenul comunicării interumane a constiuit și constituie o temă predilectă de investigație pentru mai multe ramuri ale științei: lingvistică, sociologie, psihologie, semiotică, teoria informației. Ființa umană, prin esență ființă vorbitoare, structurată pentru comunicare are nu doar conștiința existenței celuiilalt, ci și o acută nevoie de altul, spre a-i vorbi și auzi.

Din acest punct de vedere, sunt pertinente ideile dezvoltate de Eugen Coșeriu. Făcând distincția dintre două tipuri de comunicare: a comunica ceva *despre* ceva și comunica ceva *cu* cineva, ultima dimensiune fiind fundamentală, titanul lingvisticii moderne afirma: "Totdeauna vorbirea, limbajul efectiv realizat este o continuă atribuire a eului. I se atribuie celuiilalt aceeași conștiință cu a vorbitorului.

Limbajul efectiv realizat este această cotinuă atribuire a eului celorlalți"³⁴⁰. Așadar, comunicarea oferă omului condiții propice de actualizarea capacității de a vorbi. Omul se formează și se dezvoltă numai *în* și *prin* comunicare, iar cuvântul așezat la temelia condiției umane înlesnește raportul de informare; limbajul dublu articulat, vital pentru ființa umană, vorbirea vie este principala formă de comunicare între oameni; pentru a putea comunica, omul trebuie să posede ceea ce se numește *competență lingvistică*; spre deosebire de capacitatea de a vorbi, care este ereditară, adică proprie în plan fiziologic fiecărui organism omenesc².

Comunicarea este un proces complex, polivalent, ce poate fi atât factor de asanare, de „terapie” umană (dacă ne aflăm în prezența unei comunicări benefice, împlinitoare, care „itaminizează” interlocutorul), cât și un factor distructiv, nociv, ce „otrăvește” interlocutorul, iar responsabilitatea pentru reușita actului comunicativ o poartă ambii subiecți antrenați în acest lanț semiotic - emițătorul și receptorul.

Varietatea enormă a situațiilor, a contextelor și a formelor de comunicare, implicațiile de natură filozofică, logică și psiholingvistică, sociologică, etico-deontologică, pentru a nu aminti decât unele dintre cele ce-și dau mâna în „teritoriu!” comunicării, confirmă o dată în plus caracterul pluriparadigmatic al fenomenului în discuție.

Tocmai complexitatea relațiilor interumane, realizate prin limbaj, l-a determinat pe Denis MQuail, profesor de Sociologie a comunicării la Universitatea

---

³⁴⁰ E. Coșeriu, *Latinitatea orientală*, în *Limba Română*, 1994, nr. 3, pp. 10-

25. ² A. Ciobanu, *Sintaxă și semantică*, Editura Știința, Chișinău, 1987, p. 33.

---

din Amsterdam, să afirme că, deși omniprezent, termenul de comunicare, folosit de sine stătător, pare „gol de conținut”.

În această ordine de idei, trebuie să spunem că de cele mai multe ori, aparenta claritate a termenului pune în dificultate cercetătorul, iar fenomenul

---

scapă încercărilor de a-l defini, „ceea ce face să curgă multă cerneală în căutarea „cuvântului ce exprimă adevărul”.

Astfel s-a întâmplat cu cercetătorii americani Frank E.X.Dance și Cari E.Larson, aceștia reușind să adune între copertele unei cărți 126 de definiții și nici una satisfăcătoare, dovadă a faptului că există o complexitate reală, pe care nu o poate acoperi o singură formulă.

Mihai Dinu, radiografiind procesul comunicării, consideră, pe bună dreptate, că restituirea semnificației inițiale a termenului *comunicare*, printr-un demers de natură etimologică ar fi în măsură să-l „elibereze” de confuzii și ambiguități, „ușurând distincția dintre ceea ce reprezintă substratul peren al conceptului și accesoriile trecătoare, notele conjuncturale, efemere, adăugate de un context istoric sau altul”³⁴¹. Printr-un captivant exercițiu de deciptare a termenului, autorul pune în relief dubla dimensiune a procesului de comunicare: comunitară (lat. *communicationis* însemnând la început punerea în comun a unor lucruri de indiferent ce natură) și cea sacră, euharistică (*cuminicare* desemnând împărtășirea credincioșilor).

Acestea fiind spuse, dorim să accentuăm că în literatura de ultimă oră, ce are a câmpul de observare comunicarea, se fac auzite voci care pledează pentru înlocuirea viziunii deterministe asupra comunicării, privită ca transfer de informație, cu o viziune complexă, care, luând ca punct de plecare schimbul conversațional, vorbirea ca atare, conține actul de discurs ca act interlocuționar, de *construcție în comun* de către protagoniști a unui *sens*, a unei *referințe*, de împărtășire în comun a unor idei, reprezentări și puncte de vedere sau de coproducere a sensului și a semnificațiilor.

Dificultatea unei definiții integratoare, lipsa unui model monopolistic al comunicării sunt generate și de scopurile urmărite de către instanța emițătoare și, de ce nu, de către cea receptoare, comunicarea fiind un proces realizat în sens dublu. Or, omul comunică pentru a informa, exteriorizând reestrul său cognitiv, dar și pentru a influent (cuvântul este o forță), a persuadea sau a manipula (dovadă elocventă – publicitatea, limbajul de lemn), a capta, a emoționa, în fine, pentru multe alte scopuri.

---

³⁴¹ M. Dinu, *Comunicarea*, București, Editura Științifică, 1997, p. 14.

Multitudinea de manifestări ale comunicării punctează diverse perspective abordare ale acesteia.

Astfel, din perspectiva *acțională*, comunicarea este concepută ca o activitate *cu sens unic*, dinspre emițător spre receptor, accentul punându-se pe abilitatea emițătorului de a-și construi mesajul pentru ca acesta din urmă să poată convinge destinatarul. Acest punct de vedere, cunoscut sub denumirea convențională de *teoria țintei*, se înscrie pe linia retoricii tradiționale, pentru care receptorul, asemeni unei

---

ținte, este lovit de un arcaș (emițătorul), primul "fiind silit" să-și însușească ideile transmise. Cu alte cuvinte, receptorul este pasiv, de la el nu se așteaptă o reacție (feedback), pe care sursa o va primi, o va interpreta și, în definitiv, își va "restructura" mesajul, racordându-1 necesr destinatarului. O astfel de tratare a celui ce se află la polul receptor a condus subminarea vechii și bătrânei retorici³⁴². Pentru a doua perspectivă de abordare, cea *interacțională* (cunoscută denumirea de *teoria pingpongului*), comunicarea este un schimb succesiv de mesaje, alternanță de replici, prin care emițătorul și receptorul își inversează în perina rolurile. Firește, asemenea mod de a concepe actul comunicativ este superior celui prin introducerea elementului *feedback* (reacție inversă), componentă fundamentală interacțiunea verbală. Teoria însă s-a dovedit a fi și ea unilaterală.

Din perspectiva *tranzacțională* (stipulată de *teoria spiralei*), participanții la comunicări nu sunt alternativ, ci simultan și continuu emițători și receptori. Comunicarea este privită ca o „tranzacție” între locutori, „contract” între cele două instanțe (de enunțare și de receptare), un aranjament reciproc, un compromis, fiecare subiect antrenat în schimbul comunicațional, acceptând situația de a fi pe un rol sau altul. Rolul respectiv (medic/pacient, profesor/elev, funcționar/beneficiar, vânzător/cumpărător, taxator/pasager, părinte/copil etc.) „impune” un anumit model comportamental, inclusiv verbal.

Din această perspectivă, subliniem unele gânduri concluzive cu referire la problemele abordate, ce vizează un domeniu vast, multiparadigmatic și interdisciplinar, supranumit „galaxia comunicării”: dezvoltarea individului uman nu se poate produce decât *în și prin* comunicare, adică într-o ambianță lingvistică, care favorizează „învățarea comunicării”; non-comunicarea pune în pericol ființa umană (firește, nu vom neglija situațiile când tăcerea e purtătoare de semnificații: să nu uităm că și tăcerea vorbește); comunicarea *cu ceilalți*, realizată prin limbaj dublu articular, complementat de alte tipuri de comunicare (nonverbală și paraverbală)

---

³⁴² S. Corniciuc, *Comunicarea – fenomen multipragmatic*, în *Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu*, editura CEP USM, Chișinău, 2005.

---

probează *alteritatea* limbajului, ca activitate direcționată spre altul; pentru o comunicare autentică e nevoie de cel puțin doi subiecți (desigur, nu vom exclude ipostaza mai specială a dialogului cu sine, ce se produce în forul interior al individului, formă de manifestare a comunicării *intrapersonale* (dialog interiorizat sau monolog dialogizat?); în comunicare omul vine ca un tot întreg: cu experiențe, atitudini și aptitudini, cu un reestru cognitiv, dar și afectiv bine profilat, lucru de care se va ține cont în comunicarea *interpersonală*; deși frecvent și foarte vechi, termenul *comunicare* este greu de definit; implicațiile de natură pluridisciplinară, multiplele forme de manifestare, lipsa unui model monopolistic al comunicării; componentele obligatorii ale interacțiunii verbale condiționează diverse

---

perspective de abordare aa acestui proces polisemie; fenomenul comunicării, deși enigmatic sub foarte multe aspecte, constituie o necesitate, dar și o șansă pentru o mai bună funcționare, organizare și modelare a lumii în care trăim.

Funcția de comunicare constă în faptul că, folosind limbajul, omul își exteriorizează conținutul reflectorilor li al tuturor proceselor cognitive, afective, voliționale, își dezvăluie profilul psiho-moral, aptitudinal sau temperamental.

Cunoscutul pedagog Jürgen Habermas a introdus distincția dintre competența lingvistică și performanța lingvistică. El numește competența capacitatea unui vorbitor ideal de a stăpâni un sistem abstract de reguli generative de exprimare. Vorbitorul empiric aplică această competență totdeauna în condiții limitative. De aceea exprimarea faptică prin limbă se explică psihologic printr-o conlucrare a competenței și a condițiilor marginale ale aplicării competenței. Această diferență dintre competența limbii și performanța limbii, foarte sumar caracterizată, nu ia în considerație împrejurarea că structurile generale ale situațiilor de vorbire posibile sunt ele însele aduse la iveală prin actul vorbirii.³⁴³

Exercițiul comunicării are implicații pentru limbajul științific exact, dar și pentru limbajul obișnuit, practic.

Absența acestui exercițiu - bazat pe reguli de sintaxă, morfologie, stilistică - este, de obicei, pusă pe seama etapelor școlare anterioare, resimțindu-se și la absolvenții universităților. Remarca este făcută de numeroși autori din diferite țări. Bunăoară, pentru populația franceză, scrisul este un enorm act de vandalism, care afectează estetica limbii, datorită absenței semnelor de punctuație care dau viață frazei și sens cuvintelor. Alți autori observă incapacitatea unor absolvenți - de orice nivel - să exprime un gând, să organizeze și să construiască un discurs. Adesea, aceste demersuri rămân la un nivel obscur și neconvingător.

---

³⁴³ Jürgen Habermas, *Cunoaștere și comunicare*, București, Editura Politică, 1983.

Pe de altă parte, se constată că dificultatea unor studenți în a elabora ori susține - cu nuanțe și sensuri personale - o temă, deși sunt recunoscuți ca performanți, se întâlnește foarte des în universitățile noastre.

Care ar fi calea cea mai sigură pentru ameliorarea acestor stări? În primul rând, se cere conștientizarea de către profesori, familie și societate a nevoilor și posibilităților de comunicare eficientă. În al doilea rând, trebuie să cunoaștem modalitățile de realizare a acestor obiective. Acest proces de îmbunătățire a comunicării în școală are la bază gândirea și imaginarea, provocarea și trăirea situațiilor de comunicare socială. Este mai mult decât ceea ce preconizau cuvintele pedagogice de a duc școala spre viață. Noi trebuie să aducem viața, cu problemele ei, în școală. Avea dreptate Nicolae Iorga când spunea că "Nenorocirea noastră constă în faptul că din școală lipsește viața și din viață lipsește școala".

În acest sens, vom identifica și principalii responsabili de exercițiul

---

comunicării, în primul rând, e vorba de starea societății, în societatea noastră se simte o absență a preocupărilor pentru o civilizație a comunicării. Aceasta se manifestă prin dezinteresul față de înțelesul cuvântului și al vorbirii, al gestului, al comportamentului, al scrierii și al exprimării. Există de asemenea o iresponsabilitate generală față de cuvântul rostit, lipsește răspunderea pentru ce s-a spus. Fiecare poate să asculte, dar și să nu asculte, pentru că nimeni nu suportă consecințele spuselor sale, sau a lipsei de reacție la afirmațiile altuia.

Să reținem, că noi toți și, în primul rând, profesorii - asistăm la toate aceste fenomene care se răsfrâng - pentru durate imprevizibil de lungi - în atitudini care nu se reduc la mutism și indiferență contextuală, ci afectează relațiile interumane.

E de menționat că de starea comunicării la toate nivelele se face vinovată școala. Prin atitudinea tradițională a educatorului, de a invoca propria autoritate, de a obliga la atenție și de a solicita înțelegerea necondiționată a elevilor, școala noastră deseori pierde. Se uită că există refuzul, cel motivat de starea elevului, de informația lui anterioară sau recentă, de mărimea repertoriului de cunoștințe, de capacitatea, de a le utiliza etc.

Elevului, fiind ajutat să vorbească, i se procură sursa satisfacerii, unor nevoi de exprimare spontană ori bine gândită și pregătită. Astfel, devine posibilă comunicarea eficientă, și pe această cale, manifestarea lui liberă, favorizată de forța de a comunica, de încrederea că poate da limpezime și frumusețe ideii, gândului, trăirii. Profesorul îi declanșează cu pricepere și abilitate motivațiile elevului de renunțare la neutralitate, opțiunea de renunțare la mutism în formarea vorbirii, ale trecerii de la starea de absență la cea de prezență în viața grupului, a societății.

La rândul său, acum elevul obligă profesorul să continue grija pentru „acordările” necesare la neîntrerupta lui devenire, trecere de la o etapă la alta a evoluției.

Merită de a sublinia în acest cadru și responsabilitatea familiei în exercițiul comunicării. *Pedagogia comunicării* are anumite elemente, părți componente care determină conținutul, direcțiile ei de activitate. Printre aceste elemente noi putem evidenția:

1. *Contextul comunicării.* Acest element este alcătuit din cel familial, școlar și social;

2. *Educatorul.* El vine cu responsabilitatea sa morală, evidențiată de faptul că actul pedagogic este unul de natură existențială, dar și etică, morală și psihologică;

3. *Relațiile interpersonale.* Ele sunt înțelese ca rezultat și premisă a comunicării afective și eficiente. Pe această cale relațiile umane devin fundament al dezvoltării optime a persoanei;

4. *Laboratoarele de comunicare.* În aceste laboratoare se susțin și se dezvoltă nevoia și dorința de exprimare și autoexprimare a persoanei. Aici se pot simula situații diferite de comunicare provocate de momente din viața personală și /sau a altcuiva - a grupului care în aceeași măsură promovează întreaga afirmare a lui în tot cursul vieții. Laboratoarele de comunicare favorizează concomitent nevoia de a vorbi, puterea de a vorbi și voința de a face - toate fiind încoronate de bucuria reușitei. În aceste laboratoare se expune și *forța tăcerii* elevului. Tăcerea crește valoarea discursului. Nu este o tăcere pentru altul, cu una interioară, a sa. Când elevul tace și ascultă el subliniază și întărește sensuri, nuanțează mișcarea ideilor și a trăirilor, le centrează, le recentrează, cere teatralizarea lor dar refuză artificializarea. În laboratoarele de comunicare se realizează *profunzimea și provocarea întrebării* sau a întrebărilor.

În acest sens, întrebările pot fi pentru toți. Răspunsul lor poate veni imediat, dar și altădată - mult mai târziu, sau niciodată, pentru că nu va fi nicicând unul definitiv, ori pentru că este mult mai importantă căutarea lui. Căutarea răspunsurilor la întrebările vieții noastre se exercită prin comunicare, prin dialogul didactic, științific și social.

Este evident că fiecare clasă are particularitățile sale, determinate de cadrul instituțional în care se desfășoară învățarea.

O amplă prezentare a specificului comunicării educative și didactice o realizează E. Păun³⁴⁴, Aurel Codoban, I. Radu, I. Neacșu, M. Bîrliba și alții.

Cercetările recente subliniază în esență mai multe caracteristici ale comunicării.

---

³⁴⁴ E. Păun, *Sociopedagogie școlară*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993, pp. 156-167.

Dimensiunea explicativă a discursului didactic este pronunțată, deoarece ea vizează prioritar înțelegerea celor transmise. O învățare eficientă, are ca premisă înțelegerea conținutului propus condiție primară și obligatorie pentru continuarea procesualității învățării.

Ca o consecință imediată apare caracteristica structurii comunicării didactice conform logicii pedagogice. Profesorul care doar transmite adevărurile domeniului specialității sale, dar nu face eforturile care să fie înțelese și acceptate de discipoli este un profesionist la jumătatea drumului. Este de înțeles de ce în structura conținuturilor programelor școlare, dar și în prezentarea informațiilor în actul comunicativ didactic, se acordă ascendența logicii pedagogice, (așa de cea științifică, (vizează adevărul) sau de cea istorică, (vizează cronologia descoperirii adevărilor științifice).

Într-o accepție foarte largă prin feed-back, ca formă de conexiune inversă, se înțelege modalitatea prin care finalitatea redevine cauzalitate. Din perspectiva comunicării didactice feed-back-ul poate fi privit ca fiind comunicarea despre comunicare și învățare. Aceasta se explică prin faptul ca actul didactic impune existența a două feed-back-uri, diferite prin sensuri și funcție. Un prim feed-back

---

aduce informații de la receptor la emițător - este întâlnit în orice tip de comunicare umana, al doilea oferit de emițător receptorului este propriu unei comunicări ce vizează învățarea sistematică. Necesitatea, importanța și funcțiile celor două feedback-uri decurg din dublul statut al emițătorului și receptorului în situațiile didactice.

Modalitatea prin care anticiparea finalității redevine cauzalitate este o retroacțiune de tip feed-forward. Mecanismul feed-forward exprimă virtuți contextuale, creează variante, multiple faze intermediare.

Profesorul nu comunică doar pentru a informa, ci pentru a crea premisele unei schimbări în ceea ce elevul „știe”, „vrea”, „face”. La rândul său cel care învață, nu este doar receptor de informații, ci persoana disponibilă la transformare în urma unui proces de învățare³⁴⁵.

Vom sublinia că aspectele supuse analizei duc spre ideea interpretării comunicării didactice ca fiind una din resursele majore ale procesului instructiv - educativ. Ea se înscrie în cadrul conținuturilor latente ale procesului formativ, fiind prin maniera și nivelul realizării sale o sursă a conținuturilor formative. Perceperea tot mai exactă a potențialului și a ponderii pe care actul comunicativ îl joacă în actul

---

³⁴⁵ Mihaela L. Iacob, *Comunicarea didactică. Psihopedagogie*, Iași, Universitatea A. I. Cuza, 1995, p. 248.

---

didactic, este susținută de ideea că astăzi proiectarea și managementul comunicării apar ca principii de bază ale designului educațional.

Profesorul cu vocație știe că a fi preocupat de conștientizarea, supravegherea și îmbunătățirea conduitei sale comunicative este o cerință elementară, mai ales că nu tot ce intenționăm reușim să spunem, nu tot ce spunem se aude, nu tot ce se aude se înțelege, iar ceea ce se înțelege nu depinde numai de noi ce devine.

Deși este adevărat că comunicarea este procesul fundamental care a permis dezvoltarea socială a omului prin semne și limbaj, studiul ei, ca obiectiv științific, este cu adevărat nou.

Studiul comunicării constituie un efort interdisciplinar, în care fiecare abordare ne permite să înțelegem o fațetă sau o față a acesteia și la intersecția tuturor acestor abordări (fizice, semantice și socioculturale) pe care le are a fost configurat treptat un nou nume de „teoria comunicării”. Prima dintre aceste abordări, tipică inginerilor și fizicienilor, a contribuit la o dezvoltare extraordinară în domeniul telecomunicațiilor; a doua se manifestă în dezvoltarea lingvisticii și sociolingvisticii; iar a treia în cel al științelor sociale atenția.

În psihologia socială, știința care a luat masiv problema comunicării, fenomenul este privit ca o relație interumană și constă într-un schimb de mesaje între oameni.

La Hervás aflăm trei modele care explică procesul de comunicare: Teoria comunicării sau teoria informației, Semiologia comunicării și Pragmatica. Prima se

---

referă, printre alte concepte, la transmiterea fizică a semnalelor, a doua la sistemele de semne de comunicare între indivizi sau comunități, iar ultimul la dinamica relațiilor dintre emițător - receptor.

Potrivit lui Galeano nu a existat niciodată o teorie a comunicării. Ceea ce avem este o multitudine de rezultate ale cercetării grupate împreună sub numele de Teoria comunicării. Marea majoritate a cercetătorilor în comunicare și-au formulat propriile scheme și modele personale. Departe de configurarea abordărilor opuse, considerăm că diferitele abordări contribuie la o mai bună înțelegere a proceselor de comunicare, luând în considerare complexitatea acestora. Atât de mult încât în ultimii ani au existat încercări notabile de a integra toate aceste formulări într-o teorie generală a comunicării.

Deși grecii au vorbit deja despre retorică și au propus un model de comunicare foarte elementar, originea teoriei comunicării datează de la mijlocul secolului al XX-lea cu investigarea comunicării de masă.

Primele lucrări au început de la modele matematice (Shannon, 1949) care au încercat să asemene comunicarea cu simpla transmitere a informațiilor între

---

---

mașini (cibernetică). Abordări utile la începuturile sale, dar că în curând se vede că sunt limitate în explicațiile lor privind comunicarea relațiilor umane.

Pe de altă parte, psihologia socială acordă o atenție sporită în ultimele decenii proceselor și contextelor comunicative, integrându-le în studiul a două concepte largi: cel al interacțiunii sociale și cel al influenței sociale care, împreună cu luarea în considerare a contextelor sociale iar caracteristicile personale ale interlocutorilor, încearcă să încadreze și să explice procesul comunicativ.

În cele din urmă, în anii '70 ai secolului trecut, a avut loc o schimbare de perspectivă privind limbajul.

Din punctul de vedere al *Psihologiei comunicării* (Cuesta 2000), există două tendințe generale de studiu din perspectiva epistemică-metodologică: o tendință structurală care grupează modelele de orientare empirico-analitică și o altă care privește funcționalitatea modelelor de integrare.

Vom dezvolta pe scurt caracteristicile fiecărui model.

Modele de orientare empirico-analitică. Sunt similare cu modelele fizice și oferă explicații inflexibile, cauzale.

- Model de utilizare și recompense: Destinatarii sunt subiecți capabili să utilizeze mass-media în funcție de „interesele lor”.

- Modelul agendei: este procesul anterior doar pentru crearea emisiei mesajului și a actului de comunicare sau izolare, cu scopul de a influența fluxul de stimuli care ajung la receptori prin intermediul mass-media.

- Model de hiperspecializare și distanțare: Subiecții depind de câmpurile informaționale, ceea ce implică faptul că informațiile procesate, stocate și reținute nu sunt aceleași într-un proces cumulativ, creând astfel inegalități și separări crescânde în aspecte legate de cunoștințe și informații care deosebesc grupurile sociale³⁴⁶.

Modelele teoretico-integrative dezvoltă analize funcționale și sunt mai apropiate de realitate.

Modele de echilibru cognitiv, modele sociologice: Modelul lui Riley, care presupune că organizarea fenomenului comunicării este legat de aspectele psihologice și sociale.

Vom descrie pe scurt principalele modele teoretice de integrare. Modelul Laswell este considerat primul model de comunicare. Laswell, pornind de la studiul comunicării de masă, încearcă să facă o „teorie a transmiterii mesajelor”. În articolul său *Structura și funcția comunicării în societate*, cercetătorul și-a formulat modelul așa cum îl cunoaștem astăzi, cu celebra sa definiție a actului de comunicare, care crede că ar trebui să răspundă la următoarele întrebări: „Cine, spune ce, pe ce canal, către cine, cu ce efect?”. Obiectivul său a fost stabilirea

---

³⁴⁶ E. Enăchescu, *Comunicarea în mediul educațional*, București, Aramis Print, 2008, p. 9.

---

câmpurilor de analiză a actelor comunicative. Formula lui Modelul Shannon și Weaver. În acest model, comunicare interesează ca un „proces de transfer de informații” pe linie și unidirecțional. Aceasta este un model sau, mai exact, o teorie a gândirii informației bazată pe cibernetică.

Modelul Shannon. Se vorbește conform unei unități cuantificabile care nu ține cont de conținutul mesajului. Modelul lui Shannon aplicație- suport pentru orice mesaj, indiferent de semnificația acestuia, și a fost folosit analog pentru studiul comportamentului și lingvisticii. Indică cinci funcții care trebuie să îndeplinească (sursă, emitter, channel, receiver, destination) și factorul „zgomot” ca element disfuncțional care poate influența, tocmai canalul [ibidem].

Comunicarea nu este un proces liniar așa cum este propus de modelul Shannon și Weaver, dar este fundamental circular. Pe de altă parte, ei își concentrează atenția asupra comportamentului actorilor principali din procesul de comunicare, spre deosebire de modelul lui Shannon, care indică canalele care mediază în primul rând între emițători și receptori. Ei susțin că părțile procesului sunt aceleași și îndeplinesc funcții identice: codificare, decodare și interpretare.

Modelul lui Osgood și Schramm reflectă că participanții la procesul de comunicare îndeplinesc funcții similare: codificare, decodificare și interpretare. În acest model, se observă influența perspectivei psiholingvistice a lui Osgood, care tinde să confunde actorii de comunicare cu participanții la un dialog și, în consecință, să facă modelul deosebit de util pentru studiul comunicării interpersonale, dar nu atât pentru cea a colectivului sau comunicare în masă.

Modelul coloidal/spiralat al lui Dance este o dezvoltare a modelului Osgood și Schramm. Este un model axat pe natura procesului comunicativ și nu atât pe elementele sale.

Utilizarea spiralei se supune unei idei a lui Dance, care consideră că modelele circulare nu sunt corecte, considerând că comunicarea revine la punctul de plecare. Fără îndoială, dacă caracteristica comunicării este că produce efecte, am putea spune că se transformă, atunci procesul de întoarcere va fi la un punct diferit sau la un participant cu o atitudine diferită, din care a provenit.

Este necesar să „orientăm” comunicarea pe baza relațiilor interpersonale care sunt împletite și trăite sub stindardul solidarității și cooperării.

Comunicarea în domeniul pedagogic nu se încheie cu conținutul transmis. Se arată ca un sistem de relații interpersonale clar orientat spre realizarea intenționată a unor scopuri precise menite să garanteze formarea integrală a persoanei.

Pentru a se împlini pe sine, ființa umană trebuie să intre într-o relație cu ceilalți, să se deschidă către ceilalți; tinde să caute mereu noi domenii de experiență

și să stabilească legături reciproce cu ceilalți fără de care este imposibil să se realizeze schimburi interpersonale care favorizează creșterea individuală și socială.

Odată cu reciprocitatea interacțiunii se activează o colaborare spontană și sinceră, un dialog, o comunicare constructivă în care adultul, într-un mod conștient, manifestă modalități comportamentale pozitive care, respectând personalitatea și libertatea copilului, facilitează evoluția potențialului.

Adultul educă minorul să stabilească legături cu creativitatea și originalitatea, să înțeleagă semnificațiile diferitelor situații, noutatea, schimbarea, să își revizuiască modul de interacțiune în diferite contexte, să ia poziții atât „împotriva”, cât și „față de” cu conștiință și responsabilitate, pentru a opera feedback educațional. Încă din copilărie este recomandabil să obișnuiești minorul să își asume responsabilitatea pentru acțiunile sale, să-l faci să înțeleagă greșelile folosind un limbaj pozitiv; să vadă greșelile ca pe o oportunitate de creștere emoțională și morală, trebuie să se simtă în siguranță și protejat, ascultându-l, vorbind cu el pentru a înțelege motivul acțiunii sale.

În acest fel, comunicarea nu va deveni niciodată neutră și impersonală, deoarece a devenit cea care, datorită progresului în domeniul electronic și telematic, s-a răspândit în rândul tinerilor și care a făcut ca relațiile interumane să fie critice.

Pentru a putea înțelege comunicarea, este necesar un angajament considerabil pentru Durand, în special din partea educatorului. El afirmă că, în orice moment și loc, pentru a înțelege comunicarea, nu este nevoie de rețete mici, ci de un angajament profund: să știi să vorbești, dar și să știi să asculți și să știi să taci; să știi să gândești și să știi să fii; știind cine ești, unde ești, când ești; prin urmare, este necesar să se poată dobândi abilitatea de reflecție critică, ascultare atentă, coerență în actorie, conștiință și conștientizare de sine și acțiunile proprii.

Educația în copilărie este configurată ca o organizație de experiențe pe care educatorii trebuie să le trăiască prin miza personală a propriilor experiențe; acestea, cu acțiunea atentă, conștientă, responsabilă a educatorului vor activa forme de autoeducare și o desfășurare lentă, dar treptată, a potențialului.

Instruirea prin intermediul noilor tehnologii reprezintă prezentul și viitorul oricărui sistem educațional. Luând în considerare posibilitățile de formare pe care le oferă, este necesar să existe noi domenii de formare a cadrelor didactice, astfel încât aceștia să-și poată dezvolta competența profesională într-un mod echilibrat și cu cele mai bune garanții de succes.

O mare parte a profesiilor necesită cuvântul ca instrument esențial de lucru, astfel încât oricine are o tehnică de comunicare rafinată va avea mai multe șanse să aibă succes în toate aspectele: munca, științific, educațional, social și personal. Posedarea unor abilități excelente de comunicare este o valoare

---

adăugată pentru orice persoană și îmbunătățește imaginea instituției pe care o reprezintă.

Comunicarea, atât sub aspectul vorbirii (atragera prin vorbire), cât și sub aspectul ascultării (ascultarea cu empatie), este o abilitate care trebuie învățată sau îmbunătățită de către toți profesioniștii și publicul larg. Știm că, dacă vă îmbunătățiți abilitățile de comunicare și învățați să priviți persoana din fața dvs., acest lucru va avea un impact pozitiv asupra climatului social, a învățării sau a cordialității³⁴⁷.

La fel ca majoritatea activităților umane care sunt utile, modelul de comunicare eficient creează un efect, în cascadă, de învățare și utilizare, astfel încât pe termen lung când se observă rezultatele. Deși rezultatele nu sunt imediate, obiectivul pe care îl urmărim este foarte benefic pentru societatea noastră.

Activitățile urmăresc îmbunătățirea abilităților de comunicare pentru a o face mai eficientă, cu un impact mai mare. Se propune îmbunătățirea expresiei verbale și corporale, creșterea clarității cuvintelor, optimizarea structurii mesajelor, stăpânirea unei tehnici de argumentare rafinate, consolidarea punctelor forte ale comunicării și normalizarea punctelor slabe.

Pe scurt, sala de clasă oratorie permite: cunoașterea propriei capacități comunicative, îmbunătățirea abilităților de comunicare ale fiecărei persoane. Noile tehnologii de informare și comunicare în serviciul educației. Utilizarea noilor tehnologii de informare și comunicare (TIC) este un element important, pilonul metodelor de predare la orice nivel educațional și avantajele sale sunt verificate în fiecare zi, astfel încât încorporarea sa în metodele de predare actuale este de necontestat. Cu toate acestea, ritmul amețitor cu care avansează tehnologia necesită ca modelele de predare care să evolueze în același mod, astfel încât unele dezavantaje pot fi detectate în implementarea lor.

Expresia corporală, gestul, vorbirea sunt o acțiune a întregului corp. De cele mai multe ori, chiar și corpul spune mai mult decât cuvintele în sine. În realitate,

---

gesturile minime, în special ale feței și ale ochilor, sunt cele care vor avea cel mai mare impact pentru cel care ascultă. Cunoașterea limbajului semnelor permite exprimarea mai profundă și cu mai multă încredere.

Este necesar să vorbim manifestându-ne intențiile, ridicând și coborând tonurile, durata vocalelor și cu pauzele, adică dând viață, dând intenții mesajului. În ceea ce privește personalitatea: 1. respectul de sine. Pentru a comunica este esențial să ai o evoluare pozitivă. 2. Empatie. Este necesar să participăm și să

---

³⁴⁷ José A. Barrio, *Analiza abilităților comunicative didactice și ghiduri de acțiune* (traducere), Universitatea din Cantabria, Spania, 2018.

---

arătăm că înțelegem situația celuilalt, fără a fi neapărat nevoie să ne identificăm cu aceasta, ci încercând să ne „punem în locul lor”. Contactul vizual și ascultarea activă sunt instrumentele pentru a obține un grad optim de empatie, creând în permanență un climat de încredere și liniște.

Pe cât de important este mesajul, pe atât este interesul pe care ascultătorul îl manifestă față de mesaj. Se ascultă cu atenție doar ceea ce interesează. Trebuie să se știe cum să se reacționeze la semnalele de atenție sau la distragerea atenției. Valoarea comunicării este apreciată de către receptor. Autenticitate. Doar atunci când oratorul/ emițătorul crede în ceea ce comunică poate transmite convingere și poate influența pe alții. Pentru a convinge trebuie să-ți trăiești propriul mesaj! Nu spune nimic, exprimă ceea ce ai înăuntru. 5. Autocontrol. O comunicare eficientă și pozitivă implică, de asemenea, un nivel adecvat de executare. Pentru aceasta este normal să ții anxietatea sub control, având siguranța de sine că comunicarea este întotdeauna un privilegiu. Asertivitatea, înțeleasă ca propria capacitate de autoafirmare, exprimarea directă a sentimentelor, a opiniilor, drepturilor etc. A fi asertiv înseamnă a te simți mai bine cu tine însuși și a demonstra că ești viu.

Cheia succesului constă în pregătirea lentă. O comunicare trebuie să fie întotdeauna foarte „posada”. Nu este indicat să călărești pe calul improvizăției, te va arunca la pământ. 2. Corectare. Se folosește un limbaj adecvat publicului, clar și simplu, dar întotdeauna corect.

Când ideile, informațiile, concluziile, teoriile sau opiniile unei persoane sunt incompatibile cu cele ale altei persoane și cei doi încearcă să ajungă la un acord. Conflictul rezidă în încercarea a două persoane de a rezolva un dezacord. Un conflict conceptual apare atunci când există idei incompatibile simultan în mintea discipolilor care trebuie reconciliați, drept urmare va primi informații noi care nu sunt de acord cu ceea ce știe sau are deja.

Obiectivul vorbitorilor sau participanților la acest context dialogic se concentrează pe rezolvarea contradicției dintre diferitele poziții supuse analizei. Tendința pedagogiei sau a educației dialogice constă în recunoașterea progresivă în teoria și educația contemporană asupra necesității ca predarea să lase cadrul restrâns al transmiterii de conținut unui subiect care le acumulează, pentru a folosi în mod adecvat abilitățile cognitive ale studenților, permițându-le să pună la îndoială și să examineze informațiile. Acesta este cadrul pentru un adevărat dialog educațional. Discipolii sunt într-un continuu schimb cu profesorul, ca facilitator și promotor al proceselor de gândire.

O pregătire cognitivă mai bună pentru comunicarea interpersonală ar trebui să motiveze subiectul acesta să își sporească eficacitatea și să-și perfecționeze stilul și, dimpotrivă, să recunoască și să simtă nevoia unei comunicări mai bune, ar trebui să promoveze o mai bună cunoaștere și dezvoltare a abilităților

---

---

respective. Stilul comunicativ integrează toată fenomenologia comunicării de natură funcțională. Pregătirea sa trece prin personalitatea profesorului, deci este relativ stabilă, nu este ușor de modificat imediat, dar este educabilă, ca și personalitatea. Stilul comunicativ este influențat de experiențele din trecut în relațiile cu alte persoane, care capătă o pondere decisivă în conturarea stilului.

Dobândirea conștiinței despre aceasta este un pas important pentru dezvoltarea personală a personalității, permițând îmbunătățirea acesteia. Dezvoltarea spontană a stilului comunicativ constituie expresia sa cea mai limitată prin neîncorporarea subiectului ca categorie psihologică care permite o mai mare conștientizare a particularităților stilului menționat, precum și căutarea îmbunătățirii acestuia într-un mod mai dirijat. Subiectul este individul, persoana care acționează intenționat înzestrată ca personalitate cu un anumit nivel de dezvoltare. Stilul comunicativ este specific și irepetabil, cu resurse și mijloace de comunicare care permit subiecților să interacționeze cu ceilalți pentru a-și satisface nevoile, caracterizat prin mobilitatea și variația lor în funcție de situația comunicativă în care se află. Resursele sale sunt subiective, mimice și lingvistice, unde elementele verbale și extraverbale sunt combinate.

Într-o investigație s-a arătat că, în cadrul stilurilor de comunicare, stilul flexibil este cel care permite profesorului o muncă pedagogică mai eficientă în dialog cu elevii, întrucât aceasta constituie un element vital pentru a-și perfecționa munca pedagogică profesională, reflectând o schimbare stabilă și esențială a personalității lor, în ceea ce privește interacțiunile zilnice cu elevii. deoarece facilitează că profesorul are: o orientare adecvată în situația comunicării clasă, în atmosfera psihologică, în contextul clasei, folosind resursele și mijloacele necesare: că își apreciază în mod adecvat elevii, în funcție de caracteristicile lor personale și se evaluează în mod adecvat; că obține o înțelegere exactă nu numai a conținutului direct al comunicării, ci și a celorlalte elemente care sunt latente în ea, cunoscute sub numele de subtext. Că atinge percepția exactă, a cuvântului celorlalți; este precis și convingător în utilizarea limbii materne. Pentru a menține starea emoțională dorită în corespondență cu caracteristicile și particularitățile situației. Pentru a utiliza în mod corespunzător resursele lingvistice și paralingvistice ale comunicării, creând un mediu de securitate și încredere pentru o comunicare eficientă. Stilul de comunicare este considerat adecvat situației, atunci când există o corespondență între resursele și mijloacele utilizate de profesor, caracterul relațiilor comunicative din grup, particularitățile psihologice ale elevilor, specificitatea și organizarea activității didactice. Dialogul și conversația joacă un rol prioritar în dezvoltarea competenței comunicative a profesorului și că stilurile comunicative trebuie nuanțate în funcție de scopul, contextul și utilitatea fiecăruia dintre ele

---

Un binom inseparabil: educație și comunicare. Procesul complex de predare-învățare nu poate fi conceput fără intervenția unui element de importanță vitală pentru transmiterea cunoștințelor precum comunicarea, în varianta sa interpersonală. Este clar că, pentru a îmbunătăți procesul educațional, este esențial să creștem, să îmbunătățim și să îmbogățim comunicarea în toate formele și manifestările sale. Comunicarea și educația sunt două cuvinte care nu trebuie confundate, deși au scopuri diferite, în anumite aspecte merg mână în mână. Punctele de contact dintre cele două se referă la natura comunicativă a predării și procesul de predare, ca un simplu act comunicativ. Predarea este un tip special de informație de comunicare, care face aluzie la resursele utilizate de limbajul uman, dimensiunea sa retorică și relația sa cu gândirea și realitatea.

Este un discurs recurent cu mijloace retorice și practice care contribuie la depășirea limitărilor vorbirii logice și la un echilibru emoțional, deoarece deschide actul comunicativ, atât în ordinea cunoașterii, cât și a voinței și afectivității. Aceste resurse retorice și practice contribuie la predare, promovând formarea morală și intelectuală, care este obiectivul în orice proces educațional integral. Ca manifestare a creativității, comunicarea contribuie la a da sens și profunzime procesului de predare-învățare, deoarece permite elevului să își sporească participarea și dezvoltarea creativă, astfel încât procesul de comunicare este veriga indispensabilă pentru a permite procesului să avanseze. Comunicarea educațională a devenit un subiect foarte acceptat în domeniul pedagogic, permițând vizualizarea unei realități imposibil de ascuns, precum importanța comunicării profesorului cu elevii săi în cadrul procesului de predare-învățare, în special și în procesul pedagogic. În general, o situație care permite îndeplinirea obiectivelor procesului educațional.

Posibilitatea dialogului permite elevilor să se concentreze asupra procesului de cunoaștere, fără inhibiții. În ceea ce privește formarea valorilor, se afirmă că comunicarea este substanțială, nu ca instrucțiune, orientare sau transmisie, ci ca o comunicare dialogică reală, unde se creează un spațiu comun, părțile implicate împărtășesc nevoi, reflecții, motivații și erori. Universitatea, împreună cu organizațiile și comunitatea în ansamblu, trebuie să caute un dialog care să stimuleze implicarea reală a studenților cu profesorii lor și să trezească emoții, astfel încât aceștia să nu încadreze doar într-un mod formal, ci personalizat, ca expresii legitime în drepturile subiectului.

Educația este un proces de instruire în care educatorul informează, transformă, îndrumă și dirijează, colaborând în dobândirea de noi cunoștințe și este în slujba ființelor umane și a societății. Procesul educațional este un proces de comunicare între ființele umane și mediul lor (educator și student) și studentul cu societatea, studentul cu sursele sale de cunoaștere.

Funcția socială a educației este un proces social de învățare pe tot parcursul vieții și toți membrii societății participă la ea. Comunicarea educațională implică o agenție educațională (emițător), codificare și decodificare, coduri (auditive și vizuale), o comunitate, conținut (mesaje), condiții ale elevilor, metode, resurse auxiliare, învățare, zgomot, feedback, supraveghere, evaluare. Relațiile interumane sunt foarte importante pentru dezvoltarea potențialului elevilor.

Dialogul educațional. Discuția este considerată sinonimă cu dialogul și constituie o conversație în care antecedentele și consecințele problemei sunt luate în considerație și dezbătute. Obiectivul vorbitorilor, în acest context, se concentrează pe rezolvarea contradicției dintre pozițiile participanților. Diferențele apar în discuție, atunci când activitățile sunt considerate incompatibile, atunci când se previne, se blochează sau se interferează, în așa fel încât să o facă pe a doua mai puțin atractivă.

Comunicarea în mediul social și școlar influențează formarea conceptului de sine al discipolului/elevului. O bună comunicare și o stimă de sine sănătoasă promovează demnitatea ființei umane, îmbunătățesc calitatea educației vieții și sunt instrumente valoroase pentru a face față diferitelor situații. Familia, școala și societatea colaborează la constituirea imaginii pe care fiecare individ și-o formează. Familia, în etapa școlară, trebuie să fie capabilă să comunice asertiv cu fiecare membru și să ofere atitudini pozitive de sprijin și ajutor copiilor lor, pentru a obține performanțe școlare bune și un concept de sine și o acceptare de sine adecvate. Un alt agent important pentru elev este școala, unde conceptul de sine, definit ca autoconcept în dimensiunea academică, este afectat la școlarii cu eșecuri repetate, care tind să se îndoiască de competența lor și de capacitatea lor de a ieși din școală, din situația negativă în care se află; relațiile și interacțiunile lor cu ceilalți (profesori și colegi de clasă) sunt, de asemenea, afectate. Încurajarea pe care o primesc elevii în școală este decisivă în dezvoltarea tuturor facultăților lor. Din acest motiv, atunci când profesorii își asumă rolul de a fi educatori, este necesar să se înțeleagă că trebuie să se învețe a comunica și că cuvintele au putere.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (13), 2021

~ Secțiunea C. Psiho-Pedagogie / Section B. Psycho-Pedagogy ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (13), 2021

STUDIAREA SEVERITĂȚII TULBURĂRILOR DE SPECTRU AUTIST (TSA) ȘI A ANSAMBLULUI PROBLEMELOR SOCIAL-PSIHOLOGICE CU CARE SE CONFRUNTĂ COPIII ȘI FAMILIA

Silvia Vrabie

lector univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: sylvia.vrabie@gmail.com)

Rezumat. În acest articol este abordată problema tulburărilor de spectru autist (TSA) și a ansamblului problemelor social-psiho-logice cu care se confruntă copiii cu TSA și familia acestuia. Accentul fiind pus pe evidențierea faptului că necunoașterea particularităților social-psiho-logice a TSA influențează dezvoltarea unei atitudini negative față de incluziunea copiilor cu TSA în școală.

Cuvinte cheie: tulburări de spectru autist, problemele social-psiho-logice, copil cu TSA. *

Abstract. This article addresses the issue of Autism Spectrum Disorders (ASD) and all the social and psychological problems that children with ASD and their families face. The emphasis is on highlighting the fact that the ignorance of the social-psychological peculiarities of ASD influences the development of a negative attitude towards the inclusion of children with ASD in school.

Key words: autism spectrum disorders, social and psychological problems, child with ASD.

În această cercetare vom prezenta datele cu privire la gradul severității TSA și ansamblul problemelor social-psiho-logice cu care se confruntă copiii cu TSA și părinții acestora în procesul incluziunii școlare în învățământul de masă. În stabilirea studiilor de caz am folosit informațiile achiziționate din cadrul discuțiilor cu părinții a 10 copii cu TSA din raioanele Cahul, Cantemir și Leova. Copiii diagnosticați cu TSA au beneficiat de programe terapeutice atât în cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică din raion, cât și terapia ABA cu un specialist la domiciliu.

Spre exemplificare, redau următoarele 2 studii de caz (din raionul Cahul), ale unei fete și a unui băiat cu care am realizat terapia ABA, și am contribuit activ în procesul de integrare educațională în școala generală.

Prima mea experiență de lucru cu copiii cu TSA, a început cu „PV”. Ea este o fetiță cu vârsta de 12 ani și 6 luni diagnosticată cu TSA, însă la o vârstă mai târzie, abia la 6 ani. Are un frate mai mare cu 5 ani, care nu manifestă simptome autiste, iar părinții fac parte din clasa superioară atât financiar, social și educațional. Aceștia

au apelat la terapia ABA, foarte târziu (după 6 ani, din motiv că atunci erau foarte puțini terapeuți care practicau terapia ABA cu copii cu TSA), oferindu-i insuficient timp copilului. Încă de la început, ambii părinți au fost alături de fetiță, încercând tot felul

de explicații ale refuzului pe care aceasta le avea când aceștia o luau în brațe, încercau să-și demonstreze afecțiunea când ea plângea sau țipa, aparent, fără nici un motiv. După vârsta de doi ani și jumătate părinții s-au îngrijorat deoarece au început să scadă contactul vizual, achizițiile anterioare au început să dispară, interacțiunile nonverbale cu membrii familiei. Fetița nu vorbea, nu răspundea nici când era strigată și nu era interesată de jucării. Emitea niște sunete ascuțite, se rotea când auzea anumite zgomote produse de aparate electrocasnice (de exemplu: mașina de spălat), avea un fluturat din mâini foarte accentuat; nu era interesată nici de cei apropiați ei, nu te privea în ochi, lăsa impresia că este refugiată într-o lume a ei. Alteori prezenta crize nemotivate de agitație psiho-motrică, prefera doar alimente de o singură culoare, refuzând combinarea lor. Ca urmare, la împlinirea vârstei de 6 ani, părinții au apelat la un medic neuropsihiatru pentru o evaluare.

Primirea diagnosticului de TSA a fost pentru familie devastatoare. I s-a recomandat o schemă de tratament medicamentos, pe care l-a a urmat timp de trei luni, fără niciun efect terapeutic favorabil, copilul devenind mai agitat, amplificând stereotipurile.

S-a considerat necesară o intervenție educațională prin intermediul unui program terapeutic, moment în care au apelat la un terapeut specializat în terapia ABA la consultație. Atunci am fost invitată de această familie să învăț elementele terapiei ABA (dat fiind faptul că această familie era originară din Cahul, iar terapeutul ABA își desfășura activitatea în municipiul Chișinău). În decurs de 2 luni am studiat și învățat elementele acestei terapii educaționale împreună cu acest terapeut și cu copilul cu TSA.

La început s-a efectuat un examen complex. Au fost vizate și evaluate cu ajutorul interviului cu părinții și a testului PORTAGE: cogniția, limbajul, motricitatea, socializarea, autoservirea, jocul. S-a constatat că pe toate planurile, scorurile au fost sub cele corespunzătoare vârstei biologice de un an; absența totală a comunicării verbale și a jocului spontan; prezența unor manierisme și stereotipe motorii (fluturatul mâinilor, încordări ale întregului corp).

După observare și evaluare, a fost alcătuit un program individualizat de intervenție educațională. Rezultatele obținute la testare având scorul cel mai mic, fiecare domeniu din cele enumerate anterior, nu ne-au ajutat în detalierea intervenției logopedice. Lipsa totală a dezvoltării limbajului vorbit, a jocului spontan și manierismele motorii stereotipe și repetitive, cât și discontactul vizual nu au fost corectate în urma administrării schemei de medicamente.

A fost evaluat și aparatul articulador, examinându-se integritatea funcțională și organică a acestuia: simetria, integritatea, mobilitatea și forța

sistemului labio-comisural, forma, mușcătura aparatului dentar, forma mandibulei, forma arcurilor maxilare, existența prognatismelor, forma, mobilitatea, mărirea, fixarea, frenul limbii, mobilitatea limbii, forma și mărirea palatului moale, mobilitatea palatului, integritatea, așezarea omușorului. Examinarea a fost dificilă, deoarece fetița nu păstra contactul vizual cu mine, nu urmărea mișcarea buzelor mele, care eram în fața oglinzii logopedice, pentru a o putea ajuta să execute anumite exerciții (ale limbii, ale buzelor, ale obrazilor), nu întorcea capul ca să urmărească de unde se aud anumite sunete.

În aceste condiții, prezența mamei a fost un ajutor foarte mare pentru mine, deoarece intervenea continuu, ajutând fetița fiindu-i aproape în orice moment al terapiei. Am insistat, de la început asupra prezenței părinților pe parcursul terapiei, cunoscându-și fetița, cu particularitățile ei, cu limitele inițiale începerii unui program terapeutic. După plecarea noastră la Cahul, am continuat terapia tulburărilor de limbaj în același mod, zi de zi. De multe ori feedback-ul terapiei îl primeau părinții, spunându-mi că fetița a executat anumite exerciții de câteva ori, după finalizarea intervenției logopedice împreună cu mine. După reîntoarcerea noastră la Cahul, terapeutul ABA a continuat monitorizarea cazului dat prin ședințe online (Skype) și cu întâlniri periodice lunare în Chișinău.

În Cahul am continuat recuperarea logopedică cu exerciții de respirație, apoi cu cele ale aparatului articulator. Astfel, intervenția logopedică și susținerea psihologică au condus spre rezultate și progrese rapide: la vârsta de 11 ani a fost integrată într-o școală cu program normal în clasa a I a. A fost nevoie de insistențe pentru a fi acceptat o însoțitoare. La școală în clasa I a fost însoțită de un „Shadow” (însoțitor), facilitându-i acomodarea cu cerințele fiecărei discipline. În clasa a II-a, putem vorbi de o adaptare școlară în concordanță cu obiectivele din fiecare unitate de învățământ. Pe lângă temele din manuale, fetița făcea exerciții și din diferite auxiliare, reușind să facă trecerea de la o carte la alta, pe parcursul aceleiași ore, fără a refuza sau a avea un comportament indezirabil. Doar la ora de matematică au apărut mici refuzuri de a lucra în funcție de cerințele doamnei învățătoare. Ea își alege fie doar manualul, fie doar culegerea, refuzând să le folosească pe amândouă în aceeași oră. Tocmai de aceea, am început acasă să lucrăm pe cerințe asemănătoare de la școală, începând să devină mai cooperantă. A acceptat, cu dificultate, apropierea doamnei învățătoare de banca ei atunci când era solicitată să dea un răspuns. Erau momente când o deranja și un anumit fel de a vorbi al doamnei învățătoare. Tonalitatea vocii, păstrarea unei anumite distanțe față de fetiță, când o solicita, au fost discutate și explicate, ca și impact asupra fetiței, cu doamna învățătoare, explicându-i-se ieșirile nervoase pe care le-a avut la anumite

ore. Răspunsurile pe parcursul orelor unde au fost situații problemă au început să fie favorabile, constatându-se ameliorări progresive. S-a integrat lent, progresiv. Se mai păstrează în prezent, la școală, stereotipii de mișcare de intensitate scăzută. Eu am constatat că stările de încordare apăreau la introducerea unui exercițiu, a unei cerințe noi, așa că pregătim acasă lecțiile care urmează la școală, explicându-i folosind cât mai multe situații, anumite noțiuni pe care nu le înțelege. Astfel se evită tensiunile care pot apărea pe parcursul programului școlar.

De la an la an, progresele sunt din ce în ce mai apropiate de cerințele programei specifice fiecărui an școlar. Ritmul în care subiectul „PV” evoluează este satisfăcător, ținând cont că terapia s-a început la o vârstă târzie, rezultatele sunt bune. Se recomandă implicarea familiei în mai mare măsură, accentuarea socializării prin punerea în contact cu cât mai multe persoane, în cât mai multe locații și situații.

Cel de al doilea studiu de caz este a lui T.S. Acesta este un băiat de 15 ani care a fost diagnosticat cu elemente din tulburarea de spectru autist și care în prezent este integrat în învățământul de masă fără însoțitor. T.S. s-a născut și locuiește în Cahul împreună cu familia lui. Părinții lui T.S. au o relație armonioasă. Părinții lui T.S. au observat încă de când acesta era mic o serie de simptome care i-au îngrijorat. T.S. nu susținea contactul vizual, vorbirea lui era atipică și sub nivelul de dezvoltare, nu se juca cu jucăriile, nu era interesat de copii și nu înțelegea mereu ce i se spunea. Părinții s-au alarmat, s-au sfătuit cu medicul de familie și când T.S. avea 2 ani și 2 luni au consultat un medic neuropsihiatru din Galați. La început nu i s-a pus nici un diagnostic și nu i s-a administrat medicație în afară de anumite suplimente și vitamine specifice nivelului de vârstă. Părinții lui T.S. nu aveau informații și cunoștințe despre TSA dar, în special mama, a continuat să fie neliniștită deoarece simptomele îngrijorătoare nu se rezolvau cu trecerea timpului, dimpotrivă, se accentuau și se diversificau. Așa încât, din 3 în 3 luni până la vârsta de 5 ani au continuat să meargă la consultație la medicul neuropsihiatru, și a fost diagnosticat cu TSA.

La vârsta de 3 ani T.S. a fost integrat în grupa mică la grădinița de care aparțineau. Integrarea s-a realizat într-o grupă cu 30 de copii, iar doamna educatoare nu avea cunoștințe despre TSA și nici nu avusese până atunci de-a face cu copii cu nevoi speciale. Dificultățile de relaționare cu colegii, dificultățile de comunicare, lipsa jocului și dificultățile de înțelegere a cerințelor au fost cele mai acute simptome care au determinat-o pe doamna educatoare să propună de nenumărate ori părinților să-l mute pe T.S. la o grădiniță specială. Această propunere a fost întărită, conform celor spuse de doamna educatoare și de

nemulțumirea celorlalți părinți care erau nemulțumiți de comportamentul lui T.S.. Treptat s-au transferat la altă grădiniță, unde integrarea a decurs mai ușor.

După parcurgerea clasei pregătitoare de la grădiniță, a urmat clasa pregătitoare de la o școală de masă. Deși progresul lui T.S. era vizibil, au continuat să persiste problemele comportamentale, problemele de comunicare și dificultățile de relaționare cu ceilalți colegi, iar părinții au simțit ostilitate atât din partea cadrelor didactice cât și din partea celorlalți părinți. Începând cu clasa a doua, T.S. a schimbat clasa, noua învățătoare l-a primit cu „deschidere și speranța ca va fi bine cu el” conform relatărilor părinților. Noua învățătoare nu a mai lucrat cu copii cu nevoi speciale și nu a avut niciun curs în acest sens așa încât a urmat o perioadă de comunicare intensă între mama și cadrul didactic, dar apreciem efortul de care a dat dovadă de al integra pe T.S. atât în grupul școlar, cât și în programa școlară.

Doamna învățătoare a apreciat că T.S. se descurcă și singur și poate să gestioneze situațiile dificile care apar. De asemenea, doamna învățătoare apreciază că T.S. mai are dificultăți la comunicare și limba română, că face progrese la sport și este printre cei mai buni la matematică. La evaluările naționale se descurcă singur, uneori are nevoie de explicații suplimentare pentru înțelegerea cerințelor. Mama a declarat că doamna a avut un rol esențial în acceptarea lui T.S. de către colegi. Faptul că îi îndemna pe copii să-l primească în grupul de prieteni, faptul că le-a explicat sincer și deschis copiilor că T.S. este „cu capul în nori” și are nevoie de ajutorul lor, faptul că nu le-a permis copiilor să râdă de el și faptul că nu le-a permis părinților să facă niciun comentariu la adresa lui, au făcut ca T.S. să spună „mă simt bine și iubit în clasă, vreau să merg la școală”.

Generalizând, evidențiem că viața înainte de aflarea diagnosticului de TSA pentru toți copiii incluși în cercetarea noastră, avea un caracter tipic. Diagnosticul copilului cu TSA a determinat modificarea stilului de viață a întregii familii. Majoritatea familiilor renunță la viața lor socială, dedicându-se mai mult timp copilului. Deplasările în scop de vacanță sunt tot mai puține, oportunitățile de petrecere a timpului liber în apropierea domiciliului sunt epuizate și capătă un caracter de rutină. Toate acestea au fost confirmate de către părinți intervievați.

Stabilirea diagnosticului copilului cu TSA, este un moment extrem de anevoios pentru părinți, iar diversitatea reacțiilor emoționale ce însoțesc aceste noutăți este una cu o încărcătură afectivă foarte neplăcută. Frecvent, în primele momente ale pronunțării numelui diagnosticului de către specialiști, părintele este aproape incapabil să „audă” ce spune acesta: „Nu este tocmai ceea ce vrei să auzi”, „descumpănire, așa... mi-a turnat așa plumb în tot, în picioare, în spinare”. Paleta reacțiilor emoționale cunoaște o gamă mult mai largă în perioada ce urmează aflării

diagnosticului, când efectul de anestezie dispare. Astfel, putem identifica și în cazul persoanelor (părinți) afectați de TSA, reacții ce se încadrează în tipologia propusă de E. Kubler – Ross³⁴⁸:

✓ NEGAREA/REFUZUL reprezintă o reacție de apărare tipică după șocul inițial al auzirii unei vești proaste. Psihicul nostru are nevoie de timp ca să raționalizeze și să normalizeze noua situație, negarea intră în categoria celor mai simple mecanisme de a face față situației.

✓ FURIA/SUPĂRAREA reprezintă un pas important spre acceptarea noii situații, adesea persoana afectată oscilând între cei doi poli. Părintele consideră că nu merită

---

să i se întâmple acest lucru. Această perioadă contribuie la alinarea chinului, a suferinței și poate să fie acompaniată de anxietate.

✓ NEGOCIEREA/TOCMEALA. Este o încercare de a amâna evidența situației reale, fiind generatoare de speranță, de reinvestire și reinventare a diverselor proiecte de viitor. Deja apare acceptarea ideii diagnosticului și negocierea pentru a fi cât mai blând posibil sau ca procesul terapeutic să fie unul încununat cu succes. Adesea negocierea se poartă cu divinitatea, se fac promisiuni acestuia sau specialiștilor etc.³⁴⁹.

✓ DEPRESIA/DUREREA. În această etapă persoana consideră că nu mai poate face față situației în care se află, că este lipsită de resurse energetice sau că totul este fără rost. Persoanele afectate pot deveni retrase, izolate, cuprinse de sentimente de deznădejde, se simt inutile, fără viitor, fără dorințe de a face ceva pentru ele sau pentru copil.

✓ ACCEPTAREA, este o realitate rațională și mai apoi emoțională. Este etapa în care persoana acceptă situația și dorește să valorifice fiecare clipă în speranța depășirii momentelor dificile. „Așa a fost să fie, așa a vrut Dumnezeu, spui într-un final și trebuie să îți găsești forța interioară de a merge mai departe.”, sunt afirmațiile mai multor părinți ai copiilor cu TSA cercetați³⁵⁰.

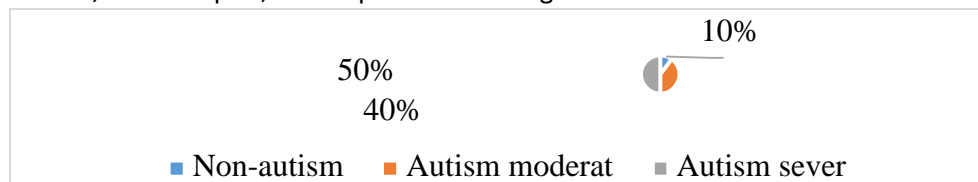
³⁴⁸ G. Mares, *Studiu privind nevoile de servicii în rândul părinților copiilor și tinerilor cu autism*, Asociația Sociometrics – Grupul de Analiză Socială și Economică, București, 2015, p. 12.

³⁴⁹ G. Mares, *op. cit.*

³⁵⁰ S. Vrabie. *Particularități comportamentale ale copiilor cu autism*, în *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități”*, 2021 octombrie, Chișinău, 2016.

Înainte de diagnosticarea copiilor cu TSA, pentru părinții care au fost subiecți ai studiilor noastre de caz, datele generale cu privire TSA și despre terapiile educaționale folosite în recuperarea TSA, erau neimportante atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Părinții acestor copii erau informați despre TSA din filme, reviste sau chiar de la colegi. După aflarea diagnosticului de TSA a copilului lor, consilierea inițială era primită cu informații adunate din rețelele mass-media, de la alți părinți ai copiilor cu TSA sau de la colegi și alte cunoștințe.

În continuare, pentru determinarea particularităților psiho-comportamentale a copiilor cu TSA, am utilizat Scala de evaluare a autismului, Eric Schopler și Scala ECA. Evidențiem faptul că scalele menționate au fost aplicate subiecților, la începutul anului școlar, când unii dintre ei au pășit pentru prima dată pragul școlii. Datele obținute prin intermediul primei Scale de evaluare a autismului infantil, Eric Schopler, sunt reprezentate în figura 1.

Fig. 1. Tipul de autism, determinat prin intermediul Scalei Schopler.

Potrivit datelor din figura de mai sus, evidențiem că 10 % (respectiv un copil) îi este caracteristic tipul non-autism (a beneficiat de terapie ABA-curs intensiv), 40% (4 copii) au autism moderat și 50% (5 copii) sunt cu autism sever, fapt ce dovedește că aceștia au nevoie de PEI și să fie incluși mai activ în activitățile educaționale, organizate în clasă/școala generală. Datele prezentate supra, indică faptul că copii cu TSA au nevoie de integrare, incluziune, pentru crearea programelor de intervenție individualizate.

Problematica generală determinată de TSA presupune ca fiecare specialist din sistemul educațional să fie conștient de blocajele/barierele, care pot apărea pe parcursul procesului de incluziune școlară și integrare socială. Fiecare actor educațional trebuie să fie pregătit să de-a dovadă de răbdare, creativitate și competență tuturor provocărilor pe care TSA le include. Nevoia abordării continue și logice a problemicii TSA este determinată și de faptul că incidența TSA este tot mai mare de la un an la altul³⁵¹. Cercetările recente arată că tulburările de spectru

³⁵¹ *Manual de Diagnostic și Clasificare Statistică a Tulburărilor Mentale*, Traducere & co-edție cu American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM-5. București, Callisto, 2013.

autist pot să afecteze orice familie, indiferent de rasă, etnie sau mediu social³⁵². Din perspectiva incidenței TSA, raportul pe sexe este de 4 la 1 pentru băieți, iar din perspectiva gradului de afectare, se pare că persoanele de sex feminin sunt mai profund afectate decât cele de sex masculin⁶.

Pentru o vizualizare mai clară a severității TSA prezente la subiecții cercetați, putem analiza datele din figura 2.

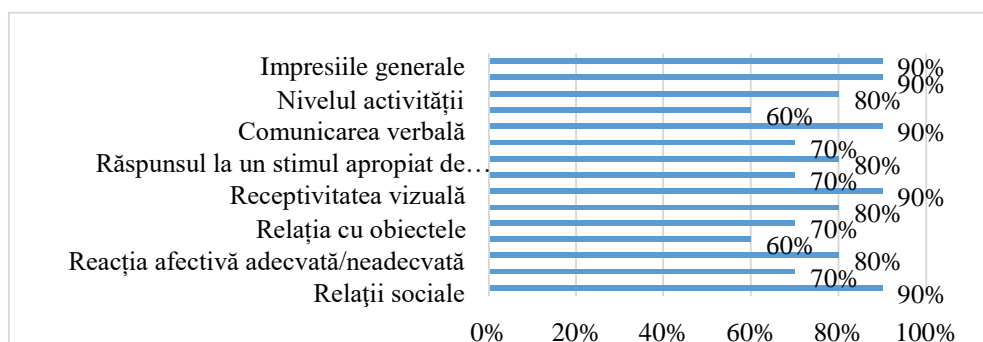

Fig. 2. Gradul de severitate a TSA.

Analizând datele din figura 2, observăm că 90% sunt afectate relațiile sociale, receptivitatea vizuală, comunicarea verbală, funcționarea intelectuală și

impresiile generale fapt care confirmă că acești copii se confruntă cu dificultăți în procesul de integrare în clasă și în stabilirea relațiilor sociale cu colegii și cadrele didactice. La nivel de 80% sunt afectate și adaptarea la noile schimbări din clasă/școală, reacțiile afective cu ceilalți, răspunsul la un stimul apropiat de receptor și nivelul activității este întârziat ceea ce evidențiază că această categorie de copii necesită o abordare individualizată din partea cadrului didactic, care urmează să adapteze mediul (clasa) în care aceștia vor fi incluși. De asemenea am constatat că 70% dintre copiii cu TSA prezintă întârzieri în imitația verbală, receptivitatea auditivă și prezintă reacții anxioase. 60% dintre copiii cu TSA cercetați manifestă dificultăți la gradul de conștiință corporală și comunicare nonverbală ceea ce confirmă că această categorie de copii au nevoie de sprijinul CDS în procesul de integrare în clasă.

³⁵² Th. Peeters, *Autismul: Teorie și intervenție educațională*, Iași, Editura Polirom, 2009. ⁶ A. Gherguț, *Sinteze de psihopedagogie specială*, Iași, Polirom, 2013.

În concordanță cu datele din figura 2. evidențiem că conform criteriilor DSM-5, tulburarea de spectru autist se definește prin întrunirea următoarelor criterii: a) persistența deficitului în comunicarea și interacțiunea socială în contexte, medii diferite; b) existența unor pattern-uri comportamentale, interese sau activități ce au caracter restrictiv și repetitiv; c) simptomele trebuie să fie prezente în perioada de dezvoltare timpurie; d) simptomatologia determină afectarea semnificativă în plan social, ocupațional sau în alte arii importante pentru funcționarea cotidiană; e) afectarea funcționării nu este mai bine clarificată de dizabilități intelectuale sau de întârzieri globale ale dezvoltării³⁵³.

Astel, prin intermediul celei de a doua Scale, ECA III, adresată părinților și cadrelor didactice, am determinat cele șapte domenii comportamentale ale copilului cu TSA, și în special: *tulburări ale comunicării verbale și non-verbale; izolare de tip autist; reacții bizare față de mediu; reacții afective inadecvate; motricitate perturbată; tulburări ale atenției, ale percepției și ale funcțiilor intelectuale; tulburări ale funcției intestinale.*

Am propus ca această scală să fie completată de către părinți și cadre didactice, pentru a determina care sunt manifestările comportamentelor copiilor cu TSA acasă, și respectiv la școală. În histograma de mai jos, am reprezentat grafic răspunsurile oferite de părinții copiilor cu TSA și cadrele didactice investigate.

---

³⁵³ *Manual de Diagnostic și Clasificare Statistică a Tulburărilor Mintale...*

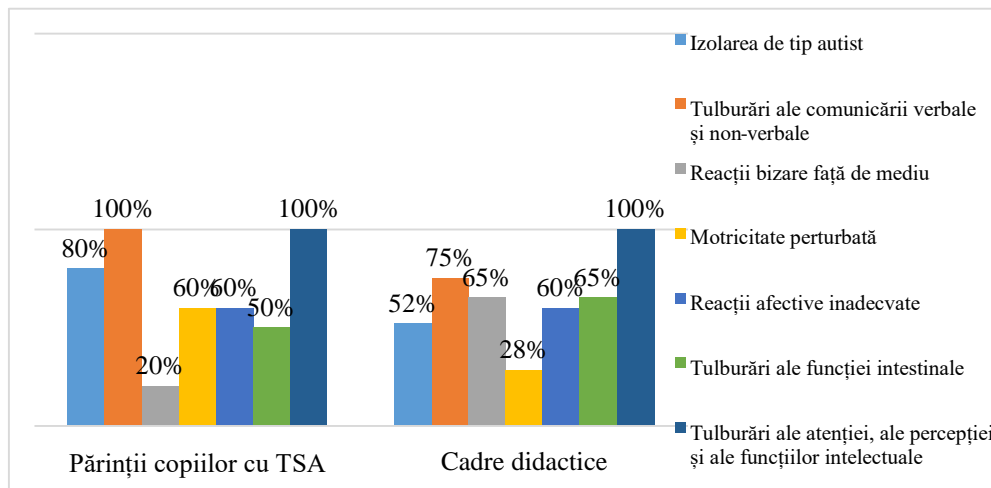

Fig. 3. Scala de evaluare a comportamentelor autiste prima testare.

Analizând datele din figura 3, concluzionăm că atât părinții, cât și cadrele didactice au determinat că toți copiii cu TSA, pe care îi au în familie / clasă, prezintă trăsături ale TSA, fapt ce confirmă că acești copii, ce au fost supuși evaluării, sunt afectați de autism sever sau Sindrom Kanner, manifestând următoarele comportamente: *tulburări ale comunicării verbale și non-verbale, reacții bizare față de mediu, izolare de tip autist, motricitate perturbată, tulburări ale funcției instinctive și tulburări ale atenției, ale percepției și ale funcțiilor intelectuale, reacții afective inadecvate.*

De asemenea, menționăm că aceste tulburări sunt determinate de faptul că unii copii cu TSA manifestă vicisitudine în a-și controla emoțiile. Aceasta poate genera comportamente agresive la nivel fizic în unele momente, ceea ce poate îngreuna relaționarea socială cu acești copii. Elevii cu TSA își pot „pierde controlul” în special atunci, când se află într-un mediu nou sau într-un spațiu aglomerat, ori când sunt supărați sau frustrați. Uneori pot sparge obiecte, pot ataca alte persoane sau se pot autoagresa. În astfel de momente, se pot lovi cu capul de ceva, se pot trage de păr sau își mușcă brațele³⁵⁴.

În prezenta cercetare ne-am propus să determinăm și ansamblul de probleme social-psihologice cu care se confruntă familia copilului cu TSA, începând cu procesul diagnosticării copilului, până la integrarea lui școlară și socială.

³⁵⁴ Ghidul comunității școlare, Autism Speaks, 2013, p. 15.

Relevanța studiului de față pentru realitatea țării noastre este actuală în contextul necesității formării la nivel de societate a unei atitudini favorabile față de copiii cu TSA, fiind determinate, mai cu seamă, de actualitatea problemei incluziunii și

---

adaptării sociale a acestor copii.

Metoda utilizată în procesul cercetării problemelor social-psihologice, cu care se confruntă familia copilului cu TSA, a fost ancheta socială (adaptată) adresată părinților, propusă de către „AUTISM ROMÂNIA”, organizație a părinților și copiilor cu TSA.

Principiile de elaborare a anchetei: elucidarea dificultăților întâmpinate de familia copilului cu TSA, în obținerea diagnosticului copilului lor și identificarea problemelor social-psihologice cu care se confruntă părinții copiilor cu TSA în cadrul serviciilor din sistemului educațional și cel social, de care beneficiază copilul acestora.

Inițial, ne-am propus să determinăm gradul de organizare familială a lotului studiat, deoarece un rol foarte important în recuperarea și susținerea copilului cu TSA, îl are întreaga familie.

Prin intermediul anchetei sociale aplicate am determinat, că 4 subiecți din 10 provin din familii dezorganizate și, din aceste familii, 2 copii cu TSA sunt lăsați în grija bunicilor. Familia copilului cu TSA are un risc crescut de conflicte interpersonale, separare, divorț, stimă de sine scăzută a părinților, nivele ridicate de depresie și un sentiment accentuat de izolare socială.

O persoană cu TSA este o sfidare permanentă pentru întreaga familie. Cele mai îndurerate de prezența TSA la copiii sunt mamele. În comparație cu tații și cu mamele copiilor tipici, membrii familiei copilului cu TSA având un risc crescut spre situații astenice. În unele cazuri, tații acestor copiii se izolează sau pleacă din familie, toate problemele ce țin de educația și întreținerea copilului cu TSA rămânând pe seama mamelor și a fraților / surorilor.

S-a constatat, că cu cât simptomele psihopatologice ale părinților copiilor cu TSA sunt mai accentuate, cu atât problemele comportamentale sau emoționale ale fraților / surorilor sunt mai mari și funcționarea familiei este mai afectată. Un copil cu TSA poate manifesta: auto și hetero-agresivitate, impulsivitate, hiperactivitate, ritualuri, stereotipii și deficite severe în comunicare. În acest

context, frații/surorile trebuie să facă față schimbărilor de rol și structură în familie, pierderii atenției din partea părinților, creșterii stresului și a conflictului parental³⁵⁵.

În cele mai dese cazuri, părinții acestor copii amintesc de faptul că și ceilalți copii din familie sunt uneori afectați de boala fratelui lor, fiind fie îngrijorați, fie chiar deranjați de comportamentul copilului cu TSA. Foarte des, frații copiilor cu TSA nu au suficiente informații despre această tulburare și de aceea nu înțeleg de ce fratele sau sora lui se comportă într-un anume fel. Ei aud în jurul lor cuvântul TSA, dar nu știu ce înseamnă și își creează astfel scenarii și explicații proprii, putând dezvolta sentimente de anxietate sau chiar rușine. Copiii mici, în special, având și

---

un grad de înțelegere mai scăzută și o imaginație foarte bogată, pot considera că ei au provocat simptomele TSA datorită comportamentului lor neadecvat sau se tem că pot să le ia ca și pe cele de răceală. Pe de altă parte, majoritatea copiilor se tem să-și întrebe părinții despre boala fratelui lor, fie pe motiv că nu vor să-și supere părinții, fie din cauza sentimentelor de rușine legate de gândurile și simțămintele de gelozie, furie și resentiment, pe care adesea le experimentează. Uneori frații tipici se simt obligați să compenseze tulburarea fratelui lor și să depășească limitele acestora. Alteori, ei se pot comporta ca niște părinți „surogați”, asumându-și anumite responsabilități în îngrijirea fratelui bolnav, pe care în alte condiții nu și le-ar asuma. Ei pot trece prin perioade de izolare de familie, greutăți legate de îngrijirea fratelui bolnav, relații conflictuale cu colegii. În acest caz, creșterea stabilității în familie și utilizarea intervențiilor pentru a ajuta membrii ei să facă față dificultăților este foarte importantă pentru a îmbunătăți evoluția atât a copilului, cât și a familiei³⁵⁶.

În continuare, ne vom axa pe evidențierea dificultăților întâmpinate de familia unui copil cu TSA, în obținerea diagnosticului acestuia.

Dat fiind faptul că diagnosticul copiilor cu TSA, în Republica Moldova, a început să fie pus abia în anul 2012 (iar în centrele de diagnostic private, puțin mai devreme), am rugat părinții să ne indice la ce vârstă au fost diagnosticați copiii lor.

Astfel, 6 copii din familiile ce au fost supuse cercetării, au obținut un diagnostic corect între vârsta de 3-5 ani, iar 2 - au beneficiat de un diagnostic mai timpuriu, și un singur copil a fost diagnosticat cu TSA la vârsta de 6 ani. De asemenea, în ancheta adresată părinților, am fost adresate și următoarele întrebări:

---

³⁵⁵ A. Jurma, T. Mircea, *Studiu asupra fraților copiilor cu Tulburare din Spectrul Autist*, în Revista de Neurologie și Psihiatrie a Copilului și Adolescentului din România, Timișoara, Editura Artpress, vol. 11, nr. 4, 2008.

³⁵⁶ *Ibidem*.

„Cât de ușor v-a fost ușor să obțineți un diagnostic pentru copilul dvs.?” Răspunsul indicat de toți părinții a fost „greu”, dat fiind faptul că în perioada anilor 2009 - 2010, nu se realiza „Screening-ul”, testul de depistare precoce a TSA, aplicat copiilor la vârsta de 18 luni. Abia pe parcursul anilor 2013 - 2014 au fost petrecut seminare instructive pentru lucrătorii din asistența medicală primară, pentru diagnosticarea timpurie a TSA. De asemenea, părinții ne-au comunicat că au putut obține un diagnostic veridic doar în țările vecine (România, Ucraina). Tot prin intermediul anchetei propuse, unii părinți ne-au împărtășit experiența lor, legată de diagnosticarea copilului lor. În acest mod, am obținut următoarele experiențe:

- Cu 9 ani în urmă, în Republica Moldova, specialiștii nu erau suficient de informați pentru a acorda un diagnostic corect copilului cu TSA.

- Este foarte dificil de a diagnostica corect un copil cu TSA cu vârsta până la 5 ani.

- „Unde am apelat, mereu ni se punea diagnostic diferit”, dat fiind faptul că cadrele medicale nu erau suficient pregătite, pentru a pune un diagnostic corect.

O altă problemă pe care am identificat-o, se referă de la ce vârstă acești

---

copii au beneficiat de servicii de recuperare, din partea serviciului public de sănătate.

Analizând rezultatele obținute, constatăm că 4 dintre copii nu au beneficiat niciodată de servicii de reabilitare/recuperare și tot 4 - au fost implicați într-un program de recuperare, având vârsta mai mare de 5 ani, iar 3 – au beneficiat de aceste servicii menționate anterior, începând cu vârsta de 3 - 5 ani, dar având specialiști din afara țării.

Tot în acest context, am rugat părinții să indice „de care alte servicii din sistemul de sănătate ați dori să beneficieze copilul Dvs.?”.

Potrivit rezultatelor obținute, am determinat că majoritatea părinților copiilor cu TSA, și-ar dori ca copiii lor să beneficieze de așa servicii ca: 6 - diagnosticare multidisciplinară; 8 - evaluare multidisciplinară; 10 - intervenție terapeutică precoce și 10 - logopedie. Unul dintre părinți a indicat că și-ar dori ca copilul lor să beneficieze și de „servicii balneo-sanatoriale”.

În concluzie, putem menționa că părinții, din cadrul lotului supus cercetării, s-au confruntat cu dificultăți majore atât în obținerea unui diagnostic corect al copilului lor, cât și în asigurarea cu servicii de recuperare pentru aceștia.

În continuare ne vom axa pe identificarea problemelor social-psihologice cu care se confruntă părinții copiilor cu TSA în cadrul serviciilor din sistemului educațional și cel social, de care beneficiază copilului lor.

După cum am menționat și mai sus, toți copiii respondenților, din lotul de cercetare, sunt integrați într-o școală obișnuită de stat, unde petrec între 10 – 40 de ore pe săptămână. Am solicitat părinții să indice „*dacă li s-a solicitat vreodată să reducă timpul petrecut de copilul dvs. la școală sau să-l retrageți de tot?*”.

Pe baza răspunsurilor oferite de părinții copiilor cu TSA, am constatat că părinții copiilor cu dezvoltare tipică, unde este integrat copilul cu TSA, sunt cei mai revoltați față de incluziunea acestuia în clasa obișnuită. Îmbucurător este faptul că 2 dintre copiii integrați în clasele obișnuite nu li s-a solicitat vreodată să reducă timpul petrecut de copilul cu TSA la școală. Unul dintre părinți, ne-a comunicat că nu li s-a solicitat verbal să-și retragă copilul din clasă/școală, dar prin comportamentul cadrelor didactice, cât și a părinților li s-a dat de înțeles acest fapt.

Potrivit datelor cercetării realizate până acum, observăm că în procesul de determinare a TSA, părinții copiilor s-au confruntat cu diferite dificultăți majore, fapt care i-a determinat în sens pozitiv să fie ofensivi. Astfel, Chamak, B. (2008) arată că: „organizațiile americane de părinți au dus o luptă continuă pentru a redefini autismul ca pe un handicap și nu ca pe o tulburare psihiatrică”³⁵⁷. Cercetătoarea a demonstrat că motivația părinților este legată de contrabalansarea elementelor ce reprezintă dificultăți pentru persoana cu TSA prin terapii

---

educaționale și recuperatorii. Nevoia de redefinire ca tulburare a autismului își are originea în perspectiva multiplelor școli de psihiatrie, care considerau TSA ca o tulburare de tip psihotic foarte rară, care avea ca elemente definitorii absența limbajului și dificultățile de relaționare socială. Pediatrii, psihiatrii și neuropsihiatrii din România (fără a apela la denumiri ale manualelor de diagnostic sau la clasificările internaționale ale maladiilor), obișnuiau să denumească tulburările de spectru autist ca fiind „schizofrenia copilului”. Din rândul celor diagnosticați cu o tulburare de spectru autist, „persoanele cu TSA înalt funcționale” (inclusiv cele cu Sindrom Asperger), care își recunosc și admit diagnosticul, doresc și chiar se luptă pentru a nu fi etichetați ca persoane cu probleme de sănătate mintală, ci ca persoane diferite³⁵⁸.

---

³⁵⁷ *Apud ibidem.*

³⁵⁸ *Ibidem.*

Potrivit celor menționate anterior, așa cum arăta și Best J. (2001), s-a constatat că la m-ai mulți specialiști din domeniu au apărut m-ai multe întrebări cu referire la problematica TSA. Aceste întrebări se referă la: „Cum ar putea noul discurs despre TSA, să influențeze percepția socială despre acesta? Cum va fi receptate aceste tulburări de către societate?”. Astfel autor citat mai sus, vorbind despre importanța imaginii sociale asupra problematicii TSA, evidențiază trei elemente distinctive: evidențierea problemei, să arătăm că aceasta chiar există în societate și că necesită intervenție; construirea și deschiderea unor canale de comunicare socială, care pot cuprinde oameni apropiați persoanei cu TSA, până la mass-media; identificarea unor actori sociali care aduc la cunoștința publică problematica persoanelor cu tulburări de spectru autist și se alătură celor care militează pentru o schimbare a percepției sociale³⁵⁹.

În realizarea acestui proces, un rol deosebit de important revine asociațiilor de părinți sau altor ONG-uri active în domeniul problematicii specifice persoanelor cu tulburări de spectru autist. Ele având de cele mai multe ori îndreptățirea, cunoașterea suficient de bună a problemelor acestui grup populațional, dar și motivația de a trece de la contemplare, exprimare de dorințe sau idei de schimbare, la acțiune, la însuși procesul de schimbare la nivelul societăților.

În ultimii ani a fost conștientizată nevoia consilierii și educării părinților în general și în mod deosebit a părinților copiilor cu o dezvoltare atipică. Psihoeducația părinților este cea care cuprinde „programele, serviciile și resursele destinate părinților și celor care îngrijesc copii cu TSA, în scopul de a-i sprijini pe aceștia și de a le îmbunătăți capacitatea de a-și crește copiii”³⁶⁰.

Programele de consiliere îi sprijină pe părinți să-și îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea copilului cu TSA și să învețe să

---

folosească modalități alternative de abordare a situațiilor dificile întâlnite în creșterea și educarea copilului sunt adesea neglijate, chiar dacă necesitatea lor este indiscutabilă.

După cum am reliefat anterior, diagnosticul de TSA afectează întreaga viață de familie, fiind în strânsă legătură cu acceptarea sau negarea acestuia de către părinți. După aflarea diagnosticului, cei mai mulți dintre părinții copiilor cu TSA se află în situații tulburătoare, care au ca sursă multitudinea formelor de intervenție

---

³⁵⁹ *Ibidem*.

³⁶⁰ G. Mareș, *op. cit.*

terapeutică pe care copilul le-ar putea urma, informațiile și atitudinile contradictorii pe care unii specialiști le adoptă față de copil și tulburarea sa. Pentru a cunoaște ce urmează să se întâmple cu copilul afectat de TSA și care este traseul terapeutic, pe care acesta ar putea să îl urmeze, părinții au nevoie să fie incluși în programe de formare, care să-i ajute să înțeleagă ce reprezintă diagnosticul copilului și cum pot gestiona problematica asociată TSA. În acest context, considerăm că studierea aspectelor ce țin de consilierea și educația părinților devine extrem de importantă, mai ales din perspectiva dobândirii abilităților de evaluare critică a informațiilor referitoare la terapiile specifice din perspectiva coerenței, raționalității și fundamentării științifice a acestora.

O altă problemă care ne-a preocupat să o identificăm este dacă părinții cunosc faptul că copilul lor are un plan educațional individualizat la școala pe care o frecventează. În urma chestionării am constatat că 4 dintre respondenți au specificat că nu știu, 2 - că copilul lor nu are un plan educațional individualizat (PEI) la școala pe care o frecventează, și doar 4 - cunosc că copilul lor beneficiază de PEI. Pe cei 4 respondenți, care au menționat că copilul lor beneficiază de PEI, i-am rugat în continuare să aprecieze acest plan pentru copilul lor. Răspunsurile fiind următoarele: *Nu știu, nu am acces la programul educațional al copilului. Este potrivit pentru nevoile educaționale ale copilului meu. Este potrivit pentru aptitudinile copilului meu.*

Tot în acest context, am solicitat părinților să ne comunice, cât de des primesc rapoarte despre progresele copiilor de la specialiștii din cadrul școlii, pe care copilul lor o frecventează. Majoritatea părinților au indicat că le primesc ocazional, unul dintre părinți a menționat că o dată pe lună, iar altul a spus că primește feedback-uri despre progresele copilului lor de la cadrul didactic o dată pe lună.

O altă întrebare adresată părinților a fost „Care sunt serviciile din sistemul educațional de care are nevoie copilul cu TSA?”. Potrivit răspunsurilor oferite de părinții copiilor cu TSA, ei au solicitat ca copiii lor să beneficieze de următoarele tipuri de servicii oferite de SAP în cadrul instituției pe care o frecventează: terapie logopedică și de comunicare (10 părinți); terapie ocupațională (10 părinți), terapie de integrare senzorială (10 părinți); metode și tehnici de învățare adaptate (10 părinți); plan de management comportamental pentru problemele comportamentale (10 părinți); grupuri sociale pentru dezvoltarea abilităților sociale (10 părinți) și terapie prin muzică și artă (10 părinți).

O altă întrebare a fost „Care sunt serviciile din sistemul educațional de care beneficiază copilul cu TSA?”. La această întrebare, majoritatea părinților au bifat că

copiii lor beneficiază doar de *metode și tehnici de învățare adaptate în procesul educațional*. Doi dintre părinți au menționat că copiii lor beneficiază și de *terapie logopedică și de comunicare, dar și de terapie ocupațională*, doar că aceste servicii nu fac parte din serviciile oferite de sistemul educațional.

De asemenea, am solicitat părinților să ne comunice „*Ce cred că ar trebui făcut pentru îmbunătățirea situației în sistemul educațional astfel încât fiul/ fiica dvs. cu TSA să beneficieze de educație adecvată nevoilor lui?*”. Majoritatea părinților au menționat că în sistemul educațional este nevoie de instruirea cadrelor didactice și motivarea acestora de a presta servicii de calitate.

Generalizând datele obținute din partea părinților, menționăm că și în sistemul educațional, ca și în sistemul de sănătate, aceștia se confruntă cu o gamă largă de probleme ce țin de incluziunea școlară și socială a copiilor cu TSA.

Referindu-ne la serviciile sociale, ne-am propus să identificăm cum apreciază părinții din lotul supus cercetării, eficiența autorităților locale de a răspunde la nevoile copiilor cu TSA.

Conform răspunurilor oferite de părinți, constatăm că aceștia sunt dezamăgiți și de nivelul de implicare a autorităților locale de a răspunde la nevoile copiilor cu TSA.

În continuare, ne-am axat pe identificarea serviciilor din sistemului public de sănătate și al serviciilor sociale de care beneficiază părinții copiilor cu TSA. Am determinat că majoritatea părinților nu beneficiază de servicii din sistemului public de sănătate și al serviciilor sociale, oferite de autoritățile publice locale. Chiar și cei care au bifat: „Formare în RECUPERAREA TSA (ex. Cursuri despre problemele de comunicare, relaționare și comportamentale ale copilului dvs., ș.a.), Resurse informative despre TSA în limba română după diagnosticare și îndrumare spre structuri de sprijin (ex. asociații, grupuri de suport)”, au menționat că beneficiază de aceste servicii din partea ONG-urilor.

La nivel european, problematica TSA este abordată și de Direcția Generală de Sănătate și Protecția Consumatorului a Comisiei Europene, care a emis, în februarie 2005, un document referitor la o serie de „elemente despre prevalența” TSA în Uniunea Europeană. În aceeași direcție de sensibilizare și conștientizare a problematicii TSA la nivel european vine și Recomandarea Comitetului de miniștri CM/Rec (2006) ce face referiri specifice la educația și incluziunea copiilor și tinerilor cu TSA, iar una dintre acestea sugerează „implicarea organizațiilor

nonguvernamentale care reprezintă copiii și tinerii cu TSA și a familiilor acestora” în procesul de incluziune³⁶¹.

La nivel internațional, se consideră o prioritate nevoia conștientizării problematicei TSA și a impactului acesteia asupra societății contemporane. Astfel, în SUA, Comitetul Interdepartamental pentru Autism, comitet din cadrul Departamentului de Sănătate și Servicii Umane, lansează în anul 2011 „Planul Strategic de cercetare pentru TSA”, în care face referire specifică la aspecte ce țin de educația și calitatea vieții familiilor ce au copii cu TSA³⁶².

Și în final, părinților din lotul supus cercetării, le-am solicitat să răspundă la următoarea întrebare: „Ce credeți că ar trebui făcut pentru îmbunătățirea situației persoanelor cu TSA și a familiilor acestora?”. Răspunsurile oferite de părinți au fost următoarele: sensibilizarea societății; formarea de cadre didactice instruite în domeniul psihologiei speciale și sociale; consilierea și îndrumarea familiilor în ceea ce au de făcut, în susținerea copilului lor; acceptarea familiilor ce au copii cu TSA în societate; pregătirea specialiștilor competenți în practicarea terapiilor de recuperare a acestor copii; cursuri gratuite pentru familiile copiilor cu TSA, despre problemele de comunicare, relaționare și comportamentale ale copilului cu TSA.

În urma analizei tuturor datelor obținute prin intermediul acestei cercetări, menționăm că persoanele cele mai greu încercate din viața copilului TSA sunt chiar membrii familiei sale.

Familiile copiilor cu TSA sunt de cele mai multe ori obligate să își schimbe rutinele zilnice, stilul de viață sau chiar viziunea asupra acesteia, diagnosticul copilului devenind, prin prisma etichetării, un diagnostic al familiei. Puși în fața unui asemenea context situațional, părinții copiilor cu TSA au puține șanse să dialogheze cu alți părinți. Deschiderea unui canal de comunicare între specialiști și părinți poate preveni apariția unor situații în care „mesajul negative (...) ajunge la părinți și în acest mod părinții se simt și mai înstrăinați, izolați și fără niciun fel de sprijin”³⁶³. Continuând ideea de mai sus putem să afirmăm, așa cum o făcea și B. Bernstein (2000) că practicile terapeutice și educaționale reprezintă un context social fundamental, în care are loc constituirea unei subculturi, dacă privim copiii afectați de TSA și din această perspectivă³⁶⁴.

---

³⁶¹ S. Vrabie, *Consilierea familiei și a copilului cu autism*, în Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, nr. 1(1), 2015.

³⁶² Apud G. Mareș, *op. cit.*, p. 9.

³⁶³ *Ibidem*.

³⁶⁴ Apud M. Marin, *Parteneriate pentru învățare. Sinteză de politici din domeniul educației*, Chișinău, 2017.

Începând de la stabilirea și acceptarea diagnosticului, până la acomodarea psihică și, totodată, adaptarea în viața zilnică a problemelor copilului cu TSA, familia îi este alături de-a lungul dezvoltării sale. După cum am constatat și mai sus, aceste

---

familiei se confruntă cu mari dificultăți privind educarea și integrarea socială a copiilor cu TSA, alături de alte numeroase probleme administrative și de confort psihic. Părinții acestor copii caută în permanență soluții pentru a le asigura acestora o viață demnă, în acest proces de căutare a soluțiilor se mai confruntă și cu probleme generate de sistemele de sănătate, educațional și cel social.

De aceea, este de menționat, pe lângă activitatea de predare-învățare, copilul trebuie să beneficieze și de activități de formare a autonomiei personale, de cunoaștere a mediului înconjurător, activități de socializare, activități vocaționale și de orientare profesională, logopedie, kinetoterapie, ludoterapie, ergoterapie.

Toate aceste intervenții ar trebui să se concretizeze, în funcție de o serie de calități fizice și psihice pe care le manifestă copilul cu TSA în: capacitatea și disponibilitatea de a comunica (în orice formă); exercitarea de comportamente ce semnifică autonomie personală; existența unor comportamente adecvate la situație; existența capacității de a se raporta corect la grup și de a comunica corect cu acesta; existența unui simț al responsabilității și autoconducerii; posibilitatea de a exercita unele ocupații sau profesii; existența unor deprinderi și abilități în domeniul cognitiv și al vehiculării informației și existența posibilității de a aprecia și de a prevedea situații viitoare.

În concluzie, distingem că rezolvarea problemelor resimțite de întreaga familie a copilului cu TSA sunt: *Solicitarea către autorități a elaborării de programe și politici de asistență medico – psiho – socială adecvate nevoilor familiilor cu copii cu TSA; Inițierea familiilor cu privire la programele terapeutice, care le va oferi posibilitatea de a-și ajuta propriul copil să devină cât mai independent posibil (suplimentar de serviciile oferite de echipa PEI sau alți specialiști); Inițierea unor servicii de consiliere psihologică pentru întreaga familie; Integrarea copiilor cu TSA în școala generală și crearea oportunităților de a beneficia de alte trepte de școlarizare, ce le va oferi formare profesională adaptată la potențialul fiecărui copil cu TSA; Posibilitatea părinților de a-și menține locul de muncă etc.*

Cercetarea problemelor social-psihologice cu care se confruntă părinții copiilor cu TSA a constituit interesul nostru ca premisă de incluziune școlară și socială. Rezultatele obținute relevă un șir de fapte și relații importante pentru dezvoltarea relațiilor familiale, dar și pentru dezvoltarea copilului, pentru soarta lui pe toată viața.

- Acceptarea/respingerea copilului cu TSA, ca componentă de bază a atitudinii adoptate de către părinte față de copil, determină atitudinea generală a lui față de copilul său. Totodată, putem afirma că părinții ce își educă copilul cu TSA în familie, au reușit să depășească situația creată, să accepte dizabilitatea copilului și acesta încercând să minimalizeze diferențele în perceperea copilului cu dizabilitate și cel cu o dezvoltare tipică.

- Această atitudine de acceptare/neacceptare a copilului influențează toți ceilalți parametri atitudinali, sporind tendința de cooperare cu copilul în cazul acceptării lui, distanța emoțională dintre părinte – copil, manifestată prin tendințe simbiotice ale părintelui, dar și cea de infantilizare a copilului, care este o caracteristică a atitudinilor părinților care au copii cu dizabilități. Dacă părintele acceptă copilul, dragostea pentru el îl face să se adapteze la specificul lui, dar și să-l ajute pe acesta să se adapteze la cerințele mediului înconjurător. Astfel se explică și prevalarea supraprotecției în relația cu un copil ce suferă de unele dizabilități (indici înalți caracteristici pentru tendințe simbiotice, hipersocializare autoritară, infantilizare a copilului). Acolo unde apare dorința de a ajuta, se poate forma supraprotecția manifestată de către părinte în relația cu copilul, iar unde apare frica sau neacceptarea dizabilității copilului, se dezvoltă hipoprotecția (respingerea copilului de către părinte, cu indici scăzuți la cooperare)³⁶⁵.

- Totodată, în familiile unde există o atitudine pozitivă față de copilul cu TSA, se mențin și relații pozitive între toți membrii familiei, inclusiv frați și surori cu dezvoltare în normă, iar atitudinea pozitivă și relațiile armonioase cu partenerul de viață se păstrează mai frecvent, decât în cele ce nu au acceptat copilul cu dizabilitatea lui. Problemele care au fost abordate în studiul comentat solicită studiere aprofundată în continuare. Sunt necesare programe de sprijin pentru părinții ce educă copii cu TSA, în vederea formării unei atitudini adecvate față de copil și construirea unei relații armonioase cu el în cadrul familiei. La fel de acută este necesitatea unor programe instructiv-educative referitoare la problema acceptării TSA pentru instituțiile de învățământ, în vederea formării unor imagini adecvate despre dizabilitate la cetățeni și acceptării de către ei a diversității și dizabilității ca parte a experienței umane.

---

³⁶⁵ A. Bolboceanu, N. Bucun, V. Rusnac, A. Cucer, E. Furdui, O. Paladi ș.a., *Perspectiva psihosocială de asigurare a calității educației în Republica Moldova*, în *Univers Pedagogic. Teoria educației: inovație și modernizare*, 1, 2011.

Chiar dacă cercetarea noastră are un caracter preliminar, susținem că societatea noastră nu este suficient pregătită pentru a oferi condiții adecvate copiilor cu TSA și familiilor acestora.

Legea Nr. 60 din 30-03-2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități³⁶⁶, Codul educației³⁶⁷, Convenția cu privire la drepturile copilului³⁶⁸,
sunt

---

acte normative care fac referire la protecția copilului, și acestea accentuează atribuțiile familiei în recuperarea și educarea copilului său, dar cu părere de rău nu există acțiuni concrete asupra „faptului în care se realizează” educarea/consilierea psihologică a acestora.

Lipsa unor politici clare în domeniul acordării de sprijin părinților, dar și necunoașterea politicilor existente generează consecințe precum³⁶⁹: colapsuri adresate direct copiilor cu TSA prin intermediul demersurilor de intervenție educațională și terapeutică; surse de tensiune, prin absența reglementării clare și precise în realitatea familiilor ce au copii cu TSA, în relația dintre școală și familie, familie și reprezentanții Protecției Copilului, familie și reprezentanții sistemului de sănătate; menținerea problemelor legate de incluziunea socială a copiilor cu nevoi educaționale speciale și dezorientarea competențelor și rolurilor care revin în consilierea și educarea părinților;

În concluzie, confirmăm că există o creștere în comparație cu anii precedenți, însă se simte nevoia, în continuare, de sensibilizare TSA și la specificul acestora. Evidențiem o necesitate a serviciilor de consiliere psihologică către instituții autorizate, de susținere a terapiei educaționale pentru copil pe termen îndelungat, de creare unui sistem de servicii de respiro pentru părinți. De asemenea se simte nevoia de acomodare a sistemului de protecție și asistență socială, pentru a fi adaptat nevoilor copiilor cu TSA. Remarcăm și nevoia de intervenire a unor

---

³⁶⁶ LEGEA Nr. 60 din 30-03-2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, Publicată: 2707-2012 în Monitorul Oficial Nr. 155-159 art. 508. MODIFICAT: LP304 din 30.11.18, MO480485/14.12.18 art.802; în vigoare 01.01.19. Accesat la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110494&lang=ro.

³⁶⁷ Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 319324/634 din 24.10.2014.

³⁶⁸ Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. În: Monitorul Oficial, 2010, nr. 792 din 26 noiembrie 2010.

³⁶⁹ G. Mareș, *op. cit.*

modificări legislative pentru o abordare inteligentă și corectă a politicilor sociale ce au menirea de a contribui la rezolvarea problemelor pentru familiile și copiii cu TSA.

MERSUL PE JOS – CEL MAI EFICIENT EXERCİTIU PENTRU SĂNĂTATEA FIZICĂ ȘI PSIHICĂ A ORGANISMULUI UMAN

Igor Arsene

conf. univ. dr., Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău

(email: rogienesra@gmail.com)

Ion Arnaut

Prof. de ed. fizică, grad didactic II

Rezumat. *Conținutul acestui articol este dedicat importanței studiului și semnificației problemei mersului pe jos ca cel mai eficient exercitiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman. Este scoasă în evidență relația corelațională dintre factorii negativi care provoacă sănătatea fizică și psihică a organismului uman, factorii care influențează pozitiv asupra sănătății fizice și psihice a organismului uman în opinia respondenților, care, pornește de la studiile și semnificațiile investigaționale bazate pe sondaje sociologice, experiment realizate de colegi, asociații obștești, organizația mondială a sănătății, universitatea Harvard, preocupările noastre cu care se confruntă oamenii în activitatea cotidiană și în general, existența sau nonexistența eficienței mersului pe jos ca cel mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică.*

Cuvinte cheie: *mers, exercițiu, ocupație, viață, longevitate.*

*

Abstract. *The content of this article emphasizes the study and significance of the problem of walking as the most effective exercise for the physical and mental health of the human body. The correlational relationship between the negative factors that cause the physical and mental health of the human body, the factors that positively influence the physical and mental health of the human body according to the respondents, which starts from studies and investigative meanings based on sociological surveys, experiment made by colleagues, public associations, the world health organization, harvard university, our concerns that people face in daily work and in general, the existence or non-existence of walking efficiency as the most effective exercise for physical and mental health.*

Key words: *walking, exercise, occupation, life, longevity.*

Actualitatea. Fiind o activitate plăcută, utilă și, totodată, foarte sănătoasă, mersul pe jos și evenimentul dedicat lui la începutul lunii octombrie sunt susținute la nivel internațional de către Organizația Mondială a Sănătății, Comitetul Olimpic Internațional și UNESCO. Celebrată începând din anul 1991, Ziua mondială a mersului pe jos promovează sănătatea prin mișcare și atrage, an de an, peste 15 milioane de participanți din circa 50 de țări de pe mapamond. Alături de

participanții la aceste manifestări sunt invitați care, pe lângă mersul pe jos, pot să folosească și biciclete, skateboard-uri, role etc.

Mersul pe jos reprezintă o metodă ușoară de a face mișcare, disponibilă atât persoanelor cu o condiție fizică bună, cât și celor care suferă de diferite

Igor Arsene

---

afecțiuni. Nu implică niciun cost, are un risc minim de accidentare și poate fi extrem de agreabil atunci când este practicat alături de alte persoane. În fiecare an, Asociația Internațională a Sportului pentru Toți (TAFISA) dedică primul weekend al lunii octombrie mersului pe jos. Evenimentul este integrat în cadrul unui program mai amplu de promovare a activității fizice pentru un viitor sănătos, desfășurat sub deviza „Take Back Your Streets... Take Back Your Future!”. Într-o lume care se confruntă cu sedentarismul, îndeosebi în marile orașe, trebuie să ne unim cu toții eforturile pentru a readuce mișcarea în viața noastră de zi cu zi. Spațiile publice deschise, în aer liber, reprezintă nu doar un mediu optim în care să creștem, să descoperim lumea, să ne facem prieteni, să ne distrăm și să învățăm, și oferă și un potențial uriaș pentru o viață activă, oferind un mediu prietenos și sigur pentru mersul pe jos¹.

Scopul cercetării noastre constă din studiul sondajelor, cercetărilor existente și semnificațiilor mersului pe jos asupra sănătății fizice și psihice a organismului uman. Pornind de la scopul cercetării, au fost formulate următoarele obiective de cercetare:

1. De a determina caracteristicile semnificative între mers și efectele acestuia și de a dezvălui influența mersului asupra organismului în ansamblu, din studiul sondajelor, cercetărilor existente.

2. Identificarea indicațiilor practico-metodice adecvate în cadrul procesului de practicare a mersului și efectele acestuia asupra organismului uman, din studiile sondajelor, cercetărilor existente.

Mersul pe jos este cel mai simplu, mai natural și, după cum arată studiile științifice, foarte util pentru sănătatea fizică și psihică, bunăstarea, *longevitatea* vieții organismului uman. Deci, permiteți-ne, să ne întoarcem la modul în care oamenii de știință au dat importanță celui mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman².

Efectul exercițiului fizic depinde de trei componente - intensitatea, durata și frecvența generală a antrenamentului.

Puteți să alergați rapid, sau, să faceți aceeași activitate calm și gândit, după ce ați trecut aceeași distanță într-o perioadă mai lungă de timp - sarcina va fi aproximativ aceeași, dar timpul petrecut va fi diferit. Apropo, se crede că cheia pentru sarcină este munca totală făcută și nu intensitatea cu care ați făcut-o.

Organizațiile de prestigiu precum American Heart Association și American College of Sports Medicine care recomandă mersul pe jos cel puțin 30 minute pe zi și minimum cel puțin 5 zile pe săptămână. Recomandările minime ale acelorași

---

¹ http://www.shkarec.ru/2018/09/blogpost_13.html?fbclid=iwar3abpeefmsinaddhwjys7x0ekhkx4s5tbvypjwvuz7qpkoo8irqr4ukjwc&m=1.

² <https://www.timpul.md/timpulmd/articol/ziua-mondiala-a-mersului-pe-jos-120719.html>.

Mersul pe jos – cel mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman

---

organizații pentru alergare sunt de 20 minute a câte 3 zile pe săptămână³.

Din punctul de vedere al eficienței încărcăturii timp de un minut, alergătorul îl depășește pe cel ce merge pe jos, dar, nu este clar în primul rând dacă există un sens într-o grabă, în al doilea rând, încetinirea are în mod clar avantajele sale, pornind de la faptul că nu trebuie să schimbăm des maioul transpirat și terminând cu un risc mult mai scăzut de traume, inclusiv și din punct de vedere cumulativ⁴.

De exemplu, o persoană de 70 de kilograme cheltuiește aproximativ 500600 kcal pe oră în timpul alergării, aceeași persoană va cheltui aproximativ 250 de kcal pe oră la mersul pe jos. Aproximativ, în termeni de costuri energetice, o jumătate de oră de alergare, corespunde unei ore de mers pe jos.

Din motive de justificare, este necesar să comparăm aici kaloriile arse suplimentar (de exemplu, dacă aceeași persoană ar fi în poziția culcat pe canapea și nu ar face nici o mișcare, ar fi cheltuit aproximativ 40-50 kcal pe oră).

Astfel, mersul pe jos oferă o cantitate suplimentară de 200 kcal / oră în raport cu timpul de odihnă, iar alergarea - respectiv, o medie de +500 kcal / oră (pentru această persoană de 70 kg).

În orice caz, dacă trebuie de lucrat la un deficit de calorii, analizați ce este mai comod pentru Dvs. Mers pe jos 2-3 ore sau o oră pentru a alerga. Pentru cantitatea de calorii arse, efectul va fi același⁵.

Opinii ale experților și ale oamenilor de știință cu privire la beneficiile mersului pe jos pot fi începute cu Hippocrates, care a spus acum aproximativ 2400 de ani: „Mersul pe jos este cel mai bun medicament pentru om”.

În cadrul University College London s-a desfășurat o meta-analiză (și după cum deja știți această metodă, este una din cele mai demonstrative metode științifice) a tuturor studiilor privind mersul pe jos din 1970 până în 2007. S-au studiat 4,295 articole din care s-au identificat 18 cercetări care au corespuns standardului ridicat de fidelitate.

Aceste 18 cercetări au cuprins un total 459.833 de persoane care nu au suferit de boli de inima, cel puțin la momentul studiului.

Asupra acestui grup de persoane s-a observat în medie timp 11,3 ani asupra diferitor boli ale sistemului cardiovascular (atac de cord, accidente vasculare cerebrale, intervenții chirurgicale vasculare, angioplastie, angina, precum și decese)⁶.

În aceste studii, cei care au suferit deja de boli cardiovasculare au fost

---

³ https://www2.heart.org/site/spageserver?pagename=donatenow_heart&s_src=pmxsem19&gclid=cjwkcajw2ctmbraveiwa8ymgzuzhcoeesxu3pbm8guhdsdyqfudlmi7r7gpxy720f_aye7rofocrocmuaqavd_bwe.

⁴ https://www.google.com/search?rlz=1c1nhxl_rumd843md843&q.

⁵ <https://antrenorulmeupersonal.ro/unelte/cate-calorii-ard/>.

⁶ <http://www.excel.md/higher-school-in-britain/university-college-london/>.

Igor Arsene

---

excluși, dar poate mersul pe jos ajuta pe cei care au deja problem de acest gen? În acest sens, există studii de ansamblu.

Un grup de savanți au analizat 48 de lucrări științifice care au inclus 8946 de pacienți și concluzia a fost una similară: o încărcătură moderată (cum ar fi mersul pe jos sau o încărcare moderată pe velotrenajor) timp de 30 de minute a câte 3 ori pe săptămână a redus riscul de deces din bolile cardiovasculare cu 26%, care, a avut deja probleme de acest gen și riscul total de deces din toate cauzele a scăzut cu 20%.

Privitor mersului pe jos există chiar și un studiu clinic randomizat, care garantează de asemenea o precizie ridicată.

Într-un baza unui studiu de 10 ani efectuat într-un grupul de 229 femei după menopauză, unii din cei experimentați au adăugat 1 milă de mers pe jos în zi la activitatea obișnuită, unii - nu. Rezultatul este raportat în felul următor - cei care au mers pe jos au în proporție de 82% mai puțin risc de boli de inimă⁷.

Rezultatele studiilor. Diferența dintre mersul pe jos și alergare nu este doar viteza. În timp ce mergeți pe jos în orice moment, cel puțin un picior atinge pământul. În timpul alergării, alergătorul petrece o parte din timpul său în zbor. Și cu cât este mai mare viteza, cu atât mai mult timp alergătorul petrece în aer, fără contact cu suprafața. Alergătorii de performanță petrec în faza de zbor până la 45% din timpul alergării.

În timpul aterizării, alergătorii supun organismul la stres ce depășește de aproximativ trei ori greutatea personală. La un kilometru de alergare activă,

picioarele unui alergător tipic absoarbe aproximativ 100 de tone de forțe de șoc. În acest sens, alergarea poate întări cât și aduce daune organismului uman.

În cele din urmă, riscul de a se obține traume asociate cu activitatea fizică în timpul mersului pe jos, este foarte scăzut (de la 1 la 5%), iar în timpul alergării cu mult mai mare - de la 20 la 70%⁸.

Un alt exemplu unde cercetătorii canadieni au monitorizat 17 subiecți cu o vârstă medie de 64 de ani în timpul mersului pe jos obișnuit, a antrenamentului de forță și mersul pe scări în pantă. S-a dovedit că mersul pe trepte este cel mai energic exercițiu - cu aproximativ 50% mai consumabil decât antrenamentul de forță obișnuit. Așadar, urcarea pe scări este o sarcină puternică care nu trebuie neglijată⁹.

Un studiu de la Harvard a arătat, de asemenea, că persoanele care în medie cel puțin au ridicat 8 etaje pe zi au fost cu 33% mai puțin probabil supuși decesului, decât, cei care nu au urcat pe trepte aproape nici odată¹⁰.

O întrebare importantă în urma celor menționate mai sus: este că mersul

---

⁷ http://costintanasescu.com/politic%4%83/mersul-pe-jos,-cel-mai-bun-medicament_11201/.

⁸ <https://ro.wikipedia.org/wiki/alergare>.

⁹ http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/652/8_cuznetov-calaras-etco._consilier%2c_educat._pentru_sanatate_a_familiei.pdf?sequence=1&isallowed=y.¹⁰ https://www.google.com/search?rlz=1c1nhxl_rumd843md843&q.

Mersul pe jos – cel mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman

---

pe jos – este un beneficiu pentru starea de sănătate, sau invers, oamenii sănătoși din punct de vedere genetic sunt predispuși să meargă mai mult pe jos? Sau poate oamenii de știință confundă cauza și efectul?

Un studiu european de proporții mari face lumină asupra acestei incertitudini cuantice. Studiul a fost realizat în Finlanda în care au luat parte 16 000 de gemeni sănătoși de același sex, care a început în 1975 și în decursul a 20 de ani de observare, au decedat 1 253 de subiecți.

În același timp, cei care au mers pe jos cel puțin 30 de minute, de cel puțin 6 ori pe lună, cu intensitatea mersului de 43%, au avut o șansă mai mică de deces decât cei care nu au făcut deloc mișcare.

Studiul oferă, de asemenea, un răspuns fără echivoc la întrebarea despre genetică: dacă unul dintre gemeni a practicat activitatea de mișcare și al doilea nu a fost cuprins în aceasta, atunci a avut o medie de 56% mai mică șansă de a deceda în acești 20 de ani de observație¹¹.

Concluzii. Științific este argumentat faptul că mersul pe jos este cel mai eficient exercițiu pentru sănătatea fizică și psihică a organismului uman,

longevitatea, bunăstarea, care oferă cel mai mic risc de traume și vă permite să ardeți un număr mare de calorii.

- Mersul pe jos regulat reduce riscul bolilor cardiovasculare cu 31%.
- Probabilitatea de decese în timpul a 11,3 ani de observație printre cei care au mers pe jos regulat a fost cu 32% mai mică decât în rândul celor care nu au depus efort¹².

Sunt date dovedite cu concluzii și cifre similare - și o meta-analiză a trei studii la scară largă de la Universitatea Harvard:

- Printre cei 10.269 de absolvenți de la Harvard, care au mers pe jos cel puțin 9 mile pe săptămână (puțin mai mult de 2 km pe zi), corespunde unei reduceri cu 22% a riscului de deces.
- Printre cei 44.452 de lucrători din industria medicală - cei care au mers pe jos cel puțin 30 de minute pe zi au fost cu 18% mai puțin supuși riscului bolilor cardiace.
- Cele 72 488 asistente medicale, care au mers cel puțin 3 ore pe săptămână au avut un risc de 35% mai mic de deces din cauza atacului de cord și 34% din cauza unui accident vascular cerebral.

---

¹¹ https://www.academia.edu/7580947/studiul_poate_fi_considerat_grand-prix-ul_%c3%aen_epidemiologie._

¹² [http://www.excel.md/higher-school-in-britain/university-college-london/.](http://www.excel.md/higher-school-in-britain/university-college-london/)

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (13), 2021

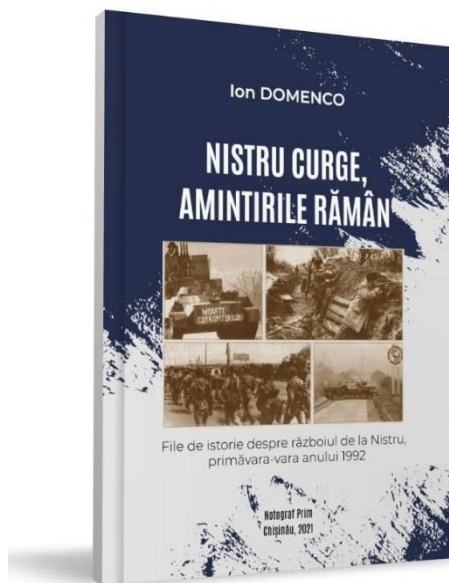
~ Semnale editoriale, prezentări, recenzii / Editorial signals, presentations, reviews ~

The scientific bulletin of the State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu” from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (13), 2021

ION DOMENENCO, NISTRUL CURGE, AMINTIRILE RĂMÂN
File de istorie despre Războiul de pe Nistru, primăvara-vara anului 1992
(Carte dedicată aniversării a 30 ani de independență a țării)
editura Notograf-Prin, Chișinău, 2021, 125 p.

Ion Ghelețchi

conf. univ. dr., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: gheletchi.ion@usch.md)

Noua carte a publicistului Ion Domenco din Cantemir, cu titlul **„Nistru curge, amintirile rămân”** despre războiul de la Nistru din primăvara-vara anului 1992, povestește despre eroii aceluia cumplit măcel, declanșat de către forțele secesioniste de la Tiraspol, cu susținerea armatei 14 a Rusiei, în focul căruia au căzut cu moarte de erou și 15 patrioți din localitățile cantemirene.

Eroii războiului de la Nistru, scrie autorul în prefața cărții, au demonstrat cu prisosință că sunt demni continuatori ai înaintașilor, ai strămoșilor geto-daci, **„oameni dreți, cu demnitate și verticalitate,**

cei mai viteji dintre traci”.

Este o carte-memorie despre veteranii războiului din 1992, când tânărul nostru stat a fost pus la grele încercări și ar fi un mare păcat să fie dată uitării acea filă din istoria Republicii Moldova, scrisă cu sânge, eroii acelei confruntări armate, „pentru care-mi vin în minte versurile: *...Căci moarte nu există/și ce numești tu moarte/E-o viață altfel scrisă/În sfânta firii carte!*”. Volumul de față pune în valoare istoria luptătorilor din raionul Cantemir care s-au jertfit pentru obținerea independenței statului nostru.

„Fitul” care a declanșat conflictul de pe Nistru, scrie Ion Domenico, a fost „aprins” în anul 1990 din perspectiva unirii Moldovei cu România, trecerea la alfabetul latin, adoptarea Tricolorului și Stemei de stat a Republicii Moldova, refuzul

Ion Ghelețchi

Chișinăului de a oficializa limba rusă. În septembrie '90, Tiraspolul a proclamat „independența” regiunii, iar la 2 martie 1992 a început războiul. Efective ale gărzii transnistrene și unități de cazaci sosiți din regiunile Rusiei, au atacat postul de poliție din Dubăsari. O mână de oameni din Dubăsari, sprijiniți de grupuri de polițiști și de voluntari de dincoace de Nistru s-au opus cazacilor și secesioniștilor rusofoni. De aici se declanșează un adevărat război negat până în prezent de către autoritățile de la Chișinău și mascat sub diferite forme, în special cu termenul impropriu de *conflictul de pe Nistru*, dar în realitate un război adevărat între tânăra armată din Republica Moldova și trupele ruse staționate în Transnistria.

Cartea are o valoare istorică incomensurabilă datorită conținutului alcătuit din: istorii veridice despre război, documente, fapte scoase la lumină din alte publicații, din arhivele militare, amintirile veteranilor, portretele celor 15 eroi căzuți în luptele pentru independența și integritatea teritorială a țării, însoțite de scurte date biografice și descrieri despre locul și ultima luptă, care le-a curmat viața, dar și mai multe poze din tranșeele de la Nistru, secvențe ale veteranilor, care cinstesc memoria camarazilor de arme.

Volumul de față reprezintă o importantă sursă pentru alți scriitori de a prezenta curajul și eroismul celor care au luptat la Nistru așa cum au făcut-o eroii din raionul Cantemir de unde într-un număr foarte mare, s-au jertfit pentru integritatea Republicii Moldova. Meritul autorului constă în faptul că pune în valoare numele tuturor cantemirenilor care și-au dat viața pentru patrie.

...Peste doar câteva luni, la 2 martie 2022, se vor împlini 30 de ani de la declanșarea războiului de pe Nistru pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Un conflict armat care a durat câteva luni, dar soldat cu pierderi de vieți omenești, de casele ruinate, de familiile despărțite de către separatiștii susținuți deschis de armata Rusiei. Desprinsă de curând de fosta URSS, Republica Moldova nu avea armată, așa că autoritățile de la Chișinău au fost nevoite să riposteze cu trupe de polițiști și militari în rezervă. De cealaltă parte, au luptat cazaci, voluntari ruși și ucraineni, dar și diverși mercenari, în special foști pușcăriași recidiviști care nu au avut milă de populația din teritoriu. Un important rol în război l-a jucat armata a 14-a rusă, cu un efectiv de peste șase mii de militari, ofițerii ruși fiind implicați nemijlocit în lupte. Mai mult, combatanții transnistreni au folosit armament din depozitele rusești.

De menționat că, autorul a dedicat eroilor căzuți în lupte și o poezie proprie, care se termină cu următorul catren: „...*În flori și jerbe astăzi monumente/Cu chipul drag și scump din poze vechi:/Ce tineri ieri!Acuma doar portrete.../-Vie-amintirea lor: în veci de veci!*”.

Regretabil rămâne faptul că până în prezent unități militare rusești și muniții continuă să se afle pe teritoriul Republicii Moldova din stânga Nistrului, deși despre necesitatea retragerii acestora partea rusă a făcut promisiuni în repetate rânduri.

Ion Domenico, Nistrul curge, amintitile rămân

În amintirea celor care au pierit în acel război, pentru apărarea limbii române și a tradițiilor strămoșești, ziua de 2 martie a fost decretată de Chișinău drept Ziua Memoriei și a Recunoștinței, fapt menționat, în finalul cărții, în Mesajul Președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, la 2 martie 2021.

În final vă îndemnăm să lecturați această carte-memorie, care constituie un pios omagiu și o profundă recunoștință apărătorilor Independenței și integrității teritoriale a țării, care la 27 august a.c. a marcat 30 ani de independență.

PERSPECTIVE ASUPRA ISTORIEI LOCALE (I)
JUDEȚUL CAHUL ÎN COMPONENTA ROMÂNIEI MARI editura
Istros, Brăila-Cahul, 2020, 250 p.

Viorica Preda
muzeograf drd., Muzeul Brăilei „Carol I”
(email: vivian.preda1976@yahoo.com)

„*Județul Cahul în componența României Mari*” reprezintă debutul unei serii noi, denumită simplu și sugestiv „*Perspective asupra istoriei locale*”, un proiect al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, în colaborare cu Centrul de Studii Dunărene Brăila al Academiei Române.

Lucrarea descrie amplu și inedit județul Cahul în perioada interbelică, și relevă aspecte sociale, economice, culturale și politice, din perioada de tranziție de la alipirea Basarabiei la Vechiul Regat pe parcursul integrării provinciei tânărului stat înfăptuit în interiorul granițelor României Mari.

Cele patru studii care se completează reciproc, grupate într-un singur volum, sunt rezultatul cercetărilor corpului profesoral al Universității din Cahul.

Viorica Preda

Volumul îngrijit de profesorul Costin Croitoru este pledoarie pentru ținutul basarabean, prin aducerea în atenția publicului avizat, atât a încercărilor cât și a valorilor spațiului românesc de la est de Nistru.

Sudul Basarabiei, cu județele Cahul, Bolgrad și Ismail, fusese sacrificat în urmă cu patru decenii la Congresul de la Berlin din 1878, la presiunea Marilor Puteri, în schimbul recunoașterii Independenței României, pierdere care a reprezentat o rană deschisă în tot acest interval de timp.

Intrarea României în Primul Război Mondial și dezmembrarea Imperiului Țarist au oferit șansa unică a reparației istorice. Așadar, anul 1918 este anul împlinirii aspirațiilor naționale, începutului comun al românilor din toate provinciile.

Din 1918, Basarabia este integrată progresiv sistemului economic, politic și cultural românesc, fără a-și pierde originalitatea, particularitățile.

Volumul debutează cu studiul „*Știri mărunte relative la orașul și județul Cahul, cuprinse în Monitorul Oficial al Regatului României (I)*”, al profesorului Costin Croitoru, o radiografie originală a societății din regiunea Cahului pe baza documentelor, a informațiilor juridice locale apărute în Monitorul Oficial între 1929-1939.

Informațiile buletinului oficial guvernamental reprezentau popularizarea și informarea cu privire la activitățile tribunalelor teritoriale, în afara înscrierii lor în registre speciale, și a afișării la sediul acestora. Procentul cel mai mare al anunțurilor îl ocupă segmentul licitațiilor asupra imobilelor și terenurilor, descrise minuțios, a căror imagine completă ne oferă informații prețioase asupra modului de trai al locuitorilor. Neplata impozitelor sau a împrumuturilor deposedau rapid proprietarii de bunuri imobile, terenuri agricole, case cu anexe, sau fără, transformându-i în pârâți în tribunalele locale. Ingratul statut de datornic, judecat și condamnat, putea fi obținut după doar doi – trei ani de neachitare a dărilor către stat.

Criza financiară a localnicilor se datora în mare parte modului în care fuseseră făcute exproprierile în Basarabia, loturilor mici (sub 5ha), nerentabile, cultivate cu mijloace rudimentare, care asigurau doar subzistența familiilor, secetei și foametei din 1828 și 1935, și a impozitării excesive. Recuperarea creanțelor se făcea pe cale judecătorească, prin stabilirea delictelor, inventarierea bunurilor și determinarea sumelor de la care porneau licitațiile. Studiul cuprinde sute de anunțuri din spețe diverse creând o reprezentare nuanțată a lumii descrise.

Profesorul Ion Ghelețchi, în studiu „*Dezvoltarea economică a județului Cahul între 1918-1940*”, continuă demersul inițial, completându-l exemplar. În prima parte a articolului, autorul prezintă succint o istorie economică cu explicarea reformelor agrare, și aplicarea lor pe teritoriul județului Cahul în date statistice, ca ulterior să analizeze fiecare ramură economică în parte.

Agricultura este expusă prin subramura ei importantă, cea a cultivării cerealelor, fiind completată cu zootehnia, viticultura și chiar cu exploatarea bălților. Pentru cititorul avizat, poate părea surprinzător afluxul industrial al zonei, care

acoperea o varietate de sectoare, de la cele de strictă necesitate, alimentară, transport, comunicații, la cele complexe, industria metalurgică, chimică, exploatarea subsolului.

Ca în toată România, efectele crizei economice se fac resimț și în spațiul basarabean atingând pentru o perioadă zona industrială. Comerțul cu amănuntul, cu produse agricole, alimentare, băuturi spirtoase sau tutun asigurau traiul unui impresionat număr de comercianți ambulanz și proprietari de prăvălii. O creștere spectaculoasă a comerțului a fost înregistrată după criza economică, județul Cahul asigurând produsele necesare Vechiului Regat. Căile de comunicații sunt descrise amănunțit, cu relevarea mijloacelor de transport existente precum căruțele și automobilele.

Al treilea studiu aparține doamnei profesoare Liudmila Chiciuc, și tratează aspecte culturale însumate sub titlul „*Secvențe din activitatea căminelor culturale în comunele din județul Cahul*”.

La o primă vedere, denumirea de „cămin cultural” ar putea minimaliza pe nedrept rolul deținut, însă, parcurgând studiul descoperim realmente un centru cultural indispensabil, întru socializare, educare și propagare a activităților culturale, de informare, de modernizare a comunității urbane și rurale. Locuitorii județului Cahul organizau întruniri în căminele culturale, unde inițiau și analizau proiecte edilitare, precum construirea băilor publice, dispensarelor, organizarea bibliotecilor, cooperativelor etc.

Conform surselor și hărților existente, regiunea Cahulului a avut o bună reprezentare a căminelor culturale, iar unele dintre ele au dăinuit și după 1940.

Profesorul Sergiu Cornea, încheie seria pledoariei regionale, printr-o temă politică: „*Particularitățile afirmării democrației locale interbelice în Basarabia; cazul alegerilor pentru Consiliul Județean Cahul din 1930*”, prin a cărei abordare clarifică aspectele politice evolutive ale regiunii.

Odată cu primele alegeri din România Mare, cele din 2-8 noiembrie 1919, Basarabia pune în practică sistemul electoral românesc, care se va perpetua într-un cadru legal comun în toată perioada interbelică. Autorul uzitează, ca studiu de caz, de alegerile pentru Consiliul Județean Cahul din 1930, pentru a demonstra evoluția sistemului electoral, mai cu seamă, prin extinderea dreptului de vot.

Lucrarea colectivă îmbogățește lista publicațiilor istorice care au ca tematică Basarabia și județul Cahul. Riguros documentată, conform listei bibliografice, cartea prezentată e un instrument potrivit pentru cercetare.

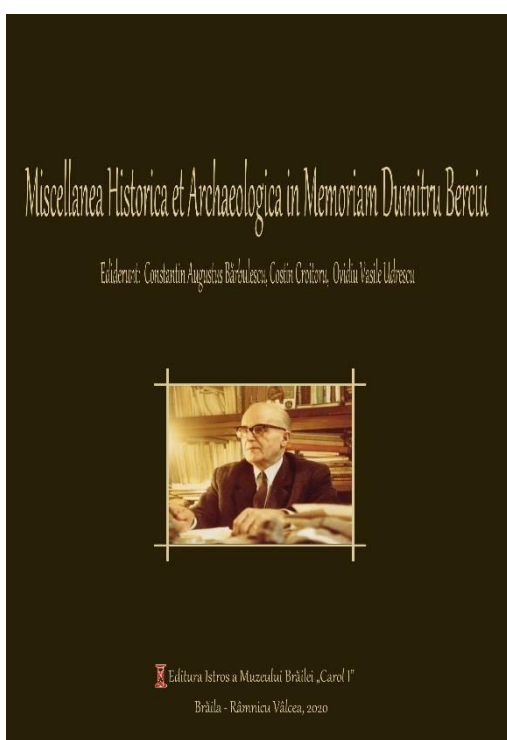

MISCELLANEA HISTORICA ET ARCHAEOLOGICA IN MEMORIAM DUMITRU BERCIU

editura Istros, Brăila-Râmnicu-Vâlcea, 2020, 362 p.

Laurențiu Mecu, Diana Grigor

A scrie în limita a câteva pagini sau rânduri despre viața, personalitatea, opera celui ce a fost omul, arheologul, profesorul, tatăl sau bunicul Dumitru Berciu este, în opinia noastră, aproape imposibil. Considerăm că nu se poate descrie succint viața acestui mare arheolog ce a traversat de la nașterea și până la dispariția sa toate perioadele istoriei românești a secolului al XX-lea. Mai mult de atât, după o anumită vârstă, și-a pus amprenta clară asupra gândirii istorice și arheologice, asupra școlii arheologice românești, afirmându-se și ca un formator de opinie și școală arheologică.

Credem că același sentiment,

aproape de neputință, l-au resimțit,

toți cei care în 2019 au demarat îndrăznețul proiect de a scoate la lumină aspecte noi, inedite, altele uitate, din viața și opera celui care a trăit aproape întreaga sa viață pentru și prin arheologia românească.

Peste 20 de specialiști renumiți ai istoriei și arheologiei românești s-au reunit pentru a da viață acestui proiect prin apariția unui volum dedicat memoriei profesorului Dumitru Berciu.

Volumul apărut în 2020 la renumita editură Istros a Muzeului Brăilei „Carol I” și având ca editori pe conf. univ. dr. Constantin Bărbulescu, decan al Facultății de Teologie, Litere, Istorie și Arte a Universității din Pitești, conf. univ. dr. Costin Croitoru de la Universitatea din Cahul și specialist al Muzeului Brăilei „Carol I” și pe asistent univ. dr. Ovidiu Udrescu de la Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte

Laurențiu Mecu, Diana Grigor

---

a Universității din Pitești, însumează materialele a 24 de autori care aduc astfel un omagiu arheologului D. Berciu.

Unele dintre materiale au legătură directă cu personalitatea omagiată, alte aduc în lumină cercetări mai noi în domeniul preistoriei, dar fiind continuări ale muncii și activității lui Dumitru Berciu.

Pentru a-i prezenta viața personală, activitatea de zi cu zi, opera imensă, materializată prin cărți, sute de studii și articole, prezentări, conferințe și prelegeri, nu se putea găsi o persoană mai potrivită decât prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu, fiica profesorului Berciu, cea care i-a cunoscut îndeaproape activitatea, dar și zbaterele, temerile, îndoielile, dezamăgirile de care nu a fost cruțat, în special către final.

Printr-un prim material doamna Berciu-Drăghicescu prezintă aspecte din viața profesorului Berciu, din anii copilăriei și până la moartea sa în anul 1998, când ultimile sale gânduri erau îndreptate tot către șantierele de săpături, în special către șantierul său de suflet, Buridava-Ocnița.

Tot fiica profesorului își asumă apoi responsabilitatea de a prezenta, cronologic și cu adânc respect pentru o viață trăită pe și pentru șantierele arheologice românești, o listă exhaustivă a lucrărilor publicate de tatăl său.

Echipa de arheologi care continuă astăzi cercetările profesorului Berciu pe șantierul de la Ocnița, a încercat să desprindă prin studiul carnetelor de săpătură, a jurnalelor de șantier ce au aparținut acestuia, aspecte inedite, altele mai puțin știute din activitatea zilnică de pe șantier, când o serie de factori (cum ar fi o ploaie, nevenirea la timp sau deloc a unor membri ai echipei, plecarea unora etc.) influențau bunul mers al campaniei, dar și starea șefului colectivului care se vedea adeseori dezamăgit, înșelat în așteptările ce le avea din partea colaboratorilor.

Toate celelalte articole ce compun volumul omagial au ceva în comun cu activitatea marelui arheolog și profesor, fiind fie în legătură cu șantierele sale, fie în legătură cu preocupările sale legate de studiul preistoriei și istoriei timpurii a României.

Sunt publicate astfel materiale cu privire la corespondența profesorului Berciu pe tema unui anumit tip de artefact, cu privire la celebra fructieră dacică, la monedele geto-dacilor, la gropi sau câmpurile de gropi, la uneltele utilizate de geto-daci etc.

Remarcăm o serie de autori ai unor materiale deosebite sub aspectul noutății informațiilor sau interpretării rezultatelor obținute prin analize diferite, cum ar fi Costin Croitoru cu articolul „*Piroboridavae in praesidio/Buridavae in vexillatione*”, Corneliu și Diana-Maria Beldiman cu materialul „*Industria materiilor dure animale în eneoliticul din Transilvania. Artefacte descoperite la Turdaș-Luncă*”, Ioan Andi Pițigoi cu „*Imitații autohtone după monede macedonene aflate în colecția Muzeului Județean Argeș*”, Aurora Pețan cu un material intitulat „*Atelierul monetar de la Sarmizegetusa Regia. O reevaluare*”.

Volumul continuă cu un articol semnat de Dan Anghel și intitulat „*Fructiera*”

dacică din perspectiva tehnicilor de confecționare”, urmat de ar colul „*Unealtă dacică de grădinărit descoperită la Roșiori-Dulcești (jud. Neamț)*” al lui George Hânceanu.

Gabriela Filip prezintă în continuare „*A glass bracelet from Făcăi-Braniște, Craiova*”, urmată de Dorel Bondoc și colegul Ion Tuțulescu cu „*Reprezentarea de acvilă romană de la Horezu, jud. Vâlcea*”.

Reputatul profesor Constantin Petolescu aduce în atenția cercetătorilor perioadei clasice „*Un nou ofițer de rang ecvestru: L. Coelius Firminus*”, „*Băile romane de la Voinești*” ne sunt prezentate de Florian-Matei Popescu și Ion Dumitresc, Florin Moței prezintă câteva aspecte din timpul campaniei 2005 în articolul „*Cuptoare descoperite la Hărman Groapa Banului (campania 2005)*”, iar „*Basilica paleocreștină de la Izvoarele, județul Mehedinți*” ne este adusă în atenție de Ion Stângă.

Considerăm că acest volum nu este decât un prim pas spre cunoașterea cât mai profundă a vieții arheologului și omului Dumitru Berciu, și că alte volume omagiale vor veni să completeze cunoștințele noastre cu privire la aceste aspecte.

Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ediție semestrială, seria științe umanistice, nr. 1 (13), 2021

~ Anexe / Annexes ~

The scientific bulletin of the State University "Bogdan Petriceicu Hasdeu" from Cahul
half-yearly edition, humanities series, no. 1 (13), 2021

NORME DE PUBLICARE PENTRU NUMĂRUL VIITOR

Aspect general: materialele vor fi elaborate în programul WORD (*.doc, *.docx), în limba română sau engleză. Textul va fi tehnoredactat cu fontul CALIBRI (Body), mărimea 11, cu note de subsol (infrapaginale) în font CALIBRI (Body) de mărimea 10, spațiul dintre rânduri: „single”. Autorii vor indica între paranteze rotunde, sub titlul articolului, numele complet, instituția de la care provin și adresa de mail personală. Textul propriu-zis va fi însoțit de **rezumat** (în general acesta ar trebui să reprezinte cam 10% din întinderea articolului), **cuvinte cheie**, **lista ilustrațiilor** și eventual lista abrevierilor utilizate, redactate **atât în limba română cât și într-o limbă de circulație internațională** (de preferat engleză); întinderea maximă a articolului sau studiului propus spre publicare este de 10-15 pagini, excepții putând fi admise în consens cu recomandările colectivului de redacție.

Aparatul critic: Pentru note se va folosi sistemul de citare clasic, infrapaginal: autor (autori), titlul complet al lucrării (articol, studiu sau carte) cu caractere cursive (*italice*), locul și anul apariției, urmate de indicarea paginilor, după exemplele:

1. Costin Croitoru, *Fortificații liniare romane în stânga Dunării de Jos. Terminologia relativă*, volumul II, editura Istros, Brăila, 2007, pp. 201-202.
2. Costin Croitoru, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, în volumul *Orbis Praehistoriae. Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam*, (editori: V. Spinei, N. Ursulescu, editura Universității din Iași, Iași, 2015, pp. 645-655.
3. Costin Croitoru, *Fibule din bronz descoperite la Barboși, provenite din colecția „Al. Nestor Măcellariu”*, în *Acta Musei Tutovens*, XIV, 2018, pp. 118-124.

Nu ezitați să folosiți termenii „Idem”, „Eadem”, „*ibidem*” sau „*op. cit.*” acolo unde situația o impune.

Ilustrația: se va transmite în format .jpg cu rezoluție de minim 300 dpi, atât în text cât și separat, numele planșelor / figurilor corespunzând celor din lista ilustrației;

Persoanele de contact, responsabile cu editarea volumului, cărora vă rugăm să le confirmați intenția de a susține demersul nostru și respectiv să le trimiteți contribuțiile dumneavoastră, sunt:

Costin Croitoru, redactor șef al seriei, email: costin_croitoru1@yahoo.com

Ion Ghelețchi, responsabil al secțiunii Istorie, email: ghelechi.ion@gmail.com
Liliana Grosu, responsabil al secțiunii Filologie, email: lilisebyigor@gmail.com
Sn. Cojocaru-Luchian, responsabil al secțiunii Pedagogie, email: scfulgusor81@gmail.com

Buletinul Științific al Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul, Seria Științe Umanistice, 1 (13), 2021

PUBLICATION RULES FOR THE NEXT ISSUE

Appearance: the materials for publication will be elaborated in the WORD program (*.doc, *.docx), in Romanian or English. The text will be typewritten with CALIBRI font (Body), size 11, with footnotes (at the bottom of the page) in CALIBRI font (Body) size 10, the space between the lines: “single”. The authors will indicate their full name, affiliation, and the personal e-mail address in round brackets, below the title of the article. The text itself will be accompanied by the **abstract** (generally it should represent about 10% of the length of the article), **keywords**, the **list of illustrations** and possibly the **list of abbreviations** used, written **both in Romanian and in a language of international circulation** (preferably English); the maximum length of the article or study proposed for publication is 10-15 pages, exceptions can be admitted in accordance with the recommendations of the editorial team.

Critical apparatus: For notes, the classic citation system will be used, in text citation: author(s), full title of the work (article, study or book) in *italics*, place and year of publication, followed by indication of the pages, according to the examples:

1. Costin Croitoru, *Fortificații liniare romane în stânga Dunării de Jos. Terminologia relativă*, Volume II, Istros Publishing House, Brăila, 2007, p. 201-202.

2. Costin Croitoru, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, în volumul *Orbis Praehistoriae. Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam*, (editors: V. Spinei, N. Ursulescu, V. Cotiuță), University of Iași Publishing House, Iași, 2015, pp. 645-655.

3. Costin Croitoru, *Fibule din bronz descoperite la Barboși, provenite din colecția „Al. Nestor Măcellariu”*, in *Acta Musei Tutovens*, XIV, 2018, pp. 118-124.

Feel free to use the terms "Idem", "Eadem", "*ibidem*" or "*op. cit.*" where necessary.

Illustration: it will be transmitted in .jpg format with a resolution of at least 300 dpi, both in text and separately, the names of the plates / figures corresponding to those in the illustration list;

The contacts responsible for editing the volume, to whom we ask you to confirm your intention to support our approach and to send your contributions are:

Costin Croitoru, editor-in-chief of the series, email: costin_croitoru1@yahoo.com
Ion Ghelețchi, head of section History, email: ghelechi.ion@gmail.com
Liliana Grosu, head of section Philology, email: lilisebyigor@gmail.com

Sn. Cojocaru-Luchian, responsible for the section Pedagogy, email:
scfulgusor81@gmail.com